SANCTVS
MARCVS,

HARMONICE,

EBRAICÈ,
GRÆCÈ,
LATINÈ, &
GERMANICÈ,

PRO VERBI DEI ET LINGVARVM
cultoribus editum,

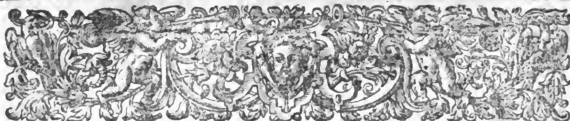
AB

ELIA HVTTERO
GERMANO.

NORIBERGÆ,

Cum Sac. Cæs. Maiestatis: &c. nec non Regis Galliarum & Navarræ &c: Privilegijs.

Anno, M. DCII.

בשורה

כפי מרקוס :

א

ראשית הבשורת ישוע המשיח
בן־אלהים :

2 כאשר נכתב בנביאים הנני שולח
מלאכי לפניך ופנה דרכך לפניך :

3 קול קורא במדבר פנו דרך יהוה
ישרו בערבה מסלה לאלהינו :

4 היה יוחנן טובל במדבר וקורא
טבילת התשובה לסליחת חטאים :

5 ויצאו אליו כל־ארץ יהודה ואשר
בירושלים ויטבלו ממנו כלם בירדן
הנהר מתודים את־חטאתם :

6 ויהי־יוחנן בעל שער כי לבושו
משערות גמלים ואזור עור אזור במתניו
ואכלו ארבה ודבש היער :

7 ויקרא לאמר בא אחרי הגבור ממני
ואני קטנתי משוח ומפתח את־שרוך
נעליו :

8 כי אני טבל אתכם במים והוא יטבל
אתכם ברוח הקדש :

9 ויהי־בימים ההם ויבוא ישוע מן־
נצרת הגליל ויטבל מן־יוחנן בירדן :

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ.

ΚΕΦΑΛ. α΄.

ΑΡΧΗ τοῦ εὐαγγελίου ἰησοῦ χριστοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ.

2. Ὡς γέγραπται ἐν τοῖς προφήταις, ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου.

3. Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ.

4. Ἐγένετο ἰωάννης βαπτίζων ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ κηρύσσων βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.

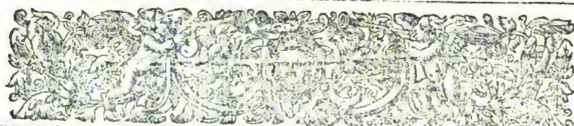
5. Καὶ ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν πᾶσα ἡ ἰουδαία χώρα, καὶ οἱ ἱεροσολυμῖται, καὶ ἐβαπτίζοντο πάντες ἐν τῷ ἰορδάνῃ ποταμῷ ὑπ' αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν.

6. Ἦν δὲ ὁ ἰωάννης ἐνδεδυμένος τρίχας καμήλου, καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ, καὶ ἐσθίων ἀκρίδας καὶ μέλι ἄγριον.

7. Καὶ ἐκήρυσσε λέγων, ἔρχεται ὁ ἰσχυρότερός μου ὀπίσω μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς κύψας λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ.

8. Ἐγὼ μὲν ἐβάπτισα ὑμᾶς ἐν ὕδατι· αὐτὸς δὲ βαπτίσει ὑμᾶς ἐν πνεύματι ἁγίῳ.

9. Καὶ ἐγένετο ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, ἦλθεν ὁ ἰησοῦς ἀπὸ ναζαρὲτ τῆς γαλιλαίας, καὶ ἐβαπτίσθη ὑπὸ ἰωάννου εἰς τὸν ἰορδάνην.

EVANGELIUM S. MARCI.

CAP. I.

INITIUM Evangelii Iesu Christi filii Dei.

2. Sicut scriptum est in prophetis: Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.

3. Vox clamantis in deserto, Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus.

4. Fuit Iohannes in deserto baptizans, & prædicans baptismum pœnitentiæ, in remissionem peccatorum.

5. Et egrediebatur ad eum omnis Iudeæ regio, & Ierosolymitæ (universi,) & baptizabantur omnes ab illo in Iordanis flumine, confitentes peccata sua.

6. Et erat Iohannes vestitus pilis cameli, & zona pellicea circa lumbos ejus, & locustas & mel sylvestre edebat.

7. Et prædicabat dicens: Venit fortior me post me, cujus non sum dignus, procumbens solvere corrigiam calceamentorum ejus.

8. Ego baptizavi vos aqua: ille verò baptizabit vos Spiritu sancto.

9. Et factum est in diebus illis, venit Iesus à Nazareth Galilææ, & baptizatus est à Iohanne in Iordane.

Evangelium S. Marci.

Das erste Capitel.

DIß ist der Anfang deß Evangelii von JEsu Christo / dem Sohn Gottes.

2. Als geschrieben stehet / inn den Propheten: Mal 3, 1.
Sihe / ich sende meinen Engel für dir her / der da
bereyte deinen Weg für dir.

3 Es ist eine Stimme eines Predigers inn der Isa. 40, 3.
Wüsten: Bereytet den Weg deß HERRN / Ioh 1, 15.
machet seine Steige richtig. Luc 3. 4.
Matt 3. 1

4. Johannes der war in der Wüsten / tauffet
vnd Prediget von der Tauffe der Busse / zur vergebung der Sünden.

5. Vnnd es gieng zu jhm hinauß das gantze Mat. 3. 5.
Jüdische Land / vnd die von Jerusalem / vnd liessen sich alle von jhm tauffen im Jordan / vnnd
bekenneten jhre Sünde.

6. Johannes aber war bekleidet mit Kameelhaaren / vnd mit einem ledern Gürtel vmb seine Levit. 11. 22.
Lenden / vnd aaß Heuschrecken vnd wild Honig. Mat 3. 12
Luc 3, 16.
Ioh 1, 27.
Act. 1, 5.
& 2 4.
& 11. 16.
& 19. 4.

7. Vnd prediget / vnd sprach: Es kombt einer
nach mir / der ist stercker denn ich / dem ich nicht
gnugsam bin / daß ich mich für jhm bucke / vnnd
die Riemen seiner Schuch aufflöse.

8. Ich tauffe euch mit Wasser / aber er wirdt
euch mit dem Heiligen Geist tauffen.

9. Vnd es begab sich zu derselbigen zeit / das Jesus auß Galilea von Nazareth kam / vnd ließ sich Mar 3. 14
tauffen von Johanne im Jordan.

א

10 ופתאם עלה ממים וירא והנה נבקעים השמים ורוח כמו יונה יורדת עליו:

11 ויהי־קול משמים אתה הוא בני ידידי אשר בו רציתי:

12 וגם פתאם הוליכה אותו רוח אל־המדבר:

13 ויהי שם במדבר ארבעים יום להנסות מיד־השטן ויהי־עם הבהמות והמלאכים שרתוהו:

14 וכאשר נמסר יוחנן בא ישוע בגלילה מבשר את־בשורת מלכות אלהים:

15 לאמר כי נמלאה העת ותקרב מלכות אלהים שובו אל־יהוה והאמינו לבשורה:

16 ויתהלך בשפת ים הגליל וירא את שמעון ואת אנדראס אחי שמעון שלכים את־רשתים בים כי דיגים המה:

17 ויאמר להם ישוע באו אחרי להיות דיגי אנשים:

18 ופתאם עזבו את־רשתותם וילכו אחריו:

19 ויתהלך משם מעט וירא את יעקב הזבדי ויוחנן אחיו והמה באניה ויכוננו את־הרשתים:

20 ופתאם קרא אותם ויעזבו את־אביהם את־זבד באניה עם שכרים וילכו אחריו:

21 ויקרבו אל־כפר־נחום ומיד בשבתות בא אל־העדה וילמד:

α'.

10. Καὶ εὐθέως ἀναβαίνων ἀπὸ τοῦ ὕδατος, εἶδε σχιζομένους τοὺς οὐρανοὺς, καὶ τὸ πνεῦμα ὡσεὶ περιστερὰν καταβαῖνον ἐπ' αὐτόν.

11. Καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῶν οὐρανῶν, σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, ἐν ᾧ εὐδόκησα.

12. Καὶ εὐθέως τὸ πνεῦμα αὐτὸν ἐκβάλλει εἰς τὴν ἔρημον.

13. Καὶ ἦν ἐκεῖ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἡμέρας τεσσαράκοντα, πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ σατανᾶ· καὶ ἦν μετὰ τῶν θηρίων· καὶ οἱ ἄγγελοι διηκόνουν αὐτῷ.

14. Μετὰ δὲ τὸ παραδοθῆναι τὸν ἰωάννην, ἦλθεν ὁ ἰησοῦς εἰς τὴν γαλιλαίαν, κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ.

15. Καὶ λέγων, ὅτι πεπλήρωται ὁ καιρὸς, καὶ ἤγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ· μετανοεῖτε καὶ πιστεύετε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ.

16. Περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς γαλιλαίας, εἶδε σίμωνα καὶ ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τοῦ σίμωνος, βάλλοντας ἀμφίβληστρον ἐν τῇ θαλάσσῃ· ἦσαν γὰρ ἁλιεῖς.

17. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς γενέσθαι ἁλιεῖς ἀνθρώπων.

18. Καὶ εὐθέως ἀφέντες τὰ δίκτυα αὐτῶν, ἠκολούθησαν αὐτῷ.

19. Καὶ προβὰς ἐκεῖθεν ὀλίγον, εἶδεν ἰάκωβον τὸν τοῦ ζεβεδαίου, καὶ ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ αὐτοὺς ἐν τῷ πλοίῳ, καταρτίζοντας τὰ δίκτυα.

20 Καὶ εὐθέως ἐκάλεσεν αὐτούς· καὶ ἀφέντες τὸν πατέρα αὐτῶν ζεβεδαῖον ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ τῶν μισθωτῶν ἀπῆλθον ὀπίσω αὐτοῦ.

21. Καὶ εἰσπορεύονται εἰς καπερναούμ· καὶ εὐθέως τοῖς σάββασιν εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν, ἐδίδασκε.

Cap. I.

10. Et statim ascendens de aqua, vidit cælos apertos, & Spiritum tanquam columbam descendentem † *super illum*.

11. Et vox facta est de cælis: Tu es filius meus dilectus, in te complacui.

12. Et statim Spiritus expulit eum in desertum.

13. Et erat in deserto quadraginta diebus, (& quadraginta noctibus,) & tentabatur à satana, eratque cum bestiis, & angeli ministrabant illi.

14. Postquam autem traditus est Iohannes, venit Iesus in Galilæam, prædicans Evangelium regni Dei.

15. Et dicens: Quoniam impletum est tempus, & appropinquavit regnum Dei, († *resipiscite*,) & credite Evangelio.

16. Et præteriens secus Mare Galilææ, vidit Simonem & Andream fratrem ejus, mittentes retia in mare (erant enim piscatores)

17. Et dixit eis Iesus: Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum.

18. Et protinus relictis retibus, secuti sunt eum.

19. Et progressus inde pusillum, vidit Iacôbum Zebedæi & Iohannem fratrem ejus, & ipsos componentes retia in navi.

20. Et statim vocavit illos. Et relicto patre suo Zebedæo in navi cū mercenariis, secuti sunt eum.

21. Et ingrediuntur Capharnaum, & statim sabbathis ingressus in synagógam, docebat eos.

Das I. Capitel.

10. Vnnd als bald steig er auß dem Wasser/ vnd sahe/daß sich der Himmel auffthat/ vnd den Geist/gleich wie eine Taube herab kommen auff jhn. *Lu. 3, 22.*

11. Vnd da geschach eine Stimme vom Himmel: Du bist mein lieber Sohn/ an dem ich wolgefallen habe.

12. Vnd bald treib jhn der Geist inn die Wüsten.

13. Vnd war allda in der Wüsten viertzig tage/vnd ward versucht von dem Sathan/vñ war bey den Thieren/vnd die Engel dieneten jhm.

14. Nach dem aber Johannes vberantwortet ward/kam Jesus in Galilea/ vnnd prediget das Evangelium vom Reich Gottes.

15. Vnd sprach: Die zeit ist erfüllet/vnnd das Reich Gottes ist herbey kommen: Thut Busse/ vnd Glaubet an das Evangelium.

16. Da er aber an dem Galileischē Meer gieng/ sahe er Simon vnnd Andreas seinen Bruder/ daß sie jhre Netz ins Meer worffen/denn sie waren Fischer.

17. Vnd Jesus sprach zu jhnen: Folget mir nach / ich will euch zu Menschen Fischern machen.

18. Also bald verliessen sie jhre Netze/ vnnd folgeten jhm nach.

19. Vnnd da er von dannen ein wenig fürbaß gieng/sahe er Jacobum den Sohn Zebedei/vnnd Johannem seinen Bruder/daß sie die Netze im Schiff flickten.

20. Vnd bald rieff er jhnen/Vnd sie liessen jhren Vater Zebedeum im Schiff mit den Taglönern/vnd folgeten jhm nach.

21. Vnnd sie giengen gen Capernaum/vnnd bald an den Sabbathen gieng er inn die Schulen/vnd lehrete.

† & manentē in ipso.
Ioan. 1, 32

Matt. 4, 1
Luc. 4, 1.

Matt. 4, 12.
Lu. 4, 14.
Ioh. 4, 43.

Mat. 4, 18
Luc. 5, 2.

† pœnitemini

Mat. 4, 13
Luc. 4, 31

א

22 ויחרדו על־תלמודו כי היה מלמד
אותם כמו שלטון לו ולא כמו הסופרים :
23 ויהי־בעדתם אנוש ברוח טמאה
ויקרא :
24 לאמר מה לנו ולך ישוע הנצרי
באת לאבד אתנו ידעתיך מי את קדוש
אלהים :
25 ויגער בו ישוע לאמר חסם וצאי
ממנו :
26 וכאשר מרטה אותו הרוח טמאה
ותזעק זעקה גדולה ותצא ממנו :
27 ויבהלו כלם לשאול ביניהם לאמר
מה־זה הוא מה לימודו החדש הזה
כי בשלטון גם לרוחות טמאות מצוה
ושומעות בו :
29 ותצא השמועה ההיא פתאם בכל
כבר הגליל :
29 וכאשר יצאו מן העדה באו אל־
בית שמעון ואנדראוס עם יעקב ויוחנן :
30 וחמות שמעון חולה בחמה ומיד
דברו לו עליה :
31 ויקרב ויתמוך בידה ויקם אותה
ותעזבנה החמה בהאום ותשרת להם :
32 ויהי־ערב ובא השמש ויגישו אליו
כל־החולים ובעלי שדים :
33 וכל העיר היתה נקהלה אל־
הפתח :
34 וירפא רבים חולים בתחלות רבות
ושדים רבים הוציא ולא את־השדים
מדבר כי־ידעו אותו :

α΄.

22. Καὶ ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς.

23. Καὶ ἦν ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν ἄνθρωπος ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ, καὶ ἀνέκραξε.

24. Λέγων, ἔα, τί ἡμῖν καὶ σοὶ Ἰησοῦ Ναζαρηνέ; ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς; οἶδά σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ.

25. Καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, λέγων, φιμώθητι, καὶ ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ.

26. Καὶ σπαράξαν αὐτὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον, καὶ κράξαν φωνῇ μεγάλῃ, ἐξῆλθεν ἐξ αὐτοῦ.

27. Καὶ ἐθαμβήθησαν πάντες, ὥστε συζητεῖν πρὸς αὐτοὺς, λέγοντας, τί ἐστι τοῦτο; τίς ἡ διδαχὴ ἡ καινὴ αὕτη; ὅτι κατ᾽ ἐξουσίαν καὶ τοῖς πνεύμασι τοῖς ἀκαθάρτοις ἐπιτάσσει, καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ.

28. Ἐξῆλθε δὲ ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εὐθὺς εἰς ὅλην τὴν περίχωρον τῆς Γαλιλαίας.

29. Καὶ εὐθέως ἐκ τῆς συναγωγῆς ἐξελθόντες, ἦλθον εἰς τὴν οἰκίαν Σίμωνος καὶ Ἀνδρέου, μετὰ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου.

30. Ἡ δὲ πενθερὰ Σίμωνος κατέκειτο πυρέσσουσα, καὶ εὐθέως λέγουσιν αὐτῷ περὶ αὐτῆς.

31. Καὶ προσελθὼν ἤγειρεν αὐτὴν, κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτῆς· καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετὸς εὐθέως, καὶ διηκόνει αὐτοῖς.

32. Ὀψίας δὲ γενομένης, ὅτε ἔδυ ὁ ἥλιος, ἔφερον πρὸς αὐτὸν πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας, καὶ τοὺς δαιμονιζομένους.

33. Καὶ ἡ πόλις ὅλη ἐπισυνηγμένη ἦν πρὸς τὴν θύραν.

34. Καὶ ἐθεράπευσε πολλοὺς κακῶς ἔχοντας ποικίλαις νόσοις, καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλε, καὶ οὐκ ἤφιε λαλεῖν τὰ δαιμόνια, ὅτι ᾔδεισαν αὐτόν.

Cap. I.

22. Et stupebant super doctrina ejus, erat enim docens eos quasi potestatem habens, & non sicut Scribę.

23. Et erat in Synagoga eorum, homo in Spiritu immundo, & exclamavit.

24. Dicens: Quid nobis & tibi Iesu Nazarene? venisti perdere nos? scio qui sis, Sanctus Dei.

25. Et comminatus est ei Iesus, dicens: Obmutesce, & exi de homine.

26. Et discerpens eum spiritus immundus, & exclamans voce magna, exiit ab eo.

27. Et mirati sunt omnes, ita ut cōquirerent inter se dicentes: Quidnam est hoc? quæ nam doctrina hęc nova? quia in potestate etiam spiritibus immundis imperat, & obediunt ei.

28. Et processit rumor ejus statim in omnem regionem Galilęæ.

29. Et protinus egredientes de Synagoga, venerunt in domum Simonis & Andreæ cum Iacobo & Iohanne.

30. Decumbebat autem socrus Simonis febricitans; & statim dicunt ei de illa.

31. Et accedens elevavit eam apprehensa manu ejus, & continuò dimisit eam febris, & ministrabat eis.

32. Vespere autem facto cum occidisset sol, afferebant ad eum omnes malè habentes, & dæmonia habentes.

33. Et erat omnis civitas congregata ad januam.

34. Et curavit multos qui vexabantur variis languoribus, & dęmonia multa ejiciebat, & non sinebat ea loqui quoniam sciebant eum.

Das I Capitel.

21. Vnnd sie entsatzen sich über seiner Lehre/ denn er lehret gewaltiglich / vnnd nicht wie die Schrifftgelehrten. *Matt.17, 28. Luc.4,32*

23. Vnd es war in jhren Schulen ein Mensch/ besessen mit einem vnsaubern Geist/der schrey.

24. Vnd sprach: Halt/was haben wir mit dir zu schaffen Jesu von Nazareth? Du bist kommen vns zu verderben/ich weiß wer du bist / der Heilige Gottes.

25. Vnd Jesus bedrohet jhn/vnd sprach: verstumme/vnd fahre auß von jhm.

26. Vnnd der vnsauber Geist reiß jhn/vnnd schrey laut/vnd fuhr auß von jhm.

27. Vnd sie entsatzten sich alle/also/daß sie vntereinander sich befragten/vnd sprachen: Was ist das? Was ist das für eine newe Lehre? Er gebeut mit gewalt den vnsaubern Geistern / vnd sie gehorchen jhm.

28. Vnd sein Gerücht erschall bald vmbher in die (gantze) Grentze Galilee.

29. Vnnd sie giengen bald auß der Schulen/ vnd kamen in das Hauß Simonis vnd Andreas/mit Jacoben vnd Johannem. *Mat.8,14 Lu. 4,42*

30. Vnd die Schwiger Simonis lag vnd hatte das Fieber/vnd als bald sagten sie jhm von jr.

31. Vnd er trat zu jhr/vnd richtet sie auff/vnd hielt sie bey der Handt/vnd das Fieber verließ sie bald/vnd sie dienet jhnen.

32. Am Abend aber/da die Sonne vntergangen war/brachten sie zu jhm allerley Krancken vnd besessene.

33. Vnd die gantze Stadt versammlet sich für der Thür.

34. Vnnd er halff vielen Krancken/die mit mancherley Seuchen beladen waren/vnnd treib viel Teuffel auß/vnnd ließ die Teuffel nicht reden/denn sie kenneten jhn. *Luc. 4, 41.*

35. Καὶ

א

35 וישכם בבקר ויקם ויצא וילך ישוע
במקום המדבר ושם התפלל :
36 וילכו אחריו שמעון ואשר עמו :
37 וכאשר מצאו אותו אמרו לו כי־
כלם מבקשים אותך :
38 ויאמר להם נלכה אל־חוות ועירים
הקרובות אשר גם שם אקרא כי־על־
זאת באתי :
39 ויהיה קורא בעדתם בכל־הגליל
ומוציא את־השדים :
40 ויבא אליו מצרע ויתפלל אליו
ויכרע ויברך ויאמר לו כי אם תרצה
תוכל לטהרני :
41 ולישוע בכמרו רחמיו וישלח ידו
ויגע בו ויאמר לו רציתי הטהר :
42 וכאשר אמר פתאם הלכה ממנו
הצרעת ויטהר :
43 ויכלאו פתאם הוציאו :
44 ויאמר לו ראה פן תאמר לאיש
כי אם לך והגד אותך לכהן והקרב
על־טהרתך אשר צוה משה לעדות
להם :
45 והוא יצא ויחל לקרא כלם ולהשמיע
את הדבר כן אשר לא יוכל ישוע להלך
עוד בגלוי אל־העיר כי־אם בחוץ
במקומות המדבר להיותו כי באו אליו
מכל מקומות :

α'.

35. Καὶ πρωῒ ἔννυχον λίαν ἀναστὰς
ἐξῆλθε, καὶ ἀπῆλθεν ὁ ἰησοῦς εἰς ἔρημον
τόπον, κἀκεῖ προσηύχετο.
36 Καὶ κατεδίωξαν αὐτὸν ὁ σίμων
καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ.
37. Καὶ εὑρόντες αὐτὸν, λέγουσιν αὐτῷ,
ὅτι πάντες ζητοῦσί σε.
38. Καὶ λέγει αὐτοῖς, ἄγωμεν εἰς τὰς
ἐχομένας κωμοπόλεις, ἵνα κἀκεῖ κη-
ρύξω· εἰς τοῦτο γὰρ ἐξελήλυθα.
39. Καὶ ἦν κηρύσσων ἐν ταῖς συναγω-
γαῖς αὐτῶν, εἰς ὅλην τὴν γαλιλαίαν,
καὶ τὰ δαιμόνια ἐκβάλλων.
40. Καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτὸν λεπρὸς
παρακαλῶν αὐτὸν, καὶ γονυπετῶν αὐ-
τὸν, καὶ λέγων αὐτῷ, ὅτι ἐὰν θέλῃς, δύνα-
σαί με καθαρίσαι.
41. Ὁ δὲ ἰησοῦς σπλαγχνισθεὶς, ἐκ-
τείνας τὴν χεῖρα, ἥψατο αὐτοῦ, καὶ λέγει
αὐτῷ, θέλω· καθαρίσθητι.
42 Καὶ εἰπόντος αὐτοῦ, εὐθέως ἀπῆλ-
θεν ἀπ' αὐτοῦ ἡ λέπρα, καὶ ἐκαθαρίσθη.
43. Καὶ ἐμβριμησάμενος αὐτῷ,
εὐθέως ἐξέβαλεν αὐτόν.
44. Καὶ λέγει αὐτῷ, ὅρα μηδενὶ
εἴπῃς· ἀλλὰ ὕπαγε, σεαυτὸν δεῖξον
τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε περὶ τοῦ καθα-
ρισμοῦ σου ἃ προσέταξε μωσῆς, εἰς
μαρτύριον αὐτοῖς.
45. Ὁ δὲ ἐξελθὼν ἤρξατο κηρύσσειν
πολλὰ, καὶ διαφημίζειν τὸν λόγον, ὥστε
μηκέτι αὐτὸν δύνασθαι φανερῶς εἰς
πόλιν εἰσελθεῖν· ἀλλ' ἔξωθεν ἐν ἐρήμοις
τόποις ἦν, καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν παν-
ταχόθεν.

Cap. I.

Das I. Capitel.

35. Et diluculo valdè surgens, egressus abiit in desertum locum, ibique orabat.

35. Vnnd deß Morgens vor Tage stund er auff/vnd gieng hinauß. Vnd Jesus gieng inn eine Wüste stedte/vnd betet daselbs.

36. Et prosecutus est eum Simon, & qui cum illo erant.

36. Vnd Simon/mit denen die bey jm waren/ eyleten jhm nach.

37. Et cum invenissent eum, dixerunt ei: Quia omnes quærunt te.

37. Vnd da sie jhn funden/sprachen sie zu jm: Jederman suchet dich.

38. Et ait illis: eamus in proximos vicos & civitates, ut & ibi prædicem, ad hoc enim veni.

38. Vnd er sprach zu jhnen: Lasset vns in die nechsten Städte gehen/daß ich daselbs auch predige/denn dazu bin ich kommen. Lu. 4. 43.

39. Et erat prędicans in Synagogis eorum, & in omni Galilæa, & dæmonia ejiciens.

39. Vnd er prediget in jhren Schulen/in gantz Galilea/vnd treib die Teuffel auß. Mat 8, 2. Luc. 5. 12.

40. Et venit ad eum leprosus deprecans eum, & genu flexo dicit ei: Si vis, potes me mundare.

40. Vnnd es kam zu jhm ein Aussetziger/der bat jhn/kniet für jhm/vnd sprach zu jhm: Wilt du/so kanst du mich wol reinigen.

41. Iesus autem misertus ejus, extendit manum (suam,) & tangens eum, ait illi: Volo, Mundare.

41. Vnd es jammerte Jesum/vnnd recket die Hand auß/rüret jhn an/vnd sprach: Ich wills thun/sey gereiniget.

42. Et cum dixisset, statim discessit ab eo lepra, & mundatus est.

42. Vnd als er also sprach/gieng der Außsatz als bald von jhm/vnd er ward rein.

43. Et comminatus est ei, statimque ejecit illum.

43. Vnd Jesus bedrohet jhn/vnnd treib jhn als bald von sich.

44. Et dicit ei: Vide nemini dixeris, sed vade, ostende te sacerdoti, & offer pro emundatione tua quæ pręcepit Moyses, in testimonium illis.

44. Vnd sprach zu jhm: Sihe zu/daß du niemandt nichts sagest/sondern gehe hin/vnd zeige dich dem Priester/vnd Opffere für deine Reinigung/was Moses gebotten hat/zum zeugniß vber sie. Le. 14. 3

45. At ille egressus cœpit prædicare & diffamare sermonem, ita ut jam non posset manifestè introire in civitatem, sed foris in desertis locis esset, & conveniebant ad eum undique.

45. Er aber/da er hinauß kam/hub er an/vnnd saget viel darvon/vnd machet die geschicht ruchtbar/also/daß er hinfort nicht mehr kondt öffentlich in der Stadt gehen/sondern er war haussen in den Wüsten örtern/vnd sie kamen zu jhm von allen enden. Lu. 4. 42

ב

ועודנו בא בכפר נחום לימים
וכאשר נשמע כי־בבית הוא :
2 ופתאם נקהלו רבים כי אשר לא
יוכל לשאת אותם גם לא החצר לפני
הדלת וידבר אליהם את־הדבר :
3 ובאו אליו נשאי את־נשול איברים
והוא נשא בארבעים :
4 וכי לא יוכלו לקרב אליו בעבור הקהל
עלו על־הגג ויסירו את־המכסה אשר
היה שם ויכרו ויורידו את־הערש אשר
בה הנשול אברים שכב :
5 וירא ישוע את־אמונתם ויאמר
לנשול אברים בני נשאו לך פשעיך :
6 ויהיו אחדים מן־הסופרים שם
יושבים וחושבים בלבותם :
7 מה זה ככה מדבר גדופות מי־יוכל
לשאת פשעים כי אם אלהים לבדו :
8 ופתאם ידע ישוע ברוחו כי ככה חשבו
בנפשם ויאמר להם מה זאת חשבתם
בלבותיכם : 9 מה יפסיק לאמר
לנשול אברים נשאו לך הפשעים או
לאמר קום ושא ערשך והלך :
10 ואשר תדעו כי־שלטן יש־לבן־האדם
לשאת על־הארץ את־פשעים אמר
לנשול אברים :
11 אמר אני לך קום ושא את־ערשך
ולך לביתך : 12 ויקם ברגע
וישא את־ערשו ויצא לפני
כלם ויחרדו כלם ויכבדו את־האלהים
לאמר כי־בכל עתותינו כזאת לא ראינו :

ΚΕΦΑΛ. α'.

Καὶ πάλιν εἰσῆλθεν εἰς καπερναοὺμ δι' ἡμερῶν, καὶ ἠκούσθη ὅτι εἰς οἶκόν ἐστι.

2. Καὶ εὐθέως συνήχθησαν πολλοί, ὥστε μηκέτι χωρεῖν μηδὲ τὰ πρὸς τὴν θύραν· καὶ ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον.

3. Καὶ ἔρχονται πρὸς αὐτὸν παραλυτικὸν φέροντες, αἰρόμενον ὑπὸ τεσσάρων.

4. Καὶ μὴ δυνάμενοι προσεγγίσαι αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον, ἀπεστέγασαν τὴν στέγην ὅπου ἦν, καὶ ἐξορύξαντες χαλῶσι τὸν κράββατον, ἐφ' ᾧ ὁ παραλυτικὸς κατέκειτο.

5. Ἰδὼν δὲ ὁ ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν, λέγει τῷ παραλυτικῷ, τέκνον, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου.

6. Ἦσαν δέ τινες τῶν γραμματέων ἐκεῖ καθήμενοι, καὶ διαλογιζόμενοι ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν.

7. Τί οὗτος οὕτω λαλεῖ βλασφημίας; τίς δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ εἷς ὁ θεός;

8. Καὶ εὐθέως ἐπιγνοὺς ὁ ἰησοῦς τῷ πνεύματι αὐτοῦ, ὅτι οὕτως διαλογίζονται ἐν ἑαυτοῖς, εἶπεν αὐτοῖς, τί ταῦτα διαλογίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν;

9. Τί ἐστιν εὐκοπώτερον, εἰπεῖν τῷ παραλυτικῷ, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι· ἢ εἰπεῖν, ἔγειραι, καὶ ἆρόν σου τὸν κράββατον, καὶ περιπάτει;

10. Ἵνα δὲ εἰδῆτε, ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀφιέναι ἐπὶ τῆς γῆς ἁμαρτίας· λέγει τῷ παραλυτικῷ.

11. Σοὶ λέγω, ἔγειραι, καὶ ἆρον τὸν κράββατόν σου, καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου.

12. Καὶ ἠγέρθη εὐθέως, καὶ ἄρας τὸν κράββατον ἐξῆλθεν ἐναντίον πάντων· ὥστε ἐξίστασθαι πάντας, καὶ δοξάζειν τὸν θεὸν, λέγοντας, ὅτι οὐδέποτε οὕτως εἴδομεν.

Cap. II.

ET iterum intravit Capharnaum post dies, & auditum est quòd in domo esset.

2. Et convenerunt multi, ita ut non caperet neque ad januam, & loquebatur eis verbum.

3. Et venerunt ad eum ferentes paralyticum, qui à quatuor portabatur.

4. Et cum non possent offerre eum illi præ turba, nudaverunt tectum ubi erat, & patefacientes submiserunt grabatum in quo paralyticus jacebat.

5. Cum autem vidisset Iesus fidem illorum, ait paralytico: Fili, dimittuntur tibi peccata tua.

6. Erant autem illic quidam de Scribis sedentes, & cogitantes in cordibus suis.

7. Quid hic sic loquitur? blasphemat. Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus?

8. Quo statim cognito Iesus spiritu suo, quia sic cogitarent intra se, dicit illis: Quid ista cogitatis in cordibus vestris.

9. Quid est facilius, dicere paralytico: Dimittuntur tibi peccata, an dicere: Surge, tolle grabatum tuum & ambula?

10. Vt autem sciatis quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata (ait paralytico:)

11. Tibi dico, Surge, tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam.

12. Et statim surrexit ille, & sublato grabato abiit coram omnibus, ita ut mirarentur omnes, & honorificarent Deum, dicentes: Quia nunquam sic vidimus.

Das II. Capitel.

VNd über etliche Tage gieng er widerumb gen Capernaum/vnd es ward ruchtbar/ daß er im Hause war. Mat. 9. 1. Luc. 5. 18.

2. Vnd als bald versammleten sich viel/ also/ daß sie nicht raum hatten/auch haussen für der Thür/vnd er saget jhnen das Wort.

3. Vnnd es kamen etliche zu jhm/die brachten einen Gichtbrüchtigen/von vieren getragen.

4. Vnd da sie nicht Kondten bey jhn kommen/ für dem Volck/deckten sie das Dach auff/ da er war/vnnd grubens auff vnd liessen das Bette hernieder/da der Gichtbrüchtige innen lag.

5. Da aber Jesus jhren Glauben sahe/ sprach er zu dem Gichtbrüchtigen: Mein Sohn/deine Sünde sind dir vergeben.

6. Es waren aber etliche Schrifftgelehrten/ die sassen allda/vnd gedachten in jhren Hertzen:

7. Wie redet dieser solche Gotteslästerung? Iob 14. 4.
Wer kan Sünde vergeben/denn allein Gott? Esa. 43. 25

8. Vnd Jesus erkennet bald in seinem Geist/ daß sie also gedachten bey sich selbst/vnnd sprach zu jhnen: Was gedencket jhr solchs inn ewren Hertzen?

9. Welches ist leichter zu dem Gichtbrüchtigen zu sagen: Dir sind deine Sünde vergeben: Oder/stehe auff/nim̃ dein Bette vnd wandele.

10 Auff daß jhr aber wisset/daß des Menschen Sohn macht hat / zuvergeben die Sünde auff Erden/sprach er zu dem Gichtbrüchtigen:

11. Ich sage dir/stehe auff/nimm dein Bette/ vnd gehe heim.

12. Vnd als bald stund er auff/nam sein Bette/vnnd gieng hinauß für allen/also/daß sie sich alle entsatzten/vnd preiseten Gott/vnd sprachen: Wir haben solches noch nie gesehen.

ב

13 ויבא עוד אל־שפת הים וכל הקהל
בא אליו וילמדם :
14 ויעבר ויקרא את־לוי האלפי יושב
על־המכס ויאמר לו בוא אחרי ויקם
ויבא אחריו :
15 ויהי־בשבתו בביתו ורבים מבעלי
המכס וחטאים ישבו עם ישוע ועם
תלמידיו כי־היו רבים אשר באו אחריו :
16 והספרים והמפרשים בראותם כי
אכל עם בעלי המכס ועם חטאים אמרו
לתלמידיו מה זאת כי עם בעלי המכס
ועם חטאים אוכל ושותה :
17 וישמע ישוע ויאמר להם הגבורים
לא יצטרכו לרופא כי־אם החולים לא
באתי לקרא את־צדיקים כי אם את
חטאים לתשובה :
18 ותלמידי יוחנן ותלמידי המפרשים
צמים היו ובאו ואמרו לו ולמה
תלמידי יוחנן והמפרשים צמים
ותלמידיך אינם צמים :
19 ויאמר להם ישוע לא יוכלו לצום
בני החתנה בעודנו יש החתן אתם
בכמה העת יש אתם החתן לא יוכלו
לצום :
20 וימים באים אשר ינשא מהם
החתן ואז יצומו בימים ההם :
21 ואיש לא ישלח חתיכת בגד הפסול
על־שמלה ישנה כי־ינשא מלואה
החדש מישן ובדקו רע מקדם יהיה :

α.

13. Καὶ ἐξῆλθε πάλιν παρὰ τὴν θάλασσαν· καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἤρχετο πρὸς αὐτόν, καὶ ἐδίδασκεν αὐτούς.
14. Καὶ παράγων εἶδε λευῒν τὸν τοῦ ἀλφαίου, καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον. καὶ λέγει αὐτῷ, ἀκολούθει μοι· καὶ ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ.
15. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κατακεῖσθαι αὐτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ πολλοὶ τελῶναι καὶ ἁμαρτωλοὶ συνανέκειντο τῷ ἰησοῦ, καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· ἦσαν γὰρ πολλοί, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ.
16. Καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἰδόντες αὐτὸν ἐσθίοντα μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν, ἔλεγον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, τί ὅτι μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει καὶ πίνει;
17. Καὶ ἀκούσας ὁ ἰησοῦς, λέγει αὐτοῖς. οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ᾽ οἱ κακῶς ἔχοντες· οὐκ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν.
18. Καὶ ἦσαν οἱ μαθηταὶ ἰωάννου, καὶ οἱ τῶν Φαρισαίων νηστεύοντες· καὶ ἔρχονται, καὶ λέγουσιν αὐτῷ, διατί οἱ μαθηταὶ ἰωάννου, καὶ οἱ τῶν Φαρισαίων νηστεύουσιν, οἱ δὲ σοὶ μαθηταὶ οὐ νηστεύουσι;
19. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος, ἐν ᾧ ὁ νυμφίος μετ᾽ αὐτῶν ἐστι, νηστεύειν; Ὅσον χρόνον μεθ᾽ ἑαυτῶν ἔχουσι τὸν νυμφίον, οὐ δύνανται νηστεύειν.
20. Ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι, ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ᾽ αὐτῶν ὁ νυμφίος, καὶ τότε νηστεύσουσιν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις.
21. Καὶ οὐδεὶς ἐπίβλημα ῥάκους ἀγνάφου ἐπιρράπτει ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ· εἰ δὲ μή, αἴρει τὸ πλήρωμα αὐτοῦ τὸ καινὸν τοῦ παλαιοῦ, καὶ χεῖρον σχίσμα γίνεται.

Cap. II.	Das II. Capitel.	
13. Et egressus est rursus ad mare, omnisque turba veniebat ad eum, & docebat eos.	13. Vnnd er gieng widerumb hinauß an das Meer/vnd alles Volck kam zu jhm/ vnd er lehret sie.	
14. Et cùm preteriret, vidit Levi Alphei sedentem ad telonium: & ait illi, Sequere me. Et surgens secutus est eum.	14. Vnd da Jesus fürüber gieng/sahe er Levi/ den Sohn Alphei/am Zoll sitzen/vnd sprach zu jhm: Folge mir nach. Vnd er stund auff/vnnd folgete jhm nach.	Matt 9.9 Lu. 5.27.
15. Et factum est, cùm accumberet in domo illius, multi publicani & peccatores simul discumbebant cum Iesu, & discipulis ejus, erant enim multi qui & sequebantur eum.	15. Vnd es begab sich/da er zu Tisch saß inn seinem Hause/satzten sich vil Zöllner vnd Sünder zu Tisch mit Jesu vnd seinen Jüngern/denn jhrer war viel/die jhm nach folgeten.	
16. Et Scribę & Phrisæi videntes quia manducaret cum publicanis & peccatoribus, dicebant discipulis ejus: Quare cum publicanis & peccatoribus manducat & bibit magister vester?	16. Vnd die Schrifftgelehrten vnd Phariseer/ da sie sahen/daß er mit den Zöllnern vnd Sündern aaß/sprachen sie zu seinen Jüngern: Warumb jsset vnd trincket er mit den Zöllnern vnnd Sündern.	
17. Hoc audito Iesus, ait illis: Non necesse habent sani, medico; sed qui malè habent. non enim veni vocare justos, sed peccatores.	17. Da das Jesus höret/sprach er zu jhnen: Die starcken dörffen keines Artztes/sondern die Krancken. Jch bin kommen zu ruffen den Sündern zur Busse/vnd nicht den Gerechten.	1. Tim. 1. 15. Mat. 9. 13 Lu. 5. 32
18. Et erant discipuli Iohannis & Pharisęorū jejunantes, & veniunt, & dicunt illi: Quare discipuli Iohannis & Pharisæorum jejunant: tui autem discipuli non jejunant?	18. Vnd die Jünger Johannis vnd der Phariseer fasteten viel/vnnd es kamen etliche/die sprachen zu jhm: Warumb fasten die Jünger Johannis vnd der Phariseer/vnd deine Jünger fasten nicht?	
19. Et ait illis Iesus: Nunquid possunt filii nuptiarum quamdiu sponsus cum illis est, jejunare? Quāto tempore habent secum sponsum, non possunt jejunare.	19. Vnd Jesus sprach zu jhnen: Wie können die Hochzeitleute fasten/die weil der Breutigam bey jhnen ist? Also lange der Breutigam bey jhnen ist/können sie nicht fasten.	
20. Venient autem dies, cùm auferetur ab eis sponsus: & tunc jejunabunt in illis diebus.	20. Es wirdt aber die zeit kommen/daß der Breutigam von jhnen genommen wirdt/ denn werden sie fasten.	Mat. 9. 15 Lu. 5. 35
21. Nemo assumentum panni rudis assuit vestimento veteri: alioquin aufert supplementum novum à veteri, & major scissura fit.	21. Niemandt flicket einen Lappen von newem tuch an ein alt Kleid / denn der newe Lappe reisset doch vom alten/vnd der riß wirdt erger.	

ב

22 ואיש לא ישלח יין חדש בנאדות
בלים פן ישבר יין החדש את־נאדות
ויין ישפך ונאדות יאבדון כי־אם יין
חדש בנאדות חדשים ישלחו ׃
23 ויהי כאשר הלך בשבתות בזרועים
ויחלו תלמידיו להלך את־הדרך ויקטפו
מלילות בידיהם ׃
24 והפרושים אמרו לו ראה מה
עשים בשבת אשר לא שוה להם ׃
25 והוא אמר להם הלא בימיכם
קראתם מה עשה דוד כאשר היה צרכו
ורעב הוא ואשר אתו ׃
26 איך בא אל־בית אלהים אל־
אביתר (אבימלך) הכהן ואת לחם
הפנים אכל אשר לא שוה לו לאכל כי־
אם לכהנים ויתן גם לאלה אשר אתו
היו ׃
27 ויאמר להם השבת היתה בעבור
האדם ואדם לא בעבור השבת ׃
28 לכן בן־האדם יש אדון השבת ׃

ג

ועודנו בא אל־הקהל ויהי־שם
אדם אשר לו יד יבשה ׃
2 ויטרוהו אם בשבתות ירפא אשר
ילשינוהו ׃
3 ויאמר לאנוש אשר היה לו יד יבשה
קום בתוך ׃
4 ויאמר להם היש כן להיטיב בשבת או
להרע להושיע נפש או להרג והמה
החרישו ׃

β'.

22. Καὶ οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς· εἰ δὲ μή, ῥήσσει ὁ οἶνος ὁ νέος τοὺς ἀσκούς, καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται, καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται· ἀλλὰ οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς βλητέον.

23. Καὶ ἐγένετο παραπορεύεσθαι αὐτὸν ἐν τοῖς σάββασι διὰ τῶν σπορίμων, καὶ ἤρξαντο οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὁδὸν ποιεῖν τίλλοντες τοὺς στάχυας.

24. Καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἔλεγον αὐτῷ, ἴδε τί ποιοῦσιν ἐν τοῖς σάββασιν ὃ οὐκ ἔξεστι;

25. Καὶ αὐτὸς ἔλεγεν αὐτοῖς, οὐδέποτε ἀνέγνωτε τί ἐποίησε Δαυίδ, ὅτε χρείαν ἔσχε, καὶ ἐπείνασεν αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ.

26. Πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ ἐπὶ Ἀβιάθαρ τοῦ ἀρχιερέως, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἔξεστι φαγεῖν εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσι, καὶ ἔδωκε καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ οὖσι;

27. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, τὸ σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο, οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ σάββατον.

28. Ὥστε κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου.

ΚΕΦΑΛ. γ'.

Καὶ εἰσῆλθε πάλιν εἰς τὴν συναγωγήν· καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος ἐξηραμμένην ἔχων τὴν χεῖρα.

2. Καὶ παρετήρουν αὐτὸν εἰ τοῖς σάββασι θεραπεύσει αὐτόν, ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ.

3. Καὶ λέγει τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ἐξηραμμένην ἔχοντι τὴν χεῖρα, ἔγειραι εἰς τὸ μέσον.

4. Καὶ λέγει αὐτοῖς, ἔξεστι τοῖς σάββασιν ἀγαθοποιῆσαι, ἢ κακοποιῆσαι; ψυχὴν σῶσαι, ἢ ἀποκτεῖναι; οἱ δὲ ἐσιώπων.

Cap. II.

22. Et nemo mittit vinum novum in utres veteres: alioquin dirumpet vinum utres, & vinum effundetur, & utres peribunt, sed vinum novum in utres novos mitti debet.

23. Et factum est iterum cum sabbathis ambularet per sata, & discipuli ejus cœperunt progredi & vellere spicas.

24. Pharisæi autem dicebant ei: Ecce, quid faciunt (discipuli tui) sabbathis quod non licet?

25. Et ait illis: Nunquam legistis quid fecerit David, quando necessitatem habuit, & esuriit ipse & qui cum eo erant?

26. Quomodo introivit in domum Dei sub Abiathar principe sacerdotum, & panes propositionis manducavit, quos non licebat manducare, nisi sacerdotibus, & dedit eis qui cum eo erant?

27. Et dicebat eis: Sabbathum propter hominem factum est, & non homo propter Sabbathum.

28. Itaque Dominus est filius hominis etiam sabbathi.

Cap. III.

ET introivit iterum in Synagogam, & erat ibi homo habens manum aridam.

2. Et observabant eum si sabbathis curaret; ut accusarent illum.

3. Et ait homini habenti manum aridam. Surge in medium.

4. Et dicit eis: Licet sabbathis benefacere, an malè? animam salvam facere, an perdere? At illi tacebant.

Das II. Capitel.

22. Vnnd niemandt fasset Most inn alte Schleuche / anders zureisset der Most die Schleuche/vnd der Wein wirdt verschüttet/vnd die Schleuche kommen vmb/Sondern man soll Most in newe Schleuche fassen.

23. Vnnd es begab sich / da er wandelte am Sabbath durch die Saat / vnnd seine Jünger fiengen an / inn dem sie giengen/ Eheren außzurauffen. *Mat 12.8 Luc.6,1.*

24. Vnd die Phariseer sprachen zu jhm: Sihe zu/was thun deine Jünger am Sabbath/das nicht recht ist?

25. Vnnd er sprach zu jhnen: Habt jhr nie gelesen / was David thet / da es jhm noth war/ vnd jn hungerte/ sambt denen die bey jm waren? *1 Reg. 21, 6.*

26. Wie er gieng in das Hauß Gottes / zur zeit Abiathar deß Hohenpriesters / vnnd aaß die Schawbrodt / die niemandt dorffte essen denn die Priester/vnd er gab sie auch denen/die bey jm waren. *Exod 29, 32. Leu.8,31. & 24,9.*

27. Vnd er sprach zu jhnen: Der Sabbath ist vmb deß Menschen willen gemacht / vnnd nicht der Mensch vmb deß Sabbaths willen.

28. So ist deß Menschen Sohn ein HERR auch deß Sabbaths.

Das III. Capitel.

VNND er gieng abermal in die Schule/ Vnd es war da ein Mensch/der hatte ein verdorrete Hand. *Mat.12,9 Luc.6,16.*

2. Vnnd sie hielten auff jhn / ob er auch am Sabbath jhn heilen würde/ auff daß sie eine sache zu jhm hetten.

3. Vnd er sprach zu dem Menschen mit der verdorreten Hand: Tritt herfür.

4. Vnnd er sprach zu jhnen: Soll man am Sabbath guts thun/oder böses thun: Das Leben erhalten / oder tödten? Sie aber schwiegen stille.

ג

5 ויביטם מסביב בחמה וישתוחח על-כהת לבבם ויאמר אל-האיש השטח את-ידך ויט ותשב ידו בריאה כמו האחרת:

6 ויצאו המפרשים בתאם ועם עבדי הירודס נועצו עליו איככה יאבדוהו:

7 ויסר ישוע אם תלמידיו אל-הים ועם רב מגליל באו אחריו ומיהודה:

8 ומירושלים ומאדום ומעבר הירדן ומצור וצידון עם רב בשמעם כמה עשה באו אליו:

9 ויאמר לתלמידיו להקריב אליו אניה בעבור העם פן-יונחהו:

10 כי-רפא לרבים כן אשר יפלו עליו להגיע בו כל אשר נגע למו:

11 והרוחות טמאות אם ראוהו נפלו לפניו ויצעקו לאמר כי את בן-אלהים הוא:

12 והרבה כלאו פן תגלינה אותו:

13 ויעל על-ההר ויקרא את אשר רצה בם ויבאו אליו:

14 ויעש שנים עשר להיות עמו ואשר ישלחם לבשר:

15 ולהיות להם שלטון לרפאות את-חלים ולהוציא את-השדים:

16 ולשמעון קרא שמו כיפה:

17 ואת-יעקב הזבדי ויוחנן אחי יעקב וישם להם שמות בני רגש זה הוא בני הרעם:

γʹ.

5. Καὶ περιβλεψάμενος αὐτοὺς μετ' ὀργῆς, συλλυπούμενος ἐπὶ τῇ πωρώσει τῆς καρδίας αὐτῶν, λέγει τῷ ἀνθρώπῳ, ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου· καὶ ἐξέτεινε, καὶ ἀποκατεστάθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη.

6. Καὶ ἐξελθόντες οἱ Φαρισαῖοι, εὐθέως, μετὰ τῶν ἡρωδιανῶν συμβούλιον ἐποίουν κατ' αὐτοῦ, ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσι.

7. Καὶ ὁ ἰησοῦς ἀνεχώρησε μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς τὴν θάλασσαν. καὶ πολὺ πλῆθος ἀπὸ τῆς γαλιλαίας ἠκολούθησεν αὐτῷ, καὶ ἀπὸ τῆς ἰουδαίας.

8. Καὶ ἀπὸ ἱεροσολύμων, καὶ ἀπὸ τῆς ἰδουμαίας, καὶ πέραν τοῦ ἰορδάνου· καὶ οἱ περὶ τύρον καὶ σιδῶνα, πλῆθος πολὺ, ἀκούσαντες ὅσα ἐποίει, ἦλθον πρὸς αὐτόν.

9. Καὶ εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα πλοιάριον προσκαρτερῇ αὐτῷ, διὰ τὸν ὄχλον, ἵνα μὴ θλίβωσιν αὐτόν.

10. Πολλοὺς γὰρ ἐθεράπευσεν, ὥστε ἐπιπίπτειν αὐτῷ, ἵνα αὐτοῦ ἅψωνται, ὅσοι εἶχον μάστιγας.

11. Καὶ τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα ὅταν αὐτὸν ἐθεώρει, προσέπιπτεν αὐτῷ, καὶ ἔκραζε λέγοντα, ὅτι σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ.

12. Καὶ πολλὰ ἐπετίμα αὐτοῖς, ἵνα μὴ αὐτὸν φανερὸν ποιήσωσι.

13. Καὶ ἀναβαίνει εἰς τὸ ὄρος, καὶ προσκαλεῖται οὓς ἤθελεν αὐτός· καὶ ἀπῆλθον πρὸς αὐτόν.

14. Καὶ ἐποίησε δώδεκα, ἵνα ὦσι μετ' αὐτοῦ, καὶ ἵνα ἀποστέλλῃ αὐτοὺς κηρύσσειν.

15. Καὶ ἔχειν ἐξουσίαν θεραπεύειν τὰς νόσους, καὶ ἐκβάλλειν τὰ δαιμόνια.

16. Καὶ ἐπέθηκε τῷ σίμωνι ὄνομα πέτρον·

17. Καὶ ἰάκωβον τὸν τοῦ ζεβεδαίου, καὶ ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν τοῦ ἰακώβου. καὶ ἐπέθηκεν αὐτοῖς ὀνόματα, βοανεργὲς, ὅ ἐστιν, υἱοὶ βροντῆς.

Cap. III.

5. Et circumspiciens eos cum ira, contristatus super cæcitate cordis eorum, dicit homini: Extende manum tuam. Et extendit, & restituta est manus illius sana, ut altera.

6 Exeuntes autem Pharisæi, statim cum Herodianis consilium faciebant adversus eum, quomodo eum perderent.

7. Iesus autem cum discipulis suis secessit ad mare: & multa turba à Galilæa & Iudæa secuta est eum.

8. Et ab Ierosolymis & ab Idumæa & trans Iordanem: & qui circa Tyrum & Sidonem, multitudo magna, audientes quæ faciebat, venerunt ad eum.

9. Et dixit discipulis suis, ut navicula sibi deserviret, propter turbam, ne comprimerent eum.

10. Multos enim sanabat, ita ut irruerent in eum, ut illum tangerent quotquot habebant plagas.

11. Et spiritus immundi, cum illum videbant, procidebant ei, & clamabant, dicentes: Tu es filius Dei.

12. Et vehementer comminabatur eis ne manifestarent illum.

13. Et ascendens in montem, vocavit ad se quos voluit ipse, & venerunt ad eum.

14. Et fecit ut essent duodecim cũ illo, & ut mitteret eos prædicare.

15. Et dedit illis potestatem curandi infirmitates, & ejiciendi dæmonia.

16. Et imposuit Simoni nomen Petrus.

17. Et Iacobum Zebedæi & Iohannem fratrem Iacobi, & imposuit eis nomina Boanerges, quod est filii tonitrui.

Das III. Capitel.

5. Vnd er sahe sie vmbher an mit Zorn/vnnd ward betrübet über jhrem verstockten Hertzen/ vnnd sprach zu dem Menschen: Strecke deine Hand auß. Vnnd er strecket sie auß vnnd die Hand ward jm gesundt wie die ander.

6. Vnd die Phariseer giengen hinauß/vnd hielten als bald einen Rath mit Herodis Dienern/ vber jhn/wie sie jhn vmbbrechten. Matt. 12, 14. Ioh. 10, 39

7. Aber Jesus entweich mit seinen Jüngern an das Meer/vnd viel Volcks folgete jhm nach/ auß Galilea vnd auß Judea.

8. Vnd von Jerusalem/vnnd auß Idumea/ vnd von jenseidt deß Jordans/vnd die vmb Tyro vnd Sidon wohnen/eine grosse menge/die seine Thaten höreten/vnd kamen zu jhm.

9. Vnnd er sprach zu seinen Jüngern/daß sie jhm ein Schifflein hielten/vmb deß Volcks willen/daß sie jhn nicht drüngen.

10. Denn er heilete jhrer viel/also/daß jhn vberfielen/alle die geplaget waren/auff daß sie jhn anrüreden.

11. Vnnd wenn jhn die vnsaubern Geister sahen/fielen sie für jm nider/schryen vnd sprachen: Du bist Gottes Sohn.

12. Vnd er bedrohet sie hart/daß sie jhn nicht offenbar machten.

13. Vnnd er gieng auff einen Berg/vnd rieff zu sich/welche er wolte/vnnd die giengen hin zu jhm. Mat 10.1 Luc 6,13. & 9.1. Inf. 6,7.

14. Vnd er ordnete die zwölffe/daß sie bey jhm seyn solten/vnd daß er sie außsandte/zu predigen.

15. Vnd daß sie macht hetten/die Seuchen zu heilen/vnd die Teuffel außzutreiben.

16. Vnd er gab Simon den Namen Petrus.

17. Vnd Jacoben den Sohn Zebedei/vnd Johannes den Bruder Jacobi/vnd gab jhnen den Namen Bnehargem/das ist gesagt/Donners Kinder.

ג

18 ואנדראוס ופילפוס ובר תלמי ומתי
ותומה ויעקב בן חלפי ותדי ושמעון
הקנני :
19 ויהודה אשכריות אשר גם מסרו
ויבאו אל הבית :
20 ויקהל עוד עם רב כן אשר לא
יוכלו לאכל את הלחם :
21 וכאשר שמעו מידעיו יצאו לתפש
אותו כי אמרו כי נהם :
22 והספרים אשר מירושלים ירדו
ויאמרו כי בעל זבוב יש לו ובשר
השדים הוציא את השדים :
23 ויזעק אותם ויאמר להם במשלים
איך יוכל השטן להוציא את השטן :
24 ואם ממלכת בעצמה תפרד לא
תוכל לקום הממלכה ההיא :
25 ואם בית על עצמו יפרד לא יוכל
לקום הבית ההוא :
26 ואם השטן קם עליו ויפרד :
27 לא יוכל לקום כי אם יסוף איש
לא יוכל לבוא אל בית הגבור ולבז
את כליו אם לא בראשונה יאסר
את הגבור ואז את ביתו יבז :
28 אמן אני אומר לכם כי כל חטאים
ינשאו לבני אנשים גם גדופים אשר
יגדפו :
29 ואשר יגדף את רוח הקדש לא
תהיה לו סלחה לעולם כי אם אשם
לדין עולם :
30 כי אמרו רוח טמאה יש לו :

γ.

18. Καὶ Ἀνδρέαν, καὶ Φίλιππον, καὶ
Βαρθολομαῖον, καὶ Ματθαῖον, καὶ Θωμᾶν,
καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ἀλφαίου, καὶ Θαδδαῖον,
καὶ Σίμωνα τὸν Κανανίτην.
19. Καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριώτην, ὃς καὶ
παρέδωκεν αὐτόν· καὶ ἔρχονται εἰς οἶκον.
20. Καὶ συνέρχεται πάλιν ὄχλος,
ὥστε μὴ δύνασθαι αὐτοὺς μήτε ἄρτον
φαγεῖν.
21. Καὶ ἀκούσαντες οἱ παρ' αὐτοῦ, ἐ-
ξῆλθον κρατῆσαι αὐτόν· ἔλεγον γάρ,
ὅτι ἐξέστη.
22. Καὶ οἱ γραμματεῖς οἱ ἀπὸ Ἱερο-
σολύμων καταβάντες, ἔλεγον, ὅτι Βε-
ελζεβοὺλ ἔχει, καὶ ὅτι ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν
δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.
23. Καὶ προσκαλεσάμενος αὐτούς,
ἐν παραβολαῖς ἔλεγεν αὐτοῖς, πῶς
δύναται σατανᾶς σατανᾶν ἐκβάλλειν;
24. Καὶ ἐὰν βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν
μερισθῇ, οὐ δύναται σταθῆναι ἡ βασι-
λεία ἐκείνη.
25. Καὶ ἐὰν οἰκία ἐφ' ἑαυτὴν μερι-
σθῇ, οὐ δύναται σταθῆναι ἡ οἰκία ἐκείνη.
26. Καὶ εἰ ὁ σατανᾶς ἀνέστη ἐφ' ἑαυτὸν
καὶ μεμέρισται.
27. Οὐ δύναται σταθῆναι, ἀλλὰ τέ-
λος ἔχει. οὐ δύναται οὐδεὶς τὰ σκεύη τοῦ
ἰσχυροῦ, εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ,
διαρπάσαι, ἐὰν μὴ πρῶτον τὸν ἰσχυρὸν
δήσῃ· καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει.
28. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι πάντα ἀ-
φεθήσεται τὰ ἁμαρτήματα τοῖς υἱοῖς
τῶν ἀνθρώπων, καὶ βλασφημίαι ὅ-
σας ἂν βλασφημήσωσιν.
29. Ὃς δ' ἂν βλασφημήσῃ εἰς τὸ
πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ ἔχει ἄφεσιν εἰς τὸν
αἰῶνα, ἀλλ' ἔνοχός ἐστιν αἰωνίου κρίσεως.
30. Ὅτι ἔλεγον, πνεῦμα ἀκάθαρ-
τον ἔχει.

Cap. III.

18. Et Andream & Philippum, & Bartholomæum, & Matthæum, & Thomam, & Iacobum Alphæi, & Thaddæum, & Simonem Cananæũ

19. Et Iudam Iscariotem, qui & tradidit illum. Et veniunt ad domum.

20. Et convenit iterum turba, ita ut non possent neque panem manducare.

21. Et cum audissent sui, exierunt tenere eum: dicebant enim, Quoniam in furorem versus est.

22. Et Scribę qui ab Ierosolymis descenderant, dicebant: Quoniam Beelzebub habet, & quia in principe dæmoniorum ejicit dæmonia.

23. Et convocatis eis, in parabolis dicebat illis: Quomodo potest Satanas Satanam ejicere?

24. Et si regnum in se dividatur, non potest regnum illud stare.

25. Et si domus super semetipsum dispertiatur, non potest domus illa stare.

26. Et si Satanas consurrexerit in semetipsum, dispertitus est.

27. Et non poterit stare, sed finem habet. Nemo potest vasa fortis ingressus in domum ejus diripere, nisi prius fortem alliget, & tunc domum ejus diripiet.

28. Amen dico vobis, quoniam omnia dimittentur filiis hominum peccata, & blasphemiæ quibus blasphemaverint.

29. Qui autem blasphemaverit in Spiritum sanctum, non habet remissionem in ęternum, sed reus erit æterni †*judicii*.

30. Quoniam dicebant, Spiritum immundum habet.

Das III. Capitel.

18. Vnnd Andream/vnnd Philippum/vnnd Bartholomeum/vnd Mattheum / vnnd Thomam/vnd Jacobum Alphei Sohn/vnnd Taddeum/vnd Simon von Cana.

19. Vnd Judas Ischarioth/der jhn verrieth/ Vnd sie kamen zu Hause.

20. Vnd da kam abermal das Volck zusammen/also/ daß sie nicht raum hatten zu essen.

21. Vnnd da es höreten die vmb jhn waren/ giengen sie hinauß/vnd wolten jhn halten / denn sie sprachen: Er wirdt von Sinnen kommen.

22. Die Schrifftgelehrten aber/die von Jerusalem abher kommen waren/ sprachen: Er hat den Beelzebub/vnd durch den obersten der Teuffel treibet er die Teuffel auß. Matth. 9. 34. & 12,24. Lu. 11,15

23. Vnd er rieff sie zusammen/ vnd sprach zu jhnen inn Gleichnissen: Wie kan ein Sathan den andern außtreiben?

24. Wenn ein Reich mit jhm selbst vntereinander vneins wirdt/mag es nicht bestehen.

25. Vnd wenn ein Hauß mit jhm selbst vntereinander vneins wirdt / mag es nicht bestehen.

26. Setzet sich nun der Sathan wider sich selbst/vnd ist mit jhm selbst vneins.

27. So kan er nicht bestehen/sondern es ist auß mit jhm. Es kan niemandt einem starcken inn sein Hauß fallen/vnd seinen Haußrath rauben/ es sey denn/daß er zuvor den starcken binde / vnd als denn sein Hauß beraube. Matt. 12, 31. Lu. 12,10 Ioh. 5,16.

28. Warlich/Jch sage euch/ alle Sünde werden vergeben den Menschenkindern / auch die Gottslästerung/damit sie Gott lästern.

29. Wer aber den Heiligen Geist lestert / der hat keine vergebung ewiglich / sondern ist schuldig deß ewigen Gerichts.

30. Denn sie sagten / er hat einen vnsaubern Geist. † delicti.

ג

31 עַל־כֵּן בָּאוּ אִמּוֹ וְאֶחָיו וַיַּעַמְדוּהוּ בַּחוּץ
וַיִּשְׁלְחוּ אֵלָיו לִקְרֹא לוֹ ׃
32 וַתֵּשֶׁב מַקְהֵלָה סְבִיבֹתָיו וַיֹּאמְרוּ
לוֹ הִנֵּה אִמְּךָ וְאַחֶיךָ וְאַחְיוֹתֶיךָ בַּחוּץ
בִּקְשׁוּךָ ׃
33 וַיַּעַן לָהֶם לֵאמֹר מִי אָבִי אוֹ אִמִּי אוֹ
אָחַי
34 וַיַּבֵּט אוֹתָם־אֲשֶׁר אִתּוֹ סָבִיב סָבִיב
לוֹ יוֹשְׁבִים לֵאמֹר הִנֵּה אִמִּי וְהִנָּם
אַחַי ׃
35 כִּי כָל־אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֶת־רְצוֹן
אֱ'הִים הוּא אָחִי וְהִיא אֲחוֹתִי וְאִמִּי ׃

ד

ויּוֹסֶף עוֹד הֵחֵל לְלַמֵּד אֱ'הִים וַיִּקָּהֵל
אֵלָיו עַם רַב כֵּן אֲשֶׁר יַעֲלֶה אֶל
הָאֳנִיָּה לָשֶׁבֶת בַּיָּם וְכָל הָעָם הָיָה עַל־
שְׂפַת הַיָּם עַל הָאָרֶץ ׃
2 וַיְלַמְּדֵם רַבּוֹת בִּמְשָׁלִים וַיֹּאמֶר לָהֶם
בְּתַלְמוּדוֹ ׃
3 שִׁמְעוּ הִנֵּה יָצָא הַזּוֹרֵעַ לִזְרוֹעַ ׃
4 וַיְהִי כִּזְרוֹעַ וּמִקְצָתוֹ נָפַל אֶל־הַדֶּרֶךְ
וַיָּבוֹאוּ עוֹף הַשָּׁמַיִם וַיֹּאכְלוּ אוֹתוֹ ׃
5 וְאַחֵר נָפַל עַל־הַסֶּלַע אֲשֶׁר לֹא הָיָה
שָׁם אֶרֶץ רַבָּה וּבִתְאֹם צָמַח עַל־כִּי לֹא
הָיָה לוֹ עֹמֶק הָאָרֶץ ׃
6 וּבִזְרוֹחַ הַשֶּׁמֶשׁ נִשְׂרַף וְכִי לֹא הָיָה
לוֹ שֹׁרֶשׁ יָבֵשׁ ׃
7 וְאַחֵר נָפַל בַּקּוֹצִים וַיַּעֲלוּ הַקּוֹצִים
וַיְחַנְּקוּהוּ וּפִרְיוֹ לֹא נָתַן ׃

γ.

31. Ἔρχονται οὖν ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελφοὶ, καὶ ἔξω ἑστῶτες, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτὸν φωνοῦντες αὐτόν.
32. Καὶ ἐκάθητο ὄχλος περὶ αὐτόν· εἶπον δὲ αὐτῷ, ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου, καὶ αἱ ἀδελφαί σου ἔξω ζητοῦσί σε.
33. Καὶ ἀπεκρίθη αὐτοῖς, λέγων, τίς ἐστιν ἡ μήτηρ μου, ἢ οἱ ἀδελφοί μου;
34. Καὶ περιβλεψάμενος κύκλῳ τοὺς περὶ αὐτὸν καθημένους, λέγει, ἴδε ἡ μήτηρ μου, καὶ οἱ ἀδελφοί μου.
35. Ὃς γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, οὗτος ἀδελφός μου, καὶ ἀδελφή μου, καὶ μήτηρ ἐστί.

ΚΕΦΑΛ. δ.

ΚΑὶ πάλιν ἤρξατο διδάσκειν παρὰ τὴν θάλασσαν, καὶ συνήχθη πρὸς αὐτὸν ὄχλος πολὺς, ὥστε αὐτὸν ἐμβάντα εἰς τὸ πλοῖον, καθῆσθαι ἐν τῇ θαλάσσῃ· καὶ πᾶς ὁ ὄχλος πρὸς τὴν θάλασσαν ἐπὶ τῆς γῆς ἦν.
2. Καὶ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν παραβολαῖς πολλὰ, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ.
3. Ἀκούετε. ἰδοὺ ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι.
4. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ σπείρειν, ὃ μὲν ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδὸν, καὶ ἦλθε τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατέφαγεν αὐτό.
5. Ἄλλο δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὸ πετρῶδες, ὅπου οὐκ εἶχε γῆν πολλὴν, καὶ εὐθέως ἐξανέτειλε, διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς.
6. Ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος ἐκαυματίσθη, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ῥίζαν, ἐξηράνθη.
7. Καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὰς ἀκάνθας, καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι, καὶ συνέπνιξαν αὐτὸ, καὶ καρπὸν οὐκ ἔδωκε.

Cap. III.

31. Et veniunt mater ejus & fratres, & foris stantes miserunt ad eum vocantes eum.

32. Et sedebat circa eum turba, & dicunt ei: Ecce mater tua, & fratres tui & sorores tuæ foris quęrunt te.

33. Et respondens eis, ait: Quæ est mater mea & fratres mei?

34. Et circumspiciens eos qui in circuitu ejus sedebant, ait: Ecce mater mea & fratres mei.

35. Qui enim fecerit voluntatem Dei, hic frater meus & soror mea & mater est.

Cap. IV.

ET iterum cœpit docere ad mare, & congregata est ad eum turba multa, ita ut navim ascendens sederet in mari, & omnis turba circa mare super terram erat.

2. Et docebat eos in parabolis multa, & dicebat illis in doctrina sua.

3. Audite: Ecce exiit seminans ad seminandum.

4. Et dum seminat, aliud cecidit circa viam, & venerunt volucres cæli, & comederunt illud.

5. Aliud verò cecidit super petrosa, ubi non habuit terram multam: & statim exortum est, quoniam non habebat altitudinem terræ.

6. Et quando exortus est sol, exæstuavit: & eo puòd non habebat radicem, exaruit.

7. Et aliud cecidit in spinas, & ascenderunt spinæ, & suffocaverunt illud, & fructum non dedit.

Das III. Capitel.

31. Vnd es kam seine Mutter/vnd seine Brüder/vnd stunden haussen/schickten zu jhm/vnd liessen jhn ruffen. Matt. 12, 46. Luc. 8, 19.

32. (Vnnd das Volck saß vmb jhn) vnnd sie sprachen zu jhm: Sihe/deine Mutter/vnd deine Brüder/vnd deine Schwestern, fragen draussen nach dir.

33. Vnd er antwortet jhnen/vnd sprach: Wer ist meine Mutter vnd meine Brüder?

34. Vnnd er sahe rings vmb sich/auff die/die vmb jhn im Kreiß sassen vnd sprach: Sihe/das ist meine Mutter/vnd meine Brüder.

35. Denn wer Gottes willen thut/der ist mein Bruder/vñ meine Schwester/vñ meine Mutter.

Das IIII. Capitel.

VNd er fieng abermal an zu lehren am Meer/vnd es versamlet sich viel Volcks zu jhm/also/daß er muste in ein Schiff tretten/vnd auff dem Wasser sitzen/vnnd alles Volck stund auff dem Lande am Meer. Matt. 13, 1. Luc. 8, 4.

2. Vnd er prediget jhnen lang durch Gleichnisse/vnd in seiner Predigt sprach er zu jhnen.

3. Höret zu. Sihe/es gieng ein Seemann auß zu seen.

4. Vnd es begab sich/in dem er seet/fiel etlichs an den Weg/da kamen die Vögel vnter dem Himmel/vnd frassens auff.

5. Etlichs fiel in das Steinichte/da es nicht viel Erden hatte/vnnd gieng bald auff/darumb/das es nicht tieffe erden hatte.

6. Da nun die Sonne auff gieng/verwelcket es/vnd dieweil es nicht Wurtzel hatte/verdorret es.

7. Vnd etlichs fiel vnter die Dörnen/vnd die Dörnen wuchsen empor/vnd ersticktens/vnd es bracht keine Frucht.

ד

8 ואחר נפל אל־הארץ טובה ויתן
פרי עולה וצומח ויעל אחד שלשים
ואחד ששים ואחד מאה׃
9 ויאמר כל־אשר לו אזנים לשמוע
ישמע׃
10 וכאשר היה לבדו שאלו אותו אלה
אשר אתו עם שנים עשר על־המשל׃
11 ויאמר להם לכם נתן לדעת את־
סוד מלכות אלהים ולאלה אשר בחוץ
המה במשלים כלם נהיו׃
12 למען ראה יראו ולא ידעו ושמוע
ישמעו ולא יבינו פן־ישובו ונשא
להם הפשעים׃
13 ויאמר להם לא ידעתם את־המשל
הזה ואיך כל־המשלים תבינו׃
14 הזורע את־הדבר בזרע׃
15 ואשר אל־הדרך אלה המה מתי
נזרע הדבר ואם שמעו פתאם בא השטן
ונשא את־הדבר הנזרע בלבותם׃
16 וכבה האלה אשר על־הסלע נזרעו
אשר אם שמעו את־הדבר בתאום
בשמחה לקחו אותו׃
17 וכי לא יש להם שרש בנפשם כי־
אם לשעה לבדם ואם־תבוא צרה או
רדיפה על־הדבר או פתאום יכשלו׃
18 ואלה הם אשר בקוצים נזרעו כאשר
ישמעו את־הדבר׃
19 והדאגות העולם הזה ומרמות ההון
ומחמדי עין על־אחריתם יבואו ויחנקו
את־הדבר ופריו לא יעשה׃

δ.

8. Καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν τὴν καλὴν, καὶ ἐδίδου καρπὸν ἀναβαίνοντα καὶ αὐξάνοντα, καὶ ἔφερεν ἓν τριάκοντα, καὶ ἓν ἑξήκοντα, καὶ ἓν ἑκατόν.

9. Καὶ ἔλεγεν, ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω.

10. Ὅτε δὲ ἐγένετο καταμόνας, ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ περὶ αὐτὸν σὺν τοῖς δώδεκα τὴν παραβολήν.

11. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὸ μυστήριον τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ. ἐκείνοις δὲ τοῖς ἔξω ἐν παραβολαῖς τὰ πάντα γίνεται.

12. Ἵνα βλέποντες βλέπωσι, καὶ μὴ ἴδωσι· καὶ ἀκούοντες ἀκούωσι, καὶ μὴ συνιῶσι· μήποτε ἐπιστρέψωσι, καὶ ἀφεθῇ αὐτοῖς τὰ ἁμαρτήματα.

13. Καὶ λέγει αὐτοῖς, οὐκ οἴδατε τὴν παραβολὴν ταύτην; καὶ πῶς πάσας τὰς παραβολὰς γνώσεσθε.

14. Ὁ σπείρων, τὸν λόγον σπείρει.

15. Οὗτοι δέ εἰσιν οἱ παρὰ τὴν ὁδὸν, ὅπου σπείρεται ὁ λόγος, καὶ ὅταν ἀκούσωσιν, εὐθέως ἔρχεται ὁ σατανᾶς, καὶ αἴρει τὸν λόγον τὸν ἐσπαρμένον ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν.

16. Καὶ οὗτοί εἰσιν ὁμοίως οἱ ἐπὶ τὰ πετρώδη σπειρόμενοι, οἳ ὅταν ἀκούσωσι τὸν λόγον, εὐθέως μετὰ χαρᾶς λαμβάνουσιν αὐτόν.

17. Καὶ οὐκ ἔχουσι ῥίζαν ἐν ἑαυτοῖς, ἀλλὰ πρόσκαιροί εἰσιν· εἶτα γενομένης θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν λόγον, εὐθέως σκανδαλίζονται.

18. Καὶ οὗτοί εἰσιν οἱ εἰς τὰς ἀκάνθας σπειρόμενοι, οἱ τὸν λόγον ἀκούοντες.

19. Καὶ αἱ μέριμναι τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου, καὶ αἱ περὶ τὰ λοιπὰ ἐπιθυμίαι εἰσπορευόμεναι συμπνίγουσι τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται.

Cap. IV.

8. Et aliud cecidit in terram bonam, & dabat fructum ascendentem & crescentem, & afferebat unum triginta, unum sexaginta, & unum centum.

9. Et dicebat: Qui habet aures audiendi audiat.

10. Et cum esset singularis, interrogaverunt eum hi qui circũ ipsum erant cum duodecim, parabolam.

11. Et dicebat eis: Vobis datum est nosse mysterium regni Dei: illis autem qui foris sunt, in parabolis omnia fiant.

12. Vt videntes videant, & non † *cognoscant*, & audientes audiant, & non intelligant, nequando convertantur & dimittantur eis peccata.

13. Et ait illis: Nescitis parabolam hanc? Et quomodo omnes parabolas cognoscetis?

14. Qui seminat, verbum seminat.

15. Hi autem sunt qui circa viam: ubi seminatur verbum, & cum audierint, confestim venit Satanas, & aufert verbum quod seminatum est in cordibus eorum.

16. Et hi sunt similiter qui super petrosa seminantur, qui cum audierint verbum, statim cum gaudio accipiunt illud.

17. Et non habent radicem in se, sed temporales sunt, deinde orta tribulatione & persecutione propter verbum, confestim scandalizantur.

18. Et hi sunt qui in spinis seminantur, qui verbum audiunt.

19. Et ærumnæ seculi, & deceptio divitiarum, & circa reliqua concupiscentiæ introeuntes suffocant verbum, & sine fructu efficitur.

Das IIII. Capitel.

8. Vnnd etlichs fiel auff ein gut Land/vnnd bracht Frucht/die da zunam vnd wuchß/vnnd trug dreissigfeltig/vnd etlichs sechtzigfeltig/vnd etlichs hundertfeltig.

9. Vnd er sprach zu jhnen: Wer Ohren hat zu hören der höre.

10. Vnd da er allein war/fragten jhn vmb diese Gleichnisse/die vmb jhn waren / sampt den zwölffen.

11. Vnd er sprach zu jnen: Euch ists gegebẽ das geheimniß deß Reichs Gottes zu wissen/denen aber drauffen widerfehret es alles durch Gleichnisse.

12. Auff daß sie es mit sehenden Augen sehẽ/vnd doch nicht erkennen/vnnd mit hörenden Ohren hörẽ/vnd doch nicht verstehen/ auff daß sie sich nicht der mal eins bekehren / vnd jhnen jhre Sünde vergeben werden.

† videant, Isa 6.9. Matt. 13. 14. Luc. 8.10 Ioh 12,40 Actio. 28, 26. Rom. 11,8

13. Vnd er sprach zu jhnen: Verstehet jr diese Gleichnissen nicht? Wie wolt jhr denn die andern alle verstehen?

14. Der Seemann seet das Wort.

15. Diese sindts aber die am Wege sind / Wo das Wort geseet wirdt/vnd sie es gehöret haben/ so kombt als bald der Sathan/vnd nimbt weg das Wort/das in jhr Hertz geseet war.

16. Also auch die sinds/die auffs Steinichte geseet sindt/wenn sie das Wort gehöret haben/ nemmen sie es bald mit frewden auff.

17. Vnnd haben keine Wurtzel in jhnen/sondern sindt Wetterwendisch/wenn sich Trübsal oder verfolgung vmbs Worts willen erhebt / so ergern sie sich als bald.

18. Vnd diese sinds/ die vnter die Dörnen geseet sindt/die das Wort hören.

19. Vnd die sorge dieser Welt/vnd der betriegliche Reichthumb / vnnd viel andere lüste/gehen hinein/vnd ersticken das Wort/vnd bleibet ohne Frucht.

1. Ti. 6,17

ד

20 ואלה הם אשר על ארץ טובה נזרעו
וישמעו את־הדבר ויקחו ויעשו פרים
אחד שלשים ואחד ששים ואחד מאה׃
21 ויאמר להם איה יבוא הנר אם
יושם תחת הסאה או תחת המטה לא
כי־אם על־המנורה־יושם׃
22 כי אינו דבר נעלם אשר לא יגלה
ודבר לא נסתר כי־אם לבוא אל־האור׃
23 כל איש אשר לו אזנים לשמוע
ישמע׃
24 ויאמר להם ראו ושמעו במה מדה
תמדו ימד לכם ועל־יתר יושם לכם
לשומעים׃
25 כי כל־אשר היה לו ינתן לו ואשר
אינו לו דבר גם את־אשר לו יקח ממנו׃
26 ויאמר כן היא המלכות האלהים
כי כאשר אדם ישליך זרע אל־הארץ׃
27 ויישן ויקום לילה ויומם והזרע יצמח
ונמשך בלי דעתו׃
28 כי בנדבה הארץ תצמיח בריה
בראשונה את־החציר אז מלילה ואחרי
בר מלא במלילה׃
29 ואם תשמן הפרי במהרה ישלח
את־המגל כי בא הקציר׃
30 ויאמר למי נדמה את־מלכות
אלהים או במה משל נמשלנה׃
31 לגרגר החרדל אשר נזרע על־הארץ
קטן הוא מכל־זרעים אשר על־
הארץ׃

δ.

20. Καὶ οὗτοί εἰσιν οἱ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρέντες, οἵτινες ἀκούουσι τὸν λόγον, καὶ παραδέχονται, καὶ καρποφοροῦσιν, ἐν τριάκοντα, καὶ ἐν ἑξήκοντα, καὶ ἐν ἑκατόν.

21. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, μήτι ὁ λύχνος ἔρχεται, ἵνα ὑπὸ τὸν μόδιον τεθῇ, ἢ ὑπὸ τὴν κλίνην; οὐχ ἵνα ἐπὶ τὴν λυχνίαν ἐπιτεθῇ;

22. Οὐ γάρ ἐστί τι κρυπτὸν, ὃ ἐὰν μὴ φανερωθῇ· οὐδὲ ἐγένετο ἀπόκρυφον, ἀλλ᾽ ἵνα εἰς φανερὸν ἔλθῃ.

23. Εἴ τις ἔχει ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω.

24. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, βλέπετε τί ἀκούετε. ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, μετρηθήσεται ὑμῖν, καὶ προστεθήσεται ὑμῖν τοῖς ἀκούουσιν.

25. Ὃς γὰρ ἂν ἔχῃ, δοθήσεται αὐτῷ· καὶ ὃς οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ᾽ αὐτοῦ.

26. Καὶ ἔλεγεν, οὕτως ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ὡς ἐὰν ἄνθρωπος βάλῃ τὸν σπόρον ἐπὶ τῆς γῆς.

27. Καὶ καθεύδῃ, καὶ ἐγείρηται νύκτα καὶ ἡμέραν, καὶ ὁ σπόρος βλαστάνῃ, καὶ μηκύνηται ὡς οὐκ οἶδεν αὐτός.

28 Αὐτομάτη γὰρ ἡ γῆ καρποφορεῖ, πρῶτον χόρτον, εἶτα στάχυν, εἶτα πλήρη σῖτον ἐν τῷ στάχυϊ.

29. Ὅταν δὲ παραδῷ ὁ καρπὸς, εὐθέως ἀποστέλλει τὸ δρέπανον, ὅτι παρέστηκεν ὁ θερισμός.

30. Καὶ ἔλεγε, τίνι ὁμοιώσωμεν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, ἢ ἐν ποίᾳ παραβολῇ παραβάλωμεν αὐτήν.

31. Ὡς κόκκῳ σινάπεως, ὃς, ὅταν σπαρῇ ἐπὶ τῆς γῆς, μικρότερος πάντων τῶν σπερμάτων ἐστὶ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς.

Cap. IV.

20. Et hi sunt qui super terram
bonam seminati sunt: qui audiunt
verbum & suscipiunt, & fructificant;
unum triginta, unum sexaginta,
& unum centum.
21. Et dicebat illis: Nunquid venit
lucerna ut sub modio ponatur,
aut sub lecto? nónne ut super candelabrum
ponatur?
22. Non est enim aliquid absconditum
quod non manifestetur: nec
factum est occultum, sed ut in palàm
veniat.
23. Si quis habet aures audiendi
audiat.
24. Et dicebat illis: Videte quid
audiatis. In qua mensura mensi fueritis,
remetietur vobis, & adjicietur
vobis.
25. Qui enim habet, dabitur illi:
& qui non habet, etiam quod habet,
auferetur ab eo.
26. Et dicebat: Sic est regnum
Dei, quemadmodum si homo jaciat
sementem in terram.
27. Et dormiat, & exurgat nocte
& die, & semen germinet, & increscat
dum nescit ille.
28. Vltrò enim terra fructificat,
primum herbam, deinde spicam,
deinde plenum frumentum in
spica.
29. Et cum se produxerit fructus,
statim mittit falcem, quoniam adest
messis.
30. Et dicebat: Cui assimilabimus
regnum Dei, aut cui parabolæ
comparabimus illud?
31. Sicut granum sinapis, quod
cum seminatum fuerit in terra, minus
est omnibus seminibus quæ
sunt in terra.

Das IIII. Capitel.

20. Vnd diese sindts/die auff ein gut Land ge-
seet sindt/die das Wort hören/ vnd nemens an/
vnd bringen Frucht/etlicher dreissigfeltig/ vnnd
etlicher sechtzigfeltig/vnd etlicher hundertfeltig.
21. Vnd er sprach zu jhnen: Zündet man auch [Mat. 5,15]
ein Liecht an/das mans vnter einen Scheffel/ o- [Lu. 8,16.]
der vnter einen Tisch setze? Mit nichte/ sondern [& 11,33.]
daß mans auff einen Leuchter setze.
22. Denn es ist nichts verborgen/das nicht of- [Matt. 10,]
fenbar werde/ vnd ist nichts heimlichs / das [26.]
nicht herfür komme. [Lu. 8,17.]
23. Wer Ohren hat zu hören/der höre.
24. Vnd sprach zu jhnen: Sehet zu/ was jhr
höret. Mit welcherley Maaß jhr messet/ wirdt
man euch wider messen / vnnd man wirdt noch
zu geben/euch/die jhr diß höret.
25. Denn wer da hat/dem wirdt gegeben/vnd [Mat. 7,2]
wer nicht hat/von dem wirdt man nemen/ auch [Luc. 6,38.]
das er hat. [Matt. 13, 12.]
[& 25,29.]
26. Vnnd er sprach: Das Reich Gottes hat [Luc. 8,18.]
sich also / als wenn ein Mensch Samen auffs [& 19 26.]
Land wirfft.
27. Vnd schläfft/vnd stehet auff Nacht vnnd
Tag/vnd der Same gehet auff/vnd wechset/daß
ers nicht weiß.
28. (Denn die Erde bringet von jhr selbst zum
ersten das Graß/darnach die Ehern / darnach [Mat. 13,31]
den vollen Weitzen in den Ehern.) [Lu. 13,19]
29. Wenn sie aber die Frucht bracht hat/so
schicket er bald die Sicheln hin/denn die Erndte
ist da.
30. Vnnd er sprach: wem wollen wir das
Reich Gottes vergleichen? vnnd durch welch
Gleichniß wollen wir es fürbilden?
31. Gleich wie ein Senffkorn/wenn das geseet
wirdt auffs Land/so ists das kleinest vnter allem
Samen auff Erden.

ד

32 ואם יזרע יעלה ויהיה גדול מכל
הירקים ויעשה סרעפות גדולות כן אשר
יוכלו תחת־צלו לשכן עוף השמים׃

33 ובמשלים כאלה רבים אמר להם
את־הדבר כאשר יכלו לשמוע׃

34 ובלי משלים לא דבר אליהם וכאשר
עם תלמידיו לבדו אז פתר להם כלם׃

35 ויאמר להם ביום ההוא כאשר יהי
ערב נעבור על־העבר׃

36 ויעזבו את־העם ויקחו אתו כאשר
היה באניה ואחרות האניות היו עמו׃

37 ותהי סערה וסופה גדולה והגלים
נפלו על־האניה כן אשר עתה תקריב
להמלאת׃

38 והוא היה באחרית שוכב על־
מראשות ויקימו אותו ויאמרו לו מלמד
הלא תוגה לך כי־נאבד׃

29 ויקץ ויגער את־הרוח ויאמר אל־
הים דם חתם ותשתק הרוח ותהי
שתיקה גדולה׃

40 ויאמר להם מה יראתם ככה
איככה לא יש־לכם אמונה׃

41 וייראו יראה גדולה ויאמרו איש
אל רעהו ומי זה הוא כי גם הרוח והים
ישמעו בקולו׃

ה

ויבאו לעבר הים אל־מדינת
הגדריים׃

2 וכאשר יצא מאניה ומיד קרה לו
מקברים אדם ברוח טמאה׃

δ.

32. Καὶ ὅταν σπαρῇ, ἀναβαίνει, καὶ γίνεται πάντων τῶν λαχάνων μείζων, καὶ ποιεῖ κλάδους μεγάλους, ὥστε δύνασθαι ὑπὸ τὴν σκιὰν αὐτοῦ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνοῦν.

33. Καὶ τοιαύταις παραβολαῖς πολλαῖς ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον, καθὼς ἠδύναντο ἀκούειν·

34. Χωρὶς δὲ παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς· καὶ κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἐπέλυε πάντα.

35. Καὶ λέγει αὐτοῖς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὀψίας γενομένης, διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν.

36. Καὶ ἀφέντες τὸν ὄχλον, παραλαμβάνουσιν αὐτὸν ὡς ἦν ἐν τῷ πλοίῳ, καὶ ἄλλα δὲ πλοιάρια ἦν μετ' αὐτοῦ.

37. Καὶ γίνεται λαῖλαψ ἀνέμου μεγάλη· τὰ δὲ κύματα ἐπέβαλλεν εἰς τὸ πλοῖον, ὥστε αὐτὸ ἤδη γεμίζεσθαι.

38. Καὶ ἦν αὐτὸς ἐπὶ τῇ πρύμνῃ, ἐπὶ τὸ προσκεφάλαιον καθεύδων· καὶ διεγείρουσιν αὐτὸν, καὶ λέγουσιν αὐτῷ, διδάσκαλε, οὐ μέλει σοι ὅτι ἀπολλύμεθα.

39. Καὶ διεγερθεὶς ἐπετίμησε τῷ ἀνέμῳ, καὶ εἶπε τῇ θαλάσσῃ, σιώπα, πεφίμωσο. καὶ ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος, καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη.

40. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, τί δειλοί ἐστε οὕτω; πῶς οὐκ ἔχετε πίστιν;

41. Καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν, καὶ ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους, τίς ἄρα οὗτός ἐστιν, ὅτι καὶ ὁ ἄνεμος καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν αὐτῷ.

ΚΕΦΑΛ. ε.

Καὶ ἦλθον εἰς τὸ πέραν τῆς θαλάσσης, εἰς τὴν χώραν τῶν Γαδαρηνῶν.

2. Καὶ ἐξελθόντι αὐτῷ ἐκ τοῦ πλοίου, εὐθέως ἀπήντησεν αὐτῷ ἐκ τῶν μνημείων ἄνθρωπος ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ.

Cap. IV.

32. Et cum seminatum fuerit, ascendit, & fit majus omnibus oleribus, & facit ramos magnos, ita ut possint sub ejus umbra aves cæli habitare.

33. Et talibus multis parabolis loquebatur eis verbum, prout poterant audire.

34. Sine parabola autem non loquebatur eis. seorsum autem discipulis suis disserebat omnia.

35. Et ait illis in illa die, cùm serò esset factum, Transeamus contrà.

36. Et dimittentes turbam, assumunt eum ita ut erat in navi, & aliæ naves erant cum illo.

37. Et facta est procella magna venti, & fluctus mittebat in navim, ita ut impleretur navis.

38. Et erat ipse in puppi super cervical dormiens: & excitant eum, & dicunt illi: Magister, non ad te pertinet quia perimus?

39. Et exurgens comminatus est vento, & dixit mari: Tace, obmutesce. Et cessavit ventus: & facta est tranquillitas magna.

40. Et ait illis: Quid timidi estis? nec dum habetis fidem?

41. Et timuerunt timore magno, & dicebant ad alterutrum: Quis, putas, est iste, quia & ventus & mare obediunt ei?

Das IIII. Capitel.

32. Vnd wenn es geseet ist/so nimbt es zu/ vnd wirdt grösser denn alle Kolkreuter/vnd gewinnet grosse zweyge/ also / daß die Vögel vnter dem Himmel vnter seinem schatten wohnen konen. *Matt. 13. 34.*

33. Vnd durch viel solche Gleichnisse saget er jhnen das Wort/nach dem sie es hören köndten.

34. Vnd ohne Gleichniß redet er nichts zu jhnen. Aber insonderheit leget ers seinen Jüngern alles auß.

35. Vnnd an demselbigen Tage deß Abendts sprach er zu jnen: Lasst vns hinüber fahren. *Mat. 8, 23. Lu. 8, 22.*

36. Vnd sie liessen das Volck gehen/vnnd namen jhn/wie er im Schiff war / vnnd es waren mehr Schiff bey jhm.

37. Vnd es erhub sich ein grosser Windwürbel/vnd warff die Wellen in das Schiff / also/ daß das Schiff voll ward.

38. Vnd er war hinden auff dem Schiff/vnd schlieff auff einem Küssen. Vnd sie weckten jn auff/vnd sprachen zu jhm: Meister / fragest du nichts darnach/daß wir verderben?

39. Vnd er stund auff/vnd bedrohete den Wind/ vnd sprach zu dem Meer: Schweige vnnd verstumme/vnd der Wind leget sich/ vnd ward ein grosse stille.

40. Vnd er sprach zu jhnen: Wie seydt jhr so forchtsam? Wie daß jr keinen Glauben habet?

41. Vnd sie forchten sich sehr/vnnd sprachen vntereinander: Wer ist der? Denn Wind vnd Meer sindt jhm gehorsam.

Cap. V.

Et venerunt trans fretũ maris, in regionem Gadarsenorum.

2. Et exeunti ei de navi, statim occurrit ei de monumentis homo cum spiritu immundo.

Das V. Capitel.

Vnd sie kamen jenseydt deß Meers/inn die Gegend der Gadarener. *Mat. 8, 28. Lu. 8, 26.*

2. Vnd als er auß dem Schiff tratt/ lieff jhm als bald entgegen auß den Gräbern/ein besessen Mensch/mit einem vnsaubern Geist.

ג

18 ואנדראוס ופילפוס וּבר תלמי ומתי
ותומה ויעקב בן־חלפי ותדי ושמעון
הקנני :
19 ויהודה איש־קריות אשר גם מסרו
ויבאו אל־הבית :
20 ויקהל עוד עם רב כן אשר לא
יוכלו לאכל את־הלחם :
21 וכאשר שמעו מידעיו יצאו לתפש
אותו כי־אמרו כי נהם :
22 והספרים אשר מירושלים ירדו
ויאמרו כי בעל־זבוב יש לו ובשר
השדים הוציא את־השדים :
23 ויזעק אותם ויאמר להם במשלים
איך יוכל השטן להוציא את־השטן :
24 ואם ממלכת בעצמה תפרד לא־
תוכל לקום הממלכה ההיא :
25 ואם בית על־עצמו יפרד לא יוכל
לקום הבית ההוא :
26 ואם השטן קם עליו ויפרד :
27 לא יוכל לקום כי אם יסוף איש
לא יוכל לבוא אל־בית הגבור ולבז
את־כליו אם לא בראשונה יאסר
את־הגבור ואז את־ביתו יבז :
28 אמן אני אומר לכם כי כל־חטאים
ינשאו לבני אנשים גם גדופים אשר
יגדפו :
29 ואשר יגדף את־רוח הקדש לא
תהיה לו סליחה לעולם כי אם־אשם
לדין עולם :
30 כי־אמרו רוח טמאה יש־לו :

γʹ.

18. Καὶ ἀνδρέαν, καὶ φίλιππον, καὶ βαρθολομαῖον, καὶ ματθαῖον, καὶ θωμᾶν, καὶ ἰάκωβον τὸν τοῦ ἀλφαίου, καὶ θαδδαῖον, καὶ σίμωνα τὸν κανανίτην.

19. Καὶ ἰούδαν ἰσκαριώτην, ὃς καὶ παρέδωκεν αὐτόν· καὶ ἔρχονται εἰς οἶκον.

20. Καὶ συνέρχεται πάλιν ὄχλος, ὥστε μὴ δύνασθαι αὐτοὺς μήτε ἄρτον φαγεῖν.

21. Καὶ ἀκούσαντες οἱ παρ᾽ αὐτοῦ, ἐξῆλθον κρατῆσαι αὐτόν· ἔλεγον γὰρ, ὅτι ἐξέστη.

22. Καὶ οἱ γραμματεῖς οἱ ἀπὸ ἱεροσολύμων καταβάντες, ἔλεγον, ὅτι βεελζεβοὺλ ἔχει, καὶ ὅτι ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.

23. Καὶ προσκαλεσάμενος αὐτοὺς, ἐν παραβολαῖς ἔλεγεν αὐτοῖς, πῶς δύναται σατανᾶς σατανᾶν ἐκβάλλειν;

24. Καὶ ἐὰν βασιλεία ἐφ᾽ ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ δύναται σταθῆναι ἡ βασιλεία ἐκείνη.

25. Καὶ ἐὰν οἰκία ἐφ᾽ ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ δύναται σταθῆναι ἡ οἰκία ἐκείνη.

26. Καὶ εἰ ὁ σατανᾶς ἀνέστη ἐφ᾽ ἑαυτὸν καὶ μεμέρισται.

27. Οὐ δύναται σταθῆναι, ἀλλὰ τέλος ἔχει. οὐ δύναται οὐδεὶς τὰ σκεύη τοῦ ἰσχυροῦ, εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, διαρπάσαι, ἐὰν μὴ πρῶτον τὸν ἰσχυρὸν δήσῃ· καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει.

28. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι πάντα ἀφεθήσεται τὰ ἁμαρτήματα τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, καὶ βλασφημίαι ὅσας ἂν βλασφημήσωσιν.

29. Ὃς δ᾽ ἂν βλασφημήσῃ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ ἔχει ἄφεσιν εἰς τὸν αἰῶνα, ἀλλ᾽ ἔνοχός ἐστιν αἰωνίου κρίσεως.

30. Ὅτι ἔλεγον, πνεῦμα ἀκάθαρτον ἔχει.

Cap. III.

18. Et Andream & Philippum, & Bartholomæum, & Matthæum, & Thomam, & Iacobum Alphæi, & Thaddæum, & Simonem Cananæũ

19. Et Iudam Iscariotem, qui & tradidit illum. Et veniunt ad domum.

20. Et convenit iterum turba, ita ut non possent neque panem manducare.

21. Et cum audissent sui, exierunt tenere eum: dicebant enim, Quoniam in furorem versus est.

22. Et Scribę qui ab Ierosolymis descenderant, dicebant: Quoniam Beelzebub habet, & quia in principe dæmoniorum ejicit dæmonia.

23. Et convocatis eis, in parabolis dicebat illis: Quomodo potest Satanas Satanam ejicere?

24. Et si regnum in se dividatur, non potest regnum illud stare.

25. Et si domus super semetipsum dispertiatur, non potest domus illa stare.

26. Et si Satanas consurrexerit in semetipsum, dispertitus est.

27. Et non poterit stare, sed finem habet. Nemo potest vasa fortis ingressus in domum ejus diripere, nisi prius fortem alliget, & tunc domum ejus diripiet.

28. Amen dico vobis, quoniam omnia dimittentur filiis hominum peccata, & blasphemiæ quibus blasphemaverint.

29. Qui autem blasphemaverit in Spiritum sanctum, non habet remissionem in ęternum, sed reus erit æterni † *judicii*.

30. Quoniam dicebant, Spiritum immundum habet.

Das III. Capitel.

18. Vnnd Andream/vnnd Philippum/vnnd Bartholomeum/vnd Mattheum / vnnd Thomam/vnd Jacobum Alphei Sohn/vnnd Tadeum/vnd Simon von Cana.

19. Vnd Judas Ischarioth/der jhn verrieth/ Vnd sie kamen zu Hause.

20. Vnd da kam abermal das Volck zusammen/also/daß sie nicht raum hatten zu essen.

21. Vnnd da es höreten die vmb jhn waren/ giengen sie hinauß/vnd wolten jhn halten / denn sie sprachen: Er wirdt von Sinnen kommen.

22. Die Schrifftgelehrten aber/die von Jerusalem abher kommen waren/ sprachen: Er hat den Beelzebub/vnd durch den öbersten der Teuffel treibet er die Teuffel auß. *Matth 9, 34. & 12,24. Lu. 11,15*

23. Vnd er rieff sie zusammen/ vnd sprach zu jhnen inn Gleichnissen: Wie kan ein Sathan den andern außtreiben?

24. Wenn ein Reich mit jhm selbst vntereinander vneins wirdt/mag es nicht bestehen.

25. Vnd wenn ein Hauß mit jhm selbst vntereinander vneins wirdt / mag es nicht bestehen.

26. Setzet sich nun der Sathan wider sich selbst/vnd ist mit jhm selbst vneins.

27. So kan er nicht bestehen/sondern es ist auß mit jhm. Es kan niemandt einem starcken inn sein Hauß fallen/vnd seinen Haußrath rauben/ es sey denn/daß er zuvor den starcken binde / vnd als denn sein Hauß beraube. *Matt. 12, 31. Lu. 12,10 Ioh. 5.16.*

28. Warlich/Jch sage euch/ alle Sünde werden vergeben den Menschenkindern / auch die Gottslästerung/damit sie Gott lästern.

29. Wer aber den Heiligen Geist lestert / der hat keine vergebung ewiglich / sondern ist schuldig deß ewigen Gerichts.

30. Denn sie sagten / er hat einen vnsaubern Geist.

† delicti.

ג

31 על־כן באו אמו ואחיו ויעמדו בחוץ
וישלחו אליו לקרא לו ׃

32 ותשב מקהלה סביבותיו ויאמרו
לו הנה אמך ואחיך ואחיותיך בחוץ
בקשוך ׃

33 ויען להם לאמר מי אבי או אמי או
אחי

34 ויביט אותם אשר אתו סביב סביב
לו יושבים לאמר הנה אמי והנם
אחי ׃

35 כי כל־אשר יעשה את־רצון
אלהים הוא אחי והיא אחותי ואמי ׃

ד

ו עוד החל ללמד אל־הים ויקהל
אליו עם רב כן אשר יעלה אל
האניה לשבת בים וכל העם היה על־
שפת הים על הארץ ׃

2 וילמדם רבות במשלים ויאמר להם
בתלמודו ׃

3 שמעו הנה יצא הזרע לזרע ׃

4 ויהי כזרעו ומקצתו נפל אל־הדרך
ויבואו עוף השמים ויאכלו אותו ׃

5 ואחר נפל על־הסלע אשר לא היה
שם ארץ רבה ובתאם צמח על־כי לא
היה לו עמק הארץ ׃

6 ובזרוח השמש נשרף וכי לא היה
לו שרש יבש ׃

7 ואחר נפל בקוצים ויעלו הקוצים
ויחנקוהו ופריו לא נתן ׃

γ.

31. Ἔρχονται οὖν ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελφοί· καὶ ἔξω ἑστῶτες, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτὸν φωνοῦντες αὐτόν.

32. Καὶ ἐκάθητο ὄχλος περὶ αὐτόν· εἶπον δὲ αὐτῷ, ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου, καὶ αἱ ἀδελφαί σου ἔξω ζητοῦσί σε.

33. Καὶ ἀπεκρίθη αὐτοῖς, λέγων, τίς ἐστιν ἡ μήτηρ μου, ἢ οἱ ἀδελφοί μου;

34. Καὶ περιβλεψάμενος κύκλῳ τοὺς περὶ αὐτὸν καθημένους, λέγει, ἴδε ἡ μήτηρ μου, καὶ οἱ ἀδελφοί μου.

35. Ὃς γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, οὗτος ἀδελφός μου, καὶ ἀδελφή μου, καὶ μήτηρ ἐστί.

ΚΕΦΑΛ. δ.

ΚΑὶ πάλιν ἤρξατο διδάσκειν παρὰ τὴν θάλασσαν, καὶ συνήχθη πρὸς αὐτὸν ὄχλος πολύς, ὥστε αὐτὸν ἐμβάντα εἰς τὸ πλοῖον, καθῆσθαι ἐν τῇ θαλάσσῃ· καὶ πᾶς ὁ ὄχλος πρὸς τὴν θάλασσαν ἐπὶ τῆς γῆς ἦν.

2. Καὶ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν παραβολαῖς πολλά, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ.

3. Ἀκούετε. ἰδοὺ ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι.

4. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ σπείρειν, ὃ μὲν ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ ἦλθε τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατέφαγεν αὐτό.

5. Ἄλλο δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὸ πετρῶδες, ὅπου οὐκ εἶχε γῆν πολλήν, καὶ εὐθέως ἐξανέτειλε, διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς.

6. Ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος ἐκαυματίσθη, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ῥίζαν, ἐξηράνθη.

7. Καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὰς ἀκάνθας, καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι, καὶ συνέπνιξαν αὐτό, καὶ καρπὸν οὐκ ἔδωκε.

Cap. III.

31. Et veniunt mater ejus & fratres, & foris stantes miserunt ad eum vocantes eum.

32. Et sedebat circa eum turba, & dicunt ei: Ecce mater tua, & fratres tui & sorores tuæ foris quęrunt te.

33. Et respondens eis, ait: Quæ est mater mea & fratres mei?

34. Et circumspiciens eos qui in circuitu ejus sedebant, ait: Ecce mater mea & fratres mei.

35. Qui enim fecerit voluntatem Dei, hic frater meus & soror mea & mater est.

Das III. Capitel.

31. Vnd es kam seine Mutter/vnd seine Brůder/vnd stunden haussen/schickten zu jhm / vnd liessen jhn ruffen. *Matt. 12, 46. Lu. 8,19.*

32 (Vnnd das Volck saß vmb jhn) vnnd sie sprachen zu jhm: Sihe/deine Mutter/vnd deine Brůder/vnd deine Schwestern, fragen draussen nach dir.

33. Vnd er antwortet jhnen/vnd sprach: Wer ist meine Mutter vnd meine Brůder?

34. Vnnd er sahe rings vmb sich / auff die/die vmb jhn im Kreiß sassen vnd sprach: Sihe/das ist meine Mutter/vnd meine Brůder.

35. Denn wer Gottes willen thut/der ist mein Bruder/vnd meine Schwester/vnd meine Mutter.

Cap. IV.

ET iterum cœpit docere ad mare, & congregata est ad eum turba multa, ita ut navim ascendens sederet in mari, & omnis turba circa mare super terram erat.

2. Et docebat eos in parabolis multa, & dicebat illis in doctrina sua.

3. Audite: Ecce exiit seminans ad seminandum.

4. Et dum seminat, aliud cecidit circa viam, & venerunt volucres cæli, & comederunt illud.

5. Aliud verò cecidit super petrosa, ubi non habuit terram multam: & statim exortum est, quoniam non habebat altitudinem terræ.

6. Et quando exortus est sol, exæstuavit: & eo puód non habebat radicem, exaruit.

7. Et aliud cecidit in spinas, & ascenderunt spinæ, & suffocaverunt illud, & fructum non dedit.

Das IIII. Capitel.

VNd er fieng abermal an zu lehren am Meer/vnd es versamlet sich viel Volcks zu jhm/also/daß er muste in ein Schiff tretten/vnd auff dem Wasser sitzen / vnnd alles Volck stund auff dem Lande am Meer. *Mat 13,1 Luc. 8,4.*

2 Vnd er prediget jhnen lang durch Gleichnisse/vnd in seiner Predigt sprach er zu jhnen.

3. Höret zu. Sihe/es gieng ein Seemann auß zu seen.

4. Vnd es begab sich/in dem er seet/fiel etlichs an den Weg / da kamen die Vögel vnter dem Himmel/vnd frassens auff.

5. Etlichs fiel in das Steinichte / da es nicht viel Erden hatte/vnnd gieng bald auff, darumb/das es nicht tieffe erden hatte.

6. Da nun die Sonne auffgieng / verwelcket es/vnd dieweil es nicht Wurtzel hatte/ verdorret es.

7. Vnd etlichs fiel vnter die Dörnen/vnd die Dörnen wuchsen empor/vnd ersticktens / vnd es bracht keine Frucht.

ד

8 וְאַחֵר נָפַל אֶל־הָאָרֶץ טוֹבָה וַיִּתֵּן
פְּרִי עוֹלֶה וְצוֹמֵחַ וַיַּעַל אֶחָד שְׁלֹשִׁים
וְאֶחָד שִׁשִּׁים וְאֶחָד מֵאָה׃
9 וַיֹּאמֶר כָּל־אֲשֶׁר לוֹ אָזְנַיִם לִשְׁמוֹעַ
יִשְׁמָע׃
10 וְכַאֲשֶׁר הָיָה לְבַדּוֹ שָׁאֲלוּ אוֹתוֹ אֵלֶּה
אֲשֶׁר אִתּוֹ עִם שְׁנֵים עָשָׂר עַל־הַמָּשָׁל׃
11 וַיֹּאמֶר לָהֶם לָכֶם נִתַּן לָדַעַת אֶת־
סוֹד מַלְכוּת אֱלֹהִים וְלָאֵלֶּה אֲשֶׁר בַּחוּץ
הֵמָּה בִּמְשָׁלִים כֻּלָּם נִהְיוּ׃
12 לְמַעַן רָאֹה יִרְאוּ וְלֹא יֵדְעוּ וְשָׁמוֹעַ
יִשְׁמְעוּ וְלֹא יָבִינוּ פֶּן־יָשׁוּבוּ וְנִשָּׂא
לָהֶם הַפְּשָׁעִים׃
13 וַיֹּאמֶר לָהֶם לֹא יְדַעְתֶּם אֶת־הַמָּשָׁל
הַזֶּה וְאֵיךְ כָּל־הַמְּשָׁלִים תָּבִינוּ׃
14 הַזֹּרֵעַ אֶת־הַדָּבָר בִּזְרֹעַ׃
15 וַאֲשֶׁר אֶל־הַדֶּרֶךְ אֵלֶּה הֵמָּה מָתַי
נִזְרַע הַדָּבָר וְאִם שָׁמְעוּ פִּתְאֹם בָּא הַשָּׂטָן
וְנִשָּׂא אֶת־הַדָּבָר הַנִּזְרָע בִּלְבָבוֹתָם׃
16 וְכָכָה הָאֵלֶּה אֲשֶׁר עַל־הַסֶּלַע נִזְרְעוּ
אֲשֶׁר אִם שָׁמְעוּ אֶת־הַדָּבָר פִּתְאֹם
בְּשִׂמְחָה לָקְחוּ אוֹתוֹ׃
17 וְכִי לֹא יֵשׁ לָהֶם שֹׁרֶשׁ בְּנַפְשָׁם כִּי־
אִם לְשָׁעָה לְבַדָּם וְאִם־תָּבוֹא צָרָה אוֹ
רְדִיפָה עַל־הַדָּבָר אוֹ פִּתְאֹם יִכָּשֵׁלוּ׃
18 וְאֵלֶּה הֵם אֲשֶׁר בַּקּוֹצִים נִזְרְעוּ כַּאֲשֶׁר
יִשְׁמְעוּ אֶת־הַדָּבָר׃
19 וְהַדְּאָגוֹת הָעוֹלָם הַזֶּה וּמִרְמַת הַהוֹן
וּמַחֲמַדֵּי עַיִן עַל־אַחֲרִיתָם יָבוֹאוּ וַיְחַנְּקוּ
אֶת־הַדָּבָר וּפִרְיוֹ לֹא יַעֲשֶׂה׃

δ.

8. Καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν τὴν καλήν, καὶ ἐδίδου καρπὸν ἀναβαίνοντα καὶ αὐξάνοντα, καὶ ἔφερεν ἓν τριάκοντα, καὶ ἓν ἑξήκοντα, καὶ ἓν ἑκατόν.

9. Καὶ ἔλεγεν, ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω.

10. Ὅτε δὲ ἐγένετο καταμόνας, ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ περὶ αὐτὸν σὺν τοῖς δώδεκα τὴν παραβολήν.

11. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὸ μυστήριον τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, ἐκείνοις δὲ τοῖς ἔξω ἐν παραβολαῖς τὰ πάντα γίνεται.

12. Ἵνα βλέποντες βλέπωσι, καὶ μὴ ἴδωσι· καὶ ἀκούοντες ἀκούωσι, καὶ μὴ συνιῶσι· μήποτε ἐπιστρέψωσι, καὶ ἀφεθῇ αὐτοῖς τὰ ἁμαρτήματα.

13. Καὶ λέγει αὐτοῖς, οὐκ οἴδατε τὴν παραβολὴν ταύτην; καὶ πῶς πάσας τὰς παραβολὰς γνώσεσθε;

14. Ὁ σπείρων, τὸν λόγον σπείρει.

15. Οὗτοι δέ εἰσιν οἱ παρὰ τὴν ὁδόν, ὅπου σπείρεται ὁ λόγος, καὶ ὅταν ἀκούσωσιν, εὐθέως ἔρχεται ὁ σατανᾶς, καὶ αἴρει τὸν λόγον τὸν ἐσπαρμένον ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν.

16. Καὶ οὗτοί εἰσιν ὁμοίως οἱ ἐπὶ τὰ πετρώδη σπειρόμενοι, οἳ ὅταν ἀκούσωσι τὸν λόγον, εὐθέως μετὰ χαρᾶς λαμβάνουσιν αὐτόν.

17. Καὶ οὐκ ἔχουσι ῥίζαν ἐν ἑαυτοῖς, ἀλλὰ πρόσκαιροί εἰσιν· εἶτα γενομένης θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν λόγον, εὐθέως σκανδαλίζονται.

18. Καὶ οὗτοί εἰσιν οἱ εἰς τὰς ἀκάνθας σπειρόμενοι, οἱ τὸν λόγον ἀκούοντες.

19. Καὶ αἱ μέριμναι τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου, καὶ αἱ περὶ τὰ λοιπὰ ἐπιθυμίαι εἰσπορευόμεναι συμπνίγουσι τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται.

Cap. IV.

8. Et aliud cecidit in terram bonam, & dabat fructum ascendentem & crescentem, & afferebat unum triginta, unum sexaginta, & unum centum.

9. Et dicebat: Qui habet aures audiendi audiat.

10. Et cum esset singularis, interrogaverunt eum hi qui circũ ipsum erant cum duodecim, parabolam.

11. Et dicebat eis: Vobis datum est nosse mysterium regni Dei: illis autem qui foris sunt, in parabolis omnia fiant.

12. Vt videntes videant, & non † *cognoscant*, & audientes audiant, & non intelligant, nequando convertantur & dimittantur eis peccata.

13. Et ait illis: Nescitis parabolam hanc? Et quomodo omnes parabolas cognoscetis?

14. Qui seminat, verbum seminat.

15. Hi autem sunt qui circa viam: ubi seminatur verbum, & cum audierint, confestim venit Satanas, & aufert verbum quod seminatum est in cordibus eorum.

16. Et hi sunt similiter qui super petrosa seminantur, qui cum audierint verbum, statim cum gaudio accipiunt illud.

17. Et non habent radicem in se, sed temporales sunt, deinde orta tribulatione & persecutione propter verbum, confestim scandalizantur.

18. Et hi sunt qui in spinis seminantur, qui verbum audiunt.

19. Et ærumnæ seculi, & deceptio divitiarum, & circa reliqua concupiscentiæ introeuntes suffocant verbum, & sine fructu efficitur.

Das IIII. Capitel.

8. Vnnd etlichs fiel auff ein gut Land/vnnd bracht Frucht/die da zunam vnd wuchß/vnnd trug dreissigfeltig/vnd etlichs sechtzigfeltig/ vnd etlichs hundertfeltig.

9. Vnd er sprach zu jhnen: Wer Ohren hat zu hören der höre.

10. Vnd da er allein war/fragten jhn vmb diese Gleichnisse/die vmb jhn waren / sampt den zwölffen.

11. Vnd er sprach zu jnen: Euch ists gegebẽ das geheimnüß deß Reichs Gottes zu wissen/denen aber draussen widerfehret es alles durch Gleichnisse.

† videant, Esa. 6. 9. Matt. 13. 14. Luc. 8. 10. Ioh. 12. 40. Actor. 28. 26. Rom. 11, 6

12. Auff daß sie es mit sehenden Augen sehẽ/vnd doch nicht erkennen/vnnd mit hörenden Ohren hörẽ/vnd doch nicht verstehen/ auff daß sie sich nicht der mal eins bekehren / vnd jhnen jhre Sünde vergeben werden.

13. Vnd er sprach zu jhnen: Verstehet jr diese Gleichnissen nicht? Wie wolt jhr denn die andern alle verstehen?

14. Der Seemann seet das Wort.

15. Diese sindts aber die am Wege sind / Wo das Wort geseet wirdt/vnd sie es gehöret haben/ so kombt als bald der Sathan/vnd nimbt weg das Wort/das in jhr Hertz geseet war.

16. Also auch die sinds/die auffs Steinichte geseet sindt/wenn sie das Wort gehöret haben/ nemmen sie es bald mit frewden auff.

17. Vnnd haben keine Wurtzel in jhnen/sondern sindt Wetterwendisch/wenn sich Trübsal oder verfolgung vmbs Worts willen erhebt / so ergern sie sich als bald.

18. Vnd diese sinds/ die vnter die Dörnen geseet sindt/die das Wort hören.

19. Vnd die sorge dieser Welt/vnd der betriegliche Reichthumb / vnnd viel andere lüste/ gehen hinein/vnd ersticken das Wort/vnd bleibet ohne Frucht. 1. Ti. 6. 17

ד

20 ואלה הם אשר על ארץ טובה נזרעו
וישמעו את־הדבר ויקחו ויעשו פרים
אחד שלשים ואחד ששים ואחד מאה׃

21 ויאמר להם איה יבוא הנר אם
יושם תחת הסאה או תחת המטה לא
כי־אם על־המנורה־יושם׃

22 כי איננו דבר נעלם אשר לא יגלה
ודבר לא נסתר כי־אם לבוא אל־האור׃

23 כל איש אשר לו אזנים לשמוע
ישמע׃

24 ויאמר להם ראו ושמעו במה מדה
תמדו ימד לכם ועל־יתר יושם לכם
לשומעים׃

25 כי כל־אשר היה לו ינתן לו ואשר
איננו לו דבר גם את־אשר לו יקח ממנו׃

26 ויאמר כן היא המלכות האלהים
כי כאשר אדם ישליך זרע אל־הארץ׃

27 וישן ויקום לילה ויומם והזרע יצמח
ונמשך בלי דעתו׃

28 כי בנדבתה הארץ תעשה פריה
בראשונה את־החציר או מלילה ואחרי
בר מלא במלילה׃

29 ואם תשמן הפרי במהרה ישלח
את־המגל כי בא הקציר׃

30 ויאמר למי נדמה את־מלכות
אלהים או במה משל נמשלנה׃

31 לגרגר החרדל אשר נזרע על־הארץ
קטון הוא מכל־זרעים אשר על־
הארץ׃

δ'.

20. Καὶ οὗτοί εἰσιν οἱ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρέντες, οἵτινες ἀκούουσι τὸν λόγον, καὶ παραδέχονται, καὶ καρποφοροῦσιν, ἓν τριάκοντα, καὶ ἓν ἑξήκοντα, καὶ ἓν ἑκατόν.

21. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, μήτι ὁ λύχνος ἔρχεται, ἵνα ὑπὸ τὸν μόδιον τεθῇ, ἢ ὑπὸ τὴν κλίνην; οὐχ ἵνα ἐπὶ τὴν λυχνίαν ἐπιτεθῇ;

22. Οὐ γάρ ἐστί τι κρυπτὸν, ὃ ἐὰν μὴ φανερωθῇ· οὐδὲ ἐγένετο ἀπόκρυφον, ἀλλ' ἵνα εἰς φανερὸν ἔλθῃ.

23. Εἴ τις ἔχει ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω.

24. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. Βλέπετε τί ἀκούετε. ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, μετρηθήσεται ὑμῖν, καὶ προστεθήσεται ὑμῖν τοῖς ἀκούουσιν.

25. Ὃς γὰρ ἂν ἔχῃ, δοθήσεται αὐτῷ· καὶ ὃς οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.

26. Καὶ ἔλεγεν, οὕτως ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ὡς ἐὰν ἄνθρωπος βάλῃ τὸν σπόρον ἐπὶ τῆς γῆς.

27. Καὶ καθεύδῃ, καὶ ἐγείρηται νύκτα καὶ ἡμέραν, καὶ ὁ σπόρος βλαστάνῃ, καὶ μηκύνηται ὡς οὐκ οἶδεν αὐτός.

28 Αὐτομάτη γὰρ ἡ γῆ καρποφορεῖ, πρῶτον χόρτον, εἶτα στάχυν, εἶτα πλήρη σῖτον ἐν τῷ στάχυϊ.

29. Ὅταν δὲ παραδῷ ὁ καρπὸς, εὐθέως ἀποστέλλει τὸ δρέπανον, ὅτι παρέστηκεν ὁ θερισμός.

30. Καὶ ἔλεγε, τίνι ὁμοιώσωμεν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, ἢ ἐν ποίᾳ παραβολῇ παραβάλωμεν αὐτήν.

31. Ὡς κόκκῳ σινάπεως, ὃς, ὅταν σπαρῇ ἐπὶ τῆς γῆς, μικρότερος πάντων τῶν σπερμάτων ἐστὶ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς.

Cap. IV.

20. Et hi sunt qui super terram bonam seminati sunt: qui audiunt verbum & suscipiunt, & fructificant; unum triginta, unum sexaginta, & unum centum.

21. Et dicebat illis: Nunquid venit lucerna ut sub modio ponatur, aut sub lecto? nónne ut super candelabrum ponatur?

22. Non est enim aliquid absconditum quod non manifestetur: nec factum est occultum, sed ut in palàm veniat.

23. Si quis habet aures audiendi audiat.

24. Et dicebat illis: Videte quid audiatis. In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis, & adjicietur vobis.

25. Qui enim habet, dabitur illi: & qui non habet, etiam quod habet, auferetur ab eo.

26. Et dicebat: Sic est regnum Dei, quemadmodum si homo jaciat sementem in terram.

27. Et dormiat, & exurgat nocte & die, & semen germinet, & increscat dum nescit ille.

28. Vltrò enim terra fructificat, primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica.

29. Et cum se produxerit fructus, statim mittit falcem, quoniam adest messis.

30. Et dicebat: Cui asimilabimus regnum Dei, aut cui parabolæ comparabimus illud?

31. Sicut granum sinapis, quod cum seminatum fuerit in terra, minus est omnibus seminibus quæ sunt in terra.

Das IIII. Capitel.

20. Vnd diese sindts/die auff ein gut Land geseet sindt/die das Wort hören/ vnd nemens an/ vnd bringen Frucht/etlicher dreissigfeltig/vnnd etlicher sechtzigfeltig/vnd etlicher hundertfeltig.

21. Vnd er sprach zu jhnen: Zündet man auch ein Liecht an/das mans vnter einen Scheffel/oder vnter einen Tisch setze? Mit nichte/ sondern daß mans auff einen Leuchter setze. *Mat. 5,15. Lu. 8,16. & 11,33.*

22. Denn es ist nichts verborgen/das nicht offenbar werde/ vnd ist nichts heimlichs / das nicht herfür komme. *Matt. 10,26. Lu. 8,17.*

23. Wer Ohren hat zu hören/der höre.

24. Vnd sprach zu jhnen: Sehet zu/ was jhr höret. Mit welcherley Maaß jhr messet/ wirdt man euch wider messen / vnnd man wirdt noch zu geben/euch/die jhr diß höret.

25. Denn wer da hat/dem wirdt gegeben/vnd wer nicht hat/von dem wirdt man nemen/ auch das er hat. *Mat. 7,2. Luc. 6,38. Matt. 13,12. & 25,29. Luc. 8,18. & 19,26.*

26. Vnnd er sprach: Das Reich Gottes hat sich also / als wenn ein Mensch Samen auffs Land wirfft.

27. Vnd schläfft/vnd stehet auff Nacht vnnd Tag/vnd der Same gehet auff/vnd wechset/daß ers nicht weiß.

28. (Denn die Erde bringet von jhr selbst zum ersten das Graß/darnach die Ehern / darnach den vollen Weitzen in den Ehern.) *Mat. 13,31. Lu. 13,19.*

29. Wenn sie aber die Frucht bracht hat/so schicket er bald die Sicheln hin/denn die Erndte ist da.

30. Vnnd er sprach: wem wollen wir das Reich Gottes vergleichen? vnnd durch welch Gleichniß wollen wir es fürbilden?

31. Gleich wie ein Senffkorn/wenn das geseet wirdt auffs Land/so ists das kleinest vnter allem Samen auff Erden.

Cap. IV.

32. Et cum seminatum fuerit, ascendit, & fit majus omnibus oleribus, & facit ramos magnos, ita ut possint sub ejus umbra aves cæli habitare.

33. Et talibus multis parabolis loquebatur eis verbum, prout poterant audire.

34. Sine parabola autem non loquebatur eis. seorsum autem discipulis suis disserebat omnia.

35. Et ait illis in illa die, cùm serò esset factum, Transeamus contrà.

36. Et dimittentes turbam, assumunt eum ita ut erat in navi, & aliæ naves erant cum illo.

37. Et facta est procella magna venti, & fluctus mittebat in navim, ita ut impleretur navis.

38. Et erat ipse in puppi super cervical dormiens: & excitant eum, & dicunt illi: Magister, non ad te pertinet quia perimus?

39. Et exurgens comminatus est vento, & dixit mari: Tace, obmutesce. Et cessavit ventus: & facta est tranquillitas magna.

40. Et ait illis: Quid timidi estis? nec dum habetis fidem?

41. Et timuerunt timore magno, & dicebant ad alterutrum: Quis, putas, est iste, quia & ventus & mare obediunt ei?

Cap. V.

Et venerunt trans fretũ maris, in regionem Gadarsenorum.

2. Et exeunti ei de navi, statim occurrit ei de monumentis homo cum spiritu immundo.

Das IIII. Capitel.

32. Vnd wenn es geseet ist/so nimbt es zu/ vnd wirdt grösser denn alle Kolkreuter/vnd gewinnet grosse zweyge/ also / daß die Vögel vnter dem Himmel vnter seinem schatten wohnen konen. Matt. 13, 34.

33. Vnd durch viel solche Gleichnisse saget er jhnen das Wort/nach dem sie es hören köndten.

34. Vnd ohne Gleichniß redet er nichts zu jhnen. Aber insonderheit leget ers seinen Jüngern alles auß.

35. Vnnd an demselbigen Tage deß Abendts sprach er zu jnen: Lasst vns hinüber fahren. Mat. 8, 23. Lu. 8, 22.

36. Vnd sie liessen das Volck gehen/vnnd namen jhn/wie er im Schiff war / vnnd es waren mehr Schiff bey jhm.

37. Vnd es erhub sich ein grosser Windwürbel/vnd warff die Wellen in das Schiff / also/ daß das Schiff voll ward.

38. Vnd er war hinden auff dem Schiff/vnd schlieff auff einem Küssen. Vnd sie weckten jn auff/vnd sprachen zu jhm: Meister / fragest du nichts darnach/daß wir verderben?

39. Vnd er stund auff/vnd bedrohete den Wind/ vnd sprach zu dem Meer: Schweige vnnd verstumme/vnd der Wind leget sich/ vnd ward ein grosse stille.

40. Vnd er sprach zu jhnen: Wie seydt jhr so forchtsam? Wie daß jr keinen Glauben habt?

41. Vnd sie forchten sich sehr/vnnd sprachen vntereinander: Wer ist der? Denn Wind vnd Meer sindt jhm gehorsam.

Das V. Capitel.

VNd sie kamen jenseydt deß Meers/inn die Gegend der Gadarener. Mat. 8, 28. Lu. 8, 26.

2. Vnd als er auß dem Schiff tratt/ lieff jhm als bald entgegen auß den Gräbern/ein besessen Mensch/mit einem vnsaubern Geist.

ה

3 לַאֲשֶׁר הָיָה בֵיתוֹ בַּקְּבָרִים וְאִישׁ לֹא
יוּכַל לֶאֱסֹר אוֹתוֹ בַּזִּקִּים :
4 עַל־כִּי בִּפְעָמִים רַבִּים בַּזִּקִּים וּבַעֲבוֹתוֹת
נֶאֱסַר וְנִסְחֲבוּ מִמֶּנּוּ הָעֲבוֹתוֹת וְהַזִּקִּים
נִשְׁבְּרוּ וְאִישׁ לֹא יָכֹל לְדוֹמְמוֹ :
5 וּבְכָל־יוֹם וָלַיְלָה בֶּהָרִים וּבַקְּבָרִים
הָיָה זֹעֵק וּמְסַקֵּל עַצְמוֹ בָּאֲבָנִים :
6 וּבִרְאוֹתוֹ אֶת־יֵשׁוּעַ מֵרָחוֹק רָץ
וַיִּשְׁתַּחוּ לוֹ :
7 וַיִּזְעַק בְּקוֹל גָּדוֹל לֵאמֹר מַה לִּי וָלָךְ
יֵשׁוּעַ בֶּן־אֱלֹהֵי הָעֶלְיוֹן אַשְׁבִּיעָה לָךְ
בֵּאלֹהִים פֶּן־תְּשַׁמֵּנִי :
8 וַיֹּאמֶר לוֹ צֵא הָרוּחַ טְמֵאָה מִן־
הָאָדָם :
9 וַיִּשְׁאַל לוֹ מַה שְּׁמֶךָ וַיַּעַן לֵאמֹר לִגְיוֹן
שְׁמִי כִּי רַבִּים אֲנַחְנוּ :
10 וַיִּתְחַנֵּן לוֹ הַרְבֵּה פֶּן־יְשַׁלַּח אוֹתָם
מִחוּץ לַמְּדִינָה :
11 וַיְהִי־שָׁם אֶל־הָהָר עֵדֶר חֲזִירִים
גְּדוֹלָה בַּמִּרְעֶה :
12 וַיִּתְחַנְּנוּ לוֹ כָּל־הַשֵּׁדִים לֵאמֹר
הִנֵּה אוֹתָנוּ אֲשֶׁר בַּחֲזִירִים הָאֵלֶּה נָבוֹא
אֲנַחְנוּ :
13 וַיַּנִּיחֵם בִּתְאוֹם יֵשׁוּעַ וַתֵּצֶאנָה רוּחוֹת
הַטְּמֵאוֹת וַתָּבוֹאנָה בַּחֲזִירִים וַיַּעֲבֹר
הָעֵדֶר בְּעֶבְרָה אֶל־הַיָּם וַיִּהְיוּ כְּמוֹ
אַלְפַּיִם וַיֵּחָנְקוּ בַּמָּיִם :
14 וַיִּבְרְחוּ רֹעֵי הַחֲזִירִים וַיַּגִּידוּ אֶל־
הָעִיר וְאֶל־הַשָּׂדוֹת וַיָּבֹאוּ לִרְאוֹת מַה־
זֶה הַנַּעֲשָׂה :

έ.

3. Ὃς τὴν κατοίκησιν εἶχεν ἐν τοῖς μνημείοις. καὶ οὔτε ἁλύσεσιν οὐδεὶς ἠδύνατο αὐτὸν δῆσαι.

4. Διὰ τὸ αὐτὸν πολλάκις πέδαις καὶ ἁλύσεσι δεδέσθαι, καὶ διεσπάσθαι ὑπ' αὐτοῦ τὰς ἁλύσεις, καὶ τὰς πέδας συντετρίφθαι, καὶ οὐδεὶς αὐτὸν ἴσχυε δαμάσαι.

5. Καὶ διὰ παντὸς νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ ἐν τοῖς μνήμασιν ἦν κράζων, καὶ κατακόπτων ἑαυτὸν λίθοις.

6. Ἰδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ μακρόθεν, ἔδραμε, καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ.

7. Καὶ κράξας φωνῇ μεγάλῃ εἶπε, τί ἐμοὶ καὶ σοι, Ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου; ὁρκίζω σε τὸν θεὸν μή με βασανίσῃς.

8. Ἔλεγε γὰρ αὐτῷ, ἔξελθε τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον, ἐκ τοῦ ἀνθρώπου.

9. Καὶ ἐπηρώτα αὐτόν, τί σοι ὄνομα; καὶ ἀπεκρίθη λέγων, λεγεὼν ὄνομά μοι ὅτι πολλοί ἐσμεν.

10. Καὶ παρεκάλει αὐτὸν πολλά, ἵνα μὴ αὐτοὺς ἀποστείλῃ ἔξω τῆς χώρας.

11. Ἦν δὲ ἐκεῖ πρὸς τῷ ὄρει ἀγέλη χοίρων μεγάλη βοσκομένη.

12. Καὶ παρεκάλεσαν αὐτὸν πάντες οἱ δαίμονες, λέγοντες, πέμψον ἡμᾶς εἰς τοὺς χοίρους, ἵνα εἰς αὐτοὺς εἰσέλθωμεν.

13. Καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς εὐθέως ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐξελθόντα τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα εἰσῆλθον εἰς τοὺς χοίρους· καὶ ὥρμησεν ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν θάλασσαν, ἦσαν δὲ ὡς δισχίλιοι· καὶ ἐπνίγοντο ἐν τῇ θαλάσσῃ.

14. Οἱ δὲ βόσκοντες τοὺς χοίρους ἔφυγον, καὶ ἀνήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν, καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς. καὶ ἐξῆλθον ἰδεῖν τί ἐστι τὸ γεγονός.

Cap. V.

3. Qui domicilium habebat in monumentis, & neque catenis jam quisquam poterat eum ligare.

4. Quoniam sæpe compedibus & catenis vinctus, dirupisset catenas, & compedes comminuisset, & nemo poterat eum domare.

5. Et semper die ac nocte in monumentis & in montibus erat, clamans & concidens se lapidibus.

6. Videns autem Iesum à longè, cucurrit & adoravit eum.

7. Et clamans voce magna; dixit: Quid mihi & tibi Iesu fili Dei altissimi? adjuro te per Deum ne me torqueas.

8. Dicebat enim illi: Exi spiritus immunde ab homine.

9. Et interrogabat eum: Quod tibi nomen est? Et dicit ei: Legio mihi nomen est; quia multi sumus.

10. Et deprecabatur eum multum, ne se expelleret extra regionem.

11. Erat autem ibi circa montem grex porcorum magnus, pascens.

12. Et deprecabantur eum spiritus, dicentes: Mitte nos in porcos, ut in eos introeamus.

13. Et concessit eis statim Iesus. Et exeuntes spiritus immundi, introierunt in porcos, & magno impetu grex præcipitatus est in mare, ad duo millia, & suffocati sunt in mari.

14. Qui autem pascebant eos, fugerunt, & nuntiaverunt in civitatem & in agros. Et egressi sunt videre quid esset factum.

Das V. Capitel.

3. Der seine wohnung in den Gräbern hatte/ vnd niemandt kondte jhn binden/ auch nicht mit Ketten.

4. Denn er war offt mit Fesseln vnnd Ketten gebunden gewesen/ vnd hatte die Ketten abgerissen/ vnd die Fessel zurieben/ vnd niemandt kondt jhn zemen.

5. Vnd er war allezeit/ beyde Tag vnd Nacht auff den Bergen/ vnd in den Gräbern/ schrey vnd schlug sich mit Steinen.

6. Da er aber Jesum sahe von ferne/ lieff er zu/ vnd fiel für jhm nieder.

7. Schrey laut/ vnd sprach: Was hab ich mit dir zu thun/ O Jesu du Sohn Gottes deß Allerhöchsten? Ich beschwere dich bey Gott/ daß du mich nicht quelest.

8. Er aber sprach zu jhm: Fahre auß du vnsauber Geist von dem Menschen.

9. Vnd er fraget jhn: Wie heissest du? Vnd er antwortet/ vnd sprach: Legion heisse ich/ denn vnser ist viel.

10. Vnnd er bat jhn sehr/ daß er sie nicht auß derselben Gegend triebe. *Mat. 8, 30. Luc. 8, 32.*

11. Vnnd es war daselbs an den Bergen eine grosse Herd Sew an der Weyde.

12. Vnd die Teuffel baten jhn alle/ vnnd sprachen: Laß vns in die Sew fahren.

13. Vnd als bald erlaubet jhnen Jesus. Da fuhren die vnsaubern Geister auß/ vnd fuhren in die Sewe/ vnd die Herd stürtzet sich mit einem Sturm ins Meer. Jhr aber warn bey zwey tausent/ vnd ersoffen im Meer.

14. Vnd die Sewhirten flohen/ vnnd verkündigten das in der Statt vnnd auff dem Lande. Vnd sie giengen hinauß/ zu sehen was da geschehen war.

ה

15 ויבואו אל־ישוע ויראו אותו אשר היה
בעל השדים כי ישב לבוש ונבון את אשר
היה לו לגיון וייראו ׃
16 ואשר ראו ספרו להם איכה נעשה
לבעל השדים ולחזירים ׃
17 ויחלו להתחנן לו לצאתו מגבולותם ׃
18 וכאשר עלה אל־האניה התחנן לו
בעל השדים להיות עמו ׃
19 וישוע לא הניחו כי־אם אמר לו לך
לביתך ואל־מולדתך והגד להם כמה
עשה לך יהוה וכי חננך ׃
20 וילך ויחל לקרא בעשרת ערים כמה
עשה לו ישוע ויתמהו כלם ׃
21 וכאשר עבר ישוע באניה עוד אל־
העבר ויקהל עם רב אליו ויהי אל־
שפת הים ׃
22 והנה בא אחד רב המקהלה ושמו
יאיר ובראותו נפל אל־רגליו ׃
23 ויתחנן לו הרבה לאמר כי בתי
תגוע אך בוא ושים עליה את־ידיך
למען תושע ותחיה ׃
24 וילך עמו ויבאו אחריו עם רב
וידחקו אותו ׃
25 ואשה אחת היתה זבת דם בנדתה
שתים עשרה שנה ׃
26 ורבות סבלה מן רפאים רבים
ותבלע את־כל־אשר לה ולא נרפאה
כי אם על־יתר נרעה ׃
27 וכאשר שמעה על־ישוע באה בדרך
מאחור ויגע את־בגדו ׃

ε.

15. Καὶ ἔρχονται πρὸς τὸν ἰησοῦν, καὶ θεωροῦσι τὸν δαιμονιζόμενον καθήμενον καὶ ἱματισμένον, καὶ σωφρονοῦντα, τὸν ἐσχηκότα τὸν λεγεῶνα, καὶ ἐφοβήθησαν.

16. Καὶ διηγήσαντο αὐτοῖς οἱ ἰδόντες, πῶς ἐγένετο τῷ δαιμονιζομένῳ, καὶ περὶ τῶν χοίρων.

17. Καὶ ἤρξαντο παρακαλεῖν αὐτὸν, ἀπελθεῖν ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν.

18. Καὶ ἐμβάντος αὐτοῦ εἰς τὸ πλοῖον, παρεκάλει αὐτὸν ὁ δαιμονισθεὶς, ἵνα ᾖ μετ᾽ αὐτοῦ.

19. Ὁ δὲ ἰησοῦς οὐκ ἀφῆκεν αὐτὸν, ἀλλὰ λέγει αὐτῷ, ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου πρὸς τοὺς σοὺς, καὶ ἀνάγγειλον αὐτοῖς ὅσα σοι ὁ κύριος ἐποίησε, καὶ ἠλέησέ σε.

20. Καὶ ἀπῆλθε, καὶ ἤρξατο κηρύσσειν ἐν τῇ δεκαπόλει, ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. καὶ πάντες ἐθαύμαζον.

21. Καὶ διαπεράσαντος τοῦ ἰησοῦ ἐν τῷ πλοίῳ πάλιν εἰς τὸ πέραν, συνήχθη ὄχλος πολὺς ἐπ᾽ αὐτόν, καὶ ἦν παρὰ τὴν θάλασσαν.

22. Καὶ ἰδοὺ ἔρχεται εἷς τῶν ἀρχισυναγώγων ὀνόματι ἰάειρος, καὶ ἰδὼν αὐτὸν, πίπτει πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ.

23. Καὶ παρεκάλει αὐτὸν πολλὰ, λέγων, ὅτι τὸ θυγάτριόν μου ἐσχάτως ἔχει· ἵνα ἐλθὼν ἐπιθῇς αὐτῇ τὰς χεῖρας, ὅπως σωθῇ καὶ ζήσεται.

24. Καὶ ἀπῆλθε μετ᾽ αὐτοῦ, καὶ ἠκολούθει αὐτῷ ὄχλος πολὺς, καὶ συνέθλιβον αὐτόν.

25. Καὶ γυνή τις οὖσα ἐν ῥύσει αἵματος ἔτη δώδεκα.

26. Καὶ πολλὰ παθοῦσα ὑπὸ πολλῶν ἰατρῶν, καὶ δαπανήσασα τὰ παρ᾽ ἑαυτῆς πάντα, καὶ μηδὲν ὠφεληθεῖσα, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὸ χεῖρον ἐλθοῦσα.

27. Ἀκούσασα περὶ τοῦ ἰησοῦ, ἐλθοῦσα ἐν τῷ ὄχλῳ ὄπισθεν, ἥψατο τοῦ ἱματίου αὐτοῦ.

Cap. V.

15. Et veniunt ad Iesum, & vident illum qui à dæmonio vexabatur, sedentem, vestitum, & sanæ mentis, & timuerunt.

16. Et narraverunt illis, qui viderant, qualiter factum esset ei qui dæmonium habuerat, & de porcis.

17. Et rogare cœperunt eum, ut discederet de finibus eorum.

18. Cumq; ascenderet navim, cœpit illum deprecari, qui à dæmonio vexatus fuerat, ut esset cum illo.

19. Et non admisit eum; sed ait illi: Vade in domum tuam, ad tuos, & annuntia illis, quanta tibi Dominus fecerit, & misertus sit tui.

20. Et abiit & cœpit prædicare in Decapoli, quanta sibi fecisset Iesus: & omnes mirabantur.

21. Et cum transcendisset Iesus in navi rursum trans fretum, convenit turba multa ad eum, & erat circa mare.

22. Et venit quidam de archisynagogis nomine Iairus, & videns eum, procidit ad pedes ejus,

23. Et deprecabatur eum multum, dicens: Qnoniam filia mea in extremis est, Veni, impone manus super eam, ut salva sit & vivat.

24. Et abiit cum illo, & sequebatur eum turba multa, & comprimebant eum.

25. Et mulier quæ erat in profluvio sanguinis annis duodecim.

26. Et fuerat multa perpessa à compluribus medicis, & erogaverat omnia sua, nec quicquam profecerat, sed magis deterius habebat.

27. Cum audisset de Iesu, venit in turba retro, & tetigit vestimentum ejus.

Das V. Capitel.

15. Vnd kamen zu Jesu/vnd sahen den/so von den Teuffeln besessen war/daß er saß/vnd war bekleidet/vnd vernünfftig/vnd forchten sich.

16. Vnd die es gesehen hatten/sagten jhnen/was dem besessenen widerfahren war / vnd von den Sewen.

17. Vnd sie fiengen an/vnd baten jhn / daß er auß jhrer Gegend zöge. Luc.8,37 Act.16,39

18. Vnd da er in das Schiff tratt/ bat jhn der besessene/daß er möchte bey jhm seyn.

19. Aber Jesus ließ es jhm nicht zu / sondern sprach zu jhm: Gehe hin in dein Hauß / vnd zu den deinen/vnd verkündige jhnen/wie grosse wolthat dir der HERR gethan/vnd sich deiner erbarmet hat.

20. Vnd er gieng hin/vnd fieng an außzuruffen in den zehen Städten/ wie grosse Wolthat jhm Jesus gethan hatte/ vnd jederman verwundert sich.

21. Vnd da Jesus wider herüber fuhr im Schiff / versammlet sich viel Volcks zu jhm/ vnd war an dem Meer.

22. Vnd sihe/da kam der Obersten einer von der Schule/mit Namen Jairus / vnd da er jhn sahe/fiel er jhm zu Füssen. Mat.9,18 Luc.8,41

23. Vnd bath jhn sehr / vnd sprach: Meine Tochter ist in den letzten zügen / du woltest kommen/vnd deine Hand auff sie legen / daß sie gesundt werde/vnd lebe.

24. Vnd er gieng hin mit jhm. Vnd es folget jhm viel Volcks nach/vnd sie drungen jhn.

25. Vnd da war ein Weib/das hatte den Blutgang zwölff Jar gehabt. Leu.15,44 Mat.9,20 Luc.8,43

26. Vnd viel erlidten von vielen Ertzten/vnnd hatte alle jhr Gut drob verzehret / vnnd halff sie nichts/Sondern viel mehr ward es erger mit jhr.

27. Da die von Jesu hörete/kam sie im Volck von hinden zu/vnd rühret sein Kleyd an.

ה

28 כי אמרה כי אם אגע את־בגדיו ואושע׃

29 ובפתאום יבש בור דמה ותדע בבשרה כי נרפאה מן הדוה׃

30 ומיד ידע ישוע בנפשו כי יצאת ממנו כח ויפן בעם ויאמר מי הגיע את־בגדי׃

31 ויאמרו לו תלמידיו תראה כי העם הציק אותך ותאמר מי הגיעני׃

32 וירא סביב סביב לראות את־אשר עשתה זאת׃

33 והאשה יראה וחרדה כי ידעת היא אשר נעשה בה ותבוא ותפל לפניו ותאמר לו כל־האמת׃

34 ויאמר לה בתי אמונתך הושיעתך לכי בשלום והיי שלמה ממכתך׃

35 עודנו מדבר באו מבית רב העדה לאמר כי בתך מתה מה עוד תעמיל את־המלמד׃

36 וישוע בפתאום שומע את־הדבר נאמר ויאמר לרב העדה אל־תירא לבד האמין׃

37 ולא הניח איש לבוא אחריו כי אם את־כיפה ויעקב ויוחנן אחי יעקב׃

38 ויבאו אל־בית רב העדה וירא את־מהומה את־בוכים ואת־אנקים הרבה׃

39 ויבא ויאמר להם מה תהמו ותבכו הנערה לא מתה כי־אם ישנה׃

ε΄.

28. Ἔλεγε γάρ, ὅτι κἂν τῶν ἱματίων αὐτοῦ ἅψωμαι, σωθήσομαι.

29. Καὶ εὐθέως ἐξηράνθη ἡ πηγὴ τοῦ αἵματος αὐτῆς, καὶ ἔγνω τῷ σώματι, ὅτι ἴαται ἀπὸ τῆς μάστιγος.

30. Καὶ εὐθέως ὁ ἰησοῦς ἐπιγνοὺς ἐν ἑαυτῷ τὴν ἐξ αὐτοῦ δύναμιν ἐξελθοῦσαν, ἐπιστραφεὶς ἐν τῷ ὄχλῳ, ἔλεγε, τίς μου ἥψατο τῶν ἱματίων;

31. Καὶ ἔλεγον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, βλέπεις τὸν ὄχλον συνθλίβοντά σε, καὶ λέγεις, τίς μου ἥψατο.

32. Καὶ περιεβλέπετο ἰδεῖν τὴν τοῦτο ποιήσασαν.

33. Ἡ δὲ γυνὴ φοβηθεῖσα καὶ τρέμουσα, εἰδυῖα ὃ γέγονεν ἐπ' αὐτῇ, ἦλθε καὶ προσέπεσεν αὐτῷ, καὶ εἶπεν αὐτῷ πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν.

34. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ, θύγατερ, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε· ὕπαγε εἰς εἰρήνην, καὶ ἴσθι ὑγιὴς ἀπὸ τῆς μάστιγός σου.

35. Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἔρχονται ἀπὸ τοῦ ἀρχισυναγώγου, λέγοντες, ὅτι ἡ θυγάτηρ σου ἀπέθανε· τί ἔτι σκύλλεις τὸν διδάσκαλον.

36. Ὁ δὲ ἰησοῦς εὐθέως ἀκούσας τὸν λόγον λαλούμενον, λέγει τῷ ἀρχισυναγώγῳ, μὴ φοβοῦ, μόνον πίστευε.

37. Καὶ οὐκ ἀφῆκεν οὐδένα αὐτῷ συνακολουθῆσαι, εἰ μὴ πέτρον καὶ ἰάκωβον καὶ ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν ἰακώβου.

38. Καὶ ἔρχεται εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀρχισυναγώγου, καὶ θεωρεῖ θόρυβον, κλαίοντας καὶ ἀλαλάζοντας πολλά.

39. Καὶ εἰσελθὼν λέγει αὐτοῖς, τί θορυβεῖσθε καὶ κλαίετε; τὸ παιδίον οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλὰ καθεύδει.

Cap. V.

28. Dicebat enim: Quia si vel vestimentum ejus tetigero, salva ero.

29. Et confestim siccatus est fons sanguinis ejus, & sensit corpore quia sanata esset à plaga.

30. Et statim Iesus in semetipso cognoscens virtutem quę exierat de illo, conversus ad turbam, ajebat: Quis tetigit vestimenta mea?

31. Et dicebant ei discipuli sui: Vides turbam comprimentem te, & dicis: Quis me tetigit?

32. Et circumspiciebat videre eam quæ hoc fecerat.

33. Mulier verò timens & tremens, sciens quod factum esset in se; venit & procidit ante eum, & dixit ei omnem veritatem.

34. Ille autem dixit ei, Filia, fides tua te salvam fecit, vade in pace, & esto sana à plaga tua.

35. Adhuc eo loquente veniunt ad archisynagogum, dicentes: Quia filia tua mortua est, quid ultrà vexas magistrum?

36. Iesus autem audito verbo quod dicebatur, ait archisynagogo: Noli timere, tantummodo crede.

37. Et non admisit quenquam se sequi, nisi Petrum & Iacobum & Iohannem fratrem Iacobi.

38. Et veniunt in domum archisynagogi, & videt tumultum, & flentes, & ejulantes multum.

39. Et ingressus, ait illis: Quid turbamini, & ploratis? puella non est mortua, sed dormit.

Das V. Capitel.

28. Denn sie sprach: Wenn ich nur sein Kleid möchte anrühren/ so würde ich gesund.

29. Und als bald vertrucknet der Brunn ihres Bluts / und sie fülets am Leibe/ daß sie von ihrer plage war gesund worden.

30 Und Jesus fület als bald an ihm selbs die Krafft/ die von ihm außgangen war/ und wandte sich umb zum Volck / und sprach: Wer hat meine Kleider angerühret?

31. Und die Jünger sprachen zu ihm: Du siehest / das dich das Volck dringet/ und sprichst/ wer hat mich angerühret?

32. Und er sahe sich umb nach der/ die das gethan hatte.

33. Das Weib aber förchte sich / unnd zittert (denn sie wuste/ was an ihr geschehen war) kam und fiel für ihm nieder/ und saget ihm die gantze warheit.

34. Er sprach aber zu jr: Meine Tochter/ dein Glaub hat dich gesundt gemacht / gehe hin mit frieden/ und sey gesund von deiner Plage. *Lu. 7.50.*

35. Da er noch also redet / kamen etliche vom Gesinde deß Obersten der Schule/ und sprachē: Deine Tochter ist gestorben/ was mühest du weiter den Meister? *Lu. 8.49*

36. Jesus aber höret bald die rede/ die da gesagt ward/ und sprach zu dem Obersten der Schule: Förcht dich nicht/ glaube nur.

37. Und ließ niemandt ihm nachfolgen/ denn Petrum und Jacobum und Johañem den Bruder Jacobi.

38. Und er kam in daß Hauß deß Obersten der Schule/ und sahe das getümmel/ und die da sehr weineten und heuleten.

39. Und er gieng hinein/ und sprach zu ihnen: Was tummelt und weinet ihr? das Kind ist nicht gestorben/ sondern es schläfft. *Mat. 9.24*

ה

40 וילעיגו לו והוא השליכם כלם ויקח
אליו את־אבי הנערה ואת־אמה ואשר
עמו ויבוא אל־אשר הושמה הנערה ׃
41 ויחזק ביד הנערה ויאמר לה טליתא
קומי וזהו מתרגם הנערה אומר אני לך
קומי ׃
42 ובפתאם קמה הנערה ותלך כי היתה
כשתים עשרה שנה ויחרדו חרדה
גדולה ׃
43 ויצו אותם הרבה מאד פן איש ידע
זאת ויאמר לתת לה לאכל ׃

ε.

40. Καὶ κατεγέλων αὐτοῦ· ὁ δὲ ἐκβαλὼν ἅπαντας, παραλαμβάνει τὸν πατέρα τοῦ παιδίου, καὶ τὴν μητέρα, καὶ τοὺς μετ᾽ αὐτοῦ, καὶ εἰσπορεύεται ὅπου ἦν τὸ παιδίον ἀνακείμενον.

41. Καὶ κρατήσας τῆς χειρὸς τοῦ παιδίου, λέγει αὐτῇ, ταλιθὰ κοῦμι, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, τὸ κοράσιον, σοὶ λέγω, ἔγειραι.

42. Καὶ εὐθέως ἀνέστη τὸ κοράσιον, καὶ περιεπάτει. ἦν γὰρ ἐτῶν δώδεκα. καὶ ἐξέστησαν ἐκστάσει μεγάλῃ.

43. Καὶ διεστείλατο αὐτοῖς πολλά, ἵνα μηδεὶς γνῷ τοῦτο. καὶ εἶπε δοθῆναι αὐτῇ φαγεῖν.

ו

ויצא משם ויבא אל־ארץ
מולדתו ויבואו אחריו תלמידיו׃
2 וכאשר היתה השבת החל בעדה
ללמד ורבים שומעים חרדו לאמר
מאיזה להלז אלה ומה החכמה אשר
נתנה לו כי הכוחות כאלה בידיו נעשו׃
3 הלא זה הוא החרש בן־מרים אחי
יעקב ויוסה ויהודה ושמעון והלא
תהיינה אחיותיו פה עמנו ויכשלו בו ׃
4 ויאמר להם ישוע כי לא יש נביא
צעיר כי אם בארץ מולדתו ובאחותו
ובביתו ׃
5 ולא יוכל שם גם אחד כח לעשות
כי אם למעשים חולים שם את־ידיו
עליהם וירפאם ׃
6 ויתמה על־חסר אמונתם ויתהלך
בבנות הערים סביב מלמד ׃

ΕΦΑΛ. ϛ.

ΚΑὶ ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθοῦσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.

2. Καὶ γενομένου σαββάτου ἤρξατο ἐν τῇ συναγωγῇ διδάσκειν· καὶ πολλοὶ ἀκούοντες ἐξεπλήσσοντο, λέγοντες, πόθεν τούτῳ ταῦτα; καὶ τίς ἡ σοφία ἡ δοθεῖσα αὐτῷ, ὅτι καὶ δυνάμεις τοιαῦται διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ γίνονται;

3. Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τέκτων, ὁ υἱὸς Μαρίας, ἀδελφὸς δὲ Ἰακώβου καὶ Ἰωσῆ, καὶ Ἰούδα καὶ Σίμωνος; καὶ οὐκ εἰσὶν αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ ὧδε πρὸς ἡμᾶς; καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ.

4. Ἔλεγε δὲ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ὅτι οὐκ ἔστι προφήτης ἄτιμος, εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ, καὶ ἐν τοῖς συγγενέσι, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ.

5. Καὶ οὐκ ἠδύνατο ἐκεῖ οὐδεμίαν δύναμιν ποιῆσαι, εἰ μὴ ὀλίγοις ἀρρώστοις ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας ἐθεράπευσε.

6. Καὶ ἐθαύμαζε διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν. καὶ περιῆγε τὰς κώμας κύκλῳ διδάσκων.

Cap. V.

40. Et irridebant eum, Ipse verò ejectis omnibus, assumit patrem & matrem puellæ, & qui secum erant, & ingrediuntur ubi puella erat jacens.

41. Et tenens manum puellæ, ait illi: Talitha cumi, quod est interpretatum: Puella (tibi dico) surge.

42. Et confestim surrexit puella, & ambulabat, erat autem annorum duodecim, & obstupuerunt stupore magno.

43 Et præcepit illis vehementer, ut nemo id sciret, & dixit dari illi manducare.

Das V. Capitel.

40. Vnd sie verlachten jhn. Vnd er treib sie alle auß/vnd nam mit sich den Vater deß Kindes/vnd die Mutter/vnd die bey jhm waren/vnd gieng hinein/da das Kind lag.

41. Vnd ergreiff das Kind bey der Hand vnd sprach zu jhr: Talitha kumi / das ist verdolmetscht/Meidlein/ich sage dir/stehe auff. *Act. 9. 40*

42. Vnnd als bald stund das Meidlein auff/vnd wandelte. Es war aber zwölff Jahr alt/vnd sie entsatzten sich über die Maß.

43. Vnd er verbot jhnen hart/daß es niemand wissen solte/vnd saget/sie solten jhr zu essen geben.

Cap. VI.

ET egressus indè, abiit in patriam suam, & sequebantur eum discipuli sui.

2. Et facto Sabbatho cœpit in synagoga docere, & multi audientes admirabantur in doctrina ejus, dicentes: Vnde huic hęc omnia? & quæ est sapientia quæ data est illi, & virtutes tales, quæ per manus ejus efficiuntur?

3. Nonne hic est faber, filius Mariæ, frater Iacobi & † Iose & Iudæ & Simonis? nónne & sorores ejus hic nobiscum sunt? & scandalizabantur in illo?

4. Et dicebat illis Iesus: Quia non est Propheta sine honore, nisi in patria sua, & in cognatione sua, & in domo sua.

5. Et non poterat ibi virtutem ullam facere, nisi paucos infirmos impositis manibus curavit.

6. Et mirabatur propter incredulitatem eorum; & circuibat castella in circuitu docens.

Das VI. Capitel.

VND er gieng auß von dannen / vnd kam in sein Vaterland, vnd seine Jünger folgeten jhm nach. *Matt. 13. 54. Luc. 4. 16 Ioh. 4. 44*

2. Vnd da der Sabbath kam/hub er an zu lehren in jrer Schule. Vnd viel die es höreten/verwunderten sich seiner Lehre/and sprachen: Woher kombt dem solches? vnd was Weißheit ists/die jhm gegeben ist/vnd solche Thaten/die durch seine Hände geschehen?

3. Ist er nicht ein Zimmerman/Marie Sohn/vnd der Bruder Jacobi vnd Joseo/vnd Jude vnd Simonis? Sind nicht auch seine Schwestern allhie bey vns? vnd sie ergerten sich an jm. *Ioh. 6. 42* *†Ioseph.*

4. Jesus aber sprach zu jhnen: Ein Prophet gilt nirgent weniger denn im Vaterland/ vnnd daheim bey den seinen. *Matt 13. 57. Lu 4. 24 Ioh. 4. 44*

5. Vnnd er kondt allda nicht ein einige That thun / ohn wenig Siechen leget er die Hände auff/vnd heilet sie.

6. Vnnd er verwunderte sich jhres vnglaubens/vnnd er gieng vmbher inn die Flecken im Kreiß/vnd lehrete. *Mat 9. 35 Lu. 13. 22*

ו

7 וַיִּקְרָא אֶת־שְׁנֵים עָשָׂר וַיָּחֶל לְשַׁלַּח
אֹתָם שְׁנַיִם שְׁנַיִם וַיִּתֵּן לָהֶם שִׁלְטוֹן עַל־
רוּחוֹת הַטֻּמְאוֹת׃
8 וַיְצַו לָהֶם אֲשֶׁר לֹא יִשְׂאוּ בַּדֶּרֶךְ כִּי־
אִם אֶת־הַמַּטֶּה לְבַדּוֹ וְלֹא בְקַלְקוֹן וְלֹא
לֶחֶם וְלֹא בְּאֵזוֹר נְחֹשֶׁת׃
9 כִּי אִם לְהִנָּעֵל אֶת מִנְעָלִים וְלֹא
לִלְבּוֹשׁ שְׁתַּיִם כֻּתֳּנוֹת׃
10 וַיֹּאמֶר לָהֶם אִם תָּבֹאוּ בַּיְתָה שְׁבוּ
שָׁם עַד כִּי תֵצְאוּ מִשָּׁם׃
11 וְכֹל אֲשֶׁר לֹא יִקְחוּ אֶתְכֶם וְלֹא
יִשְׁמְעוּ אֶתְכֶם צְאוּ מִשָּׁם וּתְנַפְּצוּ גַּם
אֶת־עָפָר אֲשֶׁר תַּחַת רַגְלֵיכֶם לְעֵדוּת
לָהֶם אָמֵן אֲנִי אוֹמֵר לָכֶם נִרְפָּה תִהְיֶה
לִסְדוֹם וַעֲמוֹרָה בְּיוֹם דִּין מֵעִיר הַהוּאת׃
12 וַיֵּצְאוּ וַיִּקְרְאוּ לַעֲשׂוֹתָם תְּשׁוּבָה׃
13 וְשֵׁדִים רַבִּים הוֹצִיאוּ וַיִּמְשְׁחוּ בַשֶּׁמֶן
חוֹלִים רַבִּים וַיִּרְפְּאוּם׃
14 וַיִּשְׁמַע מֶלֶךְ הֵירוֹדֵס כִּי שְׁמוֹ הוֹלֵךְ
וְגָדוֹל וַיֹּאמֶר כִּי יוֹחָנָן הַטֹּבֵל מִמֵּתִים
קָם וְעַל־כֵּן פָּעֲלוּ הַכֹּחוֹת בּוֹ׃
15 וַאֲחֵרִים אָמְרוּ כִּי אֵלִיָּהוּ יֵשׁ הוּא
וַאֲחֵרִים אָמְרוּ כִּ הַנָּבִיא הוּא אוֹ כְּאַחַד
הַנְּבִיאִים׃
16 וְכַאֲשֶׁר שָׁמַע הֵירוֹדֵס אָמַר כִּי אֲשֶׁר
נָשָׂאתִי רֹאשׁוֹ מֵעָלָיו יוֹחָנָן זֶה הוּא
הוּא קָם מִמֵּתִים׃
17 וְהוּא הֵירוֹדֵס שָׁלַח וַיִּתְפֹּשׂ אֶת־יוֹחָנָן
וַיֶּאֱסֹר אוֹתוֹ בַּמִּשְׁמָרָה בַּעֲבוּר הֵירוֹדִיָּת
אֵשֶׁת פִּילִפּוֹס אָחִיו כִּי לְקָחָהּ׃

ϛʹ.

7. Καὶ προσκαλεῖται τοὺς δώδεκα, καὶ ἤρξατο αὐτοὺς ἀποστέλλειν δύο δύο, καὶ ἐδίδου αὐτοῖς ἐξουσίαν τῶν πνευμάτων τῶν ἀκαθάρτων.

8. Καὶ παρήγγειλεν αὐτοῖς ἵνα μηδὲν αἴρωσιν εἰς ὁδὸν, εἰ μὴ ῥάβδον μόνον· μὴ πήραν, μὴ ἄρτον, μὴ εἰς τὴν ζώνην χαλκόν.

9. Ἀλλ' ὑποδεδεμένους σανδάλια· καὶ μὴ ἐνδύσασθε δύο χιτῶνας.

10. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, ὅπου ἐὰν εἰσέλθητε εἰς οἰκίαν, ἐκεῖ μένετε, ἕως ἂν ἐξέλθητε ἐκεῖθεν.

11 Καὶ ὅσοι ἂν μὴ δέξωνται ὑμᾶς, μηδὲ ἀκούσωσιν ὑμῶν, ἐκπορευόμενοι ἐκεῖθεν, ἐκτινάξατε τὸν χοῦν τὸν ὑποκάτω τῶν ποδῶν ὑμῶν, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον ἔσται σοδόμοις ἢ γομόρροις, ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ.

12. Καὶ ἐξελθόντες ἐκήρυσσον ἵνα μετανοήσωσι.

13. Καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλον, καὶ ἤλειφον ἐλαίῳ πολλοὺς ἀρρώστους, καὶ ἐθεράπευον.

14. Καὶ ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς ἡρώδης· φανερὸν γὰρ ἐγένετο τὸ ὄνομα αὐτοῦ· καὶ ἔλεγεν, ὅτι ἰωάννης ὁ βαπτίζων ἐκ νεκρῶν ἠγέρθη, καὶ διὰ τοῦτο ἐνεργοῦσιν αἱ δυνάμεις ἐν αὐτῷ.

15. Ἄλλοι ἔλεγον, ὅτι ἠλίας ἐστίν· ἄλλοι δὲ ἔλεγον, ὅτι προφήτης ἐστίν, (ἢ) ὡς εἷς τῶν προφητῶν.

16. Ἀκούσας δὲ ὁ ἡρώδης, εἶπεν· ὅτι ὃν ἐγὼ ἀπεκεφάλισα ἰωάννην οὗτός ἐστιν· αὐτὸς ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν.

17. Αὐτὸς γὰρ ὁ ἡρώδης ἀποστείλας, ἐκράτησε τὸν ἰωάννην, καὶ ἔδησεν αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ, διὰ ἡρωδιάδα τὴν γυναῖκα φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ὅτι αὐτὴν ἐγάμησεν·

Cap. VI.

7. Et vocavit duodecim, & cœpit eos mittere binos, & dabat illis potestatem spirituum immundorum.

8. Et præcepit eis ne quid tollerent in via, nisi virgam tantum, non peram, non panem, neque in zona æs.

9. Sed calceatos sandaliis, & ne induerentur duabus tunicis.

10. Et dicebat eis: Quocunque introieritis in domum, illic manete donec exeatis inde.

11. Et quicunque non receperint vos, nec audierint vos: exeuntes inde excutite pulverem de pedibus vestris, in testimonium illis. (Amen dico vobis, tolerabilius erit Sodomis aut Gomorrhis in die judicii, quam civitati illi.)

12. Et exeuntes prædicabant ut pœnitentiam agerent.

13. Et dæmonia multa ejiciebant, & ungebant oleo multos ægros, & sanabant.

14. Et audivit rex Herodes (manifestum enim factum est nomen ejus,) & dicebat: Quia Iohannes Baptista resurrexit à mortuis, & propterea virtutes operantur in illo.

15. Alii autem dicebant: Quia Elias est. Alii verò dicebant: Quia propheta est, vel quasi unus ex prophetis.

16. Quo audito, Herodes ait: quem ego decollavi Iohannem, hic à mortuis resurrexit.

17. Ipse enim Herodes misit ac tenuit Iohannem, & vinxit eum in carcerem, propter Herodiadem uxorem Philippi fratris sui, quia duxerat eam.

Das VI. Capitel.

7. Vnd er berieff die Zwölffe/ vnd hub an/ vnd sandte sie/ ja zween vnd zween / vnnd gab jhnen macht über die vnsaubern Geister. Mat 9.35 Sup 3.14.

8. Vnnd gebot jhnen / daß sie nichts bey sich trügen auff dem Wege/ denn allein einen Stab/ keine Tasche/ kein Brodt/ kein Geldt im Gürtel. Luc. 9.1.

9. Sondern weren geschucht/ vnd daß sie nicht zween Röcke anzögen. Act. 12. 8.

10. Vnd sprach zu jhnen: Wo jhr in ein Hauß gehen werdet/ da bleibet innen/ biß jhr von dannen ziehet.

11. Vnd welche euch nicht auffnemmen noch hören/ da gehet von dannen herauß: Vnd schüttelt den Staub ab von ewren Füssen / zu einem gezeugniß vber sie. Ich sage euch warlich/ es wirdt Sodoma vnd Gomorren am Jüngsten Gerichte träglicher ergehen/ denn solcher Stadt. Matt. 10. 14. Luc. 9.5.

12. Vnd sie giengen auß/ vnd predigten / man solte Busse thun. Act 13.51 & 18. 6.

13. Vnd trieben viel Teuffel auß/ vnnd Salbeten viel Siechen mit Oele / vnnd machten sie gesundt. Iac. 5.14.

14. Vnd es kam für den König Herodes (denn sein Name war nun bekandt) vnd er sprach: Johannes der Tauffer ist von den Todten aufferstanden/ darumb thut er solche Thaten. Mat 14.1 Luc. 9.7.

15. Etliche aber sprachen: Er ist Elias. Etliche aber/ er ist ein Prophet / oder einer von den Propheten.

16. Da es aber Herodes höret/ sprach er: Es ist Johannes den ich enthauptet hab / der ist von den Todten aufferstanden. Mat 14.2

17. Er aber Herodes hatte außgesandt / vnnd Johannem gegriffen/ vnnd ins Gefängniß gelegt vmb Herodias willen/ seines Bruders Philippi Weib/ denn er hatte sie gefreyet. Luc. 3. 19.

ו

18 ויאמר יוחנן להירודס כי לא שורה
לך לקחת את אשת אחיך :
19 והירודית הקרישה לו ותאבה להרג
אותו ולא יכלה :
20 כי הירודס ירא את־יוחנן ידע כי
הוא איש צדיק וקדוש ויגרנו ושומע
אותו רבות עשה וחפץ לשמוע אותו :
21 ויהי יום מועד כאשר הירודס ביום
מולדתו עשה משתה לשלישיו ולשרי
אלפים ולסגני־הגליל :
22 וכאשר באה בתה בת הירודית
ותדלג ותיטב להירודס וליושבי שלחן
ויאמר המלך לנערה שאלי ממני וכל־
אשר תשאלי אתן לך :
23 וישבע לה מה בקשתך ונתתו לך
עד־חצי המלכותי ותעש :
24 ותבא ותאמר לאמה מה אשאל
והיא אמרה את־ראש יוחנן הטבל :
25 ותבא פתאם במהרה אל־המלך
ותשאל לאמר שאלתי היא לתתי לי
מיד על הקערה את־ראש יוחנן הטבל :
26 וישתוחח בכעס המלך ובעבור
השבועה והיושבים על־השלחן לא אבה
להתל בה :
27 ומיד שלח המלך את רב טבחים
ויצו להוציא את ראשו מעליו :
28 וילך וישא את־ראשו מעליו בבית
הסהר ויקרב את ראשו על־הקערה
ויתן אותו לנערה והנערה נתנה
אותו לאמה :

ς.

18. Ἔλεγε γὰρ ὁ ἰωάννης τῷ ἡρώδῃ, ὅτι οὐκ ἔξεστί σοι ἔχειν τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ σου.
19. Ἡ δὲ ἡρωδιὰς ἐνεῖχεν αὐτῷ, καὶ ἤθελεν αὐτὸν ἀποκτεῖναι, καὶ οὐκ ἠδύνατο.
20 Ὁ γὰρ ἡρώδης ἐφοβεῖτο τὸν ἰωάννην, εἰδὼς αὐτὸν ἄνδρα δίκαιον καὶ ἅγιον, καὶ συνετήρει αὐτόν, καὶ ἀκούσας αὐτοῦ πολλὰ ἐποίει, καὶ ἡδέως αὐτοῦ ἤκουε.
21. Καὶ γενομένης ἡμέρας εὐκαίρου, ὅτε ἡρώδης τοῖς γενεσίοις αὐτοῦ δεῖπνον ἐποίει τοῖς μεγιστᾶσιν αὐτοῦ, καὶ τοῖς χιλιάρχοις, καὶ τοῖς πρώτοις τῆς γαλιλαίας.
22. Καὶ εἰσελθούσης τῆς θυγατρὸς αὐτῆς τῆς ἡρωδιάδος, καὶ ὀρχησαμένης, καὶ ἀρεσάσης τῷ ἡρώδῃ καὶ τοῖς συνανακειμένοις, εἶπεν ὁ βασιλεὺς τῷ κορασίῳ, αἴτησόν με ὃ ἐὰν θέλῃς, καὶ δώσω σοι.
23. Καὶ ὤμοσεν αὐτῇ, ὅτι ὃ ἐάν με αἰτήσῃς, δώσω σοι ἕως ἡμίσους τῆς βασιλείας μου.
24. Ἡ δὲ ἐξελθοῦσα, εἶπε τῇ μητρὶ αὐτῆς, τί αἰτήσομαι; ἡ δὲ εἶπε, τὴν κεφαλὴν ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ.
25. Καὶ εἰσελθοῦσα εὐθέως μετὰ σπουδῆς πρὸς τὸν βασιλέα, ᾐτήσατο, λέγουσα, θέλω ἵνα μοι δῷς ἐξ αὐτῆς ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ. 26. Καὶ περίλυπος γενόμενος ὁ βασιλεὺς διὰ τοὺς ὅρκους καὶ τοὺς συνανακειμένους οὐκ ἠθέλησεν αὐτὴν ἀθετῆσαι.
27. Καὶ εὐθέως ἀποστείλας ὁ βασιλεὺς σπεκουλάτωρα, ἐπέταξεν ἐνεχθῆναι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ.
28. Ὁ δὲ ἀπελθὼν ἀπεκεφάλισεν αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ ἤνεγκε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι, καὶ ἔδωκεν αὐτὴν τῷ κορασίῳ, καὶ τὸ κοράσιον ἔδωκεν αὐτὴν τῇ μητρὶ αὐτῆς.

Cap. VI.

18. Dicebat enim Iohannes Herodi: Non licet tibi habere uxorem fratris tui.
19. Herodias autem insidiabatur illi, & volebat occidere eum, nec poterat.
20. Herodes enim metuebat Iohannem, sciens eum virum justum & sanctum: & custodiebat eum, & audito eo multa faciebat, & libenter eum audiebat.
21. Et cùm dies oportunus accidisset, Herodes natalis sui cœnam fecit principibus & tribunis & primis Galilææ.
22. Cumque introisset filia ipsius Herodiadis, & saltasset, & placuisset Herodi, simulque recumbentibus, rex ait puellæ: Pete à me quod vis, & dabo tibi.
23. Et juravit illi: Quia quicquid petieris dabo tibi, licet dimidium regni mei.
24. Quæ cum exisset, dixit matri suæ: Quid petam? At illa dixit: Caput Iohannis Baptistæ.
25. Cumque introisset statim cum festinatione ad regem, petivit dicens: Volo, ut protinus des mihi in disco caput Iohannis Baptistæ.
26. Et contristatus est rex. Propter jusiurandum & propter simul discumbentes noluit eam contristari.
27. Sed misso speculatore præcepit afferri caput ejus.
28. Et decollavit eum in carcere, & attulit caput ejus in disco: & dedit illud puellæ, & puella dedit matri suæ.

Das VI. Capitel.

18. Johannes aber sprach zu Herode: Es ist nicht recht/daß du deines Bruders Weib habest. Leu. 18. 16.
19. Herodias aber stellet jhm nach/vnnd wolt jhn tödten/vnd kondte nicht.
20. Herodes aber forchte Johannem/ denn er wuste/daß er ein frommer vnd Heiliger Mann war/vnd verwaret jhn/vnd gehorchet jhm in vielen sachen/vnd höret jhn gerne.
21. Vnnd es kam ein gelegner Tag/das Herodes auff seinen Jarstag ein Abendmal gab/ den Obersten vnd Hauptleuten vnd fürnemsten in Galilea.
22. Da tratt hinein die Tochter der Herodias/ vnd tantzete/vnd gefiel wol dem Herode/vnnd denen die am Tisch sassen. Da sprach der König zum Meidlein: Bitte von mir was du wilt/ ich will dirs geben.
23. Vnd schwur jhr einen Eid/was du wirst von mir bitten/will ich dir geben/biß an die helffte meines Königreichs. Esth. 5. 6.
24. Sie gieng hinauß vnnd sprach zu jhrer Mutter: Was soll ich bitten: Die sprach: Das Haupt Johannis deß Tauffers.
25. Vnnd sie gieng bald hinein mit eile zum Könige/bat vnnd sprach: Ich will das du mir gebest / jetzt so bald auff einer Schüssel / das Haupt Johannis deß Tauffers.
26. Der König war betrübt/doch vmb deß Eydes willen/vnd dere die am Tische sassen/wolt er sie nicht lassen eine fehl bitte thun.
27. Vnd bald schicket hin der König den Hencker/vnd hieß sein Haupt herbringen.
28. Der gieng hin/vñ enthauptet jn im Gefengniß/vnd trug her sein Haupt auff einer Schüssel/vnd gabs dem Meidlein/vnd das Meidlein gabs jrer Mutter.

ו

29 וישמעו תלמידיו ויבואו וישאו את
פגרו וישימו אל הקבר ׃
30 ויקהלו השליחים אל ישוע ויגידו
לו את כל אשר עשו ואשר למדו ׃
31 ויאמר להם לכו לכם לבדכם אל
מקום מדבר ותנוחו מעט כי רבים
היו ההולכים והשבים ולא היתה להם
עת לאכל ׃
32 וילכו אל מקום מדבר באניה
לבדם ׃
33 ויראו אתם ההלכים וידעו אותו
רבים וברגליהם מכל הערים רצו שמה
והקדימו אתם ויבואו אליו ׃
34 ויצא ישוע וירא קהל רב ויכמרו
רחמיו עליהם כי היו כצאן אשר אין
להם רועה ויחל ללמדם רבות ׃
35 וכהאריך שעות רבות ויגשו אליו
תלמידיו לאמר כי חרב המקום ועתה
הארכה השעה ׃
36 הנח אתם למען ילכו סביב השדות
והחוות ויקנו להם לחם כי אין מאומה
בידם אשר יאכלו ׃
37 ויען ויאמר להם תנו להם אתם
לאכל ויאמרו לו נלך ונקנה במאתים
זוזים לחם ונתן להם לאכל ׃
38 ויאמר להם כמה ככרי לחם היו לכם
לכו וראו ובראותם אמרו חמשת
ושני דגים ׃
39 ויצו אתם לשבתם כלם ש׳ חבורת
שלחנות על עשב הדשא ׃

ϛ.

29. Καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἦλθον, καὶ ἦραν τὸ πτῶμα αὐτοῦ, καὶ ἔθηκαν αὐτὸ ἐν τῷ μνημείῳ.
30. Καὶ συνάγονται οἱ ἀπόστολοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἀπήγγειλαν αὐτῷ πάντα, καὶ ὅσα ἐποίησαν καὶ ὅσα ἐδίδαξαν.
31. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, δεῦτε ὑμεῖς αὐτοὶ κατ' ἰδίαν εἰς ἔρημον τόπον, καὶ ἀναπαύεσθε ὀλίγον· ἦσαν γὰρ οἱ ἐρχόμενοι καὶ οἱ ὑπάγοντες πολλοί, καὶ οὐδὲ φαγεῖν ηὐκαίρουν.
32. Καὶ ἀπῆλθον εἰς ἔρημον τόπον τῷ πλοίῳ κατ' ἰδίαν.
33. Καὶ εἶδον αὐτοὺς ὑπάγοντας· καὶ ἐπέγνωσαν αὐτὸν πολλοί, καὶ πεζῇ ἀπὸ πασῶν τῶν πόλεων συνέδραμον ἐκεῖ, καὶ προῆλθον αὐτούς, καὶ ἦλθον πρὸς αὐτόν;
34. Καὶ ἐξελθὼν εἶδεν ὁ Ἰησοῦς πολὺν ὄχλον, καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτοῖς, ὅτι ἦσαν ὡς πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα· καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς πολλά.
35. Καὶ ἤδη ὥρας πολλῆς γενομένης, προσελθόντες αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγουσιν, ὅτι ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος, καὶ ἤδη ὥρα πολλή.
36. Ἀπόλυσον αὐτούς, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τοὺς κύκλῳ ἀγροὺς καὶ κώμας, ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς ἄρτους· τί γὰρ φάγωσιν οὐκ ἔχουσιν.
37. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν, καὶ λέγουσιν αὐτῷ, ἀπελθόντες ἀγοράσωμεν διακοσίων δηναρίων ἄρτους, καὶ δῶμεν αὐτοῖς φαγεῖν;
38. Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς, πόσους ἄρτους ἔχετε; ὑπάγετε καὶ ἴδετε. καὶ γνόντες λέγουσι, πέντε, καὶ δύο ἰχθύας.
39. Καὶ ἐπέταξεν αὐτοῖς ἀνακλῖναι πάντας συμπόσια συμπόσια ἐπὶ τῷ χλωρῷ χόρτῳ.

Cap. VI.

Das VI. Capitel.

29. Quo audito, discipuli ejus venerunt, & tulerunt corpus ejus, & posuerunt illud in monumento.

29. Vnd da das seine Jünger höreten/ kamen sie vnd namen seinen Leib/vnnd legten jhn in ein Grab.

30. Et convenientes Apostoli ad Iesum, nuntiaverunt ei omnia quæ egerant & docuerant.

30. Vnd die Aposteln kamen zu Jesu zusammen/vnd verkündigten jhm das alles/ vnnd was sie gethan vnd gelehrt hatten.

31. Et ait illis: Venite seorsum in desertum locum, & requiescite pusillum. Erant enim qui veniebant & redibant multi, & nec spatium manducandi habebant.

31. Vnd er sprach zu jhnen: Lasset vns besonders in eine Wüsten gehen/vnd ruhet ein wenig/ denn jhrer war viel/die ab vnd zugiengen/ vnnd hatten nicht zeit gnug zu essen.

Mat. 14. 13. Luc. 9.10

32. Et ascendentes in navim, abierunt in desertum locum seorsum.

32. Vnnd er fuhr da in einem Schiff zu einer Wüsten besonders.

33. Et viderunt eos abeuntes, & cognoverunt multi, & pedestres de omnibus civitatibus concurrerunt illuc, & præven erunt eos.

33. Vnd das Volck sahe sie weg fahren/vnnd viel kandten jhn/vnd lieffen daselbst hin mit einander zu Fusse/auß allen Städten/vnnd kamen jhnen zuvor/vnd kamen zu jm.

34. Et exiens vidit turbam multam Iesus, & misertus est super eos, quia erant sicut oves non habentes pastorem, & cœpit illos docere multa.

34. Vnd Jesus gieng herauß/vnnd sahe das grosse Volck/vnd es jammert jn derselben/ denn sie waren wie die Schaaffe/die keinen Hirten haben / vnnd fieng an eine lange Predigt.

Matt. 9. 36. & 14.14.

35. Et cum jam hora multa fieret, accesserunt discipuli ejus, dicentes: Desertus est locus hic, & jam hora præteriit.

35. Da nun der Tag fast dahin war / tratten seine Jünger zu jhm/vnd sprachen: Es ist Wüste hie/vnd der Tag ist nun dahin

Matt 14. 15.

36. Dimitte illos, ut euntes in proximas villas & vicos, emant sibi cibos quos manducent.

36. Laß sie von dir / daß sie hingehen vmbher in die Dörffer vnd Märckte/vnnd kauffen jhnen Brodt/denn sie haben nichts zu essen.

Lu. 9.12.

37. Et respondens ait illis: Date illis vos manducare. Et dixerunt ei: Euntes emamus ducentis denariis panes, & dabimus illis manducare?

37. Jesus aber antwortet/vnd sprach zu jnen: Gebet jr jnen zu essen: vnnd sie sprachen zu jhm/ Sollen wir denn hingehen / vnnd zweyhundert Pfenning werth Brodt kauffen/ vnd jnen zu essen geben?

Matt.14. 16. Luc.9.13

38. Et dicit eis: Quot panes habetis? ite & videte. Et cum cognovissent, dicunt: Quinque, & duos pisces.

38. Er aber sprach zu jhnen: Wie viel Brodt habt jr? Gehet hin vnd sehet: vnnd da sie es erkundet hatten/ sprachen sie: Fünffe / vnd zween Fisch.

Iohn 6.9.

39. Et præcepit illis ut accumbere facerent omnes, secundum contubernia super viride fœnum.

39. Vnd er gebot jhnen/daß sie sich alle lagerten/bey Tisch vollen/auff das grüne Graß.

ו

40 וַיִּפְּלוּ צְרוּגוֹת צְרוּגוֹת פֹּה מֵאָה
וּמֵאָה וּפֹה חֲמִשִּׁים וַחֲמִשִּׁים ׃
41 וַיִּקַּח אֶת־חֲמֵשֶׁת לֶחֶם וְאֶת־שְׁנֵי
דָגִים וּפָנָה לְמַעְלָה אֶל־הַשָּׁמַיִם וַיְבָרֵךְ
וַיִּשְׁבֹּר אֶת־הַלֶּחֶם וַיִּתֵּן לְתַלְמִידָיו לָשִׂים
לִפְנֵיהֶם וְאֶת־שְׁנֵי הַדָּגִים לְחַלֵּק לְכֻלָּם ׃
42 וַיֹּאכְלוּ כֻלָּם וַיִּשְׂבָּעוּ ׃
43 וַיִּשְׂאוּ פְּתִיתִים שְׁנֵים עָשָׂר סַלִּים
מְלֵאִים וּמִן־הַדָּגִים ׃
44 וַיִּהְיוּ הָאֹכְלִים אֶת־הַלֶּחֶם כַּחֲמֵשֶׁת
אֲלָפִים אִישׁ ׃
45 וּמִיָּד נָגַשׂ אֶת־תַּלְמִידָיו לַעֲלוֹת
אֶל־הָאֳנִיָּה וּלְהַקְדִּים בְּעֵבֶר בֵּית צַיְדָה
עַד כִּי יְשַׁלַּח אֶת־הָעָם ׃
46 וְכַאֲשֶׁר שִׁלַּח אוֹתָם עָלָה עַל־הָהָר
לְהִתְפַּלֵּל ׃
47 וּבִהְיוֹת הָעֶרֶב הָיְתָה הָאֳנִיָּה בְּתוֹךְ
הַיָּם וְהוּא לְבַדּוֹ עַל־הָאָרֶץ ׃
48 וַיַּרְא כִּי־הִשְׁתּוֹמְמוּ בְּהִתְדַּפְּקָם
כִּי־הָיְתָה רוּחַ לָהֶם לְהֶפֶךְ וּכְמִשְׁמֶרֶת
הָאַרְבַּעִית הַלַּיְלָה בָּא אֲלֵיהֶם מִתְהַלֵּךְ
עַל־הַיָּם וְאָבָה לַעֲבֹר אוֹתָם ׃
49 וּבִרְאוֹתָם אוֹתוֹ מִתְהַלֵּךְ עַל־הַיָּם
חָשְׁבוּ כִּי־מַזִּיק הוּא וַיִּזְעָקוּ ׃
50 כִּי כֻלָּם רָאוּ אוֹתוֹ וַיִּבָּהֲלוּ וּפִתְאֹם
דִּבֶּר אִתָּם וַיֹּאמֶר לָהֶם חִזְקוּ אָנֹכִי הוּא
אַל־תִּירָאוּ ׃
51 וַיַּעַל אֲלֵיהֶם אֶל־הָאֳנִיָּה וַתִּשְׁתֹּק
הָרוּחַ וַיִּשְׁתּוֹמְמוּ בִּמְאֹד מְאֹד בְּנַפְשָׁם
וַיִּתְמָהוּ ׃

ϛ'.

40. Καὶ ἀνέπεσον πρασιαὶ πρασιαί, ἀνὰ ἑκατὸν, καὶ ἀνὰ πεντήκοντα.

41. Καὶ λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, εὐλόγησε, καὶ κατέκλασε τοὺς ἄρτους, καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα παραθῶσιν αὐτοῖς· καὶ τοὺς δύο ἰχθύας ἐμέρισε πᾶσι.

42. Καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν·

43. Καὶ ἦραν κλασμάτων δώδεκα κοφίνους πλήρεις, καὶ ἀπὸ τῶν ἰχθύων.

44. Καὶ ἦσαν οἱ φαγόντες τοὺς ἄρτους ὡσεὶ πεντακισχίλιοι ἄνδρες.

45. Καὶ εὐθέως ἠνάγκασε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι εἰς τὸ πλοῖον, καὶ προάγειν εἰς τὸ πέραν πρὸς Βηθσαϊδὰν, ἕως αὐτὸς ἀπολύσῃ τὸν ὄχλον.

46. Καὶ ἀποταξάμενος αὐτοῖς ἀπῆλθεν εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι.

47. Καὶ ὀψίας γενομένης, ἦν τὸ πλοῖον ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης, καὶ αὐτὸς μόνος ἐπὶ τῆς γῆς.

48. Καὶ εἶδεν αὐτοὺς βασανιζομένους ἐν τῷ ἐλαύνειν· ἦν γὰρ ὁ ἄνεμος ἐναντίος αὐτοῖς. καὶ περὶ τετάρτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἔρχεται πρὸς αὐτοὺς περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ ἤθελε παρελθεῖν αὐτούς.

49. Οἱ δὲ ἰδόντες αὐτὸν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ἔδοξαν φάντασμα εἶναι, καὶ ἀνέκραξαν.

50. Πάντες γὰρ αὐτὸν εἶδον, καὶ ἐταράχθησαν. εὐθέως ἐλάλησε μετ᾽ αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς, θαρσεῖτε, ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε.

51. Καὶ ἀνέβη πρὸς αὐτοὺς εἰς τὸ πλοῖον· καὶ ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος· καὶ λίαν ἐκ περισσοῦ ἐν ἑαυτοῖς ἐξίσταντο, καὶ ἐθαύμαζον.

Cap. VI.

40. Et discubuerunt in partes per centenos & quinquagenos.

41. Et acceptis quinque panibus, & duobus piscibus, intuens in cælum benedixit, & fregit panes, & dedit discipulis suis, ut ponerent ante eos, & duos pisces divisit omnibus.

42. Et manducaverunt omnes, & saturati sunt.

43. Et sustulerunt reliquias fragmentorum, duodecim cophinos plenos, & de piscibus.

44. Erant autem qui manducaverunt, circiter quinque millia virorum.

45. Et statim coëgit discipulos suos ascendere navim, ut præcederent eum trans fretum ad Bethsaidam, dum ipse dimitteret populum.

46. Et cùm dimisisset eos, abiit in montem orare.

47. Et cùm serò esset, erat navis in medio mari, & ipse solus in terra.

48. Et videns eos laborantes in remigando (erat enim ventus contrarius eis) & circa quartam vigiliam noctis, venit ad eos, ambulans super mare, & volebat præterire eos.

49. At illi, ut viderunt eum ambulantem super mare, putaverunt phantasma esse, & exclamaverunt.

50. Omnes enim viderunt eum, & conturbati sunt. Et statim locutus est cum eis, & dixit eis: Confidite, ego sum: nolite timere.

51. Et ascendit ad illos in navim, & cessavit ventus, & plus magis intra se stupebant.

Da s VI. Capitel.

40. Vnd sie satzten sich nach Schichten / Ja Hundert vnd hundert, Fünfftzig vnd Fünfftzig.

41. Vnd er nam die fünff Brodt / vnd zween Fisch / vnd sahe auff gen Himmel / vnd dancket / vnd brach die Brodt / vnd gab sie den Jüngern / daß sie jnen fürlegten / vnd die zween Fisch theilet er vnter sie alle.

42. Vnd sie assen alle / vnd wurden satt.

43. Vnd sie huben auff die Brocken zwölff Körbe voll / vnd von den Fischen.

44. Vnd die da gessen hatten / der war bey fünfftausendt Mann. Mat. 14, 21.

45. Vnd als bald treib er seine Jünger / daß sie in das Schiff tratten / vnd vor jm hinüber führen gen Bethsaida / biß daß er das Volck von sich liesse. Ioh. 6, 10.

46. Vnd da er sie von sich geschaffet hatte / gieng er hin auff einen Berg zu beten.

47. Vnd am Abend war das Schiff mitten auff dem Meer / vnd er auff dem Lande alleine.

48. Vnd er sahe / daß sie noth lieden im Rudern / denn der Wind war jnen entgegen / vmb die vierdte Wache der nacht aber kam er zu jnen / vnd wandelte auff dem Meer / vnd er wolte für jnen übergehen.

49. Vnd da sie jn sahen auff dem Meer wandeln / meineten sie / es wer ein Gespenst / vnd schryen.

50. Denn sie sahen jn alle / vnd erschracken. Aber als bald redet er mit jnen / vnd sprach zu jnen: Seydt getrost / Ich bins / förchtet euch nicht.

51. Vnd er tratt zu jnen in das Schiff / vnd der Wind leget sich. Vnd sie entsatzten sich / vnd verwunderten sich über die maß.

ו

52 כי לא הבינו על־הלחם כי לבבם
כהרה ׃
53 ויעברו ויבואו אל־ארץ כנרת
ויגשו ׃
54 וכאשר יצאו מאניה פתאום
הכירוהו ׃
55 וירוצו סביב כל הככר ההוא ויחלו
לשאת על־המטות את־כל אשר רעה
בם ולהקריבם אל אשר שמעו כי שם
הוא ׃
56 ובכל־מקום אשר יצא שמה אל־
חוות אל־ערים אל־שדות אל־שוקים
ישימו את־החולים ויתחננו לו להגיעם
לבדו את־כנף שמלתו וכל־אשר הגיעו
לו נושעו ׃

ז

ויקהלו אליו המפרשים וקצת
הסופרים באו מירושלים ׃
2 וכאשר ראו כי קצת התלמידים בידים
טמאות זהו בלי רחץ אכלו לחם ויזעקו
ויתודו ׃
3 כי־המפרשים וכל־היהודים אם
לא בכף אל־כף ירחצו ידים אינם
אוכלים נוצרים את־גזרת הזקנים ׃
4 ומשוקים אם לא יטבלו לא יאכלו
ואחרות רבות הנה אשר קבלו לנצר
כמו טבילות הכוסות וקסטות ונחשתם
ומטות ׃

ϛ´.

52. Οὐ γὰρ συνῆκαν ἐπὶ τοῖς ἄρτοις· ἦν γὰρ ἡ καρδία αὐτῶν πεπωρωμένη·

53. Καὶ διαπεράσαντες ἦλθον ἐπὶ τὴν γῆν Γεννησαρὲτ· καὶ προσωρμίσθησαν.

54. Καὶ ἐξελθόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ πλοίου, εὐθέως ἐπιγνόντες αὐτόν.

55. Περιδραμόντες ὅλην τὴν περίχωρον ἐκείνην, ἤρξαντο ἐπὶ τοῖς κραββάτοις τοὺς κακῶς ἔχοντας περιφέρειν, ὅπου ἤκουον ὅτι ἐκεῖ ἐστι·

56. Καὶ ὅπου ἂν εἰσεπορεύετο εἰς κώμας, ἢ πόλεις, ἢ ἀγροὺς, ἐν ταῖς ἀγοραῖς ἐτίθουν τοὺς ἀσθενοῦντας, καὶ παρεκάλουν αὐτὸν, ἵνα κἂν τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ ἅψωνται. καὶ ὅσοι ἂν ἥπτοντο αὐτοῦ, ἐσώζοντο.

ΚΕΦΑΛ. ζ.

Καὶ συνάγονται πρὸς αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι, καί τινες τῶν γραμματέων ἐλθόντες ἀπὸ Ἱεροσολύμων.

2. Καὶ ἰδόντες τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ κοιναῖς χερσὶ, τοῦτ᾽ ἔστιν, ἀνίπτοις, ἐσθίοντας ἄρτους, ἐμέμψαντο.

3. Οἱ γὰρ Φαρισαῖοι καὶ πάντες οἱ Ἰουδαῖοι, ἐὰν μὴ πυγμῇ νίψωνται τὰς χεῖρας, οὐκ ἐσθίουσι, κρατοῦντες τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων.

4. Καὶ ἀπὸ ἀγορᾶς, ἐὰν μὴ βαπτίσωνται, οὐκ ἐσθίουσι· καὶ ἄλλα πολλά ἐστιν, ἃ παρέλαβον κρατεῖν, βαπτισμοὺς ποτηρίων, καὶ ξεστῶν, καὶ χαλκίων καὶ κλινῶν.

Cap. VI.

52. Non enim intellexerunt de panibus: erat enim cor eorum obcæcatum.

53. Et cũ transfretassent, venerunt in terram Genezareth, & applicuerunt.

54. Cumque egreßi essent de navi, continuò cognoverunt eum.

55. Et percurrentes universam regionem illam, cœperunt in grabatis eos qui se malè habebant circumferre, ubi audiebant eum esse.

56. Et quocunque introibat in vicos, vel in villas aut civitates, in plateis ponebant infirmos, & deprecabantur eum, ut vel fimbriam vestimenti ejus tangerent, & quotquot tangebant eum, salvi fiebant.

Das VI. Capitel.

52. Denn sie waren nichts verständiger worden über den Broten/vnd jhr Hertz war verstarret.

53. Vnd da sie hinüber gefahren waren / kamen sie in das Land Genesareth vnd fuhren an. Matth. 14. 34.

54. Vnd da sie auß dem Schiff tratten / alsbald kandten sie jn.

55. Vnd lieffen alle in die vmbliegenden Länder/vnd huben an die Krancken vmbher zuführen auff Betten/wo sie höreten daß er war.

56. Vnd wo er in die Märckte oder Städte oder Dörffer eingieng/da legten sie die Krancken auff den Marckt/vnd baten jhn/das sie nur den Saum seines Kleides anrühren möchten/vnnd alle die jhn anrührten/worden gesund.

Cap. VII.

ET conveniunt ad eum Pharisæi, & quidam de Scribis, venientes ab Ierosolymis.

2. Et cum vidissent quosdam ex discipulis ejus communibus manibus, id est non lotis, manducare panes, vituperaverunt.

3. Pharisæi enim & omnes Iudæi, nisi crebrò laverint manus, non manducant tenentes traditionem seniorum.

4. Et à foro, nisi baptizentur, non comedunt, & alia multa sunt quæ tradita sunt illis servare, baptismata calicum & urceorum, & æramentorum & lectorum.

Das VII. Capitel.

VNd es kamen zu jhm die Phariseer/vnd etliche von den Schrifftgelehrten / die von Jerusalem kommen waren.

2. Vnd da sie sahen etliche seiner Jünger mit gemeinen / das ist/mit vngewaschenen Händen das Brodt essen/versprachen sie es. Mat. 15. 2

3. Denn die Phariseer vnnd alle Jüden essen nicht/sie waschen denn die Hände manchmal. Halten also die auffsetze der Eltesten.

4. Vnd wenn sie vom Marckt kommen/essen sie nicht/sie waschen sich denn. Vnd deß dings ist viel / daß sie zu halten haben angenommen/ von Trinckgefässen/vnd Krügen/vnd Ehern gefessen/vnd Tisch zu waschen.

ז

5 ואז שאלו לו הפרושים והסופרים למה תלמידיך לא הלכו בגזרות הזקנים כי אם לא רחצו ידיהם ואכלו את הלחם:

6 ויען ויאמר להם היטב נבא ישעיהו עליכם החנפים כמו נכתב העם הזה בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני:

7 ותהי יראתם אתי מצות אנשים מלמדה:

8 כי עזבתם את מצות יהוה ותשמרו את מסרת האנשים את טבילות הכוסות והקסות ואחרות כאלה רבות עשים אתם:

9 ויאמר להם היטב תבטלו את מצות אלהים אשר את גזרותיכם תשמרו:

10 כי משה אמר כבד את אביך ואת אמך מקלל אביו ואמו מות יומת:

11 ואתם אמרים גם אמר איש לאביו או לאמו קרבן נדר מתן אשר ממני יסכן לך:

12 ועוד לא תניחו אותו לעשות מאומה לאביו ולאמו:

13 מפרים בדבר יהוה במסרתכם אשר מסרתם וכאלה רבות תעשו:

14 ויקרא את כל העם ויאמר להם שמעוני כלכם ובינו:

15 אין דבר לחוץ האדם הבא בקרבו אשר יוכל לטמא אותו כי אם אשר יבאו ממנו אלה הם אשר יטמאו את האדם:

ζ.

5. Ἔπειτα ἐπερωτῶσιν αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς, Διατί οἱ μαθηταί σου οὐ περιπατοῦσι κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων, ἀλλὰ ἀνίπτοις χερσὶν ἐσθίουσι τὸν ἄρτον.

6. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, καλῶς προεφήτευσεν Ἡσαΐας περὶ ὑμῶν τῶν ὑποκριτῶν, ὡς γέγραπται, οὗτος ὁ λαὸς τοῖς χείλεσί με τιμᾷ· ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ.

7. Μάτην δὲ σέβονταί με, διδάσκοντες διδασκαλίας, ἐντάλματα ἀνθρώπων.

8. Ἀφέντες γὰρ τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, κρατεῖτε τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων, βαπτισμοὺς ξεστῶν καὶ ποτηρίων, καὶ ἄλλα παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε.

9. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, καλῶς ἀθετεῖτε τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, ἵνα τὴν παράδοσιν ὑμῶν τηρήσητε.

10. Μωσῆς γὰρ εἶπε, τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, καὶ ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα, θανάτῳ τελευτάτω.

11. Ὑμεῖς δὲ λέγετε, ἐὰν εἴπῃ ἄνθρωπος τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρί, κορβᾶν, ὅ ἐστι δῶρον, ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ, ὠφεληθῇς.

12. Καὶ οὐκέτι ἀφίετε αὐτὸν οὐδὲν ποιῆσαι τῷ πατρὶ αὐτοῦ ἢ τῇ μητρὶ αὐτοῦ.

13. Ἀκυροῦντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ τῇ παραδόσει ὑμῶν ᾗ παρεδώκατε. καὶ παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε.

14. Καὶ προσκαλεσάμενος πάντα τὸν ὄχλον, ἔλεγεν αὐτοῖς, ἀκούετέ μου πάντες καὶ συνίετε.

15 Οὐδέν ἐστιν, ἔξωθεν τοῦ ἀνθρώπου εἰσπορευόμενον εἰς αὐτόν, ὃ δύναται αὐτὸν κοινῶσαι· ἀλλὰ τὰ ἐκπορευόμενα ἀπ' αὐτοῦ, ἐκεῖνά ἐστι τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον.

Cap. VII.

5. Et interrogabant eum Pharisei & Scribæ, Quare discipuli tui non ambulant juxta traditionem seniorum, sed communibus manibus manducant panem?

6. At ille respondens, dixit eis: Benè prophetavit Isaias de vobis hypocritis, sicut scriptum est: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me.

7. In vanum autem me colunt, docentes doctrinas præcepta hominum.

8. Relinquentes enim mandatum Dei, tenetis traditiones hominum, baptismata urceorum & calicum, & alia similia his facitis multa.

9. Et dicebat illis: Benè irritum facitis præceptum Dei, ut traditionem vestram servetis.

10. Moyses enim dixit: Honora patrem tuum & matrem tuam: &, Qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur.

11. Vos autem dicitis: Si dixerit homo patri aut matri, Corban, (quod est donum quodcunque ex me,) tibi profuerit.

12. Et ultrà non dimittitis eum quicquam facere patri suo aut matri suæ.

13 Rescindentes verbum Dei per traditionem vestram quam tradidistis, & similia hujusmodi multa facitis.

14. Et advocans iterum turbam, dicebat illis: Audite me omnes, & intelligite.

15. Nihil est extra hominem introiens in eum, quod possit eum coinquinare; sed quæ de homine procedunt, illa sunt quæ † *coinquinant* hominem.

Das VII. Capitel.

5. Da fragten jhn nun die Phariseer vnnd die Schrifftgelehrten: Warumb wandeln deine Jünger nicht nach den auffsätzen der Eltesten/ sondern essen das Brodt mit vngewaschenen Händen.

6. Er aber antwortet/ vnnd sprach zu jnen: Wol fein hat von euch Heuchlern Esaias geweissaget/ wie geschrieben stehet: Diß Volck ehret mich mit den Lippen/ aber jhr Hertz ist ferne von mir. *Isa.29.13.*

7. Vergeblich aber ists/ das sie mir dienen/ dieweil sie lehren solche Lehre / die nichts ist denn Menschen gebot.

8. Jhr verlasset Gottes gebot/ vnnd haltet der Menschen auffsätze/ von Krügen vnnd Trinckgefessen zu waschen vnnd deßgleichen thut jhr viel.

9. Vnd er sprach zu jhnen: Wol fein habt jhr Gottes Gebott auffgehaben/ auff daß jhr ewre auffsätze haltet.

10. Denn Moses hat gesagt: Du solt deinen Vater vnd deine Mutter ehren/ vnd wer Vater vnd Mutter fluchet/ der soll deß Todes sterben. *Exo.20.12 Deu.5.16 Eph.6,2.*

11. Jhr aber lehret: Wenn einer spricht zum Vater oder Mutter/ Corban/ (das ist/ wenn ichs opffere/ so ist dirs viel nützer) der thut wol. *Exo.21.16 Lev.20.9 Pro.20.20*

12. Vnd so lasst jhr hinfort jhn nichts thun seinem Vater oder seiner Mutter.

13. Vnd hebt auff Gottes Wort durch ewer auffsätze/ die jhr auffgesetzt habt/ vnd deßgleichen thut jhr viel.

14. Vnd er rieff zu jhm das gantze Volck/ vnd sprach zu jhnen: Höret mir alle zu/ vnnd vernehmets. *Matt.15.10.*

15. Es ist nichts ausser dem Menschen/ daß jn köndte gemein machen / so es in jhn gehet/ sondern das von jm außgehet / das ists / das den Menschen gemein macht.

† communicant

ז

16 למי אזנים לשמוע ישמע :
17 וכאשר בא לבית מהעם וישאלוהו
תלמידיו על־המשל :
18 ויאמר להם איך לא מבינים אתם
מאומה הלא בנתם כי־כל אשר מחוץ
יבוא באדם לא יוכל לטמא אותו :
19 כי לא יבוא אל־הלב כי אם אל
הבטן ובמחראה יצא ומטהר כל־מאכל :
20 ויאמר כי את אשר מאדם יצא
זה הוא מטמא את־האדם :
21 כי מקרב מלבב האנשים יצאו
עשתונות רעות נאפים זנונות רצחים :
22 גנבות בצעים רעות מזמה בש עין
תלעג ותבו קללה גדופה בוזה גאות
אולת :
23 כל־רעות האלה מקרב יצאו
וטמאו את־האדם :
24 ויקם משם וילך אל־גבולי צור
וצידון ויבוא אל־הבית ולאיש לא אבה
להתודע ולא יוכל להתחבא :
25 כי שמעה אשה עליו ולבתה היתה
לה רוח טמאה ותבוא ותפל אל־רגליו :
26 ותהי־האשה ההיא ארמית מארם
חוברה למולדתה ותתחנן לו להוציא
את־השטן מבתו :
27 וישוע אמר אליה הנחי בראשונה
להשביע את־הבנים כי לא טוב לקחת
את־הלחם מבנים ולהשליך לכלבים :
28 ותען ותאמר לו כן אדני וגם
הכלבים תחת־השלחן יאכלו מפתי הבנים :

ζ'.

16. Εἴ τις ἔχει ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω.
17. Καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς οἶκον ἀπὸ τοῦ ὄχλου, ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ τῆς παραβολῆς.
18. Καὶ λέγει αὐτοῖς, οὕτω καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε; οὐ νοεῖτε ὅτι πᾶν τὸ ἔξωθεν εἰσπορευόμενον εἰς τὸν ἄνθρωπον, οὐ δύναται αὐτὸν κοινῶσαι.
19. Ὅτι οὐκ εἰσπορεύεται αὐτοῦ εἰς τὴν καρδίαν, ἀλλ' εἰς τὴν κοιλίαν, καὶ εἰς τὸν ἀφεδρῶνα ἐκπορεύεται, καθαρίζον πάντα τὰ βρώματα;
20. Ἔλεγε δέ, ὅτι τὸ ἐκ τοῦ ἀνθρώπου ἐκπορευόμενον, ἐκεῖνο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.
21. Ἔσωθεν γάρ, ἐκ τῆς καρδίας τῶν ἀνθρώπων, οἱ διαλογισμοὶ οἱ κακοὶ ἐκπορεύονται, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, φόνοι.
22. Κλοπαί, πλεονεξίαι, πονηρίαι, δόλος, ἀσέλγεια, ὀφθαλμὸς πονηρός, βλασφημία, ὑπερηφανία, ἀφροσύνη.
23. Πάντα ταῦτα τὰ πονηρὰ ἔσωθεν ἐκπορεύεται, καὶ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.
24. Καὶ ἐκεῖθεν ἀναστάς, ἀπῆλθεν εἰς τὰ μεθόρια Τύρου καὶ Σιδῶνος. καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν, οὐδένα ἤθελε γνῶναι· καὶ οὐκ ἠδυνήθη λαθεῖν.
25. Ἀκούσασα γὰρ γυνὴ περὶ αὐτοῦ, ἧς εἶχε τὸ θυγάτριον αὐτῆς πνεῦμα ἀκάθαρτον, ἐλθοῦσα προσέπεσε πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ.
26. Ἦν δὲ ἡ γυνὴ Ἑλληνίς, Συροφοίνισσα τῷ γένει· καὶ ἠρώτα αὐτόν, ἵνα τὸ δαιμόνιον ἐκβάλλῃ ἐκ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς.
27. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ, ἄφες πρῶτον χορτασθῆναι τὰ τέκνα. οὐ γάρ καλόν ἐστι λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων, καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις.
28. Ἡ δὲ ἀπεκρίθη, καὶ λέγει αὐτῷ, ναὶ κύριε. καὶ γὰρ τὰ κυνάρια ὑποκάτω τῆς τραπέζης ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν παιδίων.

Cap. VII.

16. Si quis habet aures audiendi, audiat.
17. Et cum introisset in domum à turba, interrogabant eum discipuli ejus parabolam.
18. Et ait illis: Sic & vos imprudentes estis? non intelligitis, quia omne extrinsecus introiens in hominem, non potest eum † coinquinare.
19. Quia non intrat in cor ejus, sed in ventrem vadit, & in secessum exit, purgans omnes escas.
20. Dicebat autem, quoniam quę de homine exeunt, illa † coinquinant hominem.
21. Abintus enim de corde hominum malę cogitationes procedunt, adulteria, fornicationes, homicidia.
22. Furta, avaritiæ, nequitiæ, dolus, impudicitiæ, oculus malus, blasphemia, superbia, stultitia.
23. Omnia hæc mala abintus procedunt, & † coinquinant hominem.
24. Et inde surgens abiit in fines Tyri & Sidonis, & ingressus domum, neminem voluit scire, & non potuit latêre.
25. Mulier enim, statim ut audivit de eo, cujus filia habebat spiritum immundum, intravit, & procidit ad pedes ejus.
26. Erat enim mulier Gentilis, Syrophœnissa genere. Et rogabat eum, ut dęmonium ejiceret de filia ejus.
27. Qui dixit illi: Sine priùs saturari filios, non est enim bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus.
28. At illa respondit, & dixit illi, Vtique Domine; nam & catelli comedunt sub mensa de micis puerorum.

Das VII. Capitel.

16. Hat jemandt Ohren zu hören der höre.
17. Vnd da er von dem Volck ins Hauß kam/ fragten jhn seine Jünger vmb diese Gleichniß.
18. Vnd er sprach zu jhnen: Seydt jhr denn auch so vnverständig? vernemet jhr noch nicht/ das alles was aussen ist/vnnd in den Menschen gehet/das kan jhn nicht gemein machen?
19. Denn es gehet nicht in sein Hertz/ sondern in den Bauch/vnd gehet auß durch den Natürlichen gang/der alle Speise außfeget.
20. Vnd er sprach: Was auß dem Menschen gehet/das macht den Menschen gemein.
21. Denn von innen auß dem Hertzen der Menschen/gehen herauß/böse Gedancken/ Ehebruch/ Hurerey/Mordt.
22. Dieberey / Geitz / Schalckheit / List/Vnzucht / Schalcksauge / Gotteslesterung / Hoffart/Vnvernunfft.
23. Alle diese böse Stück gehen von innen herauß/vnd machen den Menschen gemein.
24. Vnd er stund auff vnd gieng von dannen in die Grentze Tyri vnd Sidon / vnnd gieng in ein Hauß/vnd wolt es niemandt wissen lassen/ vnd kondte doch nicht verborgen seyn.
25. Denn ein Weib hatte von jhm gehört/welcher Töchterlein ein vnsaubern Geist hatte/vnd sie kam/vnd fiel nider zu seinen Füssen.
26. (Vnd es war ein Griechisch Weib/auß Syrophenice) vnd sie bat jhn/daß er den Teuffel von jhrer Tochter außtriebe.
27. Jesus aber sprach zu jhr: Laß zuvor die Kinder satt werden/ Es ist nicht fein/das man der Kinder Brodt neme/vnd werffs für die Hunde.
28. Sie antwortet aber/vnnd sprach zu jhm: Ja HErr / aber doch essen die Hündlein vnter dem Tisch/von den Brosamen der Kinder.

† communicare.

† communicant Gene. 6, 5. & 8, 21.

† communicant Matt 15, 21.

ז

29 ויאמר לה על־זה הדבר לכי כי
יצא השטן מבתך׃
30 וכאשר הלכה אל־ביתה מצאה כי
מוצאת השדה ותשכב בתה על־המטה׃
31 וישב ויצא מגבולי צור וצידון ויבא
אל־הים הגלילה בתוך גבולות עשרת
הערים׃
32 ויקריבו אליו אלם חרש ויתחננו
לו לשימו עליו את ידו׃
33 ויקחהו מן העם לבדו ויתן את־
אצבעותיו באזניו וירק הגיע את־לשונו׃
34 ויבט אל־השמים ויאנח ויאמר
לו אתפתח זה הוא הפתח׃
35 ובתאם נפתחו אזניו ויתר עבות
לשונו וידבר ישר׃
36 ויצו אותם פן יאמרו לאיש וכאשר
מצוה אותם כי יבשרו׃
37 ועל־יתר תמהו לאמר היטב כל־
הדברים את חרשים עשה לשמע ואת־
אלמים לדבר׃

ח

בימים האלה עם רב מאד היה
עמו ואין מאומה בידיהם לאכל
ויזעק ישוע את־תלמידיו ויאמר
אליהם׃ 2 רחמתי על העם
כי כתמול שלשום עד־עתה יהיון עמי
ואין מאומה בידיהם אשר יאכלו׃
3 ואם אשלחם צמים אל־ביתם יעפו
בדרך כי קצתם מרחוק באו׃

ζ.

29. Καὶ εἶπεν αὐτῇ, διὰ τοῦτον τὸν λό-
γον ὕπαγε· ἐξελήλυθε τὸ δαιμόνιον ἐκ
τῆς θυγατρός σου.
30. Καὶ ἀπελθοῦσα εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς,
εὗρε τὸ δαιμόνιον ἐξεληλυθός, καὶ τὴν
θυγατέρα βεβλημένην ἐπὶ τῆς κλίνης.
31. Καὶ πάλιν ἐξελθὼν ἐκ τῶν ὁρίων
τύρου καὶ σιδῶνος, ἦλθε πρὸς τὴν θά-
λασσαν τῆς γαλιλαίας, ἀνὰ μέσον τῶν
ὁρίων δεκαπόλεως.
32. Καὶ φέρουσιν αὐτῷ κωφὸν μογι-
λάλον, καὶ παρακαλοῦσιν αὐτόν, ἵνα
ἐπιθῇ αὐτῷ τὴν χεῖρα.
33 Καὶ ἐπιλαβόμενος αὐτὸν ἀπὸ
τοῦ ὄχλου κατ᾽ ἰδίαν, ἔβαλε τοὺς δακτύ-
λους αὐτοῦ εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ, καὶ πτύσας,
ἥψατο τῆς γλώσσης αὐτοῦ. 34. Καὶ
ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανόν, ἐστέναξε, καὶ
λέγει αὐτῷ, ἐφφαθά, ὅ ἐστι, διανοίχθητι.
35. Καὶ εὐθέως διηνοίχθησαν αὐτοῦ
αἱ ἀκοαί, καὶ ἐλύθη ὁ δεσμὸς τῆς γλώσ-
σης αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει ὀρθῶς.
36. Καὶ διεστείλατο αὐτοῖς, ἵνα μηδε-
νὶ εἴπωσιν. ὅσον δὲ αὐτὸς αὐτοῖς διεστέλ-
λετο, μᾶλλον περισσότερον ἐκήρυσσον.
37. Καὶ ὑπερπερισσῶς ἐξεπλήσ-
σοντο, λέγοντες, καλῶς πάντα πεποίηκε·
καὶ τοὺς κωφοὺς ποιεῖ ἀκούειν, καὶ τοὺς ἀ-
λάλους λαλεῖν.

ΚΕΦΑΛ. η.

Ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, παμπόλλου
ὄχλου ὄντος, καὶ μὴ ἐχόντων τί φά-
γωσι, προσκαλεσάμενος ὁ ἰησοῦς τοὺς
μαθητὰς αὐτοῦ, λέγει αὐτοῖς.

2. Σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν ὄχλον,
ὅτι ἤδη ἡμέρας τρεῖς προσμένουσί μοι,
καὶ οὐκ ἔχουσι τί φάγωσι.
3. Καὶ ἐὰν ἀπολύσω αὐτοὺς νήστεις εἰς
οἶκον αὐτῶν, ἐκλυθήσονται ἐν τῇ ὁδῷ. τι-
νὲς γὰρ αὐτῶν μακρόθεν ἥκασι.

29. Ec

Cap. VII.

29. Et ait illi: Propter hunc sermonem, vade, exiit dæmonium à filia tua.

30. Et cùm abiisset in domū suam, invenit puellam jacentem supra lectum, & dæmonium exiisse.

31. Et iterum exiens de finibus Tyri ac Sidonis, venit ad mare Galileæ, per medios fines Decapoleos.

32. Et adducunt ei surdum & mutum: & deprecabantur eum, ut imponeret illi manum.

33. Et apprehendens eum de turba seorsum, misit digitos suos in auriculas ejus, & expuens tetigit linguam ejus.

34. Et suscipiens in cælum ingemuit, & ait illi: Ephphethah, quod est, adaperire.

35. Et statim apertæ sunt aures ejus, & solutum est vinculum linguę ejus, & loquebatur rectè.

36. Et præcepit illis ne cui dicerent. Quanto autem eis pręcipiebat, tanto magis plus prædicabant.

37. Et eo ampliùs admirabantur, dicentes: Bene omnia fecit, & surdos fecit audire, & mutos loqui.

Cap. VIII.

IN diebus illis, iterum cùm turba multa esset, nec haberent quod manducarent, convocatis discipulis, ait illis Iesus:

2. Misereor super turbam, quia ecce jam triduo sustinent me, nec habent quod manducent.

3. Et si dimisero eos jejunos in domum suam, deficient in via, quidam enim ex eis de longè venerunt.

Das VII. Capitel.

29. Vnnd er sprach zu jhr: Vmb deß Worts willen/so gehe hin / der Teuffel ist von deiner Tochter außgefahren.

30. Vnd sie gieng hin in jhr Hauß/vnd fand daß der Teuffel war außgefahren/vnd die Tochter auff dem Bette ligend.

31. Vnd da er wider außgieng von den Grentzen Tyri vnd Sidon/kam er an das Galileische Meer/ mittē vnter die Grentze der zehen Stådte.

32. Vnd sie brachten zu jhm einen Tauben der stumm war / vnd sie baten jhn / daß er die Hånde auff jhn leget. Mat. 9, 32 Lu. 11, 14

33. Vnnd er nam jhn von dem Volck besonders / vnnd legete jhm die Finger in die Ohren/ vnd spůtzet/vnd růhret seine Zunge.

34. Vnd sahe auff gen Himmel/seufftzet vnd sprach zu jhm: Hephetah/das ist/ thu dich auff.

35. Vnd als bald theten sich seine Ohren auff/ vnd das band seiner Zungen ward loß/vnd redet recht.

36. Vnd er verbot jhnen/sie soltens niemande sagen. Je mehr er es aber jhnen verbott/ Je mehr sie es außbreytteten.

37. Vnnd wunderten sich über die maß/vnd sprachen: Er hat alles wol gemacht/die Tauben macht er hörend/vnd die Sprachlosen redend. Gen. 1, 31 Ec. 39, 21

Das VIII. Capitel.

ZV der zeit da viel Volcks da war/vnd hatten nichts zu essen/rieff Jesus seine Jünger zu sich/vnd sprach zu jhnen. Matt. 15, 32.

2. Mich jammert deß Volcks/denn sie haben nun drey Tage bey mir beharret / vnd haben nichts zu essen.

3. Vnd wenn ich sie vngessen von mir heim liesse gehen/würden sie auff dem Wege verschmachten/denn etliche waren von ferne kommen.

ח

4 ויענו לו תלמידיו מאין איש יוכל
את האלה פה להשביע לחם במדבר :
5 וישאלם כמה לכם לחם ויאמרו
שבעה :
6 ויצו את־הקהל לשכב על־הארץ
ויקח את־שבעה לחם ויברך וישבר ויתן
לתלמידיו לשים לפניהם וישימו לקהל :
7 ויהיו להם דגים מעטים ויברך ויאמר
להנתן גם המה :
8 ויאכלו וישבעו וישאו שארית הפתים
שבעה סלים :
9 ויהיו אלה אשר אכלו כארבעת
אלפים איש ויפח אותם :
10 ומיד עלה אל־האניה עם תלמידיו
ויבוא אל־גורל דלמנותא :
11 ויצאו המפרשים ויחלו להתוכח
עמו שאלים ממנו אות ומופת מן־
השמים ומנסים אותו :
12 ויאנח ברוחו ויאמר מה הדור הזה
אות ישאל אמן אומר אני לכם לא
תנתן לדור הלז אות :
13 ויניחם וישב ויעל על־האניה ויהלך
אל־העבר :
14 וישכחו לקחת לחם כי גם לא לחם
אחד היה אתם באניה :
15 והזהיר אותם לאמר ראו השמרו
לכם מחמצת המפרשים ומחמצת
הירודס :
16 ויתחשבו בנפשם לאמר כי לחם לא
יש לנו :

η'.

4. Καὶ ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, πόθεν τούτους δυνήσεταί τις ὧδε χορτάσαι ἄρτων ἐπ᾽ ἐρημίας;

5. Καὶ ἐπηρώτα αὐτούς, πόσους ἔχετε ἄρτους; οἱ δὲ εἶπον, ἑπτά.

6. Καὶ παρήγγειλε τῷ ὄχλῳ ἀναπεσεῖν ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους εὐχαριστήσας ἔκλασε, καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα παραθῶσι. καὶ παρέθηκαν τῷ ὄχλῳ.

7. Καὶ εἶχον ἰχθύδια ὀλίγα. καὶ εὐλογήσας εἶπε παραθεῖναι καὶ αὐτά.

8. Ἔφαγον δὲ, καὶ ἐχορτάσθησαν· καὶ ἦραν περισσεύματα κλασμάτων ἑπτὰ σπυρίδας.

9. Ἦσαν δὲ οἱ φαγόντες ὡς τετρακισχίλιοι· καὶ ἀπέλυσεν αὐτούς.

10. Καὶ εὐθέως ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἦλθεν εἰς τὰ μέρη Δαλμανουθά.

11. Καὶ ἐξῆλθον οἱ Φαρισαῖοι, καὶ ἤρξαντο συζητεῖν αὐτῷ, ζητοῦντες παρ᾽ αὐτοῦ σημεῖον ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, πειράζοντες αὐτόν.

12. Καὶ ἀναστενάξας τῷ πνεύματι αὐτοῦ, λέγει, τί ἡ γενεὰ αὕτη σημεῖον ἐπιζητεῖ; ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰ δοθήσεται τῇ γενεᾷ ταύτῃ σημεῖον.

13. Ηαὶ ἀφεὶς αὐτούς, ἐμβὰς πάλιν εἰς † πλοῖον, ἀπῆλθεν εἰς τὸ πέραν.

† τὸ

14. Καὶ ἐπελάθοντο λαβεῖν ἄρτους, καὶ εἰ μὴ ἕνα ἄρτον οὐκ εἶχον μεθ᾽ ἑαυτῶν ἐν τῷ πλοίῳ.

15. Καὶ διεστέλλετο αὐτοῖς, λέγων, ὁρᾶτε, βλέπετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων, καὶ τῆς ζύμης Ἡρῴδου.

16. Καὶ διελογίζοντο πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες, ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχομεν.

Cap. VIII.

4. Et responderunt ei discipuli sui: Vnde illos quis poterit hic saturare panibus in solitudine?

5. Et interrogavit eos, Quot panes habetis? Qui dixerunt, Septem.

6. Et præcepit turbæ discumbere super terram. Et accipiens septem panes, gratias agens fregit: & dabat discipulis suis ut apponerent, & apposuerunt turbæ.

7. Et habebant pisciculos paucos, & ipsos benedixit, & jussit apponi.

8. Et manducaverunt & saturati sunt, & sustulerunt quod superaverat de fragmentis, septem sportas.

9. Erant autem qui manducaverant, quasi quatuor millia, & dimisit eos.

10. Et statim ascendens navim cum discipulis suis, vênit in partes Dalmanutha.

11. Et exierunt Pharisæi, & cœperunt conquirere cum eo, quærentes ab illo signum de cælo, tentantes eum.

12. Et ingemiscens spiritu, ait: Quid generatio ista signum quærit? Amen dico vobis, si dabitur generationi isti signum.

13. Et dimittens eos, ascendit iterum navim, & abiit trans fretum.

14. Et obliti sunt panes sumere, & nisi unum panem non habebant secum in navi.

15. Et præcipiebat eis, dicens: Videte & cavete à fermento Pharisæorum, & fermento Herodis.

16. Et cogitabant ad alterutrum, dicentes: Quia panes non habemus.

Das VIII. Capitel.

4. Seine Jünger antworten jhm: Woher nemmen wir Brodt hie in der Wüsten/daß wir sie sättigen?

5. Vnd er fraget sie: Wie viel habt jhr Brodts? Sie sprachen sieben.

6. Vnd er gebot dem Volck/daß sie sich auff die Erden lagerten. Vnd nam die sieben Brodt/ dancket/vnd brach sie/vnnd gab sie seinen Jüngern/daß sie dieselbigen fürlegten / vnd sie legten dem Volck für.

7. Vnnd hatten ein wenig Fischlein/ vnnd er dancket/vnd hieß dieselbigen auch fürtragen.

8. Sie assen aber vnd wurden satt/vnd huben die übrigen Brocken auff/sieben Körbe.

9. Vnd jhrer war bey viertausendt/die da gessen hatten. Vnd er ließ sie von sich.

10. Vnd als bald trat er in ein Schiff mit seinen Jüngern/vnd kam in die Gegend Dalmanutha. Matt. 15. 39.

11. Vnd die Pharisæer giengen herauß / vnnd fiengen an sich mit jhm zu befragen / versuchten jhn/vnd begerten an jhm ein Zeichen vom Himmel. Mat. 16. 1. Luc. 11. 54

12. Vnd er seufftzet in seinem Geist/vnd sprach: Was suchet doch diß Geschlecht Zeichen? Warlich ich sage euch/es wirdt diesem Geschlecht kein Zeichen geben.

13. Vnd er ließ sie/vnd tratt widerumb in das Schiff/vnd fuhr herüber.

14. Vnnd sie hatten vergessen Brodt mit sich zu nemmen / vnnd hatten nicht mehr mit sich im Schiff denn ein Brodt. Mat. 16. 5

15. Vnd er gebot jhnen/vnd sprach: Schawet zu / vnd sehet euch für/ für dem Sauerteig der Pharisæer/vnd für dem Sauerteig Herodis.

16. Vnd sie gedachten hin vnd wider/vnd sprachen vntereinander: Das ists / daß wir nicht Brodt haben.

ח

17 וַיֵּדַע יֵשׁוּעַ וַיֹּאמֶר לָהֶם מַה־תַּחְשְׁבוּ
כִּי לֹא יֵשׁ לָכֶם לָחֶם הֲלֹא תֵדְעוּ וְלֹא
תָבִינוּ עַד עַתָּה יִכְהֶה לְבַבְכֶם׃
18 עֵינַיִם לָכֶם וְלֹא תִרְאוּ אָזְנַיִם לָכֶם
וְלֹא תִשְׁמְעוּ וְלֹא תִזְכֹּרוּ׃
19 כַּאֲשֶׁר חֲמֵשֶׁת לֶחֶם שָׁבַרְתִּי בַּחֲמֵשֶׁת
אֲלָפִים אִישׁ כַּמָּה סַלִּים מְלֵאִים מִפְּתִּים
נְשָׂאתֶם וַיֹּאמְרוּ לוֹ שְׁנֵים עָשָׂר׃
20 וְכַאֲשֶׁר אֶת־שִׁבְעָה בְּאַרְבַּעַת אֲלָפִים
אִישׁ כַּמָּה דוּדִים מְלֵאִים מִפְּתִּים
נְשָׂאתֶם וַיֹּאמְרוּ שִׁבְעָה׃
21 וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם וְאֵיכָכָה אֵינְכֶם
מְבִינִים דָּבָר׃
22 וַיָּבֹא אֶל־בֵּית צַיְדָה וַיָּבִיאוּ אֵלָיו
עִוֵּר וַיִּתְחַנְּנוּ לוֹ לְהַגִּיעַ בּוֹ׃
23 וַיַּחֲזֵק בְּיַד הָעִוֵּר וְהוֹצִיאָהוּ לַחוּץ
הַכֹּפֶר הַפְּרָזִי וְיָרֹק יָרַק בְּעֵינָיו וַיָּשֶׂם
עֲלֵיהֶם אֶת־יָדָיו וַיִּשְׁאַל לוֹ הֲתִרְאֶה
מָה׃
24 וַיַּבֵּט וַיֹּאמֶר רֹאֶה אֲנִי אֶת־
הָאֲנָשִׁים כִּי כְּעֵצִים הֵם מִתְהַלְּכִים׃
25 אָז יָשׁוּב וַיָּשֶׂם אֶת יָדָיו עַל־עֵינָיו
וַיַּעַשׂ אוֹתוֹ לְהַבִּיט וַיִּתָּקֵן וַיַּבֵּט כֻּלָּם בְּבֵאֵר
הֵיטֵב׃
26 וַיְשַׁלַּח אוֹתוֹ לְבֵיתוֹ לֵאמֹר אַל־
תָּבוֹא אֶל־הַכְּפָר וְאַל תֹּאמַר לֶאֱנוֹשׁ בַּכְּפָר׃
27 וַיֵּצֵא יֵשׁוּעַ וְתַלְמִידָיו אֶל־חַוּוֹת
קֵסַרְיָא פִּילִפּוֹס וּבַדֶּרֶךְ שָׁאַל לְתַלְמִידָיו
לֵאמֹר אֲלֵיהֶם אֶת־מִי אֹמְרוּ הָאֲנָשִׁים
כִּי אֲנִי הוּא׃

η'.

17. Καὶ γνοὺς ὁ Ἰησοῦς, λέγει αὐτοῖς, τί διαλογίζεσθε, ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχετε; οὔπω νοεῖτε, οὐδὲ συνίετε; ἔτι πεπωρωμένην ἔχετε τὴν καρδίαν ὑμῶν;
18. Ὀφθαλμοὺς ἔχοντες οὐ βλέπετε, καὶ ὦτα ἔχοντες οὐκ ἀκούετε; καὶ οὐ μνημονεύετε;
19. Ὅτε τοὺς πέντε ἄρτους ἔκλασα εἰς τοὺς πεντακισχιλίους, πόσους κοφίνους πλήρεις κλασμάτων ἤρατε; λέγουσιν αὐτῷ, δώδεκα.
20. Ὅτε δὲ τοὺς ἑπτὰ εἰς τοὺς τετρακισχιλίους, πόσων σπυρίδων πληρώματα κλασμάτων ἤρατε; οἱ δὲ εἶπον, ἑπτά.
21. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, πῶς οὐ συνίετε.
22. Καὶ ἔρχεται εἰς Βηθσαϊδάν· καὶ φέρουσιν αὐτῷ τυφλόν, καὶ παρακαλοῦσιν αὐτόν, ἵνα αὐτοῦ ἅψηται.
23. Καὶ ἐπιλαβόμενος τῆς χειρὸς τοῦ τυφλοῦ, ἐξήγαγεν αὐτὸν ἔξω τῆς κώμης· καὶ πτύσας εἰς τὰ ὄμματα αὐτοῦ, ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτῷ, ἐπηρώτα αὐτὸν εἴ τι βλέπει.
24. Καὶ ἀναβλέψας ἔλεγε, βλέπω τοὺς ἀνθρώπους, † ὡς δένδρα περιπατοῦντας.
25. Εἶτα πάλιν ἐπέθηκε τὰς χεῖρας ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, καὶ ἐποίησεν αὐτὸν ἀναβλέψαι· καὶ ἀποκατεστάθη καὶ ἐνέβλεψε τηλαυγῶς ἅπαντας.
26. Καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, λέγων. μηδὲ εἰς τὴν κώμην εἰσέλθῃς, μηδὲ εἴπῃς τινὶ ἐν τῇ κώμῃ.
27. Καὶ ἐξῆλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὰς κώμας Καισαρείας τῆς Φιλίππου. καὶ ἐν τῇ ὁδῷ ἐπηρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων αὐτοῖς, τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι.

† ὄντα

Cap. VIII.

17. Quo cognito, ait illis Iesus: Quid cogitatis, quia panes non habetis? nondum cognoscitis nec intelligitis? adhuc occæcatum habetis cor vestrum?

18. Oculos habentes non videtis? & aures habentes non auditis? Nec recordamini?

19. Quando quinque panes fregi in quinque millia, & quot cophinos fragmentorum plenos sustulistis? Dicunt ei, Duodecim.

20. Quando & septem panes in quatuor millia, quot sportas fragmentorum tulistis: Et dicunt ei, Septem.

21. Et dicebat eis: Quomodo nondum intelligitis?

22. Et veniunt Bethsaidam, & adducunt ei cæcum, & rogabant eum ut illum tangeret.

23. Et apprehensa manu cæci, eduxit eum extra vicum & exspuens in oculos ejus, impositis manibus suis, interrogavit eum si quid videret.

24. Et aspiciens, ait: Video homines, velut arbores, ambulantes.

25. Deinde iterum imposuit manus super oculos ejus: & cœpit videre, & restitutus est, ita ut clarè videret omnia.

26. Et dimisit illum in domum suam, dicens: † Neque in vicum ingrediaris, neque dixeris cuiquam in vico.

27. Et egressus est Iesus & discipuli ejus in castella Cesareæ Philippi: & in via interrogabat discipulos suos, dicens eis: Quem me dicunt esse homines?

Das VIII. Capitel.

17. Vnd Jesus vernam das/vnd sprach zu jhnen: Was bekümmert jhr euch doch / daß jhr nicht Brodt habt? Vernemet jhr noch nichts/ vnd seyd noch nicht verstendig? Habt jhr noch ein verstarret Hertz in euch.

18. Habt Augen vnd sehet nicht/vnd habt Ohren vnd höret nicht/vnd dencket nicht dran.

19. Da ich fünff Brodt brach vnter fünff tausend / wie viel Körbe voll Brocken hubt jhr da auff? Sie sprachen: Zwölffe.

20. Da ich aber die sieben brach vnter die vier tausendt/Wie viel Körbe voll Brocken hubt jhr da auff? Sie sprachen: Sieben.

21. Vnd er sprach zu jhnen: Wie vernemet jhr denn nichts.

22. Vnd er kam gen Bethsaida vnd sie brachten zu jhm einen Blinden/vnd baten jhn/ daß er jhn anrühret.

23. Vnd er nam den Blinden bey der Hand/ vnd führet jhn hinauß für den Flecken/vnd spützet in seine Augen/vnd leget seine Hand auff jn/ vnd fraget jhn/ ob er etwas sehe?

24. Vnd er sahe auff/vnd sprach: Ich sehe Menschen gehen/als sehe ich Bäume.

25. Darnach leget er abermal die Hände auff seine Augen/vnd hieß jhn abermal sehen/ vnd er ward wider zu rechte bracht/daß er alles scharpff sehen kondte.

26. Vnd er schicket jhn heim/vnd sprach: Gehe nicht hinein in den Flecken/ vnd sage es auch niemandt drinnen.

27. Vnd Jesus gieng auß/ vnd seine Jünger in die Märckte der Stadt Cesaree Philippi/ vnd auff dem Wege fraget er seine Jünger vnd sprach zu jhnen: Wer sagen die Leute/ das ich sey?

Sup. 6. 41. Ioh. 6. 11.

† Vade in domum tuam: & si in vicũ introieris, nemini dixeris.

Matth. 16. 13.

ח

28 ויענו יוחנן הטובל ואחרים אליהו
ואחרים כי אחד מן־הנביאים אתה :
29 והוא אמר להם ואתם את־מי
אומרים כי אני הוא ויען כיפה ויאמר
לו אתה הוא המשיח :
30 ויכלאם בן יאמרו לאיש עליו :
31 ויחל ללמדם כי יצטרך בן־האדם
לסבול רבות ולהמאס מן הזקנים
והכהנים ושוטרים ולהרג ואחר שלשת
ימים לקום :
32 והוסיף לדבר את הדבר ויקחהו
כיפה ויחל לגער בו :
33 ויפן ויבט את־תלמידיו ויגער לכיפה
לאמר לך לך אחרי השטן כי לא תתבונן
את־אשר לאלהים כי אם את־אשר
לאנשים :
34 ויצעק את־הקהל עם תלמידיו
ויאמר להם כל אשר יאבה להלך אחרי
יכחש בנפשו וישא את־צליבו ויבוא
אחרי :
35 כי אשר יאבה להושיע את־נפשו
יאבדנה ואשר יאבד את־נפשו למעני
ולמען הבשורה הוא יושיע אותה :
36 כי מה יסכן או מה יועיל האדם
אם יבצע את־כל־העולם ויענש בנפשו :
37 או מה יתן אדם בפדיון נפשו :
38 כי כל־אשר יבישני ואת־דברי
בדור זה הנאפים וחטאים וגם בן האדם
יבישנו אם יבוא בכבוד אביו עם מלאכים
הקדושים :

η'.

28. Οἱ δὲ ἀπεκρίθησαν, ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν, καὶ ἄλλοι ἠλίαν, ἄλλοι δὲ ἕνα τῶν προφητῶν.

29. Καὶ αὐτὸς λέγει αὐτοῖς, ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; ἀποκριθεὶς δὲ ὁ πέτρος, λέγει αὐτῷ, σὺ εἶ ὁ χριστός.

30. Καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς, ἵνα μηδενὶ λέγωσι περὶ αὐτοῦ.

31. Καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς, ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ ἀρχιερέων, καὶ γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναστῆναι.

32. Καὶ παῤῥησίᾳ τὸν λόγον ἐλάλει. καὶ προσλαβόμενος αὐτὸν ὁ πέτρος, ἤρξατο ἐπιτιμᾷν αὐτῷ.

23. Ὁ δὲ ἐπιστραφεὶς, καὶ ἰδὼν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἐπετίμησε τῷ πέτρῳ, λέγων, ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ· ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων.

34. Καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον, σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς, ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἀκολουθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι.

35. Ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ᾽ ἂν ἀπολέσει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, οὗτος σώσει αὐτήν.

36. Τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπον, ἐὰν κερδήσῃ τὸν κόσμον ὅλον, καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ.

37. Ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ.

38. Ὃς γὰρ ἂν ἐπαισχυνθῇ με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχαλίδι καὶ ἁμαρτωλῷ, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται αὐτὸν, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν ἁγίων.

Cap. VIII.

28. Qui responderunt illi, dicentes, Iohannem Baptistam, alii Eliam, alii verò quasi unum de prophetis.
29. Tunc dicit illis, Vos verò quem me esse dicitis? Respondens Petrus, ait ei: Tu es Christus.
30. Et comminatus est eis ne cui dicerent de illo.
31. Et cœpit docere eos, quoniam oportet filium hominis pati multa; & reprobari à senioribus & à summis sacerdotibus & Scribis, & occidi, & post tres dies resurgere.
32. Et palam verbum loquebatur. Et apprehendens eum Petrus, cœpit increpare eum.
33. Qui conversus, & videns discipulos suos, comminatus est Petro, dicens: Vade retro me satana, quoniam non sapis quæ Dei sunt, sed quæ sunt hominum.
34. Et convocata turba cum discipulis suis, dixit eis: Si quis vult me sequi, deneget semetipsum: & tollat crucem suam, & sequatur me.
35. Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet eam: qui autem perdiderit animam suam propter me & Evangelium, salvam faciet eam.
36. Quid enim proderit homini, si lucretur mundum totum, & detrimentum animæ suę faciat?
37. Aut quid dabit homo commutationis pro anima sua?
38. †Quemcunq; enim puduerit mei ac meorum verborum in generatione ista adultera & peccatrice, †Et filium hominis pudebit illius, cùm venerit in gloria patris sui cū angelis sanctis.

Das VIII. Capitel.

28. Sie antworten: Sie sagen / du seyst Johannes der Tauffer, Etliche sagen / du seyest Elias. Etliche du seyst der Propheten einer. Lu. 9,19.
29. Vnd er sprach zu jhnen: Jhr aber, wer saget jhr, daß ich sey? Da antwortet Petrus vnd sprach zu jhm: Du bist Christus.
30. Vnd er bedrohet sie, daß sie niemandt von jhm sagen solten.
31. Vnd hub an sie zu lehren: Deß Menschen Sohn muß viel leiden, vnnd verworffen werden von den Eltesten vnnd Hohenpriestern vnnd Schrifftgelehrten, vnd getödtet werden / vnd vber drey Tage aufferstehen.
32. Vnd er redet das Wort frey offenbar. Vnd Petrus nam jhn zu sich, fieng an jhm zu wehren.
33. Er aber wandte sich vmb / vnd sahe seine Jünger an / vnd bedrohet Petrum, vnd sprach: Gehe hinder mich du Sathan / denn du meinest nicht das Göttlich, sondern das Menschlich ist.
34. Vnd er rieff zu sich dem Volck / sampt seinen Jüngern, vnd sprach zu jhnen: Wer mir will nachfolgen, der verleugne sich selbst / vnd nehme sein Creutz auff sich vnd folge mir nach. Matt. 10, 38. & 16, 24.
35. Denn wer sein Leben will behalten / der wirdts verlieren / vnd wer sein Leben verleuret / vmb meinen vnd deß Evangelij willen, der wirdt es behalten. Lu. 9, 23. & 14, 27. Lu. 17, 33. Ioh. 12, 25.
36. Was hülffes den Menschen / wenn er die gantze Welt gewünne, vnd neme an seiner Seelen Schaden?
37. Oder was kan der Mensch geben / damit er seine Seele löse?
38. Wer sich aber mein vnnd meiner Wort schämet / vnter diesem Ehebrecherischem vnd Sündigem Geschlecht / deß wirdt sich auch deß Menschen Sohn schämen / wenn er kommen wirdt in der Herrligkeit seines Vaters, mit den Heiligen Engeln.

† Qui enim me confusus fuerit, & verba mea. † & filius hominis cōfundetur eum. Matt. 10, 33. Lu. 9. 26. & 12. 9.

ט

ויאמר להם אמן אני אומר לכם
כי הוים אנשים פה קמים אשר
הם לא יטעמו את־המות עד אשר יראו
את־מלכות אלהים באה בגבורה ׃
2 ואחרי ששת ימים לקח ישוע את־
כיפה ואת יעקב ואת יוחנן ויעל אותם
אל־הר גבה לבדם ויתהלך לפניהם ׃
3 ובגדיו נהיו גלושים לבנים מאד כמו
שלג במוהם הכובס על־הארץ לא יוכל
להלבין ׃
4 ויראה להם אליהו עם משה וידברו
עם ישוע ׃
5 ויען כיפה ויאמר לישוע רבי טוב יש
להיות אותנו פה ונעשה אהלים שלושה
לכה אחד ולמשה אחד ולאליהו אחד ׃
6 כי לא ידע מה מדבר כי היו ביראה ׃
7 ויהי ענן סוכך אותם ויבוא קול
מענן לאמר זה יש בני ידידי אותו שמעו ׃
8 ופתאם הביטו סביב ואיש לא ראו
עוד כי אם את־ישוע לבדו אתם ׃
9 וכאשר ירדו המה מן ההר ויצו
אותם בן יספרו אשר ראו כי אם אחר
אשר בן־האדם יקום ממתים ׃
10 ואת הדבר שמרו בנפשם שאלים
מה זאת לקום ממתים ׃
11 וישאלו לו לאמר כי אמרו הסופרים
כי אליהו צריך לבוא בראשונה ׃
12 ויען ויאמר להם ואליהו יבוא
בראשונה וישובב כלם וכאשר נכתב על־
בן־האדם כי־ינגע יכה ויעונה ׃

ΚΕΦΑΛ. θ.

ΚΑὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἰσί τινες τῶν ὧδε ἑστηκότων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσονται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ἐληλυθυῖαν ἐν δυνάμει.
2. Καὶ μεθ' ἡμέρας ἓξ, παραλαμβάνει ὁ ἰησοῦς τὸν πέτρον, καὶ τὸν ἰάκωβον, καὶ τὸν ἰωάννην, καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν μόνους· καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν.
3. Καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο στίλβοντα, λευκὰ λίαν ὡς χιὼν, οἷα γναφεὺς ἐπὶ τῆς γῆς οὐ δύναται λευκᾶναι.
4. Καὶ ὤφθη αὐτοῖς ἠλίας σὺν μωσεῖ, καὶ ἦσαν συλλαλοῦντες τῷ ἰησοῦ.
5. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ πέτρος λέγει τῷ ἰησοῦ, ῥαββὶ, καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι· καὶ ποιήσωμεν σκηνὰς τρεῖς, σοὶ μίαν, καὶ μωσεῖ μίαν, καὶ ἠλίᾳ μίαν.
6. Οὐ γὰρ ᾔδει τί λαλήσῃ· ἦσαν γὰρ ἔκφοβοι.
7. Καὶ ἐγένετο νεφέλη ἐπισκιάζουσα αὐτοῖς. καὶ ἦλθε φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης, λέγουσα, οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, αὐτοῦ ἀκούετε.
8. Καὶ ἐξάπινα περιβλεψάμενοι, οὐκέτι οὐδένα εἶδον. ἀλλὰ τὸν ἰησοῦν μόνον μεθ' ἑαυτῶν.
9. Καταβαινόντων δὲ αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους, διεστείλατο αὐτοῖς ἵνα μηδενὶ διηγήσωνται ἃ εἶδον, εἰ μὴ ὅταν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ.
10. Καὶ τὸν λόγον ἐκράτησαν, πρὸς ἑαυτοὺς συζητοῦντες, τί ἐστι τὸ ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι. 11. Καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν, λέγοντες, ὅτι λέγουσιν οἱ γραμματεῖς, ὅτι ἠλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον.
12. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, ἠλίας μὲν ἐλθὼν πρῶτον, ἀποκαθιστᾷ πάντα· καὶ πῶς γέγραπται ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα πολλὰ πάθῃ καὶ ἐξουδενωθῇ.

Cap. IX.

ET dicebat illis: Amen dico vobis, quia sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant regnum Dei veniens in virtute.
2. Et post dies sex assumit Iesus Petrum & Iacobum & Iohannem, & ducit illos in montem excelsum seorsum solos, & transfiguratus est coram ipsis.
3. Et vestimenta ejus facta sunt splendentia & candida nimis velut nix, qualia fullo non potest super terram candida facere.
4. Et apparuit illis Elias cum Moyse, & erant loquentes cum Iesu.
5. Et respondens Petrus, ait Iesu: Rabbi, bonum est nos hic esse, & faciamus tria tabernacula, tibi unum, & Moysi unum, & Eliæ unum.
6. Non enim sciebat quid diceret: erant enim timore exterriti.
7. Et facta est nubes obumbrans eos, & venit vox de nube, dicens: Hic est filius meus charissimus, audite illum.
8. Et statim circumspicientes, neminem amplius viderunt, nisi Iesum tantùm secum.
9. Et descendentibus illis de monte, præcepit illis ne cuiquam quæ vidissent, narrarent: nisi cùm filius hominis à mortuis resurrexerit.
10. Et verbum continuerunt apud se: conquirentes quid esset, Cùm à mortuis resurrexerit.
11. Et interrogabant eum, dicentes: Quid ergo dicunt Pharisæi & Scribę, quia Eliam oportet venire primùm.
12. Qui respõdens, ait illis: Elias cùm venerit primò, restituet omnia: & quomodo scriptum est in filium homins, ut multa patiatur & contemnatur.

Das IX. Capitel

VND er sprach zu jhnen: Warlich ich sa- Matth.16.
ge euch es stehen etliche hie / die werden 27.
den Todt nicht schmecken / biß daß sie se- Luc.9.27.
hen das Reich Gottes mit krafft kommen.
2. Vnd nach sechs Tagen / nam Jesus zu sich Mat.17.
Petrum / Jacobum / vnd Johannem / vnd führet Luc.9.28.
sie auff einen hohen Berg besonders alleine / vnd
verklärt sich für jhnen.
3. Vnnd seine Kleider wurden helle vnnd sehr
weiß / wie der Schnee / daß sie kein Ferber auff
Erden kan so weiß machen.
4. Vnd es erschein jhnen Elias mit Mose /
vnd hatten eine Rede mit Jesu.
5. Vnd Petrus antwortet / vnd sprach zu Jesu:
Rabbi / hie ist gut seyn / lasset vns drey Hütten
machen / Dir eine / Mose eine / vnd Elias eine.
6. Er wuste aber nicht was er redet / denn sie
waren verstörtzet.
7. Vnd es kam eine Wolcken die überschattet
sie / vnnd eine Stimme fiel auß der Wolcken /
vnd sprach: Daß ist mein lieber Sohn / den solt
jhr hören.
8. Vnd bald darnach sahen sie vmb sich / vnnd
sahen niemandt mehr / denn allein Jesum bey
jnen.
9. Da sie aber vom Berge herab giengen / ver- Matt.17.
bot jnen Jesus / daß sie niemandt sagen solten / 9.
was sie gesehen hatten / biß deß Menschen Sohn
aufferstünde von den Todten.
10 Vnd sie behielten das Wort bey sich / vnnd
befragten sich vntereinander: Was ist doch das
aufferstehen von den Todten.
11. Vnd sie fragten jn / vnd sprachen: Sagen Mal.4.5.
doch die Schrifftgelehrten / das Elias muß vor
kommen.
12. Er antwortet aber / vnd sprach zu jnen: E- Esa.53.3.
lias soll ja zuvor kommen / vnnd alles wider zu
recht bringen / darzu deß Menschen Sohn soll
viel leiden vnnd verachtet werden / wie denn ge-
schrieben stehet.

Cap. IX.

13. Sed dico vobis, quia & Elias venit & fecerunt illi quæcunque voluerunt, sicut scriptum est de eo.

14. Et veniens ad discipulos suos, vidit turbam magnam circa eos, & Scribas conquirentes cum illis.

15. Et confestim omnis populus videns Iesum, stupefactus est, & expaverunt, & accurrentes salutabant eum.

16. Et interrogavit eos, Quid inter vos conquiritis?

17. Et respondens unus de turba, dixit: Magister, attuli filium meum ad te habentem spiritum mutum.

18. Qui ubicunque eum apprehenderit, allidit illum, & spumat, & stridet dentibus, & arescit: & dixi discipulis tuis ut ejicerent illum, & non potuerunt.

19. Qui respondens eis, dixit: O generatio incredula, quandiu apud vos ero? quandiu vos patiar? afferte illum ad me.

20. Et attulerunt eum. Et cùm vidisset eum, statim spiritus conturbavit illum, & elisus in terram, volutabatur spumans.

21. Et interrogavit patrem ejus, Quantum temporis est, ex quo ei hoc accidit? At ille ait: Ab infantia.

22. Et frequenter eum in ignem & in aquas misit, ut eum perderet, sed si quid potes, adjuva nos, misertus nostri.

23. Iesus autem ait illi: Si potes credere, omnia possibilia sunt credenti.

Das IX. Capitel.

13. Aber ich sage euch: Elias ist kommen/vnnd sie haben an jhm gethan/was sie wolten / nach dem von jhm geschrieben stehet. *Mal.4.5. Matt 17, 12.*

14. Vnd er kam zu seinen Jüngern/vnnd sahe viel Volcks vmb sie/ vnd Schrifftgelehrten/ die sich mit jhnen befragten.

15. Vnd als bald/da alles Volck in sahe/ entsatzten sie sich/lieffen zu/vnd grüsseten jhn.

16. Vnd er fragete die Schrifftgelehrten: Was befraget jhr euch mit jhnen?

17. Einer aber auß dem Volck antwortet vnd sprach: Meister / ich habe meinen Sohn herbracht zu dir/der hat einen sprachlosen Geist. *Matt.17, 14. Luc.9,37*

18. Vnd wo er jhn erwüschet/so reisset er jhn/ vnd schäumet vnd knirschet mit den Zänen/vnd verdorret. Ich habe mit deinen Jüngern geredt/daß sie jhn außtrieben / vnnd sie könnens nicht.

19. Er antwortet jhm aber/vnd sprach: O du vnglaubigs Geschlecht / wie lange soll ich bey euch seyn? Wie lang soll ich mich mit euch leyden? Bringet jhn her zu mir.

20. Vnd sie brachten jhn her zu jhm. Vnd als bald da jhn der Geist sahe/reiß er jhn / vnnd fiel auff die Erden/vnd Wältzet sich/vnnd schäumet.

21. Vnd er fraget seinen Vater/wie lang ists/ daß jhm das widerfahren ist? Er sprach: von Kind auff.

22. Vnd offt hat er jhn in ein Fewer vnd Wasser geworffen/daß er jn vmbrechte. Kanst du aber was/so erbarme dich vnser / vnd hilff vns.

23. Jesus aber sprach zu jhm: Wenn du köndtest glauben/alle ding sindt müglich/dem der da glaubt.

ט

24 ובתאם נזעק אבי הנער בדמעות ויאמר האמנתי אדני עזרני למזער אמונתי:

25 וירא ישוע כי רץ העם ויגער ברוח הטמאה ויאמר אליה הרוח האלמת והחרשה אני מצוה אותך צאי ממנו ולא עוד תשובי בו:

26 ותזעק ותרבה חבטה אותו ותצא ויהי כמו מת כן אשר רבים אמרו כי מת הוא:

27 וישוע אחז אותו בידו ויקימהו ויקם:

28 וכאשר בא אל־הבית וישאלו לו תלמידיו לבדו כי אנחנו לא יכלנו להוציאו:

29 ויאמר להם זה הדור איננו יוכל לצאת כי אם בתפלה ובצום:

30 ויצאו משם ויעברו בגליל ולא אבה להודיעם:

31 וילמד את תלמידיו ויאמר להם כי בן־האדם יסגר בידי האנשים וימיתהו ואם יומת ביום שלישי יקום:

32 והמה לא ידעו את־הדבר ויראו לשאול לו:

33 ויבוא אל־כפר נחום וכאשר היה בבית שאל להם מה־בדרך ביניכם התוכחתם:

34 והמה החשו כי ביניהם התוכחו בדרך מי גדול בם:

θ.

24. Καὶ εὐθέως κράξας ὁ πατὴρ τοῦ παιδίου μετὰ δακρύων ἔλεγε, πιστεύω κύριε· βοήθει μου τῇ ἀπιστίᾳ.

25. Ἰδὼν δὲ ὁ ἰησοῦς ὅτι ἐπισυντρέχει ὄχλος, ἐπετίμησε τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ, λέγων αὐτῷ, τὸ πνεῦμα τὸ ἄλαλον καὶ κωφὸν, ἐγώ σοι ἐπιτάσσω, ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ, καὶ μηκέτι εἰσέλθῃς εἰς αὐτόν.

26. Καὶ κράξαν, καὶ πολλὰ σπαράξαν αὐτὸν, ἐξῆλθε. καὶ ἐγένετο ὡσεὶ νεκρὸς, ὥστε πολλοὺς λέγειν, ὅτι ἀπέθανεν.

27. Ὁ δὲ ἰησοῦς κρατήσας † αὐτὸν τῆς χειρὸς, ἤγειρεν αὐτὸν, καὶ ἀνέστη.

† τῆς χειρὸς αὐτοῦ

28. Καὶ εἰσελθόντα αὐτὸν εἰς οἶκον, οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπηρώτων αὐτὸν κατ' ἰδίαν, † ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό;

† τί

29. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, τοῦτο τὸ γένος ἐν οὐδενὶ δύναται ἐξελθεῖν, εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ.

30. Καὶ ἐκεῖθεν ἐξελθόντες παρεπορεύοντο διὰ τῆς γαλιλαίας, καὶ οὐκ ἤθελεν ἵνα τις γνῷ.

31. Ἐδίδασκε γὰρ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν. καὶ ἀποκτανθεὶς τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται.

32. Οἱ δὲ ἠγνόουν τὸ ῥῆμα, καὶ ἐφοβοῦντο αὐτὸν ἐπερωτῆσαι.

33. Καὶ ἦλθεν εἰς καπερναούμ, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ γενόμενος, ἐπηρώτα αὐτοὺς, τί ἐν τῇ ὁδῷ πρὸς ἑαυτοὺς διελογίζεσθε.

34. Οἱ δὲ ἐσιώπων. πρὸς ἀλλήλους γὰρ διελέχθησαν ἐν τῇ ὁδῷ, τίς μείζων.

Cap. IX.

24. Et continuò exclamans pater pueri, cum lachrymis ajebat: Credo Domine, adjuva incredulitatem meam.

25. Et cùm videret Iesus concurrentem turbam, cõminatus est spiritui immundo, dicens illi: Surde & mute spiritus, ego præcipio tibi, exi ab eo, & amplius ne introeas in eum.

26. Et exclamans, & multum discerpens eum, exiit ab eo: & factus est sicut mortuus, ita ut multi dicerent, Quia mortuus est.

27. Iesus autem tenens manum ejus, elevavit eum: & surrexit.

28. Et cùm introisset in domum, discipuli ejus secretò interrogabant eum: Quare nos non potuimus ejicere eum?

29. Et dixit illis: Hoc genus in nullo potest exire, nisi in oratione & jejunio.

30. Et inde profecti prætergrediebantur Galilæam, nec volebat quenquam scire.

31. Docebat autem discipulos suos, & dicebat illis: Quoniã filius hominis tradetur in manus hominum, & occident eum, & occisus tertia die resurget.

32. At illi ignorabant verbum, & timebant interrogare eum.

33. Et venerunt Capharnaum. Qui cum domi esset, interrogabat eos, Quid in via tractabatis?

34. At illi tacebant, siquidem in via inter se disputaverant, quis eorum major esset.

Das IX. Capitel.

24. Vnd als bald schrey deß Kindes Vater/ vnd sprach: Ich glaube lieber HERR/ Hilff meinem vnglauben.

25. Da nun Jesus sahe/daß das Volck zulieff/ bedrohet er den vnsaubern Geist/vnnd sprach zu jhm: Du sprachloser vnnd tauber Geist/ ich gebiete dir/daß du von jhm außfahrest/vnd fahrest hinfort nicht in jhn.

26. Da schrey er/vnnd reiß jhn sehr/vnnd fuhr auß/vnd er ward als were er todt / daß auch viel sagten/er ist todt.

27. Jesus aber ergreiff jhn bey der Hand/vnd richtet jhn auff/vnd er stund auff.

28. Vnnd da er heim kam/ frageten jhn seine Jünger besonders: Warumb kondten wir jhn nicht außtreiben?

29. Vnd er sprach: Diese art kan mit nichte außfahren/denn durch beten vnd fasten.

30. Vnd sie giengen von dannen hinweg/vnd wandelten durch Galileam/vnd er wolte nicht/ daß es jemandt wissen solt. *Mat. 17, 22.*

31. Er lehret aber seine Jünger/ vnnd sprach zu jhnen: Deß Menschen Sohn wirdt vberantwortet werden in der Menschen Hände/ vnd sie werden jhn tödten / vnnd wenn er getödtet ist/so wirdt er am dritten Tage aufferstehen. *Lu. 9, 21.*

32. Sie aber vernamen das Wort nicht/vnd forchten sich jhn zu fragen.

33. Vnd er kam gen Capernaum/ vnnd da er daheim war/fraget er sie: Was handelt jhr mit einander auff dem Wege?

34. Sie aber schwiegen / denn sie hatten mit einander auff dem Wege gehandelt/ welcher der grössest were? *Mat. 18, 1. Lu. 9. 46.*

ט

35 וישב ויזעק את־שנים עשר ויאמר להם אם איש יאבה להיות הראשון יהיה אחרון מכלם ומשרת כלם׃

36 ויקח את־נער אחד ויקימהו בתוכם ויחבקהו ויאמר להם׃

37 כל־אשר אחד כנערים האלה יקח בשמי יקחני ואשר יקחני איננו יקחני כי־אם אותו אשר שלחני׃

38 ויען לו יוחנן לאמר המלמד ראינו אחד אשר בשמך הוציא את־השדים ולא בא אחרינו ונמנענו כי לא בא אחרינו׃

39 ויאמר ישוע אל תמנעו אותו כי איש לא הוה אשר עשה גבורה בשמי ויוכל ברגע להקל אותי׃

40 כי אשר לא הוה קבלכם חלף לכם הוא׃

41 ואשר ישקה אתכם את־כוס המים בשמי כי למשיח אתם אמן אני אומר לכם לא יאבד את־משכרתו׃

42 ואשר יכשיל אחד מן הקטנים המאמינים בי טוב יותר לו אשר יושם רחים ירכב השחברה על־צוארו וישלך אל־הים׃

43 ואם תכשילך ידך קצצה כי טוב לך לבואך קלוט אל־החיים מהיות לך ידים ולבוא אל־גיא הנם אל־אש לא־תכבה׃

44 אשר שם תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה׃

θʹ.

35. Καὶ καθίσας ἐφώνησε τοὺς δώδεκα, καὶ λέγει αὐτοῖς, εἴ τις θέλει πρῶτος εἶναι, ἔσται πάντων ἔσχατος, καὶ πάντων διάκονος.

36. Καὶ λαβὼν παιδίον, ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ ἐναγκαλισάμενος αὐτὸ εἶπεν αὐτοῖς.

37. Ὃς ἐὰν ἓν τῶν τοιούτων παιδίων δέξηται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται· καὶ ὃς ἐὰν ἐμὲ δέξηται, οὐκ ἐμὲ δέχεται, ἀλλὰ τὸν ἀποστείλαντά με.

38. Ἀπεκρίθη δὲ αὐτῷ Ἰωάννης, λέγων, διδάσκαλε, εἴδομέν τινα ἐν τῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα δαιμόνια, ὃς οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν· καὶ ἐκωλύσαμεν αὐτόν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν.

39. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπε, μὴ κωλύετε αὐτόν. οὐδεὶς γάρ ἐστιν, ὃς ποιήσει δύναμιν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, καὶ δυνήσεται ταχὺ κακολογῆσαί με.

40. Ὃς γὰρ οὐκ ἔστι καθ' ὑμῶν, ὑπὲρ ὑμῶν ἐστιν.

41. Ὃς γὰρ ἂν ποτίσῃ ὑμᾶς ποτήριον ὕδατος ἐν τῷ ὀνόματί μου, ὅτι χριστοῦ ἐστε, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ.

42. Καὶ ὃς ἂν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ, καλόν ἐστιν αὐτῷ μᾶλλον, εἰ περίκειται λίθος μυλικὸς περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ βέβληται εἰς τὴν θάλασσαν.

43. Καὶ ἐὰν σκανδαλίζῃ σε ἡ χείρ σου, ἀπόκοψον αὐτήν. καλόν σοί ἐστι, κυλλὸν εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ τὰς δύο χεῖρας ἔχοντα ἀπελθεῖν, εἰς τὴν γέενναν, εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον.

44. Ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται.

Cap. IX.

35. Et residens vocavit duodecim, & ait illis: Si quis vult primus esse, erit omnium novissimus, & omnium minister.

36. Et accipiens puerum, statuit eum in medio eorum, quem cùm complexus esset, ait illis:

37. Quisquis unum ex hujusmodi pueris receperit in nomine meo, me recipit, & quicunque me susceperit, non me suscipit, sed eum qui misit me.

38. Respondit illi Iohannes, dicens: Magister, vidimus quendam in nomine tuo ejicientem dæmonia, qui non sequitur nos, & prohibuimus eum.

39. Iesus autem ait: Nolite prohibere eum, nemo est enim qui faciat virtutem in nomine meo, & possit citò malè loqui de me.

40. Qui enim non est adversum vos, pro vobis est.

41. Quisquis enim potum dederit vobis calicem aquæ in nomine meo, quia Christi estis: Amen dico vobis, non perdet mercedem suam.

42. Et quisquis scandalizaverit unum ex his pusillis credentibus in me, bonum est ei magis, si circundaretur mola asinaria collo ejus, & in mare mitteretur.

43. Et si scandalizaverit te manus tua, abscinde illam: bonum est tibi, debilem introire in vitam, quam duas manus habentem, ire in gehennam, in ignem inextinguibilem.

44. Vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.

Das IX. Capitel.

35. Vnd er satzte sich/vnd rieff den zwölffen/ vnd sprach zu jhnen: So jemandt will der erste seyn/der soll der letzte seyn für allen/vnnd aller Knecht.

36. Vnd er nam ein Kindlein/vnd stellet es mitten vnter sie/vnd hertzet dasselbige/vnd sprach zu jhnen.

37. Wer ein solchs Kindlein in meinem Namen auffnimbt/der nimbt mich auff / vnd wer mich auff nimbt/der nimbt nicht mich auff/sondern den der mich gesandt hat.

38. Johannes aber antwortet jhm/vnd sprach: Meister/wir sahen einen/der treib Teuffel in deinem Namen auß/Welcher vns nicht nachfolget/vnd wir verbottens jhm / darumb / daß er vns nicht nachfolget. *Lu.9,49. Mat.9,38*

39. Jesus aber sprach: Jhr solts jm nicht verbieten/denn es ist niemandt/der eine That thue in meinem Namen/vnd möge bald übel von mir reden. *1.Cor.12,3.*

40. Wer nicht wider vns ist/der ist für vns.

41. Wer aber euch trencket mit einem Becher Wassers in meinem Namen/darumb / daß jhr Christum angehöret/Warlich ich sage euch/es wirdt jhm nicht vnvergolten bleiben. *Matt.10,42. Mat.18,6 Lu.17,2.*

42. Vnnd wer der kleinen einen ergert/die an mich glauben / dem were es besser/daß jhm ein Mülstein an seinen Hals gehengt würde/vnnd ins Meer geworffen würde.

43. So aber dich deine Hand ergert/so hawe sie ab/Es ist dir besser/daß du ein Krüppel zum Leben eingehest/denn daß du zwo Hände habest/ vnd fahrest in die Helle/in das ewige Feuer. *Mat.5,30 & 18,8.*

44. Da jhr Wurm nicht stirbt/vnd jhr Feuer nicht verleschet. *Isa.66,24.*

ט

45 וְאִם רַגְלְךָ תַכְשִׁילְךָ קַצְּצֶנָּה כִּי טוֹב
לְךָ לָבוֹא אֶל־הַחַיִּים פִּסֵּחַ מִהְיוֹת לְךָ
רַגְלַיִם וּלְהִשָּׁלֵךְ אֶל־גֵיא הִנֹּם אֶל־אֵשׁ
לֹא תִכְבֶּה׃

46 אֲשֶׁר שָׁם תּוֹלַעְתָּם לֹא תָמוּת וְהָאֵשׁ
לֹא תִכְבֶּה׃

47 וְאִם עֵינְךָ תַּכְשִׁילְךָ נַקְּרֶנָּה כִּי־טוֹב
לְךָ בְּעַיִן אַחַת לָבוֹא אֶל־מַלְכוּת אֱלֹהִים
מִהְיוֹת לְךָ עֵינַיִם וּלְהִשָּׁלֵךְ אֶל־גֵיא הִנֹּם
הָאֵשׁ׃

48 אֲשֶׁר שָׁם תּוֹלַעְתָּם לֹא תָמוּת וְאֵשׁ
לֹא תִכְבֶּה׃

49 כִּי כָל־דָּבָר בָּאֵשׁ יִמָּלֵחַ וְכָל קָרְבָּן
בַּמֶּלַח תִּמָּלֵחַ׃

50 טוֹב הַמֶּלַח וְאִם נִמְלַח הַמֶּלַח בַּמֶּה
אוֹתוֹ יְבֻשָּׂם יְהִי־בָכֶם הַמֶּלַח וִיהִי
שָׁלוֹם בֵּינֵיכֶם׃

י

יָקָם מִשָּׁם וַיָּבוֹא בִּגְבוּלֵי יְהוּדָה
לְעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וַיִּקָּהֲלוּ עוֹד מ
מַקְהֵלִים אֵלָיו וּכְפַעַם בְּפַעַם שָׁב וְלִמְּדָם׃

2 וַיִּקְרְבוּ הַמְפָרְשִׁים וַיִּשְׁאֲלוּ לוֹ הֲיוּכַל
אִישׁ לַעֲזֹב אֶת־אִשְׁתּוֹ וַיְנַסּוּהוּ׃

3 וְהוּא עָנָה וְאָמַר לָהֶם מַה צִוָּה
אֶתְכֶם מֹשֶׁה׃

4 וְהֵמָּה אָמְרוּ מֹשֶׁה הִנִּיחַ לִכְתֹּב סֵפֶר
כְּרִיתוּת וּלְשַׁלֵּחַ׃

5 וַיַּעַן יֵשׁוּעַ וַיֹּאמֶר לָהֶם לְמַעַן מֵחֻזְקַת
לְבַבְכֶם כָּתַב לָכֶם אֶת־הַמִּצְוָה הַזֹּאת׃

ζ'.

45. Καὶ ἐὰν ὁ πούς σου σκανδαλίζῃ σε, ἀπόκοψον αὐτόν· καλόν ἐστί σοι εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλόν, ἢ τοὺς δύο πόδας ἔχοντα, βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν, εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον.

46. Ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται.

47. Καὶ ἐὰν ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζῃ σε, ἔκβαλε αὐτόν· καλόν σοί ἐστι, μονόφθαλμον εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα, βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός.

48. Ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται.

49. Πᾶς γὰρ πυρὶ ἁλισθήσεται, καὶ πᾶσα θυσία ἁλὶ ἁλισθήσεται.

50. Καλὸν τὸ ἅλας· ἐὰν δὲ τὸ ἅλας ἄναλον γένηται, ἐν τίνι αὐτὸ ἀρτύσετε; ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς ἅλας, καὶ εἰρηνεύετε ἐν ἀλλήλοις.

ΚΕΦΑΛ. ι'.

Κἀκεῖθεν ἀναστὰς ἔρχεται εἰς τὰ ὅρια τῆς ἰουδαίας, διὰ τοῦ πέραν τοῦ ἰορδάνου. καὶ συμπορεύονται πάλιν ὄχλοι πρὸς αὐτόν, καὶ, ὡς εἰώθει, πάλιν ἐδίδασκεν αὐτούς.

2. Καὶ προσελθόντες οἱ Φαρισαῖοι ἐπηρώτων αὐτόν, εἰ ἔξεστιν ἀνδρὶ γυναῖκα ἀπολῦσαι; πειράζοντες αὐτόν.

3. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, τί ὑμῖν ἐνετείλατο μωσῆς.

4. Οἱ δὲ εἶπον, μωσῆς ἐπέτρεψε βιβλίον ἀποστασίου γράψαι, καὶ ἀπολῦσαι.

5. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν ἔγραψεν ὑμῖν τὴν ἐντολὴν ταύτην.

Cap. IX.

45. Et si pes tuus te scandalizat, amputa illum, bonum est tibi claudum introire in vitam æternam, quam duos pedes habentem, mitti in gehennam ignis inextinguibilis.

46. Vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.

47. Quod si oculus tuus scandalizat te, ejice eum: bonum est tibi luscum introire in regnum Dei, quam duos oculos habentem, mitti in gehennam ignis.

48. Vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.

49. Omnis enim igne salietur: & omnis victima sale salietur.

50. Bonum est sal, quod si sal insulsum fuerit, in quo illud condietis? Habete in vobis sal, & pacem habete inter vos.

Das IX. Capitel.

45. Ergert dich dein Fuß/so hawe jhn ab / es ist dir besser/daß du Lahm zum Leben eingehest/ denn daß du zween Füsse habest/vnd werdest inn die Helle geworffen/in das ewige Fewer.

46. Da jhr Wurm nicht stirbt/vnd jhr Fewer nicht verlescht.

47. Ergert dich dein Auge/so wirffs von dir/ es ist dir besser / daß du eindugig in das Reich Gottes gehest/denn daß du zwey Augen habest/ vnd werdest in das Hellische Fewer geworffen.

48. Da jr Wurm nicht stirbet/vnd jhr Fewer nicht verlescht.

49. Es muß alles mit Fewer gesaltzen werden/ vnd alles Opffer wirdt mit Saltz gesaltzt. Leu. 2,13. Mat. 5,13. Luc. 14, 34.

50. Das Saltz ist gut / so aber das Saltz thumb wirdt/wo mit wirdt man wirtzen? Habt Saltz bey euch/vnd habt Friede vntereinander.

Cap. X.

ET inde exurgens, venit in fines Iudeæ ultra Iordanem, & conveniunt iterum turbæ ad eum, & sicut consueverat, iterum docebat illos.

2. Et accedentes Pharisæi, interrogabant eum: Si licet viro uxorem dimittere? tentantes eum.

3. At ille respondens, dixit eis: Quid vobis præcepit Moyses?

4. Qui dixerunt: Moyses permisit libellum repudii scribere, & dimittere.

5. Quibus respondens Iesus, ait: ad duritiam cordis vestri scripsit vobis præceptum illud.

Das X. Capitel.

VNd er machet sich auff / vnnd kam von dannen an die örter deß Jüdischen Landes/jenseydt deß Jordans / vnnd das Volck gieng abermal mit hauffen zu jhm/ vnnd wie seine gewonheit war/lehret er sie abermal. Mat. 19, 1.

2. Vnd die Phariseer tratten zu jhm/vnd fragten jhn/Ob ein Mann sich scheiden möge von seinem Weib? vnd versuchten jhn damit.

3. Er antwortet aber/ vnd sprach: Was hat euch Moses gebotten?

4. Sie sprachen: Moses hat zugelassen einen Scheidbrieff zu schreiben/vnd sich zu scheiden. Deu. 24, 1.

5. Jesus antwortet / vnnd sprach zu jhnen: Vmb ewers Hertzen hertigkeit willen hat er euch solches geschrieben.

י

6 אבל מראשית הבריאה זכר ונקבה
ברא אתם אלהים׃
7 על־כן יעזב אדם את־אביו ואת־
אמו ודבק באשתו׃
8 והיו שניהם לבשר אחד לכן לא עוד
שנים הם כי אם בשר אחד׃
9 ואשר אלהים אחד אתם אדם לא
יפריד׃
10 ובבית שבו תלמידיו ושאלו לו על־
הדברים האלה׃
11 ויאמר להם אשר יעזב את־אשתו
ויקח אחרת בנאף עליה׃
12 ואם אשה תעזב את־אישה ותקח
אחר גם היא מנאפת׃
13 ויקריבו לו ילדים להגיע בם
והתלמידים גערו במקריבים׃
14 וכאשר ראה ישוע זעם ויאמר להם
הניחו את־הילדים לבוא אלי ואל־
תמנעו אותם כי אשר כאלה הם יש
להם המלכות אלהים׃
15 אמן אני אומר לכם כל אשר לא
יקבל את מלכות אלהים כמו הילד
לא יבוא בה׃
16 ויחבק אותם וישם את ידים עליהם
ויברך אותם׃
17 וכאשר יצא בדרך רץ אחד ויכרע
אליו וישאל לו לאמר המלמד טוב מה
אעשה ואירש את־חיי עולם׃
18 ויאמר ישוע אליו לאמר מה תאמר
לי טוב איש לא טוב כי אם אחד האלהים׃

ι'.

6. Ἀπὸ δὲ ἀρχῆς κτίσεως ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτοὺς ὁ θεὸς, καὶ εἶπεν.

7. Ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ.

8. Καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. ὥστε οὐκέτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ μία σάρξ.

9. Ὃ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω.

10. Καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ πάλιν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπηρώτησαν αὐτόν.

11. Καὶ λέγει αὐτοῖς. ὃς ἐὰν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται ἐπ' αὐτήν.

12. Καὶ ἐὰν γυνὴ ἀπολύσῃ τὸν ἄνδρα αὐτῆς, καὶ γαμηθῇ ἄλλῳ, μοιχᾶται.

13. Καὶ προσέφερον αὐτῷ παιδία, ἵνα ἅψηται αὐτῶν· οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμων τοῖς προσφέρουσιν.

14. Ἰδὼν δὲ ὁ ἰησοῦς ἠγανάκτησε. καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ἄφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρός με, καὶ μὴ κωλύετε αὐτά· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.

15. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν. ὃς ἐὰν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν.

16. Καὶ ἐναγκαλισάμενος αὐτὰ, τιθεὶς τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτὰ, ηὐλόγει αὐτά.

17. Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ εἰς ὁδὸν, προσδραμὼν εἷς, καὶ γονυπετήσας αὐτὸν, ἐπηρώτα αὐτὸν, διδάσκαλε ἀγαθὲ, τί ποιήσω ἵνα ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω;

18. Ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς, εἰ μὴ εἷς, ὁ θεός.

Cap. X.

6. Ab initio autem creaturæ maſculum & fœminam fecit eos Deus.

7. Propter hoc, relinquet homo patrem ſuum & matrem, & adhærebit ad uxorem ſuam.

8. Et erunt duo in carne una. Itaque jam non ſunt duo, ſed una caro.

9. Quod ergo Deus conjunxit, homo non ſeparet.

10. Et in domo iterum diſcipuli ejus de eodem interrogaverunt eũ.

11. Et ait illis: Quicunque dimiſerit uxorem ſuam, & aliam duxerit; adulterium committit ſuper eam.

12. Et ſi uxor dimiſerit virum ſuum, & alii nupſerit, mœchatur.

13. Et offerebant illi parvulos, ut tangeret illos. Diſcipuli autem comminabantur offerentibus.

14. Quos cùm videret Ieſus, indignè tulit, & ait illis: Sinite parvulos venire ad me, & ne prohibueritis eos, talium enim eſt regnum Dei.

15. Amen dico vobis, quiſquis non receperit regnum Dei velut parvulus, non intrabit in illud.

16. Et complexans eos, & imponens manus ſuper illos, benedicebat eos.

17. Et cum egreſſus eſſet in via, procurrens quidam genu flexo ante eum; rogabat eum, Magiſter bone, quid faciam, ut vitam ęternam percipiam?

18. Ieſus autem dixit ei: Quid me dicis bonum? Nemo bonus, niſi unus, Deus.

Das X. Capitel.

6. Aber von Anfang der Creatur / hat ſie Gott geſchaffen ein Mänlein vnd Fräwlein. *Gen 1,27 Mat 19.4 Gen 2,24 1.Cor.6, 16.*

7. Darumb wirdt der Menſch ſeinen Vatter vnd Mutter verlaſſen / vnnd wirdt ſeinem Weib anhangen.

8. Vnd werden ſeyn die zwey ein Fleiſch / ſo ſind ſie nun nicht zwey / ſondern ein Fleiſch.

9. Was denn Gott zuſammen gefügt hat / ſoll der Menſch nicht ſcheiden. *Eph.5,31. 1. Cor. 7, 10.*

10. Vnnd daheim fragten jhn abermal ſeine Jünger vmb daſſelbige.

11. Vnd er ſprach zu jhnen: Wer ſich ſcheidet von ſeinem Weibe / vnd freyet ein andere / der bricht die Ehe an jhr.

12. Vnd ſo ſich ein Weib ſcheidet von jhrem Manne / vnd freyet einen andern / die bricht jhre Ehe.

13. Vnd ſie brachten Kindlein zu jhm / daß er ſie anrührete / die Jünger aber fuhren die an / die ſie trugen. *Mat 19,13 Lu.18,15.*

14. Da es aber JEſus ſahe / ward er vnwillig / vnd ſprach zu jhnen: Laſſet die Kindlein zu mir kommen / vnd wehret jhnen nicht / denn ſolcher iſt das Reich Gottes.

15. Warlich ich ſage euch / wer das Reich Gottes nicht empfehet als ein Kindlein / der wirdt nicht hinein kommen.

16. Vnd er hertzet ſie / vnd leget die Hände auff ſie / vnd ſegnet ſie.

17. Vnnd da er hinauß gangen war auff den Weg / lieff einer vorne für / vnd kniet für jhn / vnd fraget jhn: Guter Meiſter / was ſoll ich thun / das ich das ewige Leben ererbe? *Matt.19, 16. Lu.18,18. Exo.20,13*

18. Aber Jeſus ſprach zu jhm: Was heiſſeſt du mich gut? Niemand iſt gut / denn der einige Gott.

י

19 ידעת את־המצות לא תנאף לא
תרצח לא תגנב לא תענה עד שקר לא
תשכיל כבד את־אביך ואת אמך ׃
20 והוא ענה ויאמר לו מלמד כל־
זאת שמרתי מנעורי ׃
21 וישוע הביטו ונשק לו ויאמר אליו
אחת תחסר לך לך לך ומכרה כל־אשר
לך ותן לאביונים ויהיה לך אוצר
בשמים ובוא ושא את־הצליב ולך אחרי ׃
22 ויכמרו רחמיו על־הדבר הזה וילך
ברוח נכאה כי היה לו קנין רב ׃
23 ויבן ישוע ויאמר לתלמידיו איכה
יעבלו אלה אשר יש להם קנין רב לבוא
אל־מלכות אלהים ׃
24 והתלמידים נבערו על־הדברים
האלה ויען ישוע ויאמר להם בנים
איך יעבלו אלה אשר מבטחים על־
הונם לבוא אל־מלכות אלהים ׃
25 כי־יקל לעבר הגמל בעד חור
המחט מבוא עשיר אל־מלכות אלהים ׃
26 והמה נבהלו מאד לאמר בנפשם
ומי יוכל להושע ׃
27 ויביטם ישוע לאמר את האנשים
לא יוכל אבל את־האלהים כי את־
האלהים כל־יוכל להיות ׃
28 ויחל כיפה לאמר אליו הנה אנחנו
עזבנו כל ונלך אחריך ׃
29 ויען ישוע ויאמר אמן אני אומר
לכם איש לא יש אשר עזב בית או אחים

ι.

19. Τὰς ἐντολὰς οἶδας, μὴ μοιχεύσης, μὴ φονεύσῃς, μὴ κλέψῃς, μὴ ψευδομαρτυρήσῃς, μὴ ἀποστερήσῃς· τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα.

20. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ, διδάσκαλε, ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός μου.

21. Ὁ δὲ ἰησοῦς ἐμβλέψας αὐτῷ, ἠγάπησεν αὐτὸν, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἕν σοι ὑστερεῖ· ὕπαγε, ὅσα ἔχεις πώλησον, καὶ δὸς τοῖς πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι ἄρας τὸν σταυρόν.

22. Ὁ δὲ στυγνάσας ἐπὶ τῷ λόγῳ, ἀπῆλθε λυπούμενος· ἦν γὰρ ἔχων κτήματα πολλά.

23. Καὶ περιβλεψάμενος ὁ ἰησοῦς, λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελεύσονται.

24. Οἱ δὲ μαθηταὶ ἐθαμβοῦντο ἐπὶ τοῖς λόγοις αὐτοῦ. ὁ δὲ ἰησοῦς πάλιν ἀποκριθεὶς λέγει αὐτοῖς, τέκνα, πῶς δύσκολόν ἐστι τοὺς πεποιθότας ἐπὶ τοῖς χρήμασιν, εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν.

† γὰρ 25. Εὐκοπώτερόν † ἐστι κάμηλον διὰ τῆς τρυμαλιᾶς τῆς ῥαφίδος εἰσελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν.

26. Οἱ δὲ περισσῶς ἐξεπλήσσοντο, λέγοντες πρὸς ἑαυτοὺς, καὶ τίς δύναται σωθῆναι;

27. Ἐμβλέψας δὲ αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, λέγει· παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνατον, ἀλλ᾽ οὐ παρὰ τῷ θεῷ· πάντα γὰρ δυνατά ἐστι παρὰ τῷ θεῷ.

28. Καὶ ἤρξατο ὁ πέτρος λέγειν αὐτῷ, ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι.

29. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς εἶπεν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδείς ἐστιν ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν, ἢ ἀδελφοὺς,

Cap. X.

19. Præcepta nosti, Ne adulteres, Ne occidas, Ne fureris, Ne falsum testimonium dixeris, Ne fraudem feceris, Honora patrem tuum & matrem.

20. At ille respondens, ait illi: Magister, hæc omnia observavi à juventute mea.

21. Iesus autem intuitus eum, †dilexit eum, & dixit ei: Vnum tibi deest: vade, quæcunque habes vende, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo: & veni, sequere me, (tollens crucem tuam.)

22. Qui contristatus in verbo, abiit mœrens, erat enim habens multas possessiones.

23. Et circumspiciens Iesus, ait discipulis suis, Quàm difficilè qui pecunias habent, in regnum Dei introibunt.

24. Discipuli autem obstupescebant in verbis ejus. At Iesus rursus respondens, ait illis: Filioli, quàm difficile est confidentes in pecuniis, in regnum Dei introire.

25. Facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum Dei.

26. Qui magis admirabantur, dicentes ad semetipsos, Et quis potest salvus fieri.

27. Et intuens illos Iesus, ait: Apud homines impossibile est, sed non apud Deum, omnia enim possibilia sunt apud Deum.

28. Et cœpit ei Petrus dicere: Ecce, nos dimisimus omnia, & secuti sumus te.

29. Respondens Iesus, ait: Amen dico vobis, nemo est qui reliquerit domum, aut fratres. ---

Das X. Capitel.

19. Du weissest je die Gebot wol/ Du solt nicht Ehebrechen. Du solt nicht Tödten. Du solt nicht stelen. Du solt nicht falsche Gezeugniß reden. Du solt niemand teuschen. Ehre deinen Vater vnd Mutter.

Matt 19,16. Lu 18,18. Exo 20,13

20. Er antwortet aber vnnd sprach zu jhm. Meister/das hab ich alles gehalten von meiner Jugendt auff.

21. Vnd Jesus sahe jn an/vnd †liebet jhn/vnd sprach zu jhm: Eines fehlet dir / Gehe hin/verkauffe alles was du hast/vnnd gibs den Armen/ so wirst du einen Schatz im Himmel haben/ vnd komb/folge mir nach/vnd nimb das Creutz auff dich.

† küsset
† osculatus est.

22. Er aber ward vnmuts über der Rede/vnd gieng trawrig darvon/denn er hatte viel Güter.

23. Vnnd Jesus sahe vmb sich/vnd sprach zu seinen Jüngern: Wie schwerlich werden die Reichen in das Reich Gottes kommen.

24. Die Jünger aber entsatzten sich über seiner Rede. Aber Jesus antwortet widerumb/ vnd sprach zu jhnen: Lieben Kinder/wie schwerlich ists / daß die/so jhr vertrawen auff Reichthumb setzen/ins Reich Gottes kommen.

25. Es ist leichter / das ein Kamel durch ein Nadelöhr gehe/denn das ein Reicher ins Reich Gottes komme.

26. Sie entsatzten sich aber noch viel mehr/ vnd sprachen vntereinander: Wer kan denn selig werden?

27. Jesus aber sahe sie an/vnnd sprach: Bey den Menschen ists vnmüglich / aber nicht bey Gott/denn alle ding sind müglich bey Gott.

28. Da saget Petrus zu jhm: Sihe/wir haben alles verlassen vnd sindt dir nachgefolget.

Matt. 19,27. Lu. 18,28

29. Jesus antwortet/vnd sprach: Warlich/ ich sage euch / Es ist niemandt / so er verlesset Hauß/oder Brüder. ---

ἢ ἀδελφούς,

י

או אחיות או אביו או אמו או אשה או
בנים או שדות למעני ולמען הבשורה:
30 אשר לא יקח מאה ידות בעת
הזה בתים ואחים ואחיות ואמות
ובנים ושדות עם־רדיפה ובעולם הבא
חיי עולם :
31 כי־רבים מאחרונים יהיו הראשונים
ומראשונים האחרונים :
32 ויהיו בדרך עולים אל־ירושלים
ויקדים אותם ישוע ויבהלו וילכו אחריו
וייראו ויקח עוד את־שנים עשר ויחל
לאמר אליהם את אשר עתידים
להקרות לו :
33 כי־הנה עולים אנחנו ירושלימה
ובן־האדם ימסר לכהנים ולסופרים
ויחיבו ראשו למות ויסגירו אותו בידי
הגוים :
34 ויליצוהו וייסרוהו וירק ירקו בפניו
וימותתוהו וביום השלישי יקום :
35 ויקרבו אליו יעקב ויוחנן בני־זבדי
לאמר המלמד נאבה אשר תעשה לנו
את־אשר נשאל ממך :
36 ויאמר אליהם מה תאבו לעשות
לכם :
37 ויאמרו לו תן לנו אשר אחד ממנו
מימינך ואחד משמאלך ישב בכבודך :
38 וישוע אמר להם לא ידעתם מה
שאלתם התוכלו לשתות את־הכוס
אשר אני אשתה ובטבילה אשר אטבל
תטבלו :

ι'.

ἢ ἀδελφὰς, ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ
γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγροὺς, ἕνεκεν ἐμοῦ
καὶ ἕνεκεν τοῦ εὐαγγελίου.
30. Ἐὰν μὴ λάβῃ ἑκατονταπλα-
σίονα νῦν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, οἰκίας, καὶ
ἀδελφοὺς, καὶ ἀδελφὰς, καὶ μητέρας,
καὶ τέκνα, καὶ ἀγροὺς, μετὰ διωγμῶν, καὶ ἐν
τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον.
31. Πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι,
καὶ οἱ ἔσχατοι πρῶτοι.

32. Ἦσαν δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἀναβαίνοντες
εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ ἦν προάγων αὐ-
τοὺς ὁ ἰησοῦς, καὶ ἐθαμβοῦντο, καὶ ἀκο-
λουθοῦντες ἐφοβοῦντο. καὶ παραλα-
βὼν πάλιν τοὺς δώδεκα, ἤρξατο αὐτοῖς
λέγειν τὰ μέλλοντα αὐτῷ συμβαίνειν.

33. Ὅτι ἰδοὺ, ἀναβαίνομεν εἰς ἱερο-
σόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παρα-
δοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς γραμ-
ματεῦσι, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὸν θανά-
τῳ, καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσι.
34. Καὶ ἐμπαίξουσιν αὐτῷ, καὶ μαστι-
γώσουσιν αὐτὸν, καὶ ἐμπτύσουσιν αὐτῷ, καὶ
ἀποκτενοῦσιν αὐτὸν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέ-
ρᾳ ἀναστήσεται.
35. Καὶ προσπορεύονται αὐτῷ ἰάκω-
βος καὶ ἰωάννης, οἱ υἱοὶ ζεβεδαίου, λέ-
γοντες, διδάσκαλε, θέλομεν ἵνα ὃ ἐὰν
αἰτήσωμεν, ποιήσῃς ἡμῖν.
36. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, τί θέλετε ποιῆ-
σαί με ὑμῖν;

37. Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, δὸς ἡμῖν ἵνα εἷς
ἐκ δεξιῶν σου καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων σου
καθίσωμεν ἐν τῇ δόξῃ σου.
38. Ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, οὐκ οἴ-
δατε τί αἰτεῖσθε. δύνασθε πιεῖν τὸ πο-
τήριον ὃ ἐγὼ πίνω, καὶ τὸ βάπτισμα ὃ
ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθῆναι.

Cap. X.

aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros, propter me & propter Evangelium.

30. Qui non accipiet centies tantum, nunc in tempore hoc; domos, & fratres, & sorores, & matres, & filios, & agros, cum persecutionibus, & in seculo futuro vitam æternam.

31. Multi autem erunt primi, novissimi; & novissimi, primi.

32. Erant autem in via ascendentes Ierosolymam, & præcedebat illos Iesus, & stupebant; & sequentes timebant. Et assumens iterum duodecim, cœpit illis dicere quæ essent ei eventura.

33. Quia ecce ascendimus Ierosolymam, & filius hominis tradetur principibus Sacerdotum, & Scribis & Senioribus, & damnabunt eum morte, & tradent eum gentibus.

34. Et illudent ei, & conspuent eum, & flagellabunt eum, & interficient eum, & tertia die resurget.

35. Et accedunt ad eum Iacobus & Iohannes filii Zebedæi, dicentes: Magister, volumus ut quodcunque petierimus facias nobis.

36. At ille dixit eis: Quid vultis ut faciam vobis?

37. Et dixerunt: Da nobis ut unus ad dexteram tuam, & alius ad sinistram tuam sedeamus in gloria tua.

38. Iesus autem ait eis: Nescitis quid petatis. Potestis bibere calicem quem ego bibo, aut baptismo quo ego baptizor, baptizari?

Das X. Capitel.

oder Schwester/oder Vater/oder Mutter / oder Weib/oder Kinder/oder äcker / vmb meinet willen/vnd vmb deß Evangelij willen.

30. Der nicht hundertfeltig empfahe / jetzt inn dieser zeit/Häuser/vnd Brüder/vnd Schwester/ vnd Mutter/vnd Kinder/vnd äcker / mit verfolgungen/vnd in der zukünfftigen Welt das ewige Leben.

31. Viel aber werden die letzten seyn / die die ersten sind/vnd die ersten seyn/ die die letzten sindt. *Matt. 19, 30. Lu. 13,30*

32. Sie wåren aber auff dem Wege/vnd giengen hinauff gen Jerusalem/vnd Jesus gieng für jhnen/vnd sie entsatzten sich/ folgeten jhm nach/ vnd furchten sich. Vnd Jesus nam abermal zu sich die Zwölffe/vnd saget jhnen / was jhm widerfahren würde. *Matt. 20, 17. Lu. 18,31.*

33. Sihe/wir gehen hinauff gen Jerusalem/ vnd deß Menschen Sohn wirdt vberantwortet werden den Hohenpriestern vnd Schrifftgelehrten/vnd sie werden jhn verdammen zum Tode/ vnd vberantworten den Heyden.

34. Die werden jhn verspotten / vnnd geisseln/ vnd verspeyen vnd tödten/vnd am dritten Tage wirdt er aufferstehen.

35. Da giengen zu jhm Jacobus vnd Johannes die Söhne Zebedei/vnd sprachen: Meister/ wir wollen/daß du vns thust/was wir dich bitten werden. *Matt. 20, 20.*

36. Er sprach zu jhnen: Was wolt jhr/daß ich euch thue?

37. Sie sprachen zu jhm: Gib vns daß wir sitzen/einer zu deiner Rechten/vnd einer zu deiner Lincken/in deiner Herrligkeit.

38. Jesus aber sprach zu jhnen: Jr wisset nicht was jhr bittet. Köndt jhr den Kelch trincken / den ich trincke/vnd euch tauffen lassen mit der Tauffe/da ich mit getauffet werde?

י

39 וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו נוּכָל וְיֵשׁוּעַ אָמַר לָהֶם
אֶת־הַכּוֹס אֲשֶׁר אֲנִי אֶשְׁתֶּה תִּשְׁתּוּהָ
וּבַטְּבִילָה אֲשֶׁר אֲנִי אֶטָּבֵל תִּטָּבֵלוּ :

40 אֲבָל לָשֶׁבֶת מִימִינִי וּמִשְּׂמֹאלִי אֵינֶנּוּ
לִי לָתֵת כִּי־אִם אֲשֶׁר הוּכַן לָהֶם :

41 וְכַאֲשֶׁר שָׁמְעוּ הָעֲשֶׂרֶת הֵחֵלּוּ לִזְעֹם
עַל־יַעֲקֹב וְיוֹחָנָן :

42 וְיֵשׁוּעַ קָרָא לָהֶם וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם
יְדַעְתֶּם כִּי־הַנִּרְאִים לָשֹׂר עַל־הַגּוֹיִם
יִמְשְׁלוּ בָם וְהַגְּדוֹלִים בָּהֶם יִשְׁלְטוּ
עֲלֵיהֶם :

43 וְכָכָה לֹא יִהְיֶה בֵּינֵיכֶם כִּי־אִם אֲשֶׁר
יִרְצֶה לִהְיוֹת גָּדוֹל בָּכֶם יְהִי־מְשָׁרֶתְכֶם :

44 וַאֲשֶׁר יֹאבֶה בָכֶם לִהְיוֹת הָרִאשׁוֹן
יְהִי־עַבְדְּכֶם :

45 כִּי־בֶן־הָאָדָם לֹא בָא לְהִשָּׁרֵת כִּי
אִם לְשָׁרֵת וְלָתֵת אֶת־נַפְשׁוֹ פִּדְיוֹן
לָרַבִּים :

46 וַיָּבוֹאוּ אֶל־יְרִיחוֹ וּבְצֵאתוֹ מִירִיחוֹ
וְתַלְמִידָיו וְעַם רָב בַּר־טִימַי בַּר־
טִימַי עִוֵּר יָשַׁב בַּדֶּרֶךְ וְשׁוֹאֵל :

47 וַיִּשְׁמַע כִּי יֵשׁוּעַ הַנָּצְרִי הוּא וַיָּחֶל
לִזְעֹק וְלֵאמֹר יֵשׁוּעַ בֶּן־דָּוִד חָנֵּנִי :

48 וַיִּגְעֲרוּ בוֹ רַבִּים לַחֲשׁוֹתוֹ וְהוּא יוֹתֵר
רַב מְאֹד צָעַק חָנֵּנִי בֶּן־דָּוִד :

49 וְקָם יֵשׁוּעַ וַיֹּאמֶר לְהִקָּרֵא לוֹ וַיִּקְרְאוּ
לָעִוֵּר וַיֹּאמְרוּ לוֹ חֲזַק וֶאֱמַץ קוּם
קוֹרֵא לָךְ :

ι.

39 Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, δυνάμεθα. ὁ δὲ
ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, τὸ μὲν ποτήριον ὃ
ἐγὼ πίνω, πίεσθε. καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐ-
γὼ βαπτίζομαι, βαπτισθήσεσθε.

40. Τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ
ἐξ εὐωνύμων μου, οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι,
ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται.

41. Καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα ἤρξαντο
ἀγανακτεῖν περὶ ἰακώβου καὶ ἰωάννου.

42. Ὁ δὲ ἰησοῦς προσκαλεσάμενος
αὐτοὺς, λέγει αὐτοῖς, οἴδατε ὅτι οἱ δοκοῦν-
τες ἄρχειν τῶν ἐθνῶν, κατακυριεύουσιν
αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι αὐτῶν, κατεξου-
σιάζουσιν αὐτῶν.

43. Οὐχ οὕτω δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν, ἀλλ' ὃς
ἐὰν θέλῃ γενέσθαι μέγας ἐν ὑμῖν, ἔσται
διάκονος ὑμῶν.

44. Καὶ ὃς ἂν θέλῃ ὑμῶν γενέσθαι
πρῶτος, ἔσται πάντων δοῦλος.

45. Καὶ γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, οὐκ
ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆ-
σαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύ-
τρον ἀντὶ πολλῶν.

46. Καὶ ἔρχονται εἰς ἱεριχώ. καὶ ἐκπο-
ρευομένου αὐτοῦ ἀπὸ ἱεριχὼ, καὶ τῶν μαθη-
τῶν αὐτοῦ, καὶ ὄχλου ἱκανοῦ, υἱὸς τιμαίου
βαρτίμαιος ὁ τυφλὸς ἐκάθητο παρὰ
τὴν ὁδὸν προσαιτῶν.

47. Καὶ ἀκούσας ὅτι ἰησοῦς ὁ ναζω-
ραῖός ἐστιν, ἤρξατο κράζειν καὶ λέγειν, ὁ
υἱὸς δαυὶδ ἰησοῦ, ἐλέησόν με.

48. Καὶ ἐπετίμων αὐτῷ πολλοὶ, ἵνα
σιωπήσῃ· ὁ δὲ πολλῷ μᾶλλον ἔκραζεν,
υἱὲ δαυὶδ, ἐλέησόν με.

49. Καὶ στὰς ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτὸν φω-
νηθῆναι· καὶ φωνοῦσι τὸν τυφλὸν, λέ-
γοντες αὐτῷ, θάρσει, ἔγειραι· φωνεῖ σε.

Cap. X.

39. At illi dixerunt ei, Possumus. Iesus autem ait eis: Calicem quidem quem ego bibo, bibetis; & baptisma quo ego baptizor, baptizabimini.

40. Sedere autem ad dexteram meam, vel ad sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est.

41. Et audientes decem, cœperunt indignari de Iacobo & Iohanne.

42. Iesus autem vocans eos, ait illis: Scitis, quia hi qui videntur principari gentibus, dominantur eis: & principes eorum potestatem habent ipsorum.

43. Non ita est autem in vobis: sed quicunq; voluerit fieri major, erit vester minister.

44. Et quicunque voluerit in vobis primus esse, erit omnium servus.

45. Nam & filius hominis non venit ut ministraretur ei, sed ut ministraret, & daret animam suam redemptionem pro multis.

46. Et veniunt Iericho, & proficiscente eo de Iericho, & discipulis ejus, & plurima multitudine, filius Timæi Bartimæus cæcus, sedebat juxta viam mendicans.

47. Qui cùm audisset, quia Iesus Nazarenus est: cœpit clamare, & dicere; Iesu fili David, miserere mei.

48. Et comminabantur ei multi, ut taceret. At ille multò magis clamabat: Fili David, miserere mei.

49. Et stans Iesus præcepit illum vocari. Et vocant cæcum dicentes ei: † Animæquior esto, surge, vocat te.

Das X. Capitel.

39. Sie sprachen zu jhm: Ja wir können es wol. Jesus aber sprach zu jhnen: Zwar/jhr werdet den Kelch trincken/den ich trincke/ vnnd getaufft werden mit der Tauffe/da ich mit getaufft werde.

40. Zu sitzen aber zu meiner Rechten/ vnnd zu meiner Lincken/stehet mir nicht zu/euch zu geben/ sondern welchen es bereytet ist.

41. Vnd da das die zehen höreten/ wurden sie vnwillig vber Jacobum vnd Johannem. Matt. 20, 24.

42. Aber Jesus rieff jhnen/vnnd sprach zu jhnen: Jhr wisset / daß die Weltlichen Fürsten herrschen/vnd die Mechtigen vnter jhnen haben Gewalt. Luc. 22, 25

43. Aber also soll es vnter euch nicht seyn/sondern/welcher will groß werden vnter euch/der soll ewer Diener seyn.

44. Vnd welcher vnter euch will der fürnembste werden/der soll ewer aller Knecht seyn.

45. Denn auch deß Menschen Sohn ist nicht kommen/daß er jhm dienen lasse/sondern daß er diene / vnnd gebe sein Leben zur bezahlung für viele.

46. Vnd sie kamen gen Jericho / vnnd da er auß Jericho gieng er vnd seine Jünger/vnd ein groß Volck/da saß ein Blinder / Bartimeus/ Timei Sohn/am Wege/vnd bettelt. Matt. 20, 29. Luc. 18, 35

47. Vnd da er höret/daß es Jesus von Nazareth war/fieng er an zu schreyen/ vnnd sagen: Jesu du Sohn David/erbarm dich mein.

48. Vnd viel bedroheten jn/er solte stillschweigen. Er aber schrey viel mehr: Du Sohn David/erbarm dich mein.

49. Vnd Jesus stund stille/vnd ließ jhn ruffen. Vnd sie rieffen dem Blinden/vnd sprachen zu jhm: Sey getrost/stehe auff/er ruffet dir.

† Bono animo esto

י

50 וישליך את־בגדו ממנו ויקם ויבוא אל־ישוע:

51 ויען לו ישוע לאמר מה תאוה לעשותי לך והעור אמר לו רבוני אשר אראה:

52 וישוע אמר לו לך לך אמונתך הושיעתך ופתאם ראה וילך אחרי ישוע בדרך:

יא

ויהי כאשר קרבו לירושלים אל־בית פאגי ובית עניה אל־הר הזיתים וישלח שני תלמידיו:

2 ויאמר להם לכו אל־הטירה אשר לפניכם ופתאם כאשר תבואו בה תמצאו עיר אסור אשר עליו איש לא ישב התירוהו והביאו:

3 ואם איש יאמר לכם מה תעשו זאת אמרו כי־לאדני נצרכו ומיד־ישלחנו פה:

4 וילכו וימצאו את־העיר אסור אל־השער לחוץ משוק אל־אם הדרך בראש שני הדרכים ויתירוהו:

5 וקצת האנשים אשר קמים שם אמרו להם מה עשים אתם כי־תתירו את־העיר:

6 והמה אמרו להם כאשר צוה ישוע וישלחום:

7 ויוליכו את־העיר אל־ישוע וישליכו עליו את־בגדיהם וישב עליו:

8 ורבים הציעו את־בגדותם בדרך ואחרים כרתו ענפים מן־העצים ויציעו בדרך:

ι.

50. Ὁ δὲ ἀποβαλὼν τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, ἀναστὰς ἦλθε πρὸς τὸν ἰησοῦν.

51. Καὶ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, τί θέλεις ποιήσω σοι; ὁ δὲ τυφλὸς εἶπεν αὐτῷ, ῥαββουνί, ἵνα ἀναβλέψω.

52. Ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, ὕπαγε. ἡ πίστις σου σέσωκέ σε. καὶ εὐθέως ἀνέβλεψε. καὶ ἠκολούθει τῷ ἰησοῦ ἐν τῇ ὁδῷ.

ΚΕΦΑΛ. ια΄.

Καὶ ὅτε ἐγγίζουσιν εἰς ἱερουσαλὴμ, εἰς Βηθσφαγὴ καὶ Βηθανίαν πρὸς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν, ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ.

2. Καὶ λέγει αὐτοῖς, ὑπάγετε εἰς τὴν κώμην τὴν κατέναντι ὑμῶν, καὶ εὐθέως εἰσπορευόμενοι εἰς αὐτὴν, εὑρήσετε πῶλον δεδεμένον, ἐφ' ὃν οὐδεὶς ἀνθρώπων κεκάθικε· λύσαντες αὐτὸν ἀγάγετε.

3. Καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, τί ποιεῖτε τοῦτο, εἴπατε, ὅτι ὁ κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει· καὶ εὐθέως αὐτὸν ἀποστελεῖ ὧδε.

4. Ἀπῆλθον δὲ καὶ εὗρον τὸν πῶλον δεδεμένον πρὸς τὴν θύραν ἔξω ἐπὶ τοῦ ἀμφόδου, καὶ λύουσιν αὐτόν.

5. Καί τινες τῶν ἐκεῖ ἑστηκότων, ἔλεγον αὐτοῖς, τί ποιεῖτε λύοντες τὸν πῶλον;

6. Οἱ δὲ εἶπον αὐτοῖς καθὼς ἐνετείλατο ὁ ἰησοῦς· καὶ ἀφῆκαν αὐτούς.

7. Καὶ ἤγαγον τὸν πῶλον πρὸς τὸν ἰησοῦν, καὶ ἐπέβαλον αὐτῷ τὰ ἱμάτια αὐτῶν· καὶ ἐκάθισεν ἐπ' αὐτῷ.

8. Πολλοὶ δὲ τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἔστρωσαν εἰς τὴν ὁδόν· ἄλλοι δὲ στιβάδας ἔκοπτον ἐκ τῶν δένδρων, καὶ ἐστρώννυον εἰς τὴν ὁδόν.

Cap. X.

50. Qui projecto vestimento suo exiliens, venit ad eum.

51. Et respondens Iesus dixit illi: Quid tibi vis faciam? Cęcus autem dixit ei: Rabbóni, ut videam.

52. Iesus autem ait illi: Vade, fides tua te salvum fecit Et confestim vidit, & sequebatur eum in via.

Das X. Capitel.

50. Vnd er warff sein Kleid von sich / stund auff/vnd kam zu Jesu.

51. Vnd Jesus antwortet/vnd sprach zu jhm: Was wilt du daß ich dir thun soll? Der Blinde sprach zu jhm: Rabboni/ daß ich sehend werde.

52. Jesus aber sprach zu jhm: Gehe hin / dein Glaub hat dir geholffen. Vnd als bald ward er sehend/vnd folgete jhm nach/auff dem Wege.

Cap. XI.

ET cum apppropinquarent Ierosolymę & Bethanię ad montem olivarum, mittit duos ex discipulis suis.

2. Et ait illis: Ite in castellum quod contra vos est, & statim introeuntes illuc, invenietis pullum ligatum, super quem† nemo adhuc hominum sedit, solvite illum, & adducite.

3. Et si quis vobis dixerit, Quid facitis? Dicite, quia Domino necessarius est, & continuò illum dimittet huc.

4. Et abeuntes invenerunt pullum ligatum ante januam foris in bivio: & solvunt eum.

5. Et quidam de illic stantibus dicebant illis: Quid facitis solventes pullum?

6. Qui dixerunt eis sicut præceperat illis Iesus, & dimiserunt eis.

7. Et duxerunt pullum ad Iesum, & imponunt illi vestimenta sua, & sedit super eum.

8. Multi autem vestimenta sua straverunt in via: Alii autem frondes cædebant de arboribus, & sternebant in via.

Das XI. Capitel.

VND da sie nahe zu Jerusalem kamen/ gen Betphage vnd Bethanien an den Oelberg/sandte er seiner Jünger zween. Mat. 21,1 Lu. 19,29

2. Vnnd sprach zu jhnen: Gehet hin in den Flecken der für euch ligt/vnd als bald wenn jhr hinein kombt/werdet jhr finden ein Füllen angebunden / auff welchem nie kein Mensch gesessen ist/löset es ab/vnd führet es her. † nullus.

3. Vnd so jemandt zu euch sagen wirdt / warumb thut jhr daß? So sprechet: Der Herr bedarff sein/so wirdt ers bald her senden.

4. Sie giengen hin/vnd funden das Füllen gebunden an der Thür / aussen auff dem Wegscheid/vnd löseten s ab.

5. Vnd etliche die da stunden/sprachen zu jhnen: Was machet jr/das jr das Füllen ablöset?

6. Sie sagten aber zu jhnen/wie jhnen Jesus gebotten hatte/vnd die liessens zu.

7. Vnd sie führeten das Füllen zu Jesu / vnd legten jhre Kleider darauff / vnnd er satzte sich darauff. Ioh. 12,14

8. Viel aber breiteten jhre Kleider auff den Weg. Etliche hieben Meyen von dẽ Bäumen/ vnd streweten sie auff den Weg.

יא

9 והולכים לפנים ואחור צעקו לאמר
הושע נא ברוך הבא בשם יהוה :
10 ברוכה מלכות דויד אבינו הבאה
בשם יהוה הושיעה נא במרומים :
11 ויבוא ישוע ירושלימה ובהיכל ויבט
כל־סביב ויהי דברים כעת ערב ויצא
אל־בית־עניה עם שנים עשר :
12 וממחרת כאשר יצאו מבית עניה
וירעב :
13 וירא את־תאנה מרחוק ויהיו בה עליה
ויבוא אליה למצא מה יהי־בה ובבואו
אליה אין מאומה מצא כי־אם את
עליה כי־לא היתה עת התאנים :
14 ויען ישוע ויאמר לה מעתה ועד
עולם איש לא יאכל פרי ממך וישמעו
תלמידיו :
15 ויבואו ירושלימה וכאשר בא ישוע
בהיכל החל להשליך את־המוכרים
והקונים בהיכל ואת־שלחנות המלוים
והלוים ואת מושבות מוכרי יונים
הפך :
15 ולא הניח איש אשר יעבר כלי בתוך
ההיכל :
17 וילמד ויאמר להם הלא נכתב כי
ביתי בית תפלה יקרא לכל־העמים
ואתם עשיתוהו מערת פריצים :
13 וישמעו הסופרים והכהנים ויבקשו
איכה יאבדוהו וייראו אותו כי כל־
העם תמהו על־תלמודו :

ιά.

9. Καὶ οἱ προάγοντες καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον, λέγοντες· ὠσαννά. εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.

10. Εὐλογημένη ἡ ἐρχομένη βασιλεία, ἐν ὀνόματι κυρίου, τοῦ πατρὸς ἡμῶν δαυίδ· ὠσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις.

11. Καὶ εἰσῆλθεν εἰς ἱεροσόλυμα ὁ ἰησοῦς, (καὶ) εἰς τὸ ἱερόν. καὶ περιβλεψάμενος πάντα, ὀψίας ἤδη οὔσης τῆς ὥρας, ἐξῆλθεν εἰς Βηθανίαν μετὰ τῶν δώδεκα.

12. Καὶ τῇ ἐπαύριον ἐξελθόντων αὐτῶν ἀπὸ Βηθανίας, ἐπείνασε.

13. Καὶ ἰδὼν συκῆν μακρόθεν, ἔχουσαν φύλλα, ἦλθεν εἰ ἄρα εὑρήσει τι ἐν αὐτῇ· καὶ ἐλθὼν ἐπ' αὐτήν, οὐδὲν εὗρεν εἰ μὴ φύλλα· οὐ γὰρ ἦν καιρὸς σύκων.

14. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ, μηκέτι ἐκ σοῦ εἰς τὸν αἰῶνα μηδεὶς καρπὸν φάγοι. καὶ ἤκουον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.

15. Καὶ ἔρχονται εἰς ἱεροσόλυμα. καὶ εἰσελθὼν ὁ ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερόν, ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ. καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολλυβιστῶν, καὶ τὰς καθέδρας τῶν πωλούντων τὰς περιστερὰς κατέστρεψε.

16. Καὶ οὐκ ἤφιεν ἵνα τις διενέγκῃ σκεῦος διὰ τοῦ ἱεροῦ.

17. Καὶ ἐδίδασκε, λέγων αὐτοῖς, οὐ γέγραπται, ὅτι ὁ οἶκός μου, οἶκος προσευχῆς κληθήσεται πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν; ὑμεῖς δὲ ἐποιήσατε αὐτὸν σπήλαιον λῃστῶν.

18. Καὶ ἤκουσαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ ἐζήτουν πῶς αὐτὸν ἀπολέσωσιν· ἐφοβοῦντο γὰρ αὐτόν, ὅτι πᾶς ὁ ὄχλος ἐξεπλήσσετο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ.

Cap. XI.

9. Et qui præibant & qui sequebantur clamabant, dicentes: Hosan-na, Benedictus qui venit in nomine Domini.

10. Benedictum quod venit regnum, (in nomine Domini,) patris nostri David, Hosan-na in excelsis.

11. Et introivit Ierosolymam (&) in templum, & circumspectis omnibus, cùm jam vespera esset hora, exiit in Bethaniam cum duodecim.

12. Et alia die cùm exirent à Bethania, esuriit.

13. Cumque vidisset à longè ficum habentem folia, venit si quid fortè inveniret in ea, & cùm venisset ad eam, nihil invenit præter folia, non enim erat tempus ficorum.

14. Et respondens dixit ei: Iam non ampliùs in æternum ex te fructum quisquam manducet. Et audiebant discipuli ejus.

15. Et veniunt Ierosolymam. Et cum introisset in templum, cœpit ejicere vendentes & ementes in templo, & mensas numulariorum, & cathedras vendentium columbas evertit.

16. Et non sinebat ut quisquam transferret vas per templum.

17. Et docebat, dicens eis: Nónne scriptum est, Quia domus mea, domus orationis vocabitur omnibus gentibus? Vos autem fecistis eam speluncam latronum.

18. Quo audito, principes sacerdotum & Scribæ quærebant quomodo eum perderent, timebant enim eum, quoniam universa turba admirabatur super doctrina ejus.

Das XI. Capitel.

9. Vnd die vorne vorgiengen/vnd die hernach folgeten/schryen vnd sprachen: Hosianna/Gelobet sey der da kombt im Namen deß HErrn.

10. Gelobet sey das Reich vnsers Vaters Davids/das da kombt in dem Namen deß HErren/ Hosianna in der höhe. Matt. 21. 9. Luc. 19. 38. Psal. 117. 34.

11. Vnnd der HErr gieng ein zu Jerusalem/ vnd in den Tempel/vnd er besahe alles/ vnnd am Abend gieng er hinauß gen Bethanien mit den Zwölffen. Matt. 21. 10. Luc. 19. 45.

12. Vnd deß andern Tags/da sie von Bethanien giengen/hungerte jhn.

13. Vnd er sahe einen Feigenbaum von ferne/ der Bletter hatte/da tratt er hin zu / ob er etwas darauff fünde. Vnnd da er hinzu kam/fand er nichts denn nur Bletter/denn es war noch nicht zeit/das Feigen seyn solten. Matt. 21. 19.

14. Vnd Jesus antwortet vnd sprach zu jhm: Nun esse von dir niemandt keine Frucht ewiglich. Vnd seine Jünger höreten das.

15. Vnd sie kamen gen Jerusalem/vnd Jesus gieng in den Tempel/fieng an/vnd treib auß die Verkauffer vnd Kauffer in dem Tempel/vnnd die Tische der Wechßler/vnd die Stüle der Taubenkrämer/stieß er vmb.

16. Vnd ließ nicht zu/das jemand etwas durch den Tempel trüge.

17. Vnd er lehret vnd sprach zu jhnen: Stehet nicht geschrieben/ mein Hauß soll heissen ein Bethhauß allen Völckern / jhr aber habt eine Mördergruben darauß gemacht. Isa. 56. 7. Ier. 16. 11.

18. Vnnd es kam für die Schrifftgelehrten vnd Hohenpriester/vnd sie trachteten wie sie jhn vmbbrechten. Sie forchten sich aber für jhm/ denn alles Volck verwundert sich seiner Lehre.

יא

19 וְכַאֲשֶׁר הָיָה עֶרֶב וַיֵּצֵא אֶל מִחוּץ לָעִיר׃

20 וּבַבֹּקֶר עָבְרוּ וַיִּרְאוּ אֶת הַתְּאֵנָה כִּי יָבְשָׁה מִשֹּׁרֶשׁ׃

21 וַיִּזְכֹּר כֵּיפָה וַיֹּאמֶר לוֹ רַבִּי רְאֵה הַתְּאֵנָה אֲשֶׁר אָרוֹתָ יָבֵשָׁה הִיא׃

22 וַיַּעַן יֵשׁוּעַ וַיֹּאמֶר לָהֶם תְּהִי לָכֶם אֱמוּנַת אֱלֹהִים׃

23 אָמֵן אֲנִי אֹמֵר לָכֶם כִּי כָל אֲשֶׁר יֹאמַר לָהָר הַזֶּה הִנָּשֵׂא וְהִשָּׁלֵךְ אֶל־הַיָּם וְלֹא יָמוּט בִּלְבָבוֹ כִּי אִם יַאֲמִין כִּי כָל־אֲשֶׁר יְדַבֵּר יִהְיֶה יִהְיֶה לוֹ כָל אֲשֶׁר יֹאמַר׃

24 עַל־כֵּן אֹמֵר אֲנִי לָכֶם כָּל־אֲשֶׁר בִּתְפִלָּה תִּשְׁאֲלוּ הַאֲמִינוּ כִּי־תִקְחוּ וִיהִי לָכֶם׃

25 וְאִם תְּקוּמוּן לְהִתְפַּלֵּל שְׂאוּ אִם יֶשׁ־לָכֶם מְאוּמָה עַל־כָּל־אִישׁ לְמַעַן גַּם אֲבִיכֶם אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם יִשָּׂא לָכֶם אֶת־פִּשְׁעֵיכֶם׃

26 וְאִם אַתֶּם לֹא תִשְׂאוּ גַּם לֹא אֲבִיכֶם אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם יִשָּׂא אֶת־עֲלוֹתֵיכֶם׃

27 וַיָּבֹאוּ עוֹד יְרוּשָׁלַיְמָה וּבְהִתְהַלְּכוֹ בַּהֵיכָל בָּאוּ אֵלָיו הַכֹּהֲנִים וְהַסּוֹפְרִים וְהַזְּקֵנִים׃

18 וַיֹּאמְרוּ לוֹ בְּמָה שִׁלְטוֹן עָשִׂיתָ זֹאת וּמִי נָתַן לְךָ אֶת הַשִּׁלְטוֹן הַזֶּה כִּי תַעֲשֶׂה זֹאת׃

29 וַיַּעַן יֵשׁוּעַ וַיֹּאמֶר לָהֶם אֶשְׁאַל לָכֶם נָא גַּם אֲנִי דָּבָר אֶחָד וְאִם תַּעֲנוּ לִי גַּם אֲנִי אֹמַר לָכֶם בְּמָה שִׁלְטוֹן עָשִׂיתִי זֹאת׃

ια.

19. Καὶ ὅτε ὀψὲ ἐγένετο, ἐξεπορεύετο ἔξω τῆς πόλεως.

20. Καὶ πρωῒ παραπορευόμενοι εἶδον τὴν συκῆν ἐξηραμμένην ἐκ ῥιζῶν.

21. Καὶ ἀναμνησθεὶς ὁ πέτρος, λέγει αὐτῷ· ῥαββί, ἴδε ἡ συκῆ ἣν κατηράσω, ἐξήρανται.

22. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, λέγει αὐτοῖς· ἔχετε πίστιν θεοῦ.

23. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν εἴπῃ τῷ ὄρει τούτῳ, ἄρθητι, καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ μὴ διακριθῇ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ πιστεύσῃ, ὅτι ἃ λέγει γίνεται, ἔσται αὐτῷ ὃ ἐὰν εἴπῃ.

24. Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, πάντα ὅσα ἂν προσευχόμενοι αἰτεῖσθε, πιστεύετε ὅτι λαμβάνετε, καὶ ἔσται ὑμῖν.

25. Καὶ ὅταν στήκητε προσευχόμενοι, ἀφίετε εἴ τι ἔχετε κατά τινος, ἵνα καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἀφῇ ὑμῖν τὰ παραπτώματα ὑμῶν.

26. Εἰ δὲ ὑμεῖς οὐκ ἀφίετε, οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν.

27. Καὶ ἔρχονται πάλιν εἰς ἱεροσόλυμα. καὶ ἐν τῷ ἱερῷ περιπατοῦντος αὐτοῦ, ἔρχονται πρὸς αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι.

28. Καὶ λέγουσιν αὐτῷ, ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; καὶ τίς σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἔδωκεν, ἵνα ταῦτα ποιῇς.

29. Ὁ δὲ ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, ἐπερωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ ἕνα λόγον, καὶ ἀποκρίθητέ μοι, καὶ ἐρῶ ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.

Cap. XI.

19. Et cum vespera facta esset, egrediebatur de civitate.

20. Et cùm manè transirent, viderunt ficum aridam factam à radicibus.

21. Et recordatus Petrus, dixit ei: Rabbi, ecce ficus, cui maledixisti, aruit.

22. Et respondens Iesus, ait illis: Habete fidem Dei.

23. Amen dico vobis, quia quicunque dixerit huic monti, Tollere & mittere in mare, & non hæsitaverit in corde suo, sed crediderit, quia quodcunque dixerit, fiat, fiet ei.

24. Propterea dico vobis, omnia quæcunque orantes petitis, credite quia accipietis; & evenient vobis.

25. Et cùm stabitis ad orandum, dimittite si quid habetis adversus aliquem, ut & pater vester qui in cælis est, dimittat vobis peccata vestra.

26. Quòd si vos non dimiseritis, nec pater vester qui in cælis est, dimittet vobis peccata vestra.

27. Et veniunt rursus Ierosolymam. Et cum ambularet in templo, accedunt ad eum summi Sacerdotes & Scribr & Seniores.

28. Et dicunt ei: In qua potestate hęc facis? & quis dedit tibi hanc potestatem, ut ista facias?

29. Iesus autem respondens, ait illis: Interrogabo vos & ego unum verbum, & respondere mihi, & dicam vobis, in qua potestate hæc faciam.

Das XI. Capitel.

19. Vnd deß Abends gieng er hinauß für die Stadt. *Matt. 21. 19.*

20. Vnnd am Morgen giengen sie fürüber/ vnnd sahen den Feigenbaum/ daß er verdorret war/biß auff die Wurtzel.

21. Vnd Petrus gedachte daran/vnnd sprach zu jhm: Rabbi/ Sihe der Feigenbaum/den du verflucht hast/ist verdorret.

22. Jesus antwortet vnnd sprach zu jhnen: Habt Glauben an Gott.

23. Warlich/ich sage euch/Wer zu diesem Berge spräche/hebe dich / vnd wirff dich ins Meer/ vnd zweiffelte nicht in seinem Hertzen / sondern glaubte/ daß es geschehen würde/was er saget/ So wirdts jhm geschehen/was er saget.

24. Darumb sage ich euch: Alles was jhr bittet in ewrem Gebet / glaubet nur/ daß jhrs empfahen werdet/so wirdts euch werden. *Mat. 7. 7. & 21. 22.*

25. Vnd wenn jhr stehet vnnd betet / so vergebet/wo jhr etwas wider jemandt habt/Auff daß auch ewer Vater im Himmel/euch vergebe ewre fehle. *Luc. 11. 9. Mat. 6. 14. & 18. 35.*

26. (Wo jhr aber nicht vergeben werdet/So wirdt euch ewer Himlischer Vater auch nicht vergeben ewre fehle.)

27 Vnnd sie kamen abermal gen Jerusalem/ vnd da er in den Tempel gieng/kamen zu jhm die Hohenpriester vnd Schrifftgelehrten vnnd die Eltesten.

28. Vnd sprachen zu jm: Auß waser Macht thust du daß? Vnd wer hatt dir die Macht gegeben/daß du solches thust? *Matt. 21. 25. Luc. 20. 1.*

29. Jesus aber antwortet/vnd sprach zu jhnen: Jch will euch auch ein Wort fragen / antwortet mir/so will ich euch sagen/auß waser Macht ich das thue.

יא

30 הטבילה יוחנן המשמים היתה או
מאנשים ענו לי׃
31 ויחשבו בנפשם לאמר אם נאמר
משמים יאמר ולמה לא האמנתם
בו׃
32 אף אם נאמר מאנשים ויראו את־
העם כי לכלם היה יוחנן כי אמנם
נביא הוא׃
33 ויענו ויאמרו לישוע לא ידענו ויען
ישוע ויאמר להם וגם אינני אמר לכם
במה שלטון עושה אנכי זאת׃

יב

ויחל לדבר אליהם במשלים
כרם נטע אדם ויקף לו משוכה
וגם יקב חצב בו ויבן מגדל בתוכו
וימסר אותו לכרמים וילך לגור׃
2 וישלח אל־הכורמים בעתו את־
עבדו לקחת מן הכורמים מפרי הכרם׃
3 והמה לקחו אותו והפשיטו והכו
וישלחוהו ריקם׃
4 ויוסף וישלח אליהם עבד אחר
וגם אותו סקלוהו ויכו את ראשו
וישלחוהו בביזה׃
5 ויוסף לשלוח אחר וגם אותו הרגו
ואחרים רבים ומקצתם הכו ומקצתם
הרגו׃
6 ועודנו אחד לו בן־ידידו וישלח גם
אותו אליהם באחרון לאמר כי־יכנעו
מלפני בני׃

ια΄.

30 Τὸ βάπτισμα ἰωάννου ἐξ οὐρανοῦ
ἦν, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; ἀποκρίθητέ μοι.

31. Καὶ ἐλογίζοντο πρὸς ἑαυτοὺς, λέ-
γοντες· ἐὰν εἴπωμεν, ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ,
διατί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ.

32. Ἀλλ' ἐὰν εἴπωμεν, ἐξ ἀνθρώπων·
ἐφοβοῦντο τὸν λαόν. ἅπαντες γὰρ εἶχον
τὸν ἰωάννην, ὅτι ὄντως προφήτης ἦν.

33. Καὶ ἀποκριθέντες λέγουσι τῷ ἰη-
σοῦ, οὐκ οἴδαμεν. καὶ ὁ ἰησοῦς ἀποκρι-
θεὶς, λέγει αὐτοῖς· οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν
ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.

ΚΕΦΑΛ. ιβ΄.

ΚΑὶ ἤρξατο αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς
λέγειν, ἀμπελῶνα ἐφύτευσεν ἄν-
θρωπος, καὶ περιέθηκε φραγμὸν, καὶ
ὤρυξεν ὑπολήνιον, καὶ ᾠκοδόμησε πύρ-
γον, καὶ ἐξέδοτο αὐτὸν γεωργοῖς, καὶ ἀ-
πεδήμησε.
2. Καὶ ἀπέστειλε πρὸς τοὺς γεωργοὺς
τῷ καιρῷ δοῦλον, ἵνα παρὰ τῶν γεωρ-
γῶν λάβῃ ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος.
3. Οἱ δὲ λαβόντες αὐτὸν ἔδειραν, καὶ
ἀπέστειλαν κενόν.

4. Καὶ πάλιν ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς
ἄλλον δοῦλον· κἀκεῖνον λιθοβολήσαν-
τες ἐκεφαλαίωσαν, καὶ ἀπέστειλαν ἠτι-
μωμένον.
5. Καὶ πάλιν ἄλλον ἀπέστειλε κἀκεῖ-
νον ἀπέκτειναν· καὶ πολλοὺς ἄλλους, τοὺς
μὲν δέροντες, τοὺς δὲ ἀποκτείνοντες.

6. Ἔτι οὖν ἕνα υἱὸν ἔχων ἀγαπητὸν
αὐτοῦ, ἀπέστειλε καὶ αὐτὸν πρὸς αὐτοὺς
ἔσχατον, λέγων, ὅτι ἐντραπήσονται τὸν
υἱόν μου.

Cap. XI.

30. Baptismus Iohannis, de cælo erat, an ex hominibus? Respondete mihi.

31. At illi cogitabant secum, dicentes: Si dixerimus, De cælo; dicet, Quare ergo non credidistis ei?

32. Si dixerimus, Ex hominibus, timebant populum, omnes enim habebant Iohannem quia verè propheta esset.

33. Et respondentes dicunt Iesu: Nescimus. Et respondens Iesus ait illis: Neque ego dico vobis in qua potestate hæc faciam.

Das XI. Capitel

30. Die Tauffe Johannis/war sie vom Himmel oder von Menschen? Antwortet mir.

31. Vnd sie gedachten bey sich selbst/ vnd sprachen: Sagen wir/sie war vom Himmel/so wirdt er sagen: Warumb habt jhr denn jhm nicht geglaubet?

32. Sagen wir aber/sie war von den Menschen/ so förchten wir vns für dem Volck / Denn sie hielten alle/ das Johannes ein rechter Prophet were.

33. Vnd sie antworten vnd sprachen zu Jesu: Wir wissens nicht. Vnnd Jesus antwortet/ vnd sprach zu jnen: So sage ich euch auch nicht/ auß waser Macht ich solches thue.

Cap. XII.

ET cœpit illis in parabolis loqui, Vineam pastinavit homo, & circumdedit sepem, & fodit lacum, & ædificavit turrim, & locavit eam agricolis: & peregrè profectus est.

2. Et misit ad agricolas in tempore servum, ut ab agricolis acciperet de fructu vineæ.

3. Qui apprehensum eum ceciderunt, & dimiserunt vacuum.

4. Et iterum misit ad illos alium servum, & illum in capite vulneraverunt, & contumeliis affecerunt.

5. Et rursum alium misit, & illum occiderunt, & plures alios: quosdam cædentes, alios verò occidentes.

6. Adhuc ergo unum habens filium charissimum, & illum misit ad eos novissimum, dicens: Quia reverebuntur filium meum.

Das XII. Capitel.

VND er fieng an zu jhnen durch Gleichnisse zu reden. Ein Mensch pflantzet einen Weinberg / vnd führet einen Zaun darumb/vnd grub eine Kelter / vnd bawet einen Thurn/vnnd thet jhn auß den Weingärtnern/ vnd zog über Land.

Matt.21,33. Luc.20,9. Isa.5,1. Ier.2,21.

2. Vnd sandte einen Knecht/da die zeit kam/ zu den Weingärtnern / daß er von den Weingärtnern neme von der Frucht deß Weinberges.

3. Sie namen jhn aber vnd stäupten jhn/vnnd liessen jhn leer von sich.

4. Abermal sandte er zu jhnen einen andern Knecht / demselbigen zerworffen sie den Kopff mit Steinen / vnnd liessen jhn geschmähet von sich.

5. Abermal sandte er einen andern / denselbigen tödten sie/vnd viel andere / Etliche steupten sie/etliche tödten sie.

6. Da hatte er noch einen einigen Sohn / der war jhm lieb / den sandte er zum letzten auch zu jhnen/vnd sprach: Sie werden sich für meinem Sohn schewen.

יא

30 הטבילה יוחנן המשמים היתה או
מאנשים ענו לי׃
31 ויחשבו בנפשם לאמר אם נאמר
משמים יאמר ולמה לא האמנתם
בו׃
32 אף אם נאמר מאנשים וייראו את
העם כי לכלם היה יוחנן כי אמנם
נביא הוא׃
33 ויענו ויאמרו לישוע לא ידענו ויען
ישוע ויאמר להם וגם אינני אמר לכם
במה שלטון עושה אנכי ואת׃

יב

ויחל לדבר אליהם במשלים
כרם נטע אדם ויקיף לו משוכה
וגם יקב חצב בו ויבן מגדל בתוכו
וימסר אותו לכרמים וילך לגור׃
2 וישלח אל הכורמים בעתו את
עבדו לקחת מן הכורמים מפרי הכרם׃
3 והמה לקחו אותו והפשיטו והכו
וישלחוהו ריקם׃
4 ויסף וישלח אליהם עבד אחר
וגם אותו סקלוהו ויכו את ראשו
וישלחוהו בבזיה׃
5 ויסף לשלוח אחר וגם אותו הרגו
ואחרים רבים ומקצתם הכו ומקצתם
הרגו׃
6 ועודנו אחד לו בן ידידו וישלח גם
אותו אליהם באחרון לאמר כי יכנעו
מלפני בני׃

ια΄.

30 Τὸ βάπτισμα ἰωάννου ἐξ οὐρανοῦ ἦν, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; ἀποκρίθητέ μοι.

31. Καὶ ἐλογίζοντο πρὸς ἑαυτοὺς, λέγοντες· ἐὰν εἴπωμεν, ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ, διατί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ.

32. Ἀλλ᾽ ἐὰν εἴπωμεν, ἐξ ἀνθρώπων· ἐφοβοῦντο τὸν λαόν. ἅπαντες γὰρ εἶχον τὸν ἰωάννην, ὅτι ὄντως προφήτης ἦν.

33. Καὶ ἀποκριθέντες λέγουσι τῷ ἰησοῦ, οὐκ οἴδαμεν. καὶ ὁ ἰησοῦς ἀποκριθεὶς, λέγει αὐτοῖς· οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.

ΚΕΦΑΛ. ιβ΄.

ΚΑὶ ἤρξατο αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς λέγειν, ἀμπελῶνα ἐφύτευσεν ἄνθρωπος, καὶ περιέθηκε φραγμὸν, καὶ ὤρυξεν ὑπολήνιον, καὶ ᾠκοδόμησε πύργον, καὶ ἐξέδοτο αὐτὸν γεωργοῖς, καὶ ἀπεδήμησε.

2. Καὶ ἀπέστειλε πρὸς τοὺς γεωργοὺς τῷ καιρῷ δοῦλον. ἵνα παρὰ τῶν γεωργῶν λάβῃ ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος.

3. Οἱ δὲ λαβόντες αὐτὸν ἔδειραν, καὶ ἀπέστειλαν κενόν.

4 Καὶ πάλιν ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς ἄλλον δοῦλον· κἀκεῖνον λιθοβολήσαντες ἐκεφαλαίωσαν, καὶ ἀπέστειλαν ἠτιμωμένον.

5. Καὶ πάλιν ἄλλον ἀπέστειλε κἀκεῖνον ἀπέκτειναν· καὶ πολλοὺς ἄλλους, τοὺς μὲν δέροντες, τοὺς δὲ ἀποκτείνοντες.

6. Ἔτι οὖν ἕνα υἱὸν ἔχων ἀγαπητὸν αὐτοῦ, ἀπέστειλε καὶ αὐτὸν πρὸς αὐτοὺς ἔσχατον, λέγων, ὅτι ἐντραπήσονται τὸν υἱόν μου.

Cap. XI.

30. Baptiſmus Iohannis, de cælo erat, an ex hominibus? Reſpondete mihi.

31. At illi cogitabant ſecum, dicentes: Si dixerimus, De cælo; dicet, Quare ergo non credidiſtis ei?

32. Si dixerimus, Ex hominibus, timebant populum, omnes enim habebant Iohannem quia verè propheta eſſet.

33. Et reſpondentes dicunt Ieſu: Neſcimus. Et reſpondens Ieſus ait illis: Neque ego dico vobis in qua poteſtate hæc faciam.

Das XI. Capitel

30. Die Tauffe Johannis/ war ſie vom Himmel oder von Menſchen? Antwortet mir.

31. Vnd ſie gedachten bey ſich ſelbſt/ vnd ſprachen: Sagen wir/ ſie war vom Himmel/ ſo wirdt er ſagen: Warumb habt ihr denn jhm nicht geglaubet?

32. Sagen wir aber/ ſie war von den Menſchen/ ſo förchten wir vns für dem Volck / Denn ſie hielten alle/ das Johannes ein rechter Prophet were.

33. Vnd ſie antworten vnd ſprachen zu Jeſu: Wir wiſſens nicht. Vnnd Jeſus antwortet/ vnd ſprach zu jnen: So ſage ich euch auch nicht/ auß waſer Macht ich ſolches thue.

Cap. XII.

Et cœpit illis in parabolis loqui, Vineam paſtinavit homo, & circumdedit ſepem, & fodit lacum, & ædificavit turrim, & locavit eam agricolis: & peregrè profectus eſt.

2. Et miſit ad agricolas in tempore ſervum, ut ab agricolis acciperet de fructu vineæ.

3. Qui apprehenſum eum ceciderunt, & dimiſerunt vacuum.

4. Et iterum miſit ad illos alium ſervum, & illum in capite vulneraverunt, & contumeliis affecerunt.

5. Et rurſum alium miſit, & illum occiderunt, & plures alios: quoſdam cædentes, alios verò occidentes.

6. Adhuc ergo unum habens filium chariſsimum, & illum miſit ad eos noviſsimum, dicens: Quia reverebuntur filium meum.

Das XII. Capitel.

VND er fieng an zu jhnen durch Gleichniſſe zu reden. Ein Menſch pflantzet einen Weinberg / vnd führet einen Zaun darumb/ vnd grub eine Kelter / vnd bawet einen Thurn/ vnnd thet jhn auß den Weingärtnern/ vnd zog über Land. *Matt. 21. 33. Luc. 20. 9. Iſa 5. 1. Ier. 2. 21.*

2. Vnd ſandte einen Knecht/ da die zeit kam/ zu den Weingärtnern / daß er von den Weingärtnern nemme von der Frucht deß Weinberges.

3. Sie namen jhn aber vnd ſtäupten jhn/ vnnd lieſſen jhn leer von ſich.

4. Abermal ſandte er zu jhnen einen andern Knecht / demſelbigen zerworffen ſie den Kopff mit Steinen / vnnd lieſſen jhn geſchmähet von ſich.

5. Abermal ſandte er einen andern / denſelbigen tödten ſie/ vnd viel andere / Etliche ſteupten ſie/ etliche tödten ſie.

6. Da hatte er noch einen einigen Sohn / der war jhm lieb / den ſandte er zum letzten auch zu jhnen/ vnd ſprach: Sie werden ſich für meinem Sohn ſchewen.

יב

7 והכורמים האלה אמרו בקרבם כי
זה הוא היורש לכו ונהרגהו ולנו תהיה
הירשה :
8 ויקחו אותו וימיתהו וישלכוהו אל-
מחוץ לכרם :
9 ומה יעשה אדון הכרם יבוא ויאבד
את־הכורמים ויתן את הכרם לאחרים :
10 הלא את־כתב הזה קראתם אבן
מאסו הבונים היתה לראש פנה :
11 מאת־יהוה היתה זאת והיא
נפלאת בעינינו :
12 ויבקשו לאחז אותו ויראו את־
העם כי ידעו כי עליהם אמר את־
המשל ויניחוהו וילכו :
13 וישלחו אליו אנשים מפרושים
ועבדי הירודס לצודנו בדבר :
14 ויבואו ויאמרו אליו המלמד ידענו
כי־נאמן אתה ולא תשעה אל־כל
איש כי־לא תשא את־פני האנשים
כי אם באמת תלמד את־דרך אלהים
הנכשר להנתן מס לקיסר אם לא הנתן
או לא נתן :
15 ובדעתו את חנפתם אמר אליהם
מה־תנסוני הביאו לי דינר לראות :
16 והביאו ויאמר להם למי הצלם
הזה והכתב ויאמרו לו לקיסר :
17 ויען ישוע ויאמר להם לכן תנו
לקיסר אשר לקיסר ולאלהים אשר
לאלהים ויתמהו עליו :

ιβ΄.

7. Ἐκεῖνοι δὲ οἱ γεωργοὶ εἶπον πρὸς ἑαυτοὺς, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος, δεῦτε ἀποκτείνωμεν αὐτὸν, καὶ ἡμῶν ἔσται ἡ κληρονομία.

8. Καὶ λαβόντες αὐτὸν ἀπέκτειναν, καὶ ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος.

9. Τί οὖν ποιήσει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος; ἐλεύσεται, καὶ ἀπολέσει τοὺς γεωργοὺς, καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα ἄλλοις.

10. Οὐδὲ τὴν γραφὴν ταύτην ἀνέγνωτε, λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας.

11. Παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστι θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν.

12. Καὶ ἐζήτουν αὐτὸν κρατῆσαι, καὶ ἐφοβήθησαν τὸν ὄχλον· ἔγνωσαν γὰρ ὅτι πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν εἶπε. καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον.

13. Καὶ ἀποστέλλουσι πρὸς αὐτόν τινας τῶν Φαρισαίων καὶ τῶν ἡρωδιανῶν, ἵνα αὐτὸν ἀγρεύσωσι λόγῳ.

14. Οἱ δὲ ἐλθόντες λέγουσιν αὐτῷ· διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ, καὶ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός. οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ διδάσκεις, ἔξεστι κῆνσον καίσαρι δοῦναι, ἢ οὔ; δῶμεν, ἢ μὴ δῶμεν.

15. Ὁ δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὴν ὑπόκρισιν, εἶπεν αὐτοῖς, τί με πειράζετε, φέρετέ μοι δηνάριον, ἵνα ἴδω.

16. Οἱ δὲ ἤνεγκαν. καὶ λέγει αὐτοῖς· τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή; οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ· καίσαρος.

17. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, ἀπόδοτε τὰ καίσαρος καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. καὶ ἐθαύμασαν ἐπ' αὐτῷ.

Cap. XII.

7. Coloni autem dixerunt ad in-
vicem: Hic est hęres; venite, occi-
damus eum, & nostra erit hæredi-
tas.
8. Et apprehendentes eum, occide-
runt, & ejecerunt extra vineam.
9. Quid ergo faciet dominus vi-
neæ? Veniet, & perdet colonos, &
dabit vineam aliis.
10. Nec scripturam hanc legistis,
Lapidem quem reprobaverunt ędi-
ficantes, hic factus est in caput an-
guli.
11. A Domino factum est istud, &
est mirabile in oculis nostris?
12. Et quærebant eum tenere, &
timuerunt turbam; cognoverunt e-
nim, quoniam ad eos parabolam
hanc dixerat. Et relicto eo, abie-
runt.
13. Et mittunt ad eum quosdam
ex Pharisæis & Herodianis, ut eum
caperent in verbo.
14. Qui venientes dicunt ei: Ma-
gister, scimus quia verax es, & non
curas quenquam, nec enim vides in
faciem hominum, sed in veritate
viam Dei doces. Licet dare tribu-
tum Cæsari, an non; Dabimus, an
non dabimus?
15. Qui sciens versutiam illorum,
ait illis: Quid me tentatis? afferte
mihi denarium ut videam.
16. At illi attulerunt ei. Et ait il-
lis: Cujus est imago hæc, & in-
scriptio? Dicunt ei: Cæsaris.
17. Respondens autem Iesus, di-
xit illis: Reddite igitur quæ sunt
Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei,
Deo. Et mirabantur super eo.

Das XII. Capitel.

7. Aber dieselben Weingärtner sprachen vn-
tereinander: Diß ist der Erbe/kombt lasst vns jn
tödten/so wirdt das Erbe vnser seyn.
8. Vnd sie namen jhn / vnd tödten jhn/vnnd
wurffen jhn herauß für den Weinberg.
9. Was wirdt nun der Herr deß Weinbergs
thun? Er wirdt kommen/vnd die Weingärtner
vmbbringen/vnd den Weinberg andern geben.
10. Habt jhr auch nicht gelesen diese Schrifft? Psal.117.
der Stein/den die Bawleute verworffen haben/ 22.
der ist ein Eckstein worden. Isa 28,16 Act 4,11.
11. Von dem HERRN ist diß geschehen/vnd Rom.9,33 1.Pet 2,8.
es ist wunderbarlich für vnsern Augen. Matt. 21,
42.
12. Vnd sie trachteten darnach/wie sie jhn grif-
fen/vnd forchten sich doch für dem Volck/denn
sie vernamen/daß er auff sie diese Gleichniß ge-
redt hatte/vnd sie liessen jhn / vnnd giengen dar-
von.
13. Vnnd sie sandten zu jhm etliche von den Matt. 22,
Pharisäern vnnd Herodis Dienern/daß sie jhn 15.
fiengen in Worten. Lu 20,20
14. Vnd sie kamen vnd sprachen zu jhm/Mei-
ster/wir wissen/daß du warhafftig bist/vnd fra-
gest nach niemandt / denn du achtest nicht das
Ansehen der Menschen / sondern du lehrest den
Weg Gottes recht / Ists recht das man dem
Keyser Zinß gebe/oder nicht? Sollen wir jhn
geben/oder nicht geben?
15. Er mercket jhre Heucheley/vnnd sprach zu
zu jhnen: Was versucht jhr mich? Bringet mir
einen Groschen daß ich jhn sehe.
16. Vnd sie brachten jhm. Da sprach er: Weß
ist das Bild vnd die überschrifft? Sie sprachen
zu jhm/deß Keysers.
17. Da antwortet Jesus/vnd sprach zu jhnen: Rom.13,
So gebet dem Keyser was deß Keysers ist/vnnd 7.
Gott was Gottes ist. Vnd sie verwunderten
sich sein.

יב

18 ויבואו צדוקים אליו אשר אמרו כי
לא יש תקומת המתים וישאלו לו
לאמר׃
19 המלמד משה כתב לנו כי ישבו
אחים יחדו ומת אחד מהם ובן אין לו
לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר
יבמה יבוא עליה ולקחה לו לאשה
ויבמה והיה הבכור אשר תלד יקום
על שם אחיו המת׃
20 שבעה אחים היו והראשון לקח אשת
אחיו ומת וזרע אין לו׃
21 והשני לקחה וימת וגם אין לו זרע
וכן השלישי׃
22 ויקחוה שבעה האלה ואין להם
זרע ובאחרונה מתה גם האשה׃
23 ובתקומה כאשר יקומון למי מאלה
תהיה האשה כי לשבעה היתה להם
לאשה׃
24 ויען ישוע ויאמר להם הלא לכן
תעיתם כי לא ידעתם את הכתב ולא
את גבורת אלהים׃
25 כי כאשר יקומו מהמתים לא יקחו
ולא יבמו כי אם יהיו כמלאכים אשר
בשמים׃
26 ועל המתים כי יקומו הלא קראתם
בספר משה לאמר ויקרא אליו אלהים
מתוך הסנה ויאמר אנכי אלהי אברהם
אלהי יצחק ואלהי יעקב׃
27 אלהים לא יש אלהי המתים כי
אם אלהי החיים לכן אתם הרבה תעיתם׃

ιβ'.

18. Καὶ ἔρχονται Σαδδουκαῖοι πρὸς αὐτόν, οἵτινες λέγουσιν ἀνάστασιν μὴ εἶναι, καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν, λέγοντες,

19. Διδάσκαλε, Μωσῆς ἔγραψεν ἡμῖν, ὅτι ἐάν τινος ἀδελφὸς ἀποθάνῃ, καὶ καταλίπῃ γυναῖκα, καὶ τέκνα μὴ ἀφῇ, ἵνα λάβῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἐξαναστήσῃ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ.

20. Ἑπτὰ ἀδελφοὶ ἦσαν, καὶ ὁ πρῶτος ἔλαβε γυναῖκα, καὶ ἀποθνήσκων οὐκ ἀφῆκε σπέρμα.

21. Καὶ ὁ δεύτερος ἔλαβεν αὐτὴν, καὶ ἀπέθανε, καὶ οὐδὲ αὐτὸς ἀφῆκε σπέρμα· καὶ ὁ τρίτος ὡσαύτως.

22. Καὶ ἔλαβον αὐτὴν οἱ ἑπτὰ, καὶ οὐκ ἀφῆκαν σπέρμα. ἐσχάτη πάντων ἀπέθανε καὶ ἡ γυνή.

23. Ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει, ὅταν ἀναστῶσι, τίνος αὐτῶν ἔσται γυνή; οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον αὐτὴν γυναῖκα.

24. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· οὐ διὰ τοῦτο πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς γραφὰς, μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ;

25. Ὅταν γὰρ ἐκ νεκρῶν ἀναστῶσιν, οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε γαμίσκονται, ἀλλ' εἰσὶν ὡς ἄγγελοι οἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

26. Περὶ δὲ τῶν νεκρῶν, ὅτι ἐγείρονται, οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῇ βίβλῳ Μωσέως, ἐπὶ τῆς βάτου ὡς εἶπεν αὐτῷ ὁ θεὸς, λέγων· ἐγὼ ὁ θεὸς Ἀβραὰμ, καὶ ὁ θεὸς Ἰσαὰκ, καὶ ὁ θεὸς Ἰακώβ.

27. Οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ θεὸς ζώντων. ὑμεῖς οὖν πολὺ πλανᾶσθε.

Cap. XII.

18. Et venerunt ad eum Sadducęi qui dicunt resurrectionem non esse: & interogabant eum dicentes.

19. Magister, Moyses nobis scripsit, ut si cujus frater mortuus fuerit, & dimiserit uxorem, & filios non reliquerit, accipiat frater ejus uxorem ipsius, & resuscitet semen fratri suo.

20. Septem ergo fratres erant, & primus accepit uxorem, & mortuus est non relicto semine.

21. Et secundus accepit eam, & mortuus est: & nec iste reliquit semen. Et tertius similiter.

22. Et acceperunt eam similiter septem: & non reliquerunt semen. Novissima omnium defuncta est & mulier.

23. In resurrectione ergo cùm resurrexerint, cujus de his erit uxor? Septem enim habuerunt eam uxorem.

24. Et respondens Iesus, ait illis: Nónne ideo erratis, non scientes scripturas, neque virtutem Dei.

25. Cùm enim à mortuis resurrexerint, neque nubent, neq; nubentur, sed sunt sicut angeli in cœlis.

26. De mortuis autem quòd resurgant, non legistis in libro Moysi, super rubum quomodo dixerit illi Deus, inquiens, Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob?

27. Non est Deus mortuorum, sed Deus vivorum. Vos ergo multum erratis.

Das XII. Capitel.

18. Da tratten die Sadduceer zu jhm / die da halten / es sey keine Aufferstehung / die fragten jhn vnd sprachen: *Matt. 22, 23. Luc. 20, 27*

19. Meister, Moses hat vns geschrieben / Wenn jemands Bruder stirbt / vnd lesst ein Weib / vnd lesset keine Kinder / So soll sein Bruder desselbigen Weib nemmen / vnnd seinem Bruder Samen erwecken. *Deu. 25, 5*

20. Nun sind sieben Brüder gewesen / der Erste nam ein Weib / der starb vnnd ließ keinen Samen.

21. Vnd der ander nam sie / vnd starb / vnd ließ auch nicht Samen. Der dritte desselben gleichen.

22. Vnd namen sie alle sieben / vnnd liessen nicht Samen. Zu letzt nach allen starb das Weib auch.

23. Nun in der Aufferstehung / wenn sie aufferstehen / welchs Weib wirdt sie seyn vnter jhnen / denn sieben haben sie zum Weibe gehabt?

24. Da antwortet Jesus vnd sprach zu jnen / Ist nicht also? Jhr irret / darumb daß jhr nichts wisset von der Schrifft / noch von der Krafft Gottes.

25. Wenn sie von den Todten aufferstehen werden / so werden sie nicht freyen / noch sich freyen lassen / sondern sie sind wie die Engel im Himmel.

26. Aber von den Todten / daß sie aufferstehen werden / habt jhr nicht gelesen im Buch Mosi / bey dem Busch / wie Gott zu jhm saget / vnnd sprach: Ich bin der Gott Abraham / vnnd der Gott Isaac / vnd der Gott Jacob.

27. Gott aber ist nicht der Todten / sonder der Lebendigen Gott / darumb irret jhr sehr. *Exo. 3, 6. Matt. 22, 32. Luc. 20, 37*

יב

28 ויקרב אחד מן־הסופרים אשר
שמע אתם מתוכחים וירא כי היטיב
לענות להם וישאל לו איזה היא מצוה
הראשונה על כלנה :
29 ויען לו ישוע המצוה הראשונה על־
כלנה זאת היא שמע ישראל יהוה
אלהינו יהוה אחד :
30 ואהבת את־יהוה אלהיך בכל־
לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך ובכל־
כחך זאת המצוה הראשונה :
31 ושנית השנה לה זאת היא ואהבת
לגר אשר אתך כמוך גדול מהנה
איננה מצוה היא :
32 ויאמר לו הסופר היטב מלמד באמת
אמרת כי אחד הוא יהוה אלהים ואין
יש אחר מבלעדיו :
33 ולאהב אתו מכל־לבב ומכל־מאד
ומכל־נפש ומכל־כח ואהב את־הגר
כמו את־נפשו רב הוא על־כל עולות
וזבחים :
34 וירא ישוע כי בחכמה ענה ויאמר
לו אינך רחוק ממלכות אלהים ואיש
לא היה עוד אשר מלאו לבו לשאל לו :
35 ויען ישוע ויאמר בלמדו בהיכל
איך יאמרו הספרים כי המשיח בן־דוד
הוא :
36 והוא דוד אמר ברוח הקדש נאם
יהוה לאדני שב לימיני עד־אשית
איביך הדם לרגליך :

ιβ'.

28. Καὶ προσελθὼν εἷς τῶν γραμ-
ματέων ἀκούσας αὐτῶν συζητούντων,
εἰδὼς ὅτι καλῶς αὐτοῖς ἀπεκρίθη, ἐ-
πηρώτησεν αὐτόν, ποία ἐστὶ πρώτη πα-
σῶν ἐντολή.
29. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίθη αὐτῷ, ὅτι
πρώτη πασῶν τῶν ἐντολῶν, ἄκουε Ἰσραήλ,
κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν, κύριος εἷς ἐστι.
30. Καὶ ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου,
ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς
ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου,
αὕτη πρώτη ἐντολή.
31. Καὶ δευτέρα ὁμοία αὕτη. ἀγα-
πήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. μείζων
τούτων ἄλλη ἐντολὴ οὐκ ἔστι.
32. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ γραμματεύς,
καλῶς διδάσκαλε ἐπ' ἀληθείας εἴ-
πας, ὅτι εἷς ἐστι θεός, καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος
πλὴν αὐτοῦ.
33. Καὶ τὸ ἀγαπᾶν αὐτὸν ἐξ ὅλης τῆς
καρδίας, καὶ ἐξ ὅλης τῆς συνέσεως, καὶ
ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος,
καὶ τὸ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτόν,
πλεῖόν ἐστι πάντων τῶν ὁλοκαυτωμά-
των καὶ τῶν θυσιῶν.
34. Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἰδὼν αὐτὸν ὅτι νουνε-
χῶς ἀπεκρίθη, εἶπεν αὐτῷ. οὐ μακρὰν
εἶ ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ. καὶ οὐδεὶς
οὐκέτι ἐτόλμα αὐτὸν ἐπερωτῆσαι.
35. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἔλεγε δι-
δάσκων ἐν τῷ ἱερῷ, πῶς λέγουσιν οἱ
γραμματεῖς, ὅτι ὁ χριστὸς υἱός ἐστι Δαυίδ;
36. Αὐτὸς γὰρ Δαυὶδ εἶπεν ἐν τῷ
πνεύματι τῷ ἁγίῳ, λέγει ὁ κύριος τῷ
κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν
θῶ τοὺς ἐχθρούς σου, ὑποπόδιον τῶν πο-
δῶν σου.

Cap. XII.

28. Et accessit unus de Scribis qui audierat illos conquirentes, & videns quoniam benè illis responderit, interrogavit eum, quod esset primum omnium mandatum.

29. Iesus autem respondit ei: Quia primum omnium mandatum est: Audi Israël, Dominus Deus tuus, Deus unus est.

30. Et diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua; & ex tota virtute tua. Hoc est primum mandatum.

31. Secundum autem simile est illi, Diliges proximum tuum tanquam teipsum. Majus horum aliud mandatum non est.

32. Et ait illi Scriba: Benè, Magister, in veritate dixisti, quia unus est Deus, & non est alius præter eum.

33. Et ut diligatur ex toto corde, & ex toto intellectu, & ex tota anima, & ex tota fortitudine: & diligere proximum tanquam seipsum: majus est omnibus holocautomatibus & sacrificiis.

34. Iesus autem videns quòd sapienter respondisset, dixit illi: Non es longè à regno Dei. Et nemo jam audebat eum interrogare.

35. Et respondens Iesus, dicebat, docens in templo: Quomodo dicunt Scribæ, Christum filium esse David?

36. Ipse enim David dicit in Spiritu sancto: Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.

Das XII. Capitel.

28. Vnd es tratt zu jhm der Schrifftgelehrten einer/der jhnen zugehöret hatte/ wie sie sich mit einander befrageten/vnd sahe daß er jhnen fein geantwortet hatte/vnd fraget jhn: Welches ist das fürnemest Gebot für allen?

29. Jesus aber antwortet jhm: Das fürnemest Gebott für allen Gebotten ist das: Höre Jsrael/der HERR vnser Gott ist ein einiger Gott. Deu 6,7.

30. Vnd du solt Gott deinen HERRN lieben/von gantzen Hertzen/von gantzer Seele/von gantzem Gemüte/vnd von allen deinen Kräfften/Das ist das fürnembste Gebott.

31. Vnd das ander ist jhm gleich / Du solt deinen Nechsten lieben als dich selbst. Es ist kein ander grösser Gebott/denn diese. Lev. 19,18 Matt 22,39. Rom. 13,9

32. Vnd der Schrifftgelehrte sprach zu jhm: Meister/du hast warlich recht geredt/ denn es ist ein Gott/vnd ist kein ander ausser jhm. Gal. 5,14 Iac. 2,8.

33. Vnd denselbigen lieben von gantzem Hertzen/von gantzem Gemüte / von gantzer Seele/ vnd von allen Kräfften/vnd lieben seinen Nechsten als sich selbst / das ist mehr denn Brandtopffer vnd alle Opffer.

34. Da Jesus aber sahe/daß er vernünfftiglich antwortet/sprach er zu jhm: Du bist nicht ferne von dem Reich Gottes. Vnd es dorffte jn niemandt weiter fragen.

35. Vnd Jesus antwortet/vnd sprach / da er lehret im Tempel: Wie sagen die Schrifftgelehrten/Christus sey Davids Sohn? Matt. 22,42. Lu 20,41

36. Er aber David spricht/durch den Heiligen Geist / der HERR hat gesagt zu meinem HERRN: Setze dich zu meiner Rechten / biß daß ich lege deine Feinde zum Schemel deiner Füsse. Psa. 109,1.

יב

37 והוא דוד קורא לו אדון ואיככה
בנו הוא ורבים מהעם שמעו אותו
בנעם :
38 ויאמר להם בתלמודו השמרו לכם
מן־הסופרים אשר חפצו להתהלך
במחלצות ולשאל לשלומם בשוקים :
39 ומושבים ראשונים בעדות ומסבות
ראשונות במשתי הערב :
40 אשר אכלו את־בתי האלמנות
ובעלילות הדברים תאריכו תפלותם
על־כן יקחו משפט יותר :
41 וישב ישוע לפני הנשכה וירא איך
העם שלך נחשת אל־הלשכה ורבים
מעשירים הרבה שלכו :
42 ותבוא אלמנה אחת ותשלך שנים
מנים זה הוא ריבעה :
43 ויקרא לתלמידיו ויאמר להם אמן
אני אומר לכם כי־האלמנה המסכנה
הזאת רב מכלם שלך אשר שלכו אל־
הנשכה :
44 כי־כלם מיתרם שלכו והיא
מחסרונה את כל־אשר לה שלך את־
כל־מחיתה :

יג

ובצאתו מן־ההיכל אמר לו אחד
מן־תלמידיו המלמד הנה
כמה אבנים וכמה בנינים :
2 ויען ישוע ויאמר לו הראה אתה את
הבנינים האלה הגדולים לא תנח אבן על־
אבן על־מכונתה אשר לא תהרס :

ιβ΄.

37. Αὐτὸς οὖν Δαυὶδ λέγει αὐτὸν κύριον· καὶ πόθεν υἱὸς αὐτοῦ ἐστι; καὶ ὁ πολὺς ὄχλος ἤκουεν αὐτοῦ ἡδέως.

38. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, Βλέπετε ἀπὸ τῶν γραμματέων, τῶν θελόντων ἐν στολαῖς περιπατεῖν, καὶ ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς.

39. Καὶ πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ πρωτοκλισίας ἐν τοῖς δείπνοις.

40. Οἱ κατεσθίοντες τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει μακρὰ προσευχόμενοι. οὗτοι λήψονται περισσότερον κρίμα.

41. Καὶ καθίσας ὁ Ἰησοῦς κατέναντι τοῦ γαζοφυλακίου, ἐθεώρει πῶς ὁ ὄχλος βάλλει χαλκὸν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον. καὶ πολλοὶ πλούσιοι ἔβαλλον πολλά.

42. Καὶ ἐλθοῦσα μία χήρα πτωχὴ ἔβαλε λεπτὰ δύο, ὅ ἐστι κοδράντης.

43. Καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγει αὐτοῖς· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἡ χήρα αὕτη ἡ πτωχὴ, πλεῖον πάντων βέβληκε, τῶν βαλόντων εἰς τὸ γαζοφυλάκιον.

44. Πάντες γὰρ ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον· αὕτη δὲ ἐκ τῆς ὑστερήσεως αὐτῆς, πάντα ὅσα εἶχεν ἔβαλεν, ὅλον τὸν βίον αὐτῆς.

ΚΕΦΑΛ. ιγ΄.

ΚΑὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἱεροῦ, λέγει αὐτῷ εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, διδάσκαλε, ἴδε ποταποὶ λίθοι, καὶ ποταπαὶ οἰκοδομαί.

2. Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ, Βλέπεις ταύτας τὰς μεγάλας οἰκοδομάς; οὐ μὴ ἀφεθῇ λίθος ἐπὶ λίθῳ, ὃς οὐ μὴ καταλυθῇ.

Cap. XII.

37. Ipse ergo David dicit eum Dominum,& unde est filius ejus? Et multa turba cum libenter audivit.

38. Et dicebat eis in doctrina sua: Cavete à Scribis, qui volunt in stolis ambulare,& salutari in foro.

39. Et in primis cathedris sedere in synagogis,& primos discubitus in cœnis.

40. Qui devorant domos viduarum sub obtentu prolixę orationis, hi accipient prolixius judicium.

41. Et sedens Iesus contra gazophylacium, aspiciebat quomodo turba jactaret æs in gazophylacium, & multi divites jactabant multa.

42. Cùm venisset autem vidua una pauper, misit duo minuta, quod est quadrans.

43. Et convocans discipulos suos, ait illis: Amen dico vobis, quoniam vidua hęc pauper, plus omnibus misit, qui miserunt in gazophylacium.

44. Omnes enim ex eo quod abundabat illis, miserunt; hæc verò, de penuria sua, omnia quæ habuit misit, totum victum suum.

Cap. XIII.

ET cùm egrederetur de templo, ait illi unus ex discipulis suis: Magister, aspice quales lapides,& quales structuræ.

2. Et respondens Iesus, ait illi: Vides has omnes magnas ædificationes? Non relinquetur lapis super lapidem qui non destruatur.

Das XII. Capitel.

37. Da heisset jhn ja David einen HERRN/ Woher ist er denn sein Sohn? Vnnd viel Volcks höret jhn gerne.

38. Vnnd er lehret sie/vnnd sprach zu jhnen: Sehet euch für/ für den Schrifftgelehrten / die in langen Kleidern gehen/ vnnd lassen sich gern auff dem Marckte grüssen. Mat.23,6 Luc.11,43 & 20,46

39. Vnd sitzen gerne oben an in den Schulen/ vnd über Tisch im Abendmal.

40. Sie fressen der Witwen Häuser / vnnd wenden langes Gebet für/dieselben werden desto mehr verdamniß empfahen.

41. Vnd Jesus setzet sich gegen dem Gotteskasten/vnd schawet wie das Volck Gelt einlegete in den Gottes Kasten/vnd viel Reichen legten viel ein. Luc.21,1.

42. Vnd es kam ein arme Witwe/vnnd legte zwey Scherfflein ein/die machen einen Heller.

43. Vnd er rieff seine Jünger zu sich / vnnd sprach zu jhnen: Warlich ich sage euch/diese arme Witwe hat mehr in den Gotteskasten gelegt/ denn alle die eingelegt haben.

44. Denn sie haben alle von jhrem übrigen eingelegt/diese aber hat von jhrem Armut / alles was sie hatt/jhre gantze Nahrung eingelegt.

Das XIII. Capitel.

VND da er auß dem Tempel gieng / sprach zu jhm seiner Jünger einer: Meister/sihe/welche Steine/ vnnd welch ein Baw ist das? Mat.24,2. Luc.21,5

2. Vnd Jesus antwortet vnnd sprach zu jhm. Sihest du wol allen disen grossen Baw? Nicht ein Stein wirdt auff dem andern bleiben / Der nicht zubrochen werde. Luc.19,44.

יג

3 ובשבתו על־הר הזיתים לנגד היכל
שאלו לו בלבדם כיפה ויעקב ויוחנן
ואנדראוס׃
4 אמור לנו מתי יהיו האלה ומה־
האות כי־יכלו כל־הדברים האלה׃
5 וישוע ענה להם ויחל לדבר ראו פן
ישיאכם איש׃
6 כי־רבים יבאו בשמי לאמר כי אני
הוא ויתעו רבים׃
7 ואם תשמעו מלחמות ושמועת
המלחמות אל תבהלו כי־צריך להיות
אך עד־הנה איננו הקץ׃
8 כי יקום גוי על־גוי וממלכה על־
ממלכה ויהיה רעש בכל מקומות ויהיה
רעב ומהומה ראשית החבלים האלה׃
9 והשמרו לנפשכם כי יסגירו אתכם
בבתי הדינים ובעדות תכו ולפני נשיאים
ומלכים תוקמו למען שמי לעדות
להם׃
10 ובכל הגוים תצטרך בראשונה
להקרא את־הבשורה׃
11 וכאשר יוליכו אתכם למסר לא
תחשבו מה־תדברון ולא תהגו כי אשר
ינתן לכם בעת ההיא אותו דברו כי
אינכם אתם אשר מדברים כי־אם
רוח הקדש׃
12 כי ימסר אח לאחיו במות ואב
את־בנו ויתקוממו בנים על־אבותם
וימותתו אותם׃

ιγ'.

3. Καὶ καθημένου αὐτοῦ εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν κατέναντι τοῦ ἱεροῦ, ἐπηρώτων αὐτὸν κατ' ἰδίαν πέτρος καὶ ἰάκωβος καὶ ἰωάννης καὶ ἀνδρέας.

4. Εἰπὲ ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσται, καὶ τί τὸ σημεῖον, ὅταν μέλλῃ πάντα ταῦτα συντελεῖσθαι.

5. Ὁ δὲ ἰησοῦς ἀποκριθεὶς αὐτοῖς, ἤρξατο λέγειν, Βλέπετε, μήτις ὑμᾶς πλανήσῃ.

6. Πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες· ὅτι ἐγώ εἰμι, καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν.

7. Ὅταν δὲ ἀκούσητε πολέμους, καὶ ἀκοὰς πολέμων, μὴ θροεῖσθε· δεῖ γὰρ γενέσθαι· ἀλλ' οὔπω τὸ τέλος.

8. Ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπ' ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν. καὶ ἔσονται σεισμοὶ κατὰ τόπους, καὶ ἔσονται λιμοὶ καὶ ταραχαί· ἀρχαὶ ὠδίνων ταῦτα.

9. Βλέπετε δὲ ὑμεῖς ἑαυτούς· παραδώσουσι γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια, καὶ εἰς συναγωγὰς δαρήσεσθε, καὶ ἐπὶ ἡγεμόνων καὶ βασιλέων σταθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς.

10. Καὶ εἰς πάντα τὰ ἔθνη δεῖ πρῶτον κηρυχθῆναι τὸ εὐαγγέλιον.

11. Ὅταν δὲ ἀγάγωσιν ὑμᾶς παραδιδόντες, μὴ προμεριμνᾶτε τί λαλήσητε, μηδὲ μελετᾶτε, ἀλλ' ὃ ἐὰν δοθῇ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, τοῦτο λαλεῖτε· οὐ γάρ ἐστε ὑμεῖς οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον.

12. Παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ πατὴρ τέκνον, καὶ ἐπαναστήσονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς, καὶ θανατώσουσιν αὐτούς.

Cap. XIII.

3. Et cum sederet in monte olivarum contra templum, interrogabant eum separatim Petrus & Iacobus & Iohannes & Andreas.

4. Dic nobis, quando ista fient? & quod signum erit, quando hæc omnia incipient consummari?

5. Et respondens Iesus, cœpit dicere illis: Videte, ne quis vos seducat.

6. Multi enim venient, in nomine meo dicentes, quia ego sum: & multos seducent.

7. Cùm audieritis autem bella & opiniones bellorum, ne timueritis: oportet enim hęc fieri, sed nondum finis.

8. Exurget enim gens contra gentem, & regnum super regnum, & erunt terręmotus per loca, & fames: Initium dolorum hæc.

9. Videte autem vosmetipsos: Tradent enim vos in conciliis, & in synagogis vapulabitis, & ante præsides, & reges stabitis propter me, in testimonium illis.

10. Et in omnes gentes primum oportet prædicari Evangelium.

11. Et cum duxerint vos tradentes, nolite præcogitare quid loquamini, neq; meditemini: sed quod datum vobis fuerit in illa hora, id loquamini: non enim vos estis loquentes, sed Spiritus sanctus.

12. Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium: & consurgent filii in parentes, & morte afficient eos.

Das XIII. Capitel.

3. Vnd da er auff dem Oelberg saß gegen dem Tempel/fragten jhn besonders Petrus vnd Jacobus/vnd Johannes/vnd Andreas.

4. Sage vns/wenn wirdt das alles geschehen? Vnd was wirdt das Zeichen seyn/wenn das alles soll vollendet werden?

5. Jesus antwortet jhnen/vnd fieng an zu sagen: Sehet zu/daß euch niemandt verführe. *Ephe. 5. 6. 2. Toes. 2. 3.*

6. Denn es werden viel kommen vnter meinem Namen/vnd sagen (†Ich bin Christus/)vnd werden viel verführen. † Ich seyes/

7. Wenn jhr aber hören werdet von Kriegen/ vnd Kriegsgeschrey/so förchtet euch nicht / denn es muß also geschehen / aber das Ende ist noch nicht da.

8. Es wirdt sich ein Volck über das ander empören/vnd ein Königreich vber das ander. Vnd werden geschehen Erdbeben hin vnd wider/ vnnd wirdt seyn thewre Zeit vnd Schrecken. Das ist der noth ahnfang.

9. Ihr aber sehet euch für/denn sie werden euch vberantworten für die Rathhäuser vnd Schulen/vnnd jhr müsset gesteupet werden/vnnd für Fürsten vnnd Könige müsset jhr geführet werden/vmb meinet willen/zu einem Zeugniß über sie.

10. Vnd das Evangelium muß zuvor geprediget werden vnter alle Völcker.

11. Wenn sie euch nun führen vnnd vberantworten werden/so sorget nicht/was jhr reden solt/ vnd bedencket euch nicht zuvor /Sondern was euch zu derselbigen stunde gegeben wirdt / das redet/denn jhr seydts nicht/die da reden / sondern der Heilige Geist. *Matt. 10, 19. Lu. 12, 31. & 21, 14.*

12. Es wirdt aber vberantworten ein Bruder den andern zum Tode/vñ der Vater den Sohn/ vnnd die Kinder werden sich empören wider die Eltern/vnd werden sie helffen tödten.

י״ג

13 ותהיו שנואים מכלכם למען שמי ואשר יחל עד־עת קץ זה יושע׃

14 ואם־תראו את־שקוץ משומם הנאמר מדניאל הנביא עומד במקום אשר לא יש לו לעמד הקורא יבין אז אשר ביהודה ינוסו אל־ההרים׃

15 ואשר על־הגג לא ירד אל־הבית ולא יבוא לשאת מאומה מביתו׃

16 ואשר בשדה הוא לא יפנה לאחור לשאת את־בגדיו׃

17 ואוי להרות ולמיניקות בימים האלה׃

18 התפללו פן־תהי מנוסתכם בחרף׃

19 כי־יהיו הימים האלה ימי צרה ומצוקה כאשר לא היה מראשית הבריאה אשר ברא אלהים עד עתה ולא יהיו לעולם׃

20 ואם יהוה לא יקצר את־הימים לא יושע כל בשר אך למען־הבחירים אשר בחר יקצר את־הימים׃

21 ואז אם־איש יאמר לכם הנה פה המשיח או הנה שם לא תאמינו׃

22 כי־יקומו משיחי שקר ונביאי שקר ויתנו אותות ומופתים להתעות אם לא בלי יכלת את־הבחירים׃

23 ואתם השמרו הנה הקדמתי לאמר לכם כלם׃

24 אבל בימים ההם אחר הצרה ההיא השמש יחשך וירח לא יגיה אורו׃

ιγʹ.

13. Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου. ὁ δὲ ὑπομείνας, εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται.

14. Ὅταν δὲ ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως, τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Δανιὴλ τοῦ προφήτου, ἑστὼς ὅπου οὐ δεῖ· ὁ ἀναγινώσκων νοείτω· τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη.

15. Ὁ δὲ ἐπὶ τοῦ δώματος, μὴ καταβάτω εἰς τὴν οἰκίαν, μηδὲ εἰσελθέτω, ἆραί τι ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ.

16. Καὶ ὁ εἰς τὸν ἀγρὸν ὤν, μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω, ἆραι τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ.

17. Οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις, ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις.

18. Προσεύχεσθε δὲ, ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ ὑμῶν χειμῶνος.

19. Ἔσονται γὰρ αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι θλίψις, οἵα οὐ γέγονε τοιαύτη ἀπ' ἀρχῆς κτίσεως, ἧς ἔκτισεν ὁ θεὸς, ἕως τοῦ νῦν, καὶ οὐ μὴ γένηται.

20. Καὶ εἰ μὴ κύριος ἐκολόβωσε τὰς ἡμέρας, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σάρξ· ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐκλεκτοὺς, οὓς ἐξελέξατο, ἐκολόβωσε τὰς ἡμέρας.

21. Καὶ τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, ἰδοὺ ὧδε ὁ χριστὸς, ἢ, ἰδοὺ ἐκεῖ, μὴ πιστεύετε.

22. Ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι καὶ ψευδοπροφῆται, καὶ δώσουσι σημεῖα καὶ τέρατα, πρὸς τὸ ἀποπλανᾷν, εἰ δυνατὸν, καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς.

23. Ὑμεῖς δὲ βλέπετε· ἰδοὺ προείρηκα ὑμῖν πάντα.

24. Ἀλλ' ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, μετὰ τὴν θλίψιν ἐκείνην, ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς.

Cap. XIII.

13. Et eritis odio omnibus, propter nomen meum. Qui autem sustinuerit in finem, hic salvus erit.

14. Cùm autem videritis abominationem desolationis, stantem, ubi non debet (qui legit intelligat) tunc qui in Iudæa sunt, fugiant in montes.

15. Et qui super tectum, ne descendat in domum, nec introeat, ut tollat quid de domo sua.

16. Et qui in agro erit, non revertatur retrò, tollere vestimentum suum.

17. Væ autem prægnantibus & nutrientibus in illis diebus.

18. Orate verò, ut hyeme non fiat fuga vestra.

19. Erunt enim dies illi tribulationis tales, quales non fuerunt ab initio creaturę quam cōdidit Deus, usque nunc, neque fient.

20. Et nisi breviasset Dominus dies, non fuisset salva omnis caro: sed propter electos quos elegit, breviavit dies.

21. Et tunc si quis vobis dixerit: Ecce, hic est Christus, ecce illic, ne credideritis.

22. Exurgent enim pseudochristi & pseudoprophetæ: & dabunt signa & portenta, ad seducendos, si fieri potest, etiam electos.

23. Vos ergo videte: ecce prædixi vobis omnia.

24. Sed in illis diebus, post tribulationem illam, Sol contenebrabitur, & Luna non dabit splendorem suum.

Das XIII. Capitel.

13. Vnnd werdet gehasset seyn von jederman/ vmb meines Namens willen. Wer aber beharret biß an das Ende/ der wirdt selig.

14. Wenn jhr aber sehen werdet den grewel der Verwüstung/ von dem der Prophet Daniel gesaget hat/ daß er stehet/ da er nicht soll (Wer es lieset/ der vernemme es) Als denn / wer in Judea ist/ der fliehe auff die Berge. Dan. 9, 27. Mat. 24, 15. Luc. 21, 21.

15. Vnnd wer auff dem Dache ist/ der steige nicht hernieder ins Hauß / vnnd komme nicht darein etwas zu holen auß seinem Hause.

16. Vnnd wer auff dem Felde ist/ der wende sich nicht vmb/ seine Kleider zuholen.

17. Wehe aber den Schwangern vnnd Seugern zu der zeit.

18. Bittet aber/ daß ewere Flucht nicht geschehe im Winter.

19. Denn in diesen Tagen werden solche trübsal seyn/ als sie nie gewesen sind bißher / von anfang der Creaturen / die Gott geschaffen hat/ vnd als auch nicht werden wirdt.

20. Vnd so der HERR diese Tage nicht verkürtzt hette/ würde kein Mensch selig / aber vmb der Außerwehlten willen/ die er außerwehlet hat/ hat er diese Tage verkürtzet.

21. Wenn nun jemandt zu der Zeit wirdt zu euch sagen: Sihe hie ist Christus/ sihe / da ist er/ so glaubet nicht. Mat. 24, 26. Luc. 21, 8.

22. Denn es werden sich erheben falsche Christi/ vnd falsche Propheten/ die Zeichen vnd wunder thun / daß sie auch die Außerwehlten verführen/ so es müglich were.

23. Jhr aber sehet euch für/ sihe/ ich habs euch alles zuvor gesagt.

24. Aber zu der zeit/ nach der Trübsal/ werden Sonne vnd Mond jhren schein verlieren. Ezech. 32, 7. Isa. 13, 10. Ioel 2, 10. 31. 3, 15.

יג

25 וכוכבי השמים יהיו נופלים והכחות
אשר בשמים ימוטו :
26 ואז יראו את־בן־האדם לבוא
בעננים עם כח גדול ועם כבוד :
27 ואז ישלח את־מלאכיו ויאסף
את־בחיריו מארבע רוחות מקצה
הארץ עד קצה השמים :
28 ומתאנה למדו את־המשל אם עת
ענפיה רכו ועליה דשאו ידעתם כי
קרוב הקיץ :
29 ככה גם אתם אם יראו להעשות
את־האלה דעו כי קרוב הוא לפתח :
30 אמן אני אומר לכם כי לא יעבר
דור הזה עד־כי יהיו כל־הדברים
האלה :
31 השמים והארץ יעבורו ודברי לא
יעבורו :
32 ועל־היום ההוא ועל־השעה איש
לא ידע ולא המלאכים אשר בשמים
ולא הבן־כי־אם האב :
33 ראו עורו שקדו והתפללו כי לא
ידעתם מתי תבוא העת :
34 כאשר אדם יגור הניח את־ביתו
ויתן לעבדיו את־השלטן ולכל איש
את־מעשהו ולשוער צוה לשקד :
35 לכן שקדו כי לא ידעתם מתי יבוא
אדון הבית אם בערב או־בחצי הלילה
או־במקרא תרנגל או־בבקר :
36 פן יבוא וימצא אתכם ישנים :
37 ואשר אומר אני לכם לכלם אמרתי
שקדו :

ιγ΄.

25. Καὶ οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ ἔσονται ἐκπίπτοντες, καὶ αἱ δυνάμεις αἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς σαλευθήσονται.

26. Καὶ τότε ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἐρχόμενον ἐν νεφέλαις, μετὰ δυνάμεως πολλῆς καὶ δόξης.

27. Καὶ τότε ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ ἐπισυνάξει τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ, ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ' ἄκρου γῆς, ἕως ἄκρου οὐρανοῦ.

28. Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς, μάθετε τὴν παραβολήν· ὅταν αὐτῆς ἤδη ὁ κλάδος ἁπαλὸς γένηται, καὶ ἐκφύῃ τὰ φύλλα, γινώσκετε, ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος ἐστίν.

29. Οὕτω καὶ ὑμεῖς, ὅταν ταῦτα ἴδητε γινόμενα, γινώσκετε, ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἐπὶ θύραις.

30. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, μέχρις οὗ πάντα ταῦτα γένηται.

31. Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται· οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι.

32. Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης, καὶ τῆς ὥρας, οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι οἱ ἐν τῷ οὐρανῷ, οὐδὲ ὁ υἱός, εἰ μὴ ὁ πατήρ.

33. Βλέπετε, ἀγρυπνεῖτε, καὶ προσεύχεσθε· οὐκ οἴδατε γάρ, πότε ὁ καιρός ἐστιν.

34. Ὡς ἄνθρωπος ἀπόδημος ἀφεὶς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, καὶ δοὺς τοῖς δούλοις αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν, καὶ ἑκάστῳ τὸ ἔργον αὐτοῦ, καὶ τῷ θυρωρῷ ἐνετείλατο, ἵνα γρηγορῇ.

35. Γρηγορεῖτε οὖν· οὐκ οἴδατε γάρ, πότε ὁ κύριος τῆς οἰκίας ἔρχεται, ὀψέ, ἢ μεσονυκτίου, ἢ ἀλεκτοροφωνίας, ἢ πρωΐ.

36. Μὴ ἐλθὼν ἐξαίφνης, εὕρῃ ὑμᾶς καθεύδοντας. 37. Ἃ δὲ ὑμῖν λέγω, πᾶσι λέγω, γρηγορεῖτε.

Cap. XIII.

25. Et stellæ cæli erunt decidentes, & virtutes quæ in cælis sunt, movebuntur.

26. Et tunc videbunt filium hominis venientem in nubibus, cum virtute multa & gloria.

27. Et tunc mittet angelos suos, & congregabit electos suos à quatuor ventis, à summo terræ usque ad summum cæli.

28. A ficu autem discite parabolam. Cùm jam ramus ejus tener fuerit, & nata fuerint folia: cognoscitis quia in proximo sit æstas.

29. Sic & vos, cùm videritis hæc fieri, scitote quòd in proximo sit in ostiis.

30. Amen dico vobis, quoniam non transibit generatio hæc, donec omnia ista fiant.

31. Cælum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt.

32. De die autem illo vel hora, nemo scit, neque angeli in cælo, neque filius, nisi pater.

33. Videte, vigilate & orate: nescitis enim quando tempus sit.

34. Sicut homo qui peregrè profectus reliquit domum suam: & dedit servis suis potestatem cujusque operis, & janitori præcepit ut vigilet.

35. Vigilate ergo (nescitis enim quando dominus domus veniat: serò, an media nocte, an galli cantu, an manè.)

36. Ne cùm venerit repentè, inveniat vos dormientes.

37. Quod autem vobis dico, omnibus dico, Vigilate.

Das XIII. Capitel.

25. Vnnd die Sterne werden vom Himmel fallen/vnd die Kräffte der Himmel werden sich bewegen.

26. Vnd denn werden sie sehen deß Menschen Sohn kommen in den Wolcken / mit grosser Krafft vnd Herrligkeit.

27. Vnnd denn wirdt er seine Engel senden/ vnd wirdt versammlen seine Außerwehlten von den vier Winden/von dem Ende der Erden/ biß zum Ende deß Himmels. Matt. 24, 13.

28. An dem Feigenbaum lernet ein Gleichniß. Wenn jetzt seine Zweige safftig werden/vnd Bletter gewinnen/so wisset jhr / daß der Sommer nahe ist.

29. Also auch / wenn jhr sehet das solches geschicht/so wisset/das es nahe für der Thür ist.

30. Warlich ich sage euch: Diß Geschlecht wirdt nicht vergehen/biß daß diß alles geschehe.

31. Himmel vnd Erden werden vergehen/Meine Wort aber werden nicht vergehen.

32. Von dem Tage aber vnd von der Stunde weiß niemandt/auch nicht die Engel im Himmel / auch der Sohn nicht/sondern allein der Vater.

33. Sehet zu/wachet vnd betet/ denn jhr wisset nicht wenn es zeit ist. Mat. 24, 42.

34. Gleich als ein Mensch der vber Land zog/ vnd ließ sein Hauß/vnnd gab seinen Knechten macht/einem jeglichen sein Werck / vnnd gebot dem Thürhüter/er solt wachen.

35. So wachet nun/denn jhr wisset nicht/wenn der Herr deß Hauses kombt/ob er kombt am Abend/oder zur Mitternacht/oder vmb den Hanenschrey/oder deß Morgens.

36. Auff daß er nicht schnelle komme/vnd finde euch schlaffend.

37. Was ich aber euch sage/das sage ich allen/ wachet.

יד

אחרי שני ימים היה הפסח
והמצות ויבקשו הכהנים
והסופרים איך יאחזוהו במרמה
וימותתוהו :
2 ויאמרו אל בחג פן תהי מהומה
בעם :
3 וכאשר היה בבית עניה בבית שמעון
המצורע בשבתו בשלחן באה אשה
אשר לה פך ברט בשם נרד ראש יקר
מאד ותשבר את־הברט ותשפך על־
ראשו :
4 ויהיו אנשים אשר כעסו בנפשם
ויאמרו על־מה אבדת הבשם הזאת
נעשתה :
5 כי־יוכל להמכר כמו שלשים כסף
ולהנתן לאביונים ויהמו עליה :
6 ויאמר ישוע הניחו אותה מה
תוגיון אותה מעשה טוב עשתה בי :
7 אביונים תמיד היו לכם עמכם ואם
תאבו היטיב תיטיבו להם אבל אני לא
אהיה תמיד עמכם :
6 אשר היה לה עשתה ותקדים למשוח
את־גופי לקבורה :
9 אמן אומר אני לכם בכל מקומות
אשר תקרא הבשורה הזאת בכל עולם
גם אשר עשתה היא יספר לזכרונה :
10 ויהודה סכריוטא אחד משנים עשר
הלך אל־הכהנים להסגירו בידיהם :
11 ובשמעם שמחו ויקבו לו לתת כסף
ויבקש איך בעתו יסגירנו בידם :

ΚΕΦΑΛ. ιδ΄.

ΗΝ δὲ τὸ πάσχα καὶ τὰ ἄζυμα μετὰ δύο ἡμέρας· καὶ ἐζήτουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς, πῶς αὐτὸν ἐν δόλῳ κρατήσαντες ἀποκτείνωσιν.

2 Ἔλεγον δέ, μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, μήποτε θόρυβος ἔσται τοῦ λαοῦ.

3. Καὶ ὄντος αὐτοῦ ἐν βηθανίᾳ, ἐν τῇ οἰκίᾳ σίμωνος τοῦ λεπροῦ, κατακειμένου αὐτοῦ, ἦλθε γυνὴ ἔχουσα ἀλάβαστρον μύρου νάρδου πιστικῆς πολυτελοῦς, καὶ συντρίψασα τὸ ἀλάβαστρον, κατέχεεν αὐτοῦ κατὰ τῆς κεφαλῆς.

4. Ἦσαν δέ τινες ἀγανακτοῦντες πρὸς ἑαυτούς, καὶ λέγοντες εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη τοῦ μύρου γέγονεν;

5. Ἠδύνατο γὰρ τοῦτο πραθῆναι ἐπάνω τριακοσίων δηναρίων, καὶ δοθῆναι τοῖς πτωχοῖς· καὶ ἐνεβριμῶντο αὐτῇ.

6. Ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν, ἄφετε αὐτήν· τί αὐτῇ κόπους παρέχετε; καλὸν ἔργον εἰργάσατο. †(εἰς ἐμέ)

† εἰς ἐμοί

7. Πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ᾽ ἑαυτῶν, καὶ ὅταν θέλητε δύνασθε αὐτοὺς εὖ ποιῆσαι· ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε.

8. Ὃ ἔσχεν αὕτη, ἐποίησε. προέλαβε μυρίσαι μου τὸ σῶμα εἰς τὸν ἐνταφιασμόν.

9. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου ἂν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο, εἰς ὅλον τὸν κόσμον, καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη, λαληθήσεται εἰς μνημόσυνον αὐτῆς.

10. Καὶ ὁ ἰούδας ὁ ἰσκαριώτης, εἷς τῶν δώδεκα, ἀπῆλθε πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, ἵνα παραδῷ αὐτὸν αὐτοῖς.

11. Οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐχάρησαν, καὶ ἐπηγγείλαντο αὐτῷ ἀργύριον δοῦναι. καὶ ἐζήτει, πῶς εὐκαίρως αὐτὸν παραδῷ.

Cap. XIV.

ERat autem Pascha & Azyma
post biduum: & quærebant
summi Sacerdotes & Scribæ,
quomodo eum dolo tenerent & oc-
ciderent.

2. Dicebant enim: Non in die fe-
sto, ne fortè tumultus fieret in po-
pulo.
3. Et cum esset Bethaniæ, in do-
mo Simonis Leprosi, & recumbe-
ret, venit mulier habens alabastrum
unguenti nardi spicati pretiosi: &
fracto alabastro, effudit super caput
ejus.
4. Erant autem quidam indignè
ferentes intra semetipsos, & dicen-
tes: †Ad quid perditio ista unguenti
facta est?
5. Poterat enim unguentum istud
vænundari, plus, quam trecentis de-
nariis, & dari pauperibus. Et freme-
bant in eam.
6. Iesus autem dixit: Sinite eam,
quid illi molesti estis? Bonum opus
operata est in me.
7. Semper enim pauperes habebitis
vobiscum: & cum volueritis, pote-
stis illis benefacere: me autem non
semper habetis.
8. Quod habuit hæc, fecit: præ-
vênit ungere corpus meum in se-
pulturam.
9. Amen dico vobis, ubicunque
prædicatū fuerit Evangelium istud
in universo mundo, & quod fecit
hęc, narrabitur in memoriam ejus.
10. Et Iudas Iscariotes unus de
duodecim, abiit ad summos sacerdo-
tes, ut proderet eum illis.
11. Qui audientes gavisi sunt, &
promiserunt ei pecuniam se datu-
ros. Et quærebat quomodo illum
opportunè traderet.

Das XIIII. Capitel.

VND nach zweyen Tagen war Ostern/ Mat.26,2 Lu.22,1.
vnd die Tage der Süssenbrodt. Vnnd
die Hohenpriester vnnd Schrifftgelehr-
ten suchten/wie sie jhn mit Listen griffen vnnd
tödten.

2. Sie sprachen aber: Ja nicht auff das Fest/
daß nicht ein Auffruhr im Volck werde.
3. Vnd da er zu Bethanien war/in Simonis Matt.26,6.
deß Außsetzigen Hause/vnd saß zu Tisch/da kam Ioh.12,3.
ein Weib/die hatt ein Glaß mit vngefälschtem
vnd köstlichem Nardenwasser/vnnd sie zubrach
das Glaß/vnd goß es auff sein Haupt.
4. Da waren etliche/die wurden vnwillig/vnd Matt.26,8.
sprachen: Was soll doch dieser vnrath? Ioh.12,4. †Vt
5. Man köndt das Wasser mehr denn vmb
drey hundert Groschen verkaufft haben / vnnd
dasselb den Armen geben. Vnnd murreten vber
sie.
6. Jesus aber sprach: Lasset sie mit frieden/
was bekümmert jhr sie? Sie hat ein gut Werck
an mir gethan.
7. Jhr habt allezeit Arme bey euch / vnd wenn
jhr wolt/könnet jhr jhnen guts thun. Mich aber
habt jhr nicht alle zeit.
8. Sie hat gethan / was sie konde / Sie ist
zuvor kommen/meinen Leichnam zu salben/zu
meinem Begräbniß.
9. Warlich ich sage euch/ wo diß Evangelium
geprediget wirdt in aller Welt / da wirdt man
auch daß sagen zu jhrem Gedechtnis/daß sie jetzt
gethan hat.
10. Vnnd Judas Jscharioth / einer von den Matt.26,14.
Zwölffen/gieng hin zu den Hohenpriestern / daß Lu.22,4.
er jhn verrieth.
11. Da sie das höreten/wurden sie fro / vnnd Matt.26,16.
verhiessen jhm das Gelt zugeben. Vnd er suche- Lu.22,6.
te / wie er jhn füglich verrieth.

יד

12 וּבְיוֹם רִאשׁוֹן לַמַּצּוֹת כַּאֲשֶׁר זִבְחִים אֶת־הַפֶּסַח אָמְרוּ לוֹ תַלְמִידָיו אַיֵּה תִרְצֶה נֵלֵךְ וְנָכִין כִּי תֹאכַל אֶת־הַפָּסַח׃

13 וַיִּשְׁלַח שְׁנֵי תַלְמִידָיו וַיֹּאמֶר לָהֶם לְכוּ אֶל הָעִיר וְיִקְרֶה לָכֶם אִישׁ נֹשֵׂא נֵבֶל מַיִם וּלְכוּ אַחֲרָיו׃

14 וַאֲשֶׁר יָבוֹא שָׁמָּה אִמְרוּ לְבַעַל הַבַּיִת כִּי אָמַר הַמְלַמֵּד אַיֵּה הַלִּשְׁכָּה אֲשֶׁר אֹכַל שָׁם אֶת הַפֶּסַח עִם־תַּלְמִידָי׃

15 וְהוּא יַרְאֶה אֶתְכֶם עֲלִיָּה גְדוֹלָה יְצוּעָה וּנְבוֹנָה שָׁם הָכִינוּ לָנוּ׃

16 וַיֵּצְאוּ תַלְמִידָיו וַיָּבֹאוּ אֶל־הָעִיר וַיִּמְצְאוּ כַּאֲשֶׁר אָמַר לָהֶם וַיָּכִינוּ אֶת־הַפָּסַח׃

17 וַיְהִי־עֶרֶב וַיָּבֹא עִם־שְׁנֵים עָשָׂר׃

18 וְכַאֲשֶׁר יָשְׁבוּ וְאָכְלוּ אָמַר יֵשׁוּעַ אָמֵן אֲנִי אוֹמֵר לָכֶם כִּי אֶחָד מִכֶּם יִמְסְרֵנִי אֲשֶׁר אוֹכֵל אִתִּי׃

19 וַיָּחֵלּוּ לְהִדָּרֵד בְּשִׂיחָם וְלֵאמֹר אֵלָיו חַד אֶל־אֶחָד אִם אֲנִי וְאַחֵר אִם אָנֹכִי הוּא׃

20 וַיַּעַן וַיֹּאמֶר לָהֶם אֶחָד מִשְּׁנֵים עָשָׂר אֲשֶׁר יִטְבֹּל עִמִּי בַּקְּעָרָה׃

21 אָכֵן כִּי בֶן־הָאָדָם הֹלֵךְ אֶת־דַּרְכּוֹ כַּאֲשֶׁר נִכְתַּב עָלָיו אַךְ אוֹי לָאֱנוֹשׁ הַהוּא אֲשֶׁר בּוֹ בֶן־הָאָדָם יִמָּסֵר טוֹב הָיָה לוֹ אֲשֶׁר לֹא יֻלַּד אֱנוֹשׁ הַהוּא׃

22 וְכַאֲשֶׁר אָכְלוּ לָקַח יֵשׁוּעַ אֶת־הַלֶּחֶם וַיְבָרֵךְ וַיִּשְׁבֹּר וַיִּתֵּן לָהֶם וַיֹּאמַר קְחוּ וְאִכְלוּ זֹאת יֵשׁ גּוּפִי׃

ιδ'.

12. Καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν ἀζύμων, ὅτε τὸ πάσχα ἔθυον, λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ποῦ θέλεις ἀπελθόντες ἑτοιμάσωμεν ἵνα φάγῃς τὸ πάσχα.

13. Καὶ ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς, ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἀπαντήσει ὑμῖν ἄνθρωπος, κεράμιον ὕδατος βαστάζων· ἀκολουθήσατε αὐτῷ.

14. Καὶ ὅπου ἐὰν εἰσέλθῃ, εἴπατε τῷ οἰκοδεσπότῃ, ὅτι ὁ διδάσκαλος λέγει, ποῦ ἐστι τὸ κατάλυμα ὅπου τὸ πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω.

15. Καὶ αὐτὸς ὑμῖν δείξει ἀνώγεον μέγα, ἐστρωμένον, ἕτοιμον ἐκεῖ ἑτοιμάσατε ἡμῖν.

16. Καὶ ἐξῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἦλθον εἰς τὴν πόλιν· καὶ εὗρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα.

17. Καὶ ὀψίας γενομένης ἔρχεται μετὰ τῶν δώδεκα.

18. Καὶ ἀνακειμένων αὐτῶν καὶ ἐσθιόντων, εἶπεν ὁ ἰησοῦς· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με, ὁ ἐσθίων μετ' ἐμοῦ.

19. Οἱ δὲ ἤρξαντο λυπεῖσθαι, καὶ λέγειν αὐτῷ εἷς καθ' εἷς, μήτι ἐγώ; καὶ ἄλλος, μήτι ἐγώ.

20. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, εἷς ἐκ τῶν δώδεκα, ὁ ἐμβαπτόμενος μετ' ἐμοῦ εἰς τὸ τρυβλίον.

21. Ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει, καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ· οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται· καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος.

22. Καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν, λαβὼν ὁ ἰησοῦς ἄρτον, καὶ εὐλογήσας ἔκλασε, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς, καὶ εἶπε· λάβετε, φάγετε, τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου.

Cap. XIV.

12. Et primo die Azymorum, quando pascha immolabant, dicunt ei discipuli: Quo vis eamus, & paremus tibi ut manduces pascha?

13. Et mittit duos ex discipulis suis, & dicit eis: Ite in civitatem: & occurret vobis homo lagenam aquę bajulans, sequimini eum.

14. Et quocunque introierit, dicite domino domus, quia magister dicit: Vbi est† refectio mea, ubi pascha cum discipulis meis manducem?

15. Et ipse vobis demonstrabit cœnaculum grande stratum: & illic parate nobis.

16. Et abierunt discipuli ejus, & venerunt in civitatem: & invenerunt sicut dixerat illis, & paraverunt pascha.

17. Vespere autem facto, venit cum duodecim.

18. Et discumbentibus ei & manducantibus, ait Iesus: Amen dico vobis, quia unus ex vobis tradet me, qui manducat mecum.

19. At illi cœperunt contristari, & dicere ei singillatim? Nunquid ego?

20. Qui ait illis, Vnus ex duodecim, qui intingit mecum manum in catino.

21. Et filius quidem hominis vadit sicut scriptum est de eo: væ autem homini illi, per quem filius hominis tradetur; bonum erat ei, si non esset natus homo ille.

22. Et manducantibus illis, accepit Iesus panem, & benedicens fregit, & dedit eis, & ait: Sumite, hoc est corpus meum.

Das XIIII. Capitel.

12. Vnnd am ersten tage der süssen Brodt/da man das Osterlamb opfferte / sprachen seine Jünger zu jhm: Wo wilt du/daß wir hingehen vnd bereyten/daß du das Osterlamb essest?

13. Vnd er sandte seiner Jünger zween/vnnd sprach zu jhnen: Gehet hin in die Stadt/vnnd es wirdt euch ein Mensch begegnen/ der tregt einen Krug mit Wasser/folget jhm nach.

14. Vnnd wo er eingehet / da sprechet zu dem Haußwirt: Der Meister lesset dir sagen/wo ist das Gasthauß/darinne ich das Osterlamb esse mit meinen Jüngern? † Diversorium.

15. Vnd er wirdt euch einen grossen Saal zeigen/der gepflastert vnd bereytet ist/daselbst richtet für vns zu.

16. Vnd die Jünger giengen auß/vnd kamen in die Stadt / vnnd fundens wie er jhnen gesagt hatte/vnd bereyteten das Osterlamb.

17. Am Abend aber kam er mit den Zwölffen. Matt. 26, 20.

18. Vnnd als sie zu Tisch sassen/vnnd assen/ sprach Jesus: Warlich ich sage euch/einer vnter euch wird mich verrathen. Lu. 22, 14. Ioh 13. 21.

19. Vnd sie wurden traurig/vnd sagten zu jm/ einer nach dem andern: Bin ichs? Vnd der ander: Bin ichs?

20. Er antwortet/vnd sprach zu jhnen: Einer auß den Zwölffen / der mit mir in die Schüssel tauchet. Lu. 22, 21

21. Zwar deß Menschen Sohn gehet dahin/ wie von jhm geschrieben stehet. Wehe aber dem Menschen/durch welchen deß Menschen Sohn verrathen wirdt/Es were demselbigen besser/daß er nie geboren were. Psa. 40. 10. Act. 1. 16. Matt 26, 24.

22. Vnnd in dem sie assen / nam Jesus das Brodt/dancket/vnnd brachs/vnnd gabs jhnen/ vnd sprach: Nemet/esset/ das ist mein Leib. 1 Cor. 11, 24.

יד

23 ויקח את־הכוס ויברך ויתן להם
וישתו ממנה כלם׃
24 ויאמר להם זאת יש דמי דם ברית
החדשה אשר על־רבים נשפך׃
25 אמן אני אומר לכם כי עוד לא
אשתה מענב הגפן עד־היום ההוא
אשר בו אשתנו חדש במלכות אבי׃
26 ויתפללו ויצאו אל־הר הזיתים׃
27 ויאמר להם ישוע כי כלכם תכשלו
בי בלילה הזה כי־נכתב הך את־
הרועה ותפוצינה הצאן׃
29 אבל אחרי קומי אקדים אתכם
בגלילה׃
29 וכיפה אמר לו ואם־כלם יכשלו
אך אני לעולם לא אכשל׃
30 ויאמר לו ישוע אמן אני אומר לך
כי היום בלילה הזה בטרם יקרא תרנגל
שנית שלש פעמים תכחשני׃
31 והוא עוד יותר אמר אם אצטרך
למות עמך לא אכחש אותך וככה
כלם אמרו׃
32 ויבואו אל־מקום ושמו גיא שמנים
ויאמר לתלמידיו שבו פה עד כי
אתפלל׃
33 ויקח את־כיפה ויעקב ויוחנן אתו
ויחל להבעת ולהציק׃
34 ויאמר אליהם משתוחחה נפשי
עד־מות הוכילו פה ושקדו עמי׃
35 ויקדים מעט ויפל על־הארץ ויתפלל
אם לא בלי יכלת תעבור נא ממנו השעה

ιδ΄.

23. Καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον, εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς· καὶ ἔπιον ἐξ αὐτοῦ πάντες.

24. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον.

25. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐκέτι οὐ μὴ πίω ἐκ τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου, ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὅταν αὐτὸ πίνω καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ.

26. Καὶ ὑμνήσαντες ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν.

27. Καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ὅτι πάντες σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἐμοὶ, ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, ὅτι γέγραπται, πατάξω τὸν ποιμένα, καὶ διασκορπισθήσεται τὰ πρόβατα.

28. Ἀλλὰ μετὰ τὸ ἐγερθῆναί με προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν γαλιλαίαν.

29. Ὁ δὲ πέτρος ἔφη αὐτῷ, καὶ εἰ πάντες σκανδαλισθήσονται ἐν σοὶ, ἀλλ᾽ οὐκ ἐγώ.

30. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ἀμὴν λέγω σοι, ὅτι σὺ σήμερον ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, πρὶν ἢ δὶς ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρίς ἀπαρνήσῃ με.

31. Ὁ δὲ ἐκ περισσοῦ ἔλεγε μᾶλλον, ἐάν με δέῃ συναποθανεῖν σοι, οὐ μή σε ἀπαρνήσομαι. ὡσαύτως δὲ καὶ πάντες ἔλεγον.

32. Καὶ ἔρχονται εἰς χωρίον οὗ τὸ ὄνομα γεθσημανῆ. καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καθίσατε ὧδε ἕως προσεύξωμαι.

33. Καὶ παραλαμβάνει τὸν πέτρον καὶ τὸν ἰάκωβον καὶ ἰωάννην μεθ᾽ ἑαυτοῦ, καὶ ἤρξατο ἐκθαμβεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν.

34. Καὶ λέγει αὐτοῖς, περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου. μείνατε ὧδε καὶ γρηγορεῖτε (μετ᾽ ἐμοῦ.)

35. Καὶ προελθὼν μικρὸν, ἔπεσεν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ προσηύχετο, ἵνα εἰ δυνατόν ἐστι, παρέλθῃ ἀπ᾽ αὐτοῦ ἡ ὥρα.

Cap. XIV.

23. Et accepto calice, gratias agens, dedit eis, & biberunt ex illo omnes.
24. Et ait illis: Hic est sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur.

25. Amen dico vobis, quia jam non bibam de genimine vitis, usque in diem illum, cum illud bibam (novum) in regno Dei.

26. Et hymno dicto, exierunt in montem olivarum.
27. Et ait eis Iesus: Omnes scandalizabimini in me in nocte ista: quia scriptum est: Percutiam pastorem, & dispergentur oves.

28. Sed postquam resurrexero, precedam vos in Galilæam.
29. Petrus autem ait illi: Et si omnes scandalizati fuerint in te, sed non ego.

30. Et ait illi Iesus: Amen dico tibi, quia tu hodie in nocte hac, priusquam gallus vocem bis dederit, ter me es negaturus.

31. At ille amplius loquebatur, Et si oportuerit me simul commori tibi, non te negabo. Similiter autem & omnes dicebant.
32. Et veniunt in prędium, cui nomen Gethsemani. Et ait discipulis suis, Sedete hic donec orem.

33. Et assumit Petrum & Iacobum & Iohannem secum, & cœpit pavere & tædere.
34. Et ait illis: Tristis est anima mea usque ad mortem, sustinete hic, & vigilate.

35. Et cùm processisset paululum, procidit super terram, & orabat ut si fieri posset, transiret ab eo hora.

Das XIIII. Capitel.

23. Vnd nam den Kelch/vnnd danckt/vnnd gab jhnen den/vnd sie truncken alle darauß.
24. Vnd er sprach zu jhnen: Das ist mein Blut/deß Newen Testaments/das für viele vergossen wirdt.
25. Warlich/ich sage euch / das ich hinfort nicht trincken werde/vom gewächse deß Weinstocks/biß auff den Tag/da ichs new trincke/ in dem Reich Gottes.
26. Vnd da sie den Lobgesang gesprochen hatten/giengen sie hinauß an den Oelberg.
27 Vnd Jesus sprach zu jhnen: Jhr werdet euch in dieser Nacht alle an mir ergern / denn es stehet geschrieben: Jch werde den Hirten schlagen/vnd die Schaaffe werden sich zerstrewen. Ioh.16.32 Zach.13.7.
28. Aber nach dem ich aufferstehe/will ich für euch hingehen in Galileam. Inf.16.7.
29. Petrus aber saget zu jhm: Vnd wenn sie sich alle ergerten/so wolte doch ich mich nicht ergern.
30. Vnd Jesus sprach zu jhm: Warlich ich sage dir/Heute in dieser Nacht / ehe denn der Hane zweymal krehet/wirst du mich dreymal verläugnen.
31. Er aber redet noch weiter: Ja wenn ich mit dir auch sterben müste / wolt ich dich nicht verläugnen. Desselbigen gleichen sagten sie alle.
32. Vnd sie kamen zu dem Hofe / mit Namen Gethsemane/vnd er sprach zu seinen Jüngern/ setzt euch hie biß ich hingehe/vnd bete. Matt.26.36. Luc.22.40.
33. Vnd nam zu sich Petrum vnnd Jacobum vnd Johannem/vnd fieng an zu zittern vnnd zu zagen.
34. Vnnd sprach zu jhnen: Meine Seele ist betrübt biß an den Todt/enthaltet euch hie/vnd wachet.
35. Vnnd er gieng ein wenig fürbaß fiel auff die Erden / vnnd betet / Daß/so es müglich were/ die Stunde fürüber gienge.

יד

36 ויאמר אבא אבי כל תוכל את
העבר את־הכוס הזאת ממני אך לא
אשר אני רוצה כי־אם אשר אתה׃
37 ויבוא וימצאם ישנים ויאמר לכיפה
שמעון התישן הלא יכלת לשעה אחת
לשקד׃
38 שקדו והתפללו פן תבואו במסות
כי רוח נדבה ובשר חלש׃
39 ויעודנו הלך והתפלל אותו הדבר
אמר׃
40 וישב וימצאם עוד ישנים כי היו
עיניהם כבדות ולא ידעו מה יענו לו׃
41 ויבוא שלישית ויאמר להם התישנו
עוד ותנוחון נמנע באה השעה הנה
נסגר בן־האדם בידי החטאים׃
42 עורו ונלכה הנה אשר יסגירני
קרב׃
43 ופתאם בדברו עודנו בא יהודה
אחד משנים עשר ועמו עם רב בחרבות
ורמחים מן־הכהנים וסופרים וזקנים׃
44 והמסגירו נתן להם אות לאמר
את־אשר אשק זה הוא אותו תפשוהו
והוליכו לבטח׃
45 ובבואו במהרה קרב אליו לאמר
רבי רבי וישקהו׃
46 והמה שלחו בו את־ידיהם ויאחזו
בו׃
47 ואחד מן הקמים הריק את־
החרב ויך את־עבד כהן הגדול ויכרת
את־אזנו׃

ιδ'.

36. Καὶ ἔλεγεν, ἀββᾶ ὁ πατὴρ, πάντα δυνατά σοι. παρένεγκε τὸ ποτήριον ἀπ' ἐμοῦ τοῦτο. ἀλλ' οὐ τί ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ τί σύ.

37. Καὶ ἔρχεται, καὶ εὑρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας, καὶ λέγει τῷ πέτρῳ, σίμων, καθεύδεις; οὐκ ἴσχυσας μίαν ὥραν γρηγορῆσαι.

38. Γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν. τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής.

39. Καὶ πάλιν ἀπελθὼν προσηύξατο, τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών.

40. Καὶ ὑποστρέψας εὗρεν αὐτοὺς πάλιν καθεύδοντας. ἦσαν γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν βεβαρημένοι· καὶ οὐκ ᾔδεισαν τί αὐτῷ ἀποκριθῶσι.

41. Καὶ ἔρχεται τὸ τρίτον, καὶ λέγει αὐτοῖς, καθεύδετε τὸ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε. ἀπέχει, ἦλθεν ἡ ὥρα· ἰδοὺ παραδίδοται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἁμαρτωλῶν.

42. Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν, ἰδοὺ ὁ παραδιδούς με ἤγγικε.

43. Καὶ εὐθέως ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος παραγίνεται ἰούδας, εἷς ὢν τῶν δώδεκα, καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς, μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων, παρὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν γραμματέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων.

44. Δεδώκει δὲ ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν σύσσημον αὐτοῖς, λέγων, ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστι· κρατήσατε αὐτὸν, καὶ ἀπαγάγετε ἀσφαλῶς.

45. Καὶ ἐλθὼν, εὐθέως προσελθὼν αὐτῷ λέγει, ῥαββὶ ῥαββί· καὶ κατεφίλησεν αὐτόν.

46. Οἱ δὲ ἐπέβαλον ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας αὐτῶν, καὶ ἐκράτησαν αὐτόν.

47. Εἷς δέ τις τῶν παρεστηκότων σπασάμενος τὴν μάχαιραν, ἔπαισε τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον.

Cap. XIV.

36. Et dixit: Abba, pater, omnia
tibi possibilia sunt, transfer calicem
hunc à me, sed non quod ego volo,
sed quod tu.
37. Et venit, & invenit eos dormientes. Et ait Petro: Simon, dormis? non potuisti una hora vigilare?
38. Vigilate & orate, ut non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, caro verò infirma.
39. Et iterum abiens, oravit, eundem sermonem dicens.
40. Et reversus denuò, invenit eos dormientes (erant enim oculi eorum gravati) & ignorabant quid responderent ei.
41. Et venit tertiò, & ait illis: Dormite jam, & requiescite. Sufficit, venit hora: ecce, filius hominis tradetur in manus peccatorum.
42. Surgite, eamus: ecce, qui me tradet, propè est
43. Et adhuc eo loquente, venit Iudas Iscariotes unus de duodecim, & cum eo turba multa, cum gladiis & lignis, à summis sacerdotibus & Scribis & Senioribus.
44. Dederat autem traditor signum eis, dicens: Quemcunque osculatus fuero, ipse est: tenete eum, & ducite cautè.
45. Et cùm venisset, statim accedens ad eum, ait: Rabbi, Rabbi, & osculatus est eum.
46. At illi manus injecerunt in eum, & tenuerunt eum.
47. Vnus autem quidā de circumstantibus, educens gladium, percussit servum summi sacerdotis: & amputavit illi auriculam.

Das XIIII. Capitel.

36. Vnd sprach: Abba/mein Vater/ Es ist
dir alles müglich/ überhebe mich dieses Kelchs/
Doch nicht was ich will/sondern was du wilt.
37. Vnd kam/vnd fand sie schlaaffend. Vnd
sprach zu Petro: Simon schlEffest du? Vermöchtest du nicht eine Stunde zu wachen.
38. Wachet vnnd betet/ daß jhr nicht in Versuchung fallet. Der Geist ist willig / aber das Fleisch ist schwach.
39. Vnnd gieng wider hin / vnd betet/vnnd sprach dieselbigen Wort.
40. Vnnd kam wider vnnd fand sie abermal schlaaffend/denn jre Augē waren voll schlaaffs/ vnd wusten nicht was sie jhm antworten.
41. Vnd er kam zum dritten mal/vnd sprach zu jhnen: Ach wolt jr nun schlaaffen vnd ruhen! Es ist genug / die Stunde ist kommen/Sihe/ deß Menschen Sohn wirdt überantwortet in der Sünder Hände.
42. Stehet auff/lasset vns gehen. Sihe / der mich verrähtt/ist nahe.
43. Vnd als bald da er noch redet/kam her zu Judas der Zwölffen einer/vnd ein grosse Schar mit jhm/mit Schwerten vnnd mit Stangen/ von den Hohenpriestern vnd Schrifftgelehrten vnd Eltesten.
44. Vnd der Verräther hatte jhnen ein Zeichen gegeben / vnnd gesagt: Welchen ich küssen werde/der ists/den greiffet/vnd führet jhn gewiß.
45. Vnd da er kam/tratt er bald zu jhm/vnnd sprach zu jhm: Rabbi/Rabbi/vnd küsset jhn.
46. Die aber legten jhre Hände an jhn/vnnd griffen jhn.
47. Einer aber von denen/die dabey stunden/ zog sein Schwerdt auß/vnd schlug deß Hohenpriesters Knecht/vnd hieb jhn ein Ohr ab.

Matt. 26. 47. Lu. 22, 47 Joh. 18, 3.

יד

36 ויאמר אבא אבי כל תוכל את העבר את־הכוס הזאת ממני אך לא אשר אני רוצה כי־אם אשר אתה:

37 ויבוא וימצאם ישנים ויאמר לכיפה שמעון התישן הלא יכלת לשעה אחת לשקד:

38 שקדו והתפללו פן תבואו במסות כי רוח נדבה ובשר חלש:

39 ועודנו הלך והתפלל אותו הדבר אמר:

40 וישב וימצאם עוד ישנים כי היו עיניהם כבדות ולא ידעו מה יענו לו:

41 ויבוא שלישית ויאמר להם התישנו עוד ותנוחון נמנע באה השעה הנה נסגר בן־האדם בידי החטאים:

42 עורו ונלכה הנה אשר יסגירני קרב:

43 ופתאום בדברו עודנו בא יהודה אחד משנים עשר ועמו עם רב בחרבות ורמחים מן־הכהנים וסופרים וזקנים:

44 והמסגירו נתן להם אות לאמר את־אשר אשק זה הוא אותו תפשוהו והוליכו לבטח:

45 ובבואו במהרה קרב אליו לאמר רבי רבי וישקהו:

46 והמה שלחו בו את־ידיהם ויאחזו בו:

47 ואחד מן הקמים הריק את־החרב ויך את־עבד כהן הגדול ויכרת את־אזנו:

ιδ΄.

36. Καὶ ἔλεγεν, ἀββᾶ ὁ πατὴρ, πάντα δυνατά σοι. παρένεγκε τὸ ποτήριον ἀπ' ἐμοῦ τοῦτο. ἀλλ' οὐ τί ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ τί σύ.

37. Καὶ ἔρχεται, καὶ εὑρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας, καὶ λέγει τῷ πέτρῳ, σίμων, καθεύδεις; οὐκ ἴσχυσας μίαν ὥραν γρηγορῆσαι.

38. Γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν. τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής.

39. Καὶ πάλιν ἀπελθὼν προσηύξατο, τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών.

40. Καὶ ὑποστρέψας εὗρεν αὐτοὺς πάλιν καθεύδοντας. ἦσαν γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν βεβαρημένοι· καὶ οὐκ ᾔδεισαν τί αὐτῷ ἀποκριθῶσι.

41. Καὶ ἔρχεται τὸ τρίτον, καὶ λέγει αὐτοῖς, καθεύδετε τὸ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε. ἀπέχει, ἦλθεν ἡ ὥρα· ἰδοὺ παραδίδοται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἁμαρτωλῶν.

42. Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν, ἰδοὺ ὁ παραδιδούς με ἤγγικε.

43. Καὶ εὐθέως ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος παραγίνεται ἰούδας, εἷς ὢν τῶν δώδεκα, καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς, μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων, παρὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν γραμματέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων.

44. Δεδώκει δὲ ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν σύσσημον αὐτοῖς, λέγων, ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστι· κρατήσατε αὐτὸν, καὶ ἀπαγάγετε ἀσφαλῶς.

45. Καὶ ἐλθὼν, εὐθέως προσελθὼν αὐτῷ λέγει, ῥαββὶ ῥαββί· καὶ κατεφίλησεν αὐτόν.

46. Οἱ δὲ ἐπέβαλον ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας αὐτῶν, καὶ ἐκράτησαν αὐτόν.

47. Εἷς δέ τις τῶν παρεστηκότων σπασάμενος τὴν μάχαιραν, ἔπαισε τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον.

Cap. XIV.

36. Et dixit: Abba, pater, omnia tibi possibilia sunt, transfer calicem hunc à me, sed non quod ego volo, sed quod tu.

37. Et venit, & invenit eos dormientes. Et ait Petro: Simon, dormis? non potuisti una hora vigilare?

38. Vigilate & orate, ut non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, caro verò infirma.

39. Et iterum abiens, oravit, eundem sermonem dicens.

40. Et reversus denuò, invenit eos dormientes (erant enim oculi eorum gravati) & ignorabant quid responderent ei.

41. Et venit tertiò, & ait illis: Dormite jam, & requiescite. Sufficit, vênit hora: ecce, filius hominis tradetur in manus peccatorum.

42. Surgite, eamus: ecce, qui me tradet, propè est

43. Et adhuc eo loquente, venit Iudas Iscariotes unus de duodecim, & cum eo turba multa, cum gladiis & lignis, à summis sacerdotibus & Scribis & Senioribus.

44. Dederat autem traditor signum eis, dicens: Quemcunque osculatus fuero, ipse est: tenete eum, & ducite cautè.

45. Et cùm venisset, statim accedens ad eum, ait: Rabbi, Rabbi, & osculatus est eum.

46. At illi manus injecerunt in eum, & tenuerunt eum.

47. Vnus autem quidam de circumstantibus, educens gladium, percussit servum summi sacerdotis: & amputavit illi auriculam.

Das XIIII. Capitel.

36. Vnd sprach: Abba/mein Vater / Es ist dir alles müglich / überhebe mich dieses Kelchs/ Doch nicht was ich will/sondern was du wilt.

37. Vnd kam/vnd fand sie schlaaffend. Vnd sprach zu Petro: Simon schleffest du? Vermöchtest du nicht eine Stunde zu wachen.

38. Wachet vnnd betet / daß jhr nicht in Versuchung fallet. Der Geist ist willig / aber das Fleisch ist schwach.

39. Vnnd gieng wider hin / vnd betet/vnnd sprach dieselbigen Wort.

40. Vnnd kam wider vnnd fand sie abermal schlaaffend/denn jre Augë waren voll schlaaffs/ vnd wußten nicht was sie jhm antworten.

41. Vnd er kam zum dritten mal / vnd sprach zu jhnen: Ach wolt jr nun schlaaffen vnd ruhen? Es ist genug / die Stunde ist kommen/Sihe/ deß Menschen Sohn wird überantwortet in der Sünder Hände.

42. Stehet auff/lasset vns gehen. Sihe / der mich verräth/ist nahe.

43. Vnd als bald da er noch redet / kam her zu Judas der Zwölffen einer/vnd ein grosse Schar mit jhm/mit Schwertern vnnd mit Stangen/ von den Hohenpriestern vnd Schrifftgelehrten vnd Eltesten. Matt. 26, 47. Luc. 22, 47 Joh. 18, 3.

44. Vnd der Verräther hatte jhnen ein Zeichen gegeben / vnnd gesagt: Welchen ich küssen werde/der ists/den greiffet/vnd führet jhn gewiß.

45. Vnd da er kam/trat er bald zu jhm/vnnd sprach zu jhm: Rabbi/Rabbi/vnd küsset jhn.

46. Die aber legten jhre Hände an jhn/ vnnd griffen jhn.

47. Einer aber von denen/die dabey stunden/ zog sein Schwerdt auß/vnd schlug deß Hohenpriesters Knecht/vnd hieb jhm ein Ohr ab.

יד

48 ויען ישוע ויאמר להם כמו אל־הפריץ יצאתם בחרבות ובמוטות לתפשני :

49 בכל־יום הייתי עמכם בהיכל מלמד ולא אחזתוני אבל להמלא את־הכתבים :

50 אז עזבוהו כלם וינוסו :

51 ובחור תלמיד אחד בא אחריו לבוש סדין על־עירום ויאחזוהו הנערים :

52 והוא עזב את־הסדין ויברח מהם ערום :

53 ויביאו את־ישוע אל־כהן הגדול ויקהלו אליו כל־הכהנים והזקנים והסופרים :

54 וכיפא מרחוק בא אחריו עד־מחוץ לחצר כהן הגדול וישב עם המשרתים ומתחמם הוא אל־האש :

55 והכהנים וכל־העדה בקשו על־ישוע עדה למותתהו ולא מצאו :

56 ורבים ענו עד שקר עליו ועדותם לא היו משתוה :

57 וקצתם יקומו ויענו עד שקר עליו לאמר :

58 כי אנחנו שמענו באמרו כי אני אהרוס את־ההיכל הזה שמעשה ידים הוא ובשלשת ימים אבנה אחר אשר איננו מעשה ידים הוא :

59 וגם כן לא משתוה עדותם :

60 ויקם כהן הגדול בתוכם וישאל לישוע לאמר הלא תענה מאומה מה אלה מעידים עליך :

ιδ'.

48. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς, ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων συλλαβεῖν με.

49. Καθ' ἡμέραν ἤμην πρὸς ὑμᾶς, ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με. ἀλλ' ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαί.

50. Καὶ ἀφέντες αὐτὸν πάντες ἔφυγον.

51. Καὶ εἷς τις νεανίσκος ἠκολούθη(σεν) αὐτῷ, περιβεβλημένος σινδόνα ἐπὶ γυμνοῦ· καὶ κρατοῦσιν αὐτὸν οἱ νεανίσκοι.

52. Ὁ δὲ καταλιπὼν τὴν σινδόνα, γυμνὸς ἔφυγεν ἀπ' αὐτῶν.

53. Καὶ ἀπήγαγον τὸν Ἰησοῦν πρὸς τὸν ἀρχιερέα· καὶ συνέρχονται αὐτῷ πάντες οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι, καὶ οἱ γραμματεῖς.

54. Καὶ ὁ Πέτρος ἀπὸ μακρόθεν ἠκολούθησεν αὐτῷ, ἕως ἔσω, εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως· καὶ ἦν συγκαθήμενος μετὰ τῶν ὑπηρετῶν, καὶ θερμαινόμενος πρὸς τὸ φῶς.

55. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ ὅλον τὸ συνέδριον, ἐζήτουν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ μαρτυρίαν, εἰς τὸ θανατῶσαι αὐτόν, καὶ οὐχ εὕρισκον.

56. Πολλοὶ γὰρ ἐψευδομαρτύρουν κατ' αὐτοῦ, καὶ ἴσαι αἱ μαρτυρίαι οὐκ ἦσαν.

57. Καί τινες ἀναστάντες, ἐψευδομαρτύρουν κατ' αὐτοῦ λέγοντες.

58. Ὅτι ἡμεῖς ἠκούσαμεν αὐτοῦ λέγοντος, ὅτι ἐγὼ καταλύσω τὸν ναὸν τοῦτον τὸν χειροποίητον, καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν, ἄλλον ἀχειροποίητον οἰκοδομήσω.

59. Καὶ οὐδὲ οὕτως ἴση ἦν ἡ μαρτυρία αὐτῶν.

60. Καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἰς τὸ μέσον, ἐπηρώτησε τὸν Ἰησοῦν, λέγων· οὐκ ἀποκρίνῃ οὐδέν, τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν;

Cap. XIV.

48. Et respondens Iesus, ait illis: Tanquam ad latronem existis, cum gladiis & lignis, comprehendere me?

49. Quotidiè eram apud vos, in templo docens, & non me tenuistis. Sed ut impleantur scripturæ.

50. Tunc discipuli ejus, relinquentes eum, omnes fugerunt.

51. Adolescens autem quidam sequebatur eum, amictus sindone super nudo: & tenuerunt eum.

52. At ille rejecta sindone, nudus profugit ab eis.

53. Et adduxerunt Iesum ad summum sacerdotem: & convenerunt omnes Sacerdotes & Scribæ & Seniores.

54. Petrus autem à longè secutus est eum, usq; intrò in atrium summi sacerdotis: & sedebat cum ministris ad ignem, & calefaciebat se.

55. Summi verò sacerdotes, & omne concilium, quærebant adversus Iesum testimonium, ut eum morti traderent, nec inveniebant.

56. Multi enim testimonium falsum dicebant adversus eum, & convenientia testimonia non erant.

57 Et quidam surgentes, falsum testimonium ferebant adversus eum, dicentes:

57. Quoniam nos audivimus eum dicentem: Ego dissolvam templum hoc manufactum, & post triduum aliud non manufactum ædificabo.

59. Nec erat conveniens testimonium illorum.

60. Et exurgens summus sacerdos in medium, interrogavit Iesum, dicens: Non respondes quicquam ad ea quæ tibi objiciuntur ab his?

Das XIIII. Capitel.

48. Vnd Jesus antwortet/vnnd sprach zu jhnen: Jhr seydt außgegangen als zu einem Mörder/mit Schwerdten vnd mit Stangen/mich zu fahen.

49. Jch bin täglich bey euch im Tempel gewesen/vnd habe gelehret/vnd jhr habt mich nicht gegriffen / Aber auff daß die Schrifft erfüllet werde.

50. Vnd die Jünger verliessen jhn alle/ vnnd flohen. Mat. 26. 56.

51. Vnd es war ein Jüngling/der folgete jhm nach / der war mit Leinwath bekleidet auff der blossen Haut/vnd die Jünglinge griffen jhn.

52. Er aber ließ den Leinwath fahren/vnd flohe bloß von jhnen.

53. Vnnd sie führeten Jesum zu dem Hohenpriester/Dahin zusammen kommen waren/alle Hohepriester vnd Eltesten vnd Schrifftgelehrten. Luc. 22. 54. Ioh. 18, 13.

54. Petrus aber folgete jhm nach von fernen/ biß hinein in deß Hohenpriesters Palast/vnnd er war da/vnd saß bey den Knechten/vnd wärmete sich bey dem Liecht.

55. Aber die Hohenpriester / vnnd der gantze Rath/suchten Zeugniß wider Jesum / auff daß sie jhn zum Todte brechten /vnd funden nichts. Mat. 26, 59.

56 Denn viel gaben falsche Zeugniß wider jn/aber jhr Zeugniß stimmete nicht vber ein.

57. Vnd etliche stunden auff/vnnd gaben falsche Zeugniß wider jhn/vnd sprachen:

58. Wir haben gehört/daß er saget: Jch will den Tempel/der mit Händen gemacht ist/abbrechen / vnd in dreyen Tagen einen andern Bawen / der nicht mit Händen gemacht sey. Ioh. 2. 19.

59. Aber jhr Zeugniß stimmete noch nicht vberein.

60. Vnd der Hohepriester stund auff vnter sie/ vnd fragete Jesum/vnd sprach: Antwortest du nichts zu dem/daß diese wider dich zeugen?

יד

61 וְהוּא שָׁתַק וּמְאוּמָה לֹא עָנָה עוֹדֶנּוּ
שְׁאָלוֹ כֹּהֵן הַגָּדוֹל וַיֹּאמֶר לוֹ הַאַתָּה
הַמָּשִׁיחַ בֶּן־הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא :
62 וְיֵשׁוּעַ אָמַר אֲנִי הוּא וְתִרְאוּ אֶת־
בֶּן־הָאָדָם יוֹשֵׁב לִימִין הַגְּבוּרָה וּבָא
בְּעַנְנֵי הַשָּׁמַיִם :
63 וְכֹהֵן הַגָּדוֹל קָרַע אֶת־כֻּתָּנֹתָיו לֵאמֹר
מָה עוֹד נִצְטָרֵךְ עֵדִים :
64 שְׁמַעְתֶּם גִּדּוּפוֹת מָה נִרְאָה לָכֶם
וְהֵמָּה כֻּלָּם דָּנוּ אוֹתוֹ כִּי־מִשְׁפַּט מָוֶת
לוֹ :
65 וַיָּחֵלּוּ אֲנָשִׁים לָרוֹק בְּפָנָיו וַיְכַסּוּ
אֶת פָּנָיו וַיַּכּוּהוּ בְּאֶגְרֹף לֵאמֹר אֵלָיו
הִנָּבֵא וְהָעֲבָדִים שָׁלְחוּ אֶת־יְדֵיהֶם
בְּאַפּוֹ :
66 וְכַאֲשֶׁר הָיָה כֵּיפָא בֶּחָצֵר לְמַטָּה
בָּאָה אַחַת מִן אַמְהוֹת כֹּהֵן הַגָּדוֹל :
67 וַתֵּרֶא אֶת־כֵּיפָא כִּי מִתְחַמֵּם הוּא
בָּאֵשׁ וַתַּבִּיטֵהוּ לֵאמֹר וְאַתָּה עִם יֵשׁוּעַ
הַנָּצְרִי הָיִיתָה :
68 וְהוּא כִּחֵשׁ לֵאמֹר לֹא יָדַעְתִּי וְאֵינֶנִּי
מֵבִין מָה תֹּאמְרִי וַיֵּצֵא אֶל מִחוּץ לֶחָצֵר
וְתַרְנְגֹל קָרָא :
69 וְכַאֲשֶׁר רָאֲתָה אוֹתוֹ עוֹד הָאָמָה
הֵחֵלָּה לֵאמֹר לַקָּמִים כִּי זֶה מֵאֵלֶּה
הוּא :
70 וְהוּא עוֹד כִּחֵשׁ וְאַחַר מְעַט עוֹד
אָמְרוּ לְכֵיפָא הַקָּמִים בֶּאֱמֶת מֵאֵלֶּה
אַתָּה כִּי גְלִילִי אַתָּה וּלְשׁוֹנְךָ שׁוֹוָה :

ιδʹ.

61. Ὁ δὲ ἐσιώπα, καὶ οὐδὲν ἀπεκρί-
νατο. πάλιν ὁ ἀρχιερεὺς ἐπηρώτα αὐτὸν,
καὶ λέγει αὐτῷ, σὺ εἶ, ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ
εὐλογητοῦ.
62. Ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν, ἐγώ εἰμι· καὶ ὄ-
ψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον
ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως, καὶ ἐρχόμενον
μετὰ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ.
63. Ὁ δὲ ἀρχιερεὺς διαρρήξας τοὺς
χιτῶνας αὐτοῦ λέγει, τί ἔτι χρείαν ἔχο-
μεν μαρτύρων;
64. Ἠκούσατε τῆς βλασφημίας. τί
ὑμῖν φαίνεται; οἱ δὲ πάντες κατέκριναν
αὐτὸν εἶναι ἔνοχον θανάτου.
65. Καὶ ἤρξαντό τινες ἐμπτύειν αὐτῷ,
καὶ περικαλύπτειν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ,
καὶ κολαφίζειν αὐτὸν, καὶ λέγειν αὐτῷ, προ-
φήτευσον. καὶ οἱ ὑπηρέται ῥαπίσμα-
σιν αὐτὸν ἔβαλλον.
66. Καὶ ὄντος τοῦ πέτρου ἐν τῇ αὐλῇ
κάτω, ἔρχεται μία τῶν παιδισκῶν τοῦ
ἀρχιερέως.
67. Καὶ ἰδοῦσα τὸν πέτρον θερμαινό-
μενον, ἐμβλέψασα αὐτῷ, λέγει, καὶ σὺ
μετὰ τοῦ ναζαρηνοῦ ἰησοῦ ἦσθα.
68. Ὁ δὲ ἠρνήσατο, λέγων. οὐκ οἶδα,
οὐδὲ ἐπίσταμαι τί σὺ λέγεις. καὶ ἐξῆλθεν
ἔξω εἰς τὸ προαύλιον, καὶ ἀλέκτωρ
ἐφώνησε.
69. Καὶ ἡ παιδίσκη ἰδοῦσα αὐτὸν
πάλιν, ἤρξατο λέγειν τοῖς παρεστηκόσιν,
ὅτι οὗτος ἐξ αὐτῶν ἐστιν.
70. Ὁ δὲ πάλιν ἠρνεῖτο. καὶ μετὰ μι-
κρὸν πάλιν οἱ παρεστῶτες ἔλεγον τῷ
πέτρῳ, ἀληθῶς ἐξ αὐτῶν εἶ. καὶ γὰρ γα-
λιλαῖος εἶ, καὶ ἡ λαλιά σου ὁμοιάζει.

Cap. XIV.

61. Ille autem tacebat, & nihil respondit. Rursum summus sacerdos interrogabat eum, & dixit ei: Tu es Christus filius Dei benedicti?

62. Iesus autem dixit illi: Ego sum, & videbitis filium hominis, sedentem à dextris virtutis, & venientem cum nubibus cæli.

63. Summus autem sacerdos, scindens vestimenta sua, ait: Quid adhuc desideramus testes?

64. Audistis blasphemiam, quid vobis videtur? Qui omnes condemnaverunt eum esse reum mortis.

65. Et cœperunt quidam conspuere eum, & velare faciem ejus, & colaphis eum cædere, & dicere ei: Prophetiza, & ministri alapis eum cædebant.

66. Et cùm esset Petrus in atrio deorsum, venit una ex ancillis summi sacerdotis.

67. Et cùm vidisset Petrum calefacientem se, aspiciens illum, ait: Et tu cum Iesu Nazareno eras.

68. At ille negavit, dicens: Neq; scio, neque novi quid dicas. Et exiit foras ante atrium, & gallus cantavit.

69. Rursus autem cùm vidisset illum ancilla, cœpit dicere circumstantibus: Quia hic ex illis est.

70. At ille iterum negavit. Et post pusillum rursus qui astabant, dicebant Petro: Verè ex illis es, nam & Galilæus es, (& loquela tua convenit.)

Das XIIII. Capitel.

61. Er aber schweig stille/ vnd antwortet nichts/ Da fragete jhn der Hohepriester abermal/ vnnd sprach zu jhm: Bist du Christus der Sohn deß Hochgelobten?

62. Jesus aber sprach: Jch bins/ vnd jr werdet sehen deß Menschen Sohn sitzen zur Rechten Hand der Krafft/ vnd kommen mit deß Himels Wolcken. Matt. 24, 30.

63. Da zerreiß der Hohepriester seinen Rock/ vnd sprach: Was dörffen wir weiter Zeugen?

64. Jhr habt gehört die Gotteslästerung/ was dünckt euch? Sie aber verdambten jhn alle/ daß er deß Todes schuldig were.

65. Da fiengen an etliche jhn zu verspeyen/ vnd sein Angesicht zu verdecken/ vnd mit Fäusten zu schlagen/ vnd zu jm sagen: Weissage vns/ vnd die Knechte schlugen jhn ins Angesichte.

66. Vnnd Petrus war darniden im Pallast/ da kam deß Hohenpriesters Mägde eine. Matt. 26. 69. Luc. 22, 55. Joh. 18, 17

67. Vnnd da sie sahe Petrum sich wärmen/ schawet sie jhn an/ vnd sprach: Vnnd du warest auch mit Jesu von Nazareth.

68. Er leugnet aber vnd sprach: Jch kenne jhn nicht/ weiß auch nicht was du sagest. Vnnd er gieng hinauß in den Vorhoff/ vnd der Han krehet.

69. Vnd die Magd sahe jhn/ vnnd hub abermal an zu sagen/ denen die da bey stunden: Dieser ist derer einer. Matt. 26, 71.

70. Vnd er leugnet abermal. Vnd nach einer kleinen weile/ sprachen abermal zu Petro/ die dabey stunden: Warlich du bist derer einer/ denn du bist ein Galileer / vnnd deine Sprache lautet gleich also. Luc. 22, 58. Joh. 18, 25

יד

71 והוא החל לאלות את־נפשו ולהשבע
כי לא ידעתי את־אנוש הזה אשר
אומרים אתם׃

72 ויקרא התרנגול שנית ויזכר כיפה
לדבר אשר אמר לו ישוע כי לפני קרא
תרנגול שנית תכחשני שלש פעמים
ויחל לבכות׃

טו

ו במהרה בבקר ויועצו ויסדו
יחד הכהנים עם הזקנים
וסופרים וכל־העדה ויאסרו את ישוע
ויוליכוהו ויסגירוהו בידי פילטוס׃
2 וישאל לו פילטוס האתה הוא מלך
היהודים והוא ענה ויאמר לו אתה
אומר׃
3 ויריבו אותו הכהנים הרבה מאד׃
4 ופילטוס שב ושאל לו לאמר הלא
תענה דבר ראה כמה עדות יענו עליך׃
5 ועודנו ישוע לא דבר אחד ענה כן
אשר תמה פילטוס׃
6 וביום החג הפטיר להם אחד
מאסירים אתו אשר שאלו׃
7 ויהי איש ושמו בר־אבא את
המליכים אסור אשר במלונה עשו הרג׃
8 ויזעק העם ויחל לשאול כאשר תמיד
עשה להם׃
9 ופילטוס ענה להם לאמר אם תרצו
אפטר לכם את־מלך היהודים׃
10 כי־ידע כי־בשנאה מסרו אותו
הכהנים׃

ιδ΄.

71. Ὁ δὲ ἤρξατο ἀναθεματίζειν καὶ
ὀμνύειν, ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον τοῦτον
ὃν λέγετε.

72. Καὶ ἐκ δευτέρου ἀλέκτωρ ἐφώ-
νησε, καὶ ἀνεμνήσθη ὁ πέτρος τοῦ ῥή-
ματος οὗ εἶπεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ὅτι πρὶν
ἀλέκτορα φωνῆσαι, δὶς ἀπαρνήσῃ με
τρεῖς. καὶ ἐπιβαλὼν ἔκλαιε.

ΚΕΦΑΛ. ιε΄.

Καὶ εὐθέως ἐπὶ τὸ πρωῒ συμβούλιον
ποιήσαντες οἱ ἀρχιερεῖς, μετὰ τῶν πρεσ-
βυτέρων καὶ γραμματέων, καὶ ὅλον τὸ
συνέδριον, δήσαντες τὸν ἰησοῦν, ἀπή-
νεγκαν, καὶ παρέδωκαν τῷ πιλάτῳ.
2. Καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ πιλάτος,
σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων; ὁ δὲ ἀπο-
κριθεὶς εἶπεν αὐτῷ· σὺ λέγεις.

3. Καὶ κατηγόρουν αὐτοῦ οἱ ἀρχιερεῖς
πολλά· (αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἀπεκρίνατο)
4. Ὁ δὲ πιλάτος πάλιν ἐπηρώτη-
σεν αὐτὸν, λέγων οὐκ ἀποκρίνῃ οὐδέν;
ἴδε πόσα σου καταμαρτυροῦσιν.
5. Ὁ δὲ ἰησοῦς οὐκέτι οὐδὲν ἀπεκρίθη,
ὥστε θαυμάζειν τὸν πιλάτον.

6. Κατὰ δὲ ἑορτὴν, ἀπέλυεν αὐτοῖς
ἕνα δέσμιον, ὅνπερ ἠτοῦντο.

7. Ἦν δὲ ὁ λεγόμενος βαραββᾶς,
μετὰ τῶν συστασιαστῶν δεδεμένος, οἵτινες
ἐν τῇ στάσει φόνον πεποιήκεισαν.
8. Καὶ ἀναβοήσας ὁ ὄχλος, ἤρξα-
το αἰτεῖσθαι, καθὼς ἀεὶ ἐποίει αὐτοῖς.
9. Ὁ δὲ πιλάτος ἀπεκρίθη αὐτοῖς,
λέγων· θέλετε, ἀπολύσω ὑμῖν τὸν βασι-
λέα τῶν ἰουδαίων;
10. Ἐγίνωσκε γὰρ, ὅτι διὰ φθόνον
παραδεδώκεισαν αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς.

Cap. XIV.

71. Ille autem cœpit anathomatizare & jurare: Quia nescio hominem istum, quem dicitis.

72. Et statim gallus iterum cantavit. Et recordatus est Petrus verbi, quod dixerat ei Iesus: Priùs quàm gallus cantet bis, ter me negabis. Et cœpit flere.

Das XIIII. Capitel.

71. Er aber fieng an/sich zu verfluchen vnnd schweren: Jch kenne deß Menschen nicht / von dem jhr sagt.

72. Vnnd der Han krehet zum andern mal. Da gedachte Petrus an das Wort / das Jesus zu jhm sagte: Ehe der Han zweymal krehet/wirst du mich dreymal verleugnen. Vnnd er hub an zu weinen.

Matt. 26, 75. Ioh. 13, 38

Cap. XV.

ET confestim manè, consilium facientes summi sacerdotes cum senioribus & Scribis & universo consilio, vincientes Iesum, duxerunt & tradiderunt Pilato.

2. Et interrogavit eum Pilatus: Tu es rex Iudæorum? At ille respondens, ait illi: Tu dicis.
3. Et accusabant eum summi sacerdotes in multis. (Ipse verò nihil respondit.)
4. Pilatus autem rursum interrogavit eum, dicens: Non respondes quicquam? Vide in quantis te accusant.
5. Iesus autem ampliùs nihil respondit: ita ut miraretur Pilatus.
6. Per diem autem festum, solebat dimittere illis unum ex vinctis, quemcunque petiissent.
7. Erat autem qui dicebatur Barabbas, qui cum seditiosis erat vinctus, qui in seditione fecerant homicidium.
8. Et cùm ascendisset turba, cœpit rogare, sicut semper faciebat illis.
9. Pilatus autem respondit eis, & dixit: Vultis, dimittam vobis regem Iudæorum?
10. Sciebat enim quòd per invidiam tradidissent eum summi sacerdotes.

Das XV. Capitel.

VND bald am Morgen/ hielten die Hohenpriester einen Rath/mit den Eltesten vnd Schrifftgelehrten/ darzu der gantze Rath/vnd bunden Jesum/vnd führeten jhn hin/ vnd vberantworteten jhn Pilato. Mat. 27, 1. Luc. 22, 66. Ioh. 18, 28

2. Vnd Pilatus fraget jhn: Bist du ein König der Jüden? Er antwortet aber/ vnd sprach zu jhm: Du sagests.

3. Vnnd die Hohenpriester beschuldigten jhn hart. Matt. 27, 12. Lu. 23, 6. Ioh. 18, 33

4. Pilatus aber fragete jhn abermal / vnnd sprach: Antwortest du nichts? Sihe/wie hart sie dich verklagen.

5. Jesus aber antwortet nichts mehr/also/daß sich auch Pilatus verwunderte.

6. Er pflegete aber jhnen auff das Osterfest einen Gefangnen loß zu geben/welchen sie begerte.

7. Es war aber einer/genandt Barrabas / gefangen mit den Auffrührischen/die im Auffruhr einen Mord begangen hatten.

8. Vnd das Volck gieng hinauff / vnnd bat/ daß er thet/wie er pfleget.

9. Pilatus aber antwortet jhnen: Wolt jhr/ daß ich euch den König der Jüden loß gebe?

10. Denn er wuste/daß jhn die Hohenpriester auß neid überantwortet hatten.

ט״ו

11 והכהנים פתו את־העם אשר יותר
יפטר להם את־בר־אבא ׃

12 ופילטוס ענה ועוד אמר אליהם
ומה תרצו לעשות לאשר אומרים
אתם כי מלך היהודים ׃

13 והמה יספו ויצעקו הוקיעהו ׃

14 ופילטוס אמר להם ומה רעה עשה
והמה על־יתר צעקו הוקיעהו ׃

15 ופילטוס רוצה לעשות לעב כרצונם
ויפטר את־בר־אבא ויתן את ישוע
ליסר בשוטים ולהוקע ׃

16 והרצים הוליכו אתו בחצר זהו
בית דין ויזעיקו את כל־החיל ׃

17 ויעטהו מעיל השני ויסבכו עטרת
הסירים וישימו עליו ׃

18 ויחלו לשאול לשלומו לאמר שלום
לך מלך היהודים ׃

19 ויכו את ראשו בקנה וירקו בו
ויכרעו על־ברכיהם וישתחוו לו ׃

20 וכאשר הלעיגו לו הפשיטוהו את־
מעיל השני וילבישו אותו את־בגדיו
ויוציאוהו להוקיע אותו ׃

21 ויגישו אחד מן העוברים ושמו
שמעון הקוריני אשר בא מן השדה
והוא אבי אלכסנדרוס ורופוס לשאת
את־צליבו ׃

22 ויוליכוהו אל־גלגלתא מקום זהו
מתרגם מקום גלגלת ׃

23 ויתנו לו לשתות יין עם מר ולא
לקח ׃

ιε.

11. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς ἀνέσεισαν τὸν ὄχλον,
ἵνα μᾶλλον τὸν Βαραββᾶν ἀπολύσῃ
αὐτοῖς.

12. Ὁ δὲ Πιλάτος ἀποκριθεὶς πά-
λιν εἶπεν αὐτοῖς· τί οὖν θέλετε ποιήσω,
ὃν λέγετε βασιλέα τῶν Ἰουδαίων;

13. Οἱ δὲ πάλιν ἔκραξαν, σταύρωσον
αὐτόν.

14. Ὁ δὲ Πιλάτος ἔλεγεν αὐτοῖς· τί
γὰρ κακὸν ἐποίησεν; οἱ δὲ περισσοτέρως
ἔκραξαν· σταύρωσον αὐτόν.

15. Ὁ δὲ Πιλάτος βουλόμενος τῷ
ὄχλῳ τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι, ἀπέλυσεν αὐ-
τοῖς τὸν Βαραββᾶν, καὶ παρέδωκε τὸν Ἰη-
σοῦν φραγελλώσας, ἵνα σταυρωθῇ.

16 Οἱ δὲ στρατιῶται ἀπήγαγον αὐτὸν
ἔσω τῆς αὐλῆς, ὅ ἐστι πραιτώριον, καὶ
συγκαλοῦσιν ὅλην τὴν σπεῖραν.

17. Καὶ ἐνδύουσιν αὐτὸν πορφύραν,
καὶ περιτιθέασιν αὐτῷ πλέξαντες ἀ-
κάνθινον στέφανον.

18. Καὶ ἤρξαντο ἀσπάζεσθαι αὐτόν, καὶ
λέγειν, χαῖρε ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων.

19. Καὶ ἔτυπτον αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν
καλάμῳ, καὶ ἐνέπτυον αὐτῷ, καὶ τιθέν-
τες τὰ γόνατα προσεκύνουν αὐτῷ.

20. Καὶ ὅτε ἐνέπαιξαν αὐτῷ, ἐξέ-
δυσαν αὐτὸν τὴν πορφύραν, καὶ ἐνέδυ-
σαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια τὰ ἴδια· καὶ ἐξά-
γουσιν αὐτὸν, ἵνα σταυρώσωσιν αὐτόν.

21. Καὶ ἀγγαρεύουσι παράγοντά τι-
να Σίμωνα Κυρηναῖον, ἐρχόμενον ἀπ’
ἀγροῦ, τὸν πατέρα Ἀλεξάνδρου καὶ Ῥού-
φου, ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ.

22. Καὶ φέρουσιν αὐτὸν ἐπὶ Γολγο-
θᾶ τόπον, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, κρα-
νίου τόπος.

23. Καὶ ἐδίδουν αὐτῷ πιεῖν ἐσμυρ-
νισμένον οἶνον. ὁ δὲ οὐκ ἔλαβε.

11. Ponti-

Cap. XV.

11. Pontifices autem concitave-
runt turbam, ut magis Barabbam
dimitteret eis.
12. Pilatus autem iterum respon-
dens, ait illis: Quid ergo vultis fa-
ciam regi Iudæorum?
13. At illi iterum clamaverunt:
Crucifige eum.
14. Pilatus verò dicebat illis: Quid
enim mali fecit? At illi magis cla-
mabant: Crucifige eum.
15. Pilatus autem volens populo
satisfacere, dimisit illis Barabbam,
& tradidit Iesum flagellis cæsum ut
crucifigeretur.
16. Milites autem duxerunt eum
in atrium prætorii, & convocant
totam cohortem.
17. Et induunt eum purpura, &
imponunt ei plectentes spineam
coronam.
18. Et cœperunt salutare eum, A-
ve rex Iudæorum.
19. Et percutiebant caput ejus a-
rundine: & conspuebant eum, &
ponentes genua, adorabant eum.
20. Et postquam illuserunt ei,
exuerunt illum purpura, & indue-
runt eum vestimentis suis, & edu-
cunt illum ut crucifigerent eum.
21. Et angariaverunt prætereun-
tem quempiam, Simonem Cyre-
næum, venientem de villa, patrem
Alexandri & Rufi, ut tolleret cru-
cem ejus.
22. Et perducunt illum in Gol-
gotha locum: quod est interpreta-
tum, calvariæ locus.
23. Et dabant ei bibere myrrhatum
vinum, & non accepit.

Das XV. Capitel.

11. Aber die Hohenpriester reitzeten das Volck/
daß er jhnen viel lieber den Barrabam loß gebe.
12. Pilatus aber antwortet widerumb / vnnd
sprach zu jhnen: Was wolt jhr denn / daß ich — Matt 27, 28.
thue/dem/den jhr schuldiget/Er sey ein König der — Lu. 23, 14
Jüden. — Ioh. 18, 39 & 19, 6.
13. Vnd sie schryen abermal: Creutzige jhn.
14 Pilatus aber sprach zu jhnen: Was hat er
vbels gethan? Aber sie schryen noch viel mehr/
Creutzige jhn.
15. Pilatus aber gedachte dem Volck genung
zu thun/vnd gab jhnen Barrabam loß/vnnd v-
berantwortet jhnen Jesum/daß er gegeisselt vnd
gecreutziget würde.
16. Die Kriegßknechte aber führeten jn hinein — Mat. 27, 27.
in das Richthauß / vnd rieffen zusammen die — Ioh. 19, 2.
gantze Schaar.
17. Vnd zogen jhm ein Purpur an / vnd floch-
ten eine dörne Krone/vnd satzten sie jhm auff.
18. Vnd fiengen an jhn zu grüssen: Gegrüs-
set seyst du der Jüden König.
19. Vnnd schlugen jhm das Haupt mit dem
Rohr/vnd verspeyeten jhn/vnnd fielen auff die
Knie/vnd beteten jhn an.
20. Vnnd da sie jhn verspottet hatten/zogen sie
jhm die Purpur auß/vnd zogen jhm seine eigne
Kleider an/vnd führeten jhn auß / daß sie jhn
creutzigten.
21. Vnnd zwungen einen / der fürüber gieng/ — Mat. 27, 32.
mit Namen Simon von Cirene/der vom Felde — Lu. 23, 26
kam/(der ein Vater war Alexandri vnd Ruffi)
daß er jhm das Creutz trüge.
22. Vnnd sie brachten jhn an die städt Gol- — Mat. 27, 33.
gatha/das ist verdolmetschet / Schedelstet. — Lu. 23, 33
23. Vnd sie gaben jhm Myrrhen im Wein zu — Ioh. 19, 17
trincken/vnd er nams nicht zu sich.

טו

24 וכאשר הוקיעוהו חלקו את־בגדיו
ויפילו גורל עליהם מי מה ישא׃
25 ותהי שעה השלישית ויוקיעוהו׃
26 ויהי דינו נכתב זה הוא מלך
היהודים׃
27 ועמו הוקיעו שני פריצים אחד
מימינו ואחד משמאלו׃
28 וימלא הכתב אשר אמר ואת־
פשעים נמנה׃
29 והעוברים גדפוהו מניעים ראשיהם
ולאמר האח ההורס את־ההיכל ובשלשת
ימים בונה׃
30 הושיע לנפשך ורדה מן־הצלב׃
31 וככה גם הכהנים ילעיגו איש אל־
רעהו עם הסופרים לאמר לאחרים
הושיע ולנפשו לא יוכל להושיע׃
32 המשיח המלך ישראל ירד נא עתה
מן הצלב ונראה ונאמין וגם התלויים
עמו גדפוהו׃
33 וכאשר היתה שעה הששית היה
חשך על־כל־הארץ עד־שעה
התשיעית׃
34 ובשעה התשיעית צעק ישוע בקול
גדול לאמר אלוהי אלוהי למה סבקתני
והוא מתורגם אלי אלי למה עזבתני׃
35 וקצתם העומדים שם כשמעם
אמרו הנה קורא לאליהו׃
36 וירץ אחד וימלא את ספוג בחמץ
וישם על הקנה וישקהו לאמר הרפו
נראה אם יבוא אליהו ויורידהו׃

ιε´.

24. Καὶ σταυρώσαντες αὐτὸν, διεμέριζον τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, βάλλοντες κλῆρον ἐπ᾽ αὐτὰ, τίς τί ἄρῃ.

25. Ἦν δὲ ὥρα τρίτη, καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν.

26. Καὶ ἦν ἡ ἐπιγραφὴ τῆς αἰτίας αὐτοῦ ἐπιγεγραμμένη, ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων.

27. Καὶ σὺν αὐτῷ σταυροῦσι δύο λῃστὰς, ἕνα ἐκ δεξιῶν, καὶ ἕνα ἐξ εὐωνύμων αὐτοῦ.

28. Καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφὴ ἡ λέγουσα, καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη.

29. Καὶ οἱ παραπορευόμενοι ἐβλασφήμουν αὐτὸν, κινοῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ λέγοντες· οὐὰ ὁ καταλύων τὸν ναὸν, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν.

30. Σῶσον σεαυτὸν, καὶ κατάβα ἀπὸ τοῦ σταυροῦ.

31. Ὁμοίως καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες πρὸς ἀλλήλους μετὰ τῶν γραμματέων ἔλεγον· ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι;

32. Ὁ χριστὸς ὁ βασιλεὺς τοῦ ἰσραὴλ καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμεν, καὶ οἱ συνεσταυρωμένοι αὐτῷ ὠνείδιζον αὐτόν.

33. Γενομένης δὲ ὥρας ἕκτης, σκότος ἐγένετο ἐφ᾽ ὅλην τὴν γῆν, ἕως ὥρας ἐννάτης:

34. Καὶ τῇ ὥρᾳ τῇ ἐννάτῃ ἐβόησεν ὁ ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ, λέγων· ἐλωῒ ἐλωῒ, λαμᾶ σαβαχθανί; ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, ὁ θεός μου, ὁ θεός μου, εἰς τί με ἐγκατέλιπες;

35. Καί τινες τῶν παρεστηκότων ἀκούσαντες, ἔλεγον· ἰδοὺ ἠλίαν φωνεῖ.

36. Δραμὼν δὲ εἷς, καὶ γεμίσας σπόγγον ὄξους, περιθείς τε καλάμῳ, ἐπότιζεν αὐτὸν, λέγων· ἄφετε, ἴδωμεν εἰ ἔρχεται ἠλίας καθελεῖν αὐτόν.

Cap. XV.

24. Et crucifigentes eum, diviserunt vestimenta ejus, mittentes sortem super eis, quis quid tolleret.

25. Erat autem hora tertia, & crucifixerunt eum.

26. Et erat titulus causæ ejus inscriptus, Rex Iudæorum.

27. Et cum eo crucifigunt duos latrones: unum à dextris, & alium à sinistris ejus.

28 Et impleta est scriptura, quæ dicit: Et cum iniquis reputatus est.

29. Et prætereuntes blasphemabant eum, moventes capita sua, & dicentes: Vah qui destruis templū, & in tribus diebus reædificas.

30. Salvum fac temetipsum, descendens de cruce.

31. Similiter & summi sacerdotes illudentes, ad alterutrum cum Scribis dicebant: Alios salvos fecit, seipsum non potest salvum facere.

32. Christus rex Israël descendat nunc de cruce, ut videamus & credamus. Et qui cum eo crucifixi erant, cōvitiabantur ei.

33. Et facta hora sexta, tenebrę factæ sunt per totam terram usque in horam nonam.

34. Et hora nona exclamavit Iesus voce magna, dicens: Eloi, Eloi, lama sabacthani? quod est interpretatum, Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?

35. Et quidam de circumstantibus audientes dicebant: Ecce, Eliam vocat.

36. Currens autem unus, & implens spongiam aceto, circumponensque calamo potum dabat ei, dicens: Sinite, videamus si veniat Elias ad deponendum eum.

Das XV. Capitel.

24. Vnd da sie jhn gecreutziget hatten / theileten sie seine Kleider / vnnd worffen das looß darumb / welcher was vberkäme.

25. Vnd es war vmb die dritte stunde / da sie jhn creutzigten.

26. Vnnd es war oben über jhn geschrieben / was man jhm schuld gab / nemlich / ein König der Jüden.

27. Vnd sie creutzigeten mit jhm zween Mörder / einen zu seiner Rechten / vnnd einen zu seiner lincken.

28. Da ward die Schrifft erfüllet / die da sagt: Er ist vnter die vbelthäter gerechnet.

29. Vnnd die fürüber giengen / lästerten jhn / vnnd schüttelten jhre Häupter vnnd sprachen: Pfui dich / wie fein zerbrichst du den Tempel / vnd bawest jhn in dreyen Tagen.

30. Hilff dir nun selber / vnd steige herab vom Creutze.

31. Desselbigen gleichen die Hohenpriester verspotteten jn vntereinander / sampt den Schrifftgelehrten vnd sprachen: Er hat andern geholffen / vnd kan jhm selber nicht helffen.

32. Ist er Christus / vnd König in Israel / So steige er nun vom Creutz / daß wir sehen vnd glauben. Vnnd die mit jhm gecreutziget waren / schmeheten jhn auch.

33 Vnd nach der sechsten stunde / ward ein Finsterniß über das gantze Land / biß vmb die neundte Stunde.

34. Vnd vmb die neundte Stunde rieff Jesus laut / vnd sprach: Eli / Eli / lama asabthani? Das ist verdolmetschet: Mein Gott / mein Gott / warumb hast du mich verlassen?

35. Vnd etliche die da bey stunden / da sie das höreten / sprachen sie: Sihe / er ruffet dem Elias.

36. Da lieff einer / vnd füllet einen Schwamm mit Essig / vnd stecket jhn auff ein Rohr / vnnd trencket jhn / vnd sprach: Halt lasset sehen / ob Elias komme / vnd jhn herab neme.

Mat. 27, 35. Luc. 23, 34. Ioh. 19, 23. (v. 24)
Isa. 53, 12. (v. 28)
Ioh. 2, 19. (v. 29)
Psal. 21, 1. Mat. 27, 46. (v. 34)
Ps. 68, 22. (v. 36)

טו

37 וישוע קרא בקול גדול ויגוע׃
38 ופרכת ההיכל נקרעה לשנים
ממעל עד־למטה׃
39 וירא השר על־מאה אשר עמד
לנגדו כי ככה קרא ויגוע ויאמר באמת
האיש הזה בן־אלהים היה׃
40 ותהיינה גם נשים מרחוק רואות
אשר בהן היתה מרים המגדלית ומרים
אם־יעקב הקטון ויוסה ושלומית׃
41 אשר גם כאשר היה בגלילה הלכו
אחריו ותשרתנה אותו ואחרות רבות
ועלו עמו ירושלימה׃
42 וכאשר היה ערב ונשף בערב יום
בהיות בדיקת החמץ המקדימה את־
השבת׃
43 בא יוסף מן־הרמתים נכבד יועץ
והוא מיחל את־מלכות אלהים אשר
מלאו לבו לבוא אל־פילטוס ולשאול
את גוית ישוע׃
44 ויתמה פילטוס אם עת מות
ויקרא לשר מאה וישאל לו אם
מקדם מת׃
45 וידע משר מאה ויתן את־גויה
ליוסף׃
46 ויקן סדין ויורידהו ויעטף אותו
בסדין וישם אותו בקבר אשר חצוב
מסלע ויגל אבן על־פתח הקבר׃
47 ומרים המגדלית ומרים ליוסה
ראו איו מושם׃

ιε΄.

37. Ὁ δὲ ἰησοῦς ἀφεὶς φωνὴν μεγά-
λην, ἐξέπνευσε.
38. Καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐ-
σχίσθη εἰς δύο, ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω.
39. Ἰδὼν δὲ ὁ κεντυρίων ὁ παρεστηκὼς
ἐξ ἐναντίας αὐτοῦ, ὅτι οὕτω κράξας
ἐξέπνευσεν, εἶπεν· ἀληθῶς ὁ ἄνθρωπος
οὗτος υἱὸς ἦν θεοῦ.
40. Ἦσαν δὲ καὶ γυναῖκες ἀπὸ μα-
κρόθεν θεωροῦσαι, ἐν αἷς ἦν μαρία ἡ
μαγδαληνή, καὶ μαρία ἡ τοῦ ἰακώβου τοῦ
μικροῦ, καὶ ἰωσῆ μήτηρ, καὶ σαλώμη.
41. Αἳ, καὶ ὅτε ἦν ἐν τῇ γαλιλαίᾳ,
ἠκολούθουν αὐτῷ, καὶ διηκόνουν αὐτῷ,
καὶ ἄλλαι πολλαὶ αἱ συναναβᾶσαι αὐτῷ
εἰς ἱεροσόλυμα.
42. Καὶ ἤδη ὀψίας γενομένης, ἐπεὶ
ἦν παρασκευή, ὅ ἐστι προσάββατον.
43. Ἦλθεν ἰωσὴφ ὁ ἀπὸ ἀριμαθαί-
ας, εὐσχήμων βουλευτής, ὃς καὶ αὐ-
τὸς ἦν προσδεχόμενος τὴν βασιλείαν
τοῦ θεοῦ, καὶ τολμήσας εἰσῆλθε πρὸς πι-
λάτον, καὶ ἠτήσατο τὸ σῶμα τοῦ ἰησοῦ.
44. Ὁ δὲ πιλάτος ἐθαύμασεν εἰ ἤ-
δη τέθνηκε· καὶ προσκαλεσάμενος τὸν
κεντυρίωνα, ἐπηρώτησεν αὐτὸν εἰ πά-
λαι ἀπέθανε.
45. Καὶ γνοὺς ἀπὸ τοῦ κεντυρίωνος,
ἐδωρήσατο τὸ σῶμα τῷ ἰωσήφ.
46. Καὶ ἀγοράσας σινδόνα, καὶ καθε-
λὼν αὐτὸν, ἐνείλησε τῇ σινδόνι, καὶ κα-
τέθηκεν αὐτὸν ἐν μνημείῳ, ὃ ἦν λελα-
τομημένον ἐκ πέτρας, καὶ προσεκύλι-
σε λίθον ἐπὶ τὴν θύραν τοῦ μνημείου.
47. Ἡ δὲ μαρία ἡ μαγδαληνὴ καὶ
μαρία ἰωσῆ ἐθεώρουν ποῦ τίθεται.

Cap. XV. | Das XV. Capitel.

37. Iesus autem emissa voce magna expiravit.

37. Aber Jesus schrey laut und verschied.

38. Et velum templi scissum est in duo, à summo usque deorsum.

38. Und der Fürhang im Tempel zureiß in zwey stück/von oben an biß unten auß.

39. Videns autem Centurio qui ex adverso stabat, quia sic exclamans expirasset, ait: Verè hic homo filius Dei erat.

39. Der Hauptman aber/der dabey stund gegen jhm uber/unnd sahe/daß er mit solchem Geschrey verschied/sprach er: Warlich diser Mensch ist Gottes Sohn gewesen.

40. Erant autem & mulieres de longè aspicientes: inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Iacobi minoris & Iose mater, & Salóme.

40. Und es waren auch Weiber da/die von ferne solches schaweten/unter welchen war Maria Magdalena/und Maria des kleinen Jacobs und Joses Mutter/und Salome. *Mat. 27, 55.*

41. Et cùm esset in Galilæa, sequebantur eum, & ministrabant ei, & aliæ multæ quę simul cum eo ascenderant Ierosolymam.

41. Die jhm auch nachgefolget/da er in Galilea war/und gedienet hatten/und viel andere/die mit jhm hinauff gen Jerusalem gegangen waren. *Luc. 8, 2.*

42. Et cùm jam serò esset factum: (quia erat Parascéve, quod est ante sabbathum.)

42. Und am Abend/dieweil es der Rüsttag war/welcher ist der Vorsabbath. *Mat. 27, 57. Lu 23, 50 Ioh. 19, 38*

43. Vênit Ioseph ab Arimathęa, nobilis decurio, qui & ipse erat expectans regnum Dei, & audacter introivit ad Pilatum, & petiit corpus Iesu.

43. Kam Joseph von Arimathia/ein erbarer Rathsherr/welcher auch auff das Reich Gottes wartet/der wagts/und gieng hinein zu Pilato/und bath jhn umb den Leichnam Jesu.

44. Pilatus autem mirabatur si jam obiisset. Et accersito centurione, interrogavit eum si jam mortuus esset.

44. Pilatus aber verwunderte sich/daß er schon Todt war. Unnd rieff dem Hauptman/und fraget jhn/ob er längst gestorben were?

45. Et cùm cognovisset à centurione, donavit corpus Ioseph.

45. Und als ers erkündet von dem Hauptman/gab er Joseph den Leichnam.

46. Ioseph autem mercatus sindonem, & deponens eum involvit sindoni, & posuit eum in monumento quod erat excisum de petra, & advolvit lapidem ad ostium monumenti.

46. Und kauffte ein Linwad/und nam jhn ab/und wickelt jhn in die Linwad/und legte jhn in ein Grab/das war in einen Felsen gehawen/und weltzet einen Stein für des Grabes Thür.

47. Maria autem Magdalene & Maria Ioseph aspiciebant ubi poneretur.

47. Aber Maria Magdalena/und Maria Joses schaweten zu/wo er hin gelegt war.

יו

ΚΕΦΑΛ. ιϛ'.

כאשר עברה השבת או מרים
המגדלנית ומרים ליעקב
ושלומית קנו בשם ושמן יקר לבוא
ולסוך אותו :

2 ומשכימים בבקר באחת השבתות
באו אל־הקבר כזרוח השמש :

3 ותאמרנה אשה אל־אחותה מי־יגל
לנו את־האבן מפתח הקבר :

4 והביטו וראו כי נגלה האבן כי גדולה
מאד היתה :

5 ויבואו אל־הקבר ראו עלם יושב
לימין מכסה בבגד לבן ונבעתו :

6 והוא אמר להן אל תבעתו מבקשות
אתן את־ישוע הנצרי אשר התלוהו
קם הוא ואיננו פה הנה המקום אשר
שמוהו שמה :

7 אבל לכנה ואמרנה לתלמידיו
ולכיפה כי־הוא מקדים אתכם בגלילה
שם תראוהו כאשר אמר לכם :

8 ותצאנה במהרה ותברחנה מן הקבר
כי באה עליהן רעדה וחרדה ולאיש
לא אמרו דבר כי יראו :

9 וכאשר קם ישוע בבקר באחד בשבת
נראה בראשנה למרים המגדלנית אשר
ממנה הוציא שבעה שדים :

Καὶ διαγενομένου τοῦ σαββάτου, μαρία ἡ μαγδαληνὴ καὶ μαρία ἰακώβου καὶ σαλώμη ἠγόρασαν ἀρώματα, ἵνα ἐλθοῦσαι ἀλείψωσιν αὐτόν.

2. Καὶ λίαν πρωῒ τῆς μιᾶς σαββάτων ἔρχονται ἐπὶ τὸ μνημεῖον, ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου.

3. Καὶ ἔλεγον πρὸς ἑαυτάς· τίς ἀποκυλίσει ἡμῖν τὸν λίθον ἐκ τῆς θύρας τοῦ μνημείου.

4. Καὶ ἀναβλέψασαι θεωροῦσιν ὅτι ἀποκεκύλισται ὁ λίθος· ἦν γὰρ μέγας σφόδρα.

5. Καὶ εἰσελθοῦσαι εἰς τὸ μνημεῖον, εἶδον νεανίσκον καθήμενον ἐν τοῖς δεξιοῖς, περιβεβλημένον στολὴν λευκήν, καὶ ἐξεθαμβήθησαν.

6. Ὁ δὲ λέγει αὐταῖς· μὴ ἐκθαμβεῖσθε. ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν ναζαρηνὸν τὸν ἐσταυρωμένον· ἠγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε· ἴδε ὁ τόπος ὅπου ἔθηκαν αὐτόν.

7. Ἀλλ' ὑπάγετε, εἴπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ τῷ πέτρῳ, ὅτι προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν γαλιλαίαν· ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε, καθὼς εἶπεν ὑμῖν.

8. Καὶ ἐξελθοῦσαι ἔφυγον ἀπὸ τοῦ μνημείου. εἶχε δὲ αὐτὰς τρόμος καὶ ἔκστασις καὶ οὐδενὶ οὐδὲν εἶπον· ἐφοβοῦντο γάρ.

9. Ἀναστὰς δὲ ὁ ἰησοῦς πρωῒ πρώτῃ σαββάτου, ἐφάνη πρῶτον μαρίᾳ τῇ μαγδαληνῇ, ἀφ' ἧς ἐκβεβλήκει ἑπτὰ δαιμόνια.

Cap. XVI.

ET cùm transisset sabbathum, Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Salóme emerunt aromata, ut venientes ungerent Iesum.

2. Et valde manè una sabbathorum, veniunt ad monumentum: orto jam Sole.

3. Et dicebant ad invicem, Quis revolvet nobis lapidem ab ostio monumenti?

4. Et respicientes viderunt revolutum lapidem. Erat quippe magnus valdè.

5. Et introeuntes in monumentum, viderunt juvenem sedentem in dextris, coopertum stola candida, & obstupuerunt.

6. Qui dicit illis: Nolite expavescere? Iesum quæritis Nazarenum, crucifixum: surrexit, non est hic, ecce locus ubi posuerunt eum.

7. Sed ite, dicite discipulis ejus & Petro, quia præcedet vos in Galilæam, ibi eum videbitis, sicut dixit vobis.

8. At illæ exeuntes, fugerunt de monumento, invaserat enim eas tremor & pavor, & nemini quicquam dixerunt, timebant enim.

9. Surgens autem Iesus manè, prima sabbathi, apparuit primò Mariæ Magdalenæ, de qua ejecerat septem dæmonia.

Das XVI. Capitel.

VND da der Sabbath vergangen war / Mat.28.1
kaufften Maria Magdalena / vnd Maria Luc.24.1
Jacobi vnd Salome Specerey / auff daß Ioh 20.1.
sie kemen / vnd salbeten jhn.

2. Vnd sie kamen zum Grabe an einem Sabbather sehr früe / da die Sonne auffgieng.

3. Vnd sie sprachen vntereinander: Wer wältzet vns den Stein von des Grabes Thür?

4. Vnd sie sahen dahin / vnd wurden gewar / daß der Stein abgewältzet war / denn er war sehr groß.

5. Vnd sie giengen hinein in das Grab / vnnd Mat.28.5
sahen einen Jüngling zur rechten Hand sitzen / Lu.24.4
der hatte ein lang weiß Kleid an / vnd sie entsatzten Ioh.10.14
sich.

6. Er aber sprach zu jhnen: Entsetzet euch nicht. Jhr suchet Jesum von Nazareth den gecreutzigten / er ist aufferstanden / vnd ist nicht hie / Siehe da die städte / da sie jhn hin legten.

7. Gehet aber hin / vnd sagets seinen Jüngern / vnd Petro / daß er für euch hingehen wird in Galilea / da werdet jhr jhn sehen / wie er euch gesagt hat.

8. Vnd sie giengen schnell herauß / vnd flohen Matt.26.
von dem Grabe / denn es war sie zittern vnd ent- 32.
setzen ankommen / vnd sagten niemand nichts / Sup 14.
denn sie forchten sich. 28.

9. Jesus aber / da er aufferstanden war / früe Ioh 20,16
am ersten tag der Sabbather / erschein er am er- Luc 8, 2.
sten der Maria Magdalene / von welcher er sieben Teuffel außgetrieben hatte.

יו

10 היא הלכה ותגד לאשר היו עמו
אבלים ובוכים׃
11 וכאשר שמעו המה כי־חי הוא
וכי נראה מהנה לא האמינו׃
12 ואחרי כן כאשר שנים מהם מהלכים
והולכים אל־השדה נראה להם בדמות
אחרת׃
13 והמה הלכו ויגידו לאחרים וגם
לאלה לא האמינו׃
14 ובאחרית כאשר ישבו עשתי עשרה
האלה במסבה נראה להם ויגער את סרת
אמונתם ואת תקת לבם כי־לאלה אשר
ראו אותו כי־קם הוא לא האמינו׃
15 ויאמר להם לכו אל־כל־העולם
וקראו את־הבשורה לכל בריאה׃
16 המאמין ונטבל יושע ואשר איננו
מאמין ישפט׃
17 ואותות אשר יעשו המאמינים
אלה הן בשמי יוציאו שדים בלשונות
חדשות ידברו׃
18 נחשים ישאו ואם אסומה
ישתו בלי נזק יהיה על־נחלים
ישימו את ידים וייטבו׃
19 ואדנינו ישוע כאשר דבר אליהם
לקח אל־השמים וישב לימין אלהים׃

ιϛ'.

10. Ἐκείνη πορευθεῖσα ἀπήγγειλε τοῖς μετ' αὐτοῦ γενομένοις, πενθοῦσι καὶ κλαίουσι.

11. Κἀκεῖνοι ἀκούσαντες ὅτι ζῇ, καὶ ἐθεάθη ὑπ' αὐτῆς, ἠπίστησαν.

12. Μετὰ δὲ ταῦτα δυσὶν ἐξ αὐτῶν περιπατοῦσιν ἐφανερώθη ἐν ἑτέρᾳ μορφῇ, πορευομένοις εἰς ἀγρόν.

13. Κἀκεῖνοι ἀπελθόντες ἀπήγγειλαν τοῖς λοιποῖς· οὐδὲ ἐκείνοις ἐπίστευσαν.

14. Ὕστερον ἀνακειμένοις αὐτοῖς τοῖς ἕνδεκα ἐφανερώθη, καὶ ὠνείδισε τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν καὶ σκληροκαρδίαν, ὅτι τοῖς θεασαμένοις αὐτὸν ἐγηγερμένον οὐκ ἐπίστευσαν.

15. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα, κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει.

16. Ὁ πιστεύσας καὶ ὁ βαπτισθεὶς σωθήσεται· ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται.

17. Σημεῖα δὲ τοῖς πιστεύσασι ταῦτα παρακολουθήσει· ἐν τῷ ὀνόματί μου δαιμόνια ἐκβαλοῦσι. γλώσσαις λαλήσουσι καιναῖς.

18. Ὄφεις ἀροῦσι· κἂν θανάσιμόν τι πίωσιν, οὐ μὴ αὐτοὺς βλάψει· ἐπὶ ἀρρώστους χεῖρας ἐπιθήσουσι, καὶ καλῶς ἕξουσι.

19. Ὁ μὲν οὖν κύριος, μετὰ τὸ λαλῆσαι αὐτοῖς, ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ.

Cap. XVI.

10. Illa vadens nuntiavit his qui cum eo fuerant, lugentibus & flentibus.

11. Et illi audientes quia viveret, & visus esset ab ea: non crediderunt.

12. Post hæc autem, duobus ex his ambulantibus, ostensus est in alia effigie, euntibus in villam.

13. Et illi euntes nuntiaverunt cæteris, nec illis crediderunt.

14. Novissimè autem, recumbentibus illis undecim apparuit, & exprobravit incredulitatem eorum, & duritiem cordis, quia iis qui viderant eum resurrexisse, non crediderunt.

15. Et dixit eis: Euntes in mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ.

16. Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur.

17. Signa autem eos qui crediderint, hæc sequentur: in nomine meo dæmonia ejicient, Linguis loquentur novis.

18. Serpentes tollent. Et si mortiferum quid biberint, non eis nocebit. Super ægros manus imponent, & benè habebunt.

19. Et Dominus quidem Iesus postquam locutus est eis, assumptus est in cælum, & sedet à dextris Dei.

Das XVI. Capitel.

10. Vnd sie gieng hin/vnd verkündigets denē/ die mit jhm gewesen waren / die da leide trugen vnd weineten.

11. Vnd dieselbigen/da sie höreten/das er lebete /vnd were jhr erschienen/glaubten sie nicht.

12. Darnach/da zween auß jhnen wandelten/ offenbaret er sich vnter einer andern gestalt/da sie auff das Felde giengen. Lu.24,13

13. Vnd dieselbigen giengen auch hin/vnd verkündigeten das den andern / denen glaubeten sie auch nicht.

14. Zu letzt/da die eilffe zu Tische sassen/ offenbaret er sich/vnd schalt jhren vnglauben/vnd jres Hertzen härtigkeit / daß sie nicht geglaubt hatten / denen / die jhn gesehen hatten aufferstanden. Lu.24,36 Ioh.20,19

15. Vnnd sprach zu jhnen: Gehet hin in alle Welt/vnd prediget das Evangelium allen Creaturen. Mat.28,19.

16. Wer da glaubt vnd getaufft wirdt/der wirdt selig werdē: wer aber nicht glaubet/ der wirdt verdampt werden.

17. Die Zeichen aber/die da folgen werden / denen/die da glauben/sind die: In meinem Namen werden sie Teuffel außtreiben/ mit newen Zungen reden. Act.16,18 Act.2,4. & 10,46 Act.28,5. Act.28,8.

18. Schlangen vertreiben. Vnd so sie etwas tödtlichs trincken / wirdts jhnen nicht schaden. Auff die Krancken werden sie die Hände legen/ so wirdts besser mit jhnen werden.

19. Vnd der HERR/nach dem er mit jhnen geredt hatte/ward er auffgehaben gen Himmel/ vnd sitzet zur rechten Hand Gottes. Lu.24,51

יו

20 וְהֵמָּה יָצְאוּ וַיְבַשְּׂרוּ בְּכָל הָאָרֶץ וַיהוָה
הֶחֱזִיק וַיְדַבֵּר עִמִּים תַּחְתָּיו בְּאוֹתוֹת
הַבָּאוֹת אָמֵן ׃

נִשְׁלְמָה בְּשׂוֹרָה קְדוֹשָׁה כְּפִי
מַרְקוֹס הַמְּבַשֵּׂר ׃

ιϛ΄.

20. Ἐκεῖνοι δὲ ἐξελθόντες, ἐκήρυξαν
πανταχοῦ, τοῦ κυρίου συνεργοῦντος,
καὶ τὸν λόγον βεβαιοῦντος διὰ τῶν ἐ-
πακολουθούντων σημείων, ἀμήν.

Τέλος τοῦ κατὰ Μάρκον ἁγίου
εὐαγγελίου.

Cap. XVI.

20. Illi autem profecti prædicaverunt ubique: Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.

FINIS.

Das XVI. Capitel.

20. Sie aber giengen auß/vnnd predigten an allen örtern/Vnnd der HERR wirckte mit jhnen/vnnd bekräfftiget das Wort/durch mitfolgende Zeichen.

Ende deß Evangelions S. Marcus.